

Trẻ em trong gia đình

Cuốn 2

*Giải đáp thắc mắc, lo lắng và bất an
của cha mẹ khi nuôi dạy trẻ*

Sasaki Masami

Minh họa: Yamawaki Yuriko

Dịch giả: Mộc Hương

Bộ sách
Trẻ em trong gia đình

Trẻ em trong gia đình

Cuốn **2**

*Giải đáp thắc mắc, lo lắng và bất an
của cha mẹ khi nuôi dạy trẻ*

Sasaki Masami

Minh họa: Yamawaki Yuriko

Dịch giả: Mộc Hương

NHÀ XUẤT BẢN
LAO ĐỘNG

THE-BOOKS
Phụng sự để dẫn đầu

Nhà xuất bản Lao động

175 Giảng Võ - Đống Đa - Hà Nội

Tel: (04) 3851 5380

Fax: (04) 3851 5381

Website: www.nxbladong.com.vn

Công ty Cổ phần Sách Thái Hà

119 C5 Tô Hiệu - Cầu Giấy - Hà Nội

Tel: (04) 3793 0480

Fax: (04) 6287 3238

Website: www.thaibooks.com

Chịu trách nhiệm xuất bản: Võ Thị Kim Thanh

Biên tập: Lê Thị Hằng

Trình bày: Thu Hiền

Sửa bản in: Nguyễn Minh

Thiết kế bìa: Cẩm Châu

Further Warm Look Toward Children by Masami Sasaki and Yuriko Yamawaki

Text © Masami Sasaki 2001

Illustrations © Yuriko Yamawaki 2001

Originally published by Fukuinkan Shoten Publishers, Inc., Tokyo, Japan, in 2001 under the titles of ZOKU KODOMO E NO MANAZASHI

The Vietnamese language rights arranged with Fukuinkan Shoten Publishers, Inc., Tokyo

All right reserved.

Bản quyền tiếng Việt © 2016, Công ty Cổ phần Sách Thái Hà

Cuốn sách được xuất bản theo hợp đồng bản quyền giữa Công ty Cổ phần Sách Thái Hà và Nhà xuất bản Fukuinkan Shoten.

Không phần nào trong cuốn sách này được sao chép hoặc chuyển sang bất cứ dạng thức hoặc phương tiện nào, dù là điện tử, in ấn, ghi âm hay bất cứ hệ thống phục hồi và lưu trữ thông tin nào nếu không có sự cho phép bằng văn bản của Công ty Cổ phần sách Thái Hà.

Biên mục trên xuất bản phẩm của Thư viện Quốc gia Việt Nam

Sasaki Masami

Trẻ em trong gia đình / Sasaki Masami ; Mộc Hương dịch ; Minh hoạ: Yamawaki Yuriko. - H. : Lao động ; Công ty Sách Thái Hà. - 20cm

Tên sách tiếng Nhật: 続 子どもへの`まなざし

Cuốn 2: Giải đáp thắc mắc, lo lắng và bất an của cha mẹ khi nuôi dạy trẻ. - 2016. - 354tr.

ISBN 9786045959442

1. Giáo dục gia đình 2. Nuôi dạy trẻ

649.1 - dc23

LDH0109p-CIP

In 2.000 bản, Khổ 16x20 cm, tại Công ty Cổ phần In và Thương mại PRIMA. Địa chỉ: 35 ngõ 93 Hoàng Quốc Việt, Cầu Giấy, Hà Nội. Số đăng ký KHXB: 572-2016/CXBIPH/15-42/LĐ. Quyết định xuất bản số: 277/QĐ-NXBLĐ cấp ngày 14/3/2016. In xong và nộp lưu chiểu Quý II năm 2016

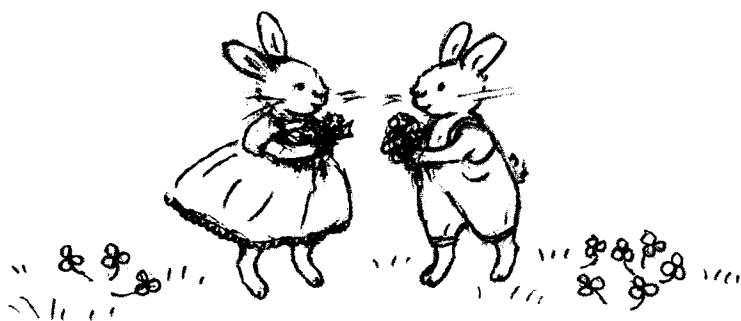
Mục lục

<i>Chương 1: Trả lời thư bạn đọc</i>	5
Giai đoạn thai kì - mối quan hệ mẹ con sau khi sinh	11
Câu hỏi liên quan đến việc nuôi dạy con	27
Những đứa trẻ cần quan tâm đặc biệt	96
Nỗi lo âu của các bà mẹ	120
Gia đình	145
 <i>Chương 2: Nuôi dạy trẻ: sự bao dung của mẹ tính nghiêm khắc kỷ luật của cha</i>	 163
Nuôi dạy trẻ	164
Sự bao dung của mẹ và tính nghiêm khắc, kỷ luật của cha	170
Vai trò của gia tộc và gia đình lành mạnh	184
Thời đại có thể lựa chọn việc nuôi dạy con	193

<i>Chương 3: Nuôi dạy trẻ và xã hội</i>	201
Những đứa trẻ dễ bị tổn thương	202
Hiện tượng bắt nạt học đường, gia đình và nhà trường	211
Trẻ không chịu đến trường	222
Bạo lực trong gia đình	233
Khả năng không thích ứng được với xã hội và một số vụ án liên quan	240
 <i>Chương 4: Trẻ bị khuyết tật</i>	 255
Trẻ khuyết tật trí tuệ	256
Bệnh rối loạn tăng động giảm chú ý và khuyết tật học tập	275
Trẻ mắc bệnh tự kỷ	295
Nuôi dạy trẻ bị rối loạn tăng động giảm chú ý, trẻ bị mắc khuyết tật học tập, trẻ tự kỷ	313
Nên giải thích về tình trạng bệnh của trẻ như thế nào cho các bậc phụ huynh?	331
Cho đến lúc cha mẹ chấp nhận hiện trạng bệnh của con	342
 <i>Lời kết</i>	 349
<i>Giới thiệu tác giả Sasaki Masami</i>	353

Chương 1

Trả lời thư bạn đọc

Sau khi cuốn sách *Trẻ em trong gia đình - Những kiến thức cơ bản giúp bạn nuôi dạy con đúng cách* được xuất bản, tôi đã nhận được rất nhiều bưu thiếp và thư cảm ơn của độc giả, đặc biệt là các bà mẹ. Thật xúc động khi nhận được những dòng như thế này: “Tôi thấy vô cùng cảm động và đã đọc đi đọc lại cuốn sách mấy lần” hay “Mỗi khi thấy bối rối trong quá trình nuôi dạy con, tôi lại lấy cuốn sách của bác sĩ ra đọc, và thật kỳ lạ là tôi luôn lấy lại được tâm trạng bình yên cho mình”. “Tôi đang nuôi con nhỏ, nên cuốn sách đã động viên tôi rất nhiều, giúp tôi có thêm dũng khí”. Bên cạnh đó, tôi cũng nhận được rất nhiều thư bạn đọc hỏi về việc nuôi dạy trẻ. Chính vì vậy, tôi quyết định viết cuốn 2 này dưới dạng trả lời các câu hỏi của bạn đọc.

Trong số các câu hỏi do bạn đọc gửi đến, trong Chương 1, tôi sẽ tập trung trả lời những câu hỏi xung quanh việc nuôi dạy trẻ. Trong Chương 2, tôi sẽ nói về tình cảm bao dung của mẹ và sự nghiêm khắc, kỷ luật của cha – thứ tình cảm hết sức quan trọng đối với trẻ. Bên cạnh đó, tôi sẽ nói về việc làm thế nào ta có thể truyền đạt cho trẻ cảm nhận hai thứ tình cảm này. Chương 3 là chương tôi trình bày về các vấn đề bạo lực học đường, vấn đề trẻ không chịu đến trường trong mối quan hệ giữa nuôi dạy trẻ và

xã hội. Chương 4 là chương viết về những trẻ khuyết tật. Chúng ta phải hiểu trẻ như thế nào và nuôi dạy chúng ra sao.

Trước khi vào nội dung chính các chương, tôi xin giới thiệu một số ý kiến hoặc cảm tưởng của bạn đọc về cuốn sách:

Tôi là bà mẹ của ba con. Giá như tôi được đọc cuốn sách này sớm hơn. Khi đọc cuốn sách này, thật lạ một điều: tôi thấy lòng mình thanh thản, đối xử với bọn trẻ dễ dàng hơn. Trong nhiều tạp chí nuôi dạy trẻ, người ta vẫn có những số đặc biệt theo kiểu “Trẻ được gần đây tháng phải tập cho trẻ làm việc A việc B... Giá như các bà mẹ mới sinh con lần đầu không bị nhối sợ bởi những tạp chí kia thì tốt biết bao. Trường mẫu giáo - nơi bé út nhà tôi theo học - là ngôi trường thấm nhuần tư tưởng coi thời thơ ấu từ 1 - 6 tuổi của trẻ là giai đoạn nền móng xây dựng nhân cách con người. Nhiều mẹ cho con học ở trường này cũng suy nghĩ như vậy. Sau khi đọc cuốn sách này, chúng tôi thấy được sẽ chia rất nhiều trong quá trình

nuôi con và gặp ai tôi cũng giới thiệu cuốn sách này. Xin cảm ơn tác giả.

Mẹ của ba bé 11 tuổi, 9 tuổi và 5 tuổi

Tôi là mẹ của một bé gái 3 tuổi và hiện tôi đang đi làm. Vì có con nhỏ, nên tôi không làm thêm giờ hoặc hay phải nghỉ làm. Đôi lúc, tôi thấy mình thật nhỏ bé và cáu gắt vì quá bận rộn. Tôi thật hạnh phúc khi được đọc cuốn sách này. Cuốn sách đã truyền đạt cho tôi hiểu đầy đủ ý nghĩa tuyệt vời của việc sinh con và nuôi con. Trước đây khi con đòi bế, tôi thường lấy lý do con nặng quá để từ chối con. Nhưng sau khi đọc cuốn sách này, tôi càng thấy yêu thương con gái mình hơn và luôn cố gắng bế bé khi có thể. Mối quan hệ của tôi với con gái ngày càng thân thiết và cháu cũng biết nghe lời mẹ hơn.

Mẹ của bé 3 tuổi

Hiện con tôi được 3 tháng tuổi. Trong tháng đầu tiên, tôi đã thực sự nghĩ giá mình không sinh ra con có phải là tốt hơn không. Bé chỉ ngủ khi tôi bế, và tôi cứ đặt xuống giường bé lại khóc. Điều này cứ lặp đi lặp lại nên lúc nào tôi cũng thấy thiếu ngủ và mệt mỏi. Gần đây, mỗi lần tôi nựng, con bé cười toe toét, trông con rất yêu. Đúng thời điểm đó tôi được đọc cuốn

sách của bác sĩ. Tôi thấy tâm trạng mình tốt hơn và cố gắng từ giờ trở đi sẽ đáp ứng mọi nhu cầu của con tôi.

Mẹ của bé 3 tháng tuổi

Khi đọc cuốn sách này (kể cả lúc buồn ngủ lắm rồi), tôi thấy mình tỉnh táo và tâm trạng phấn khởi hẳn lên. Đọc đến đâu tôi thấy tâm phục khẩu phục đến đó. Đôi khi, tôi thấy rất đồng cảm, gật đầu lia lịa, đôi lúc lại muốn khóc. Khi đọc cuốn sách, tôi nhận thấy mình có thêm sức mạnh để nghĩ “ngày mai mình sẽ cố gắng hơn”. Thực sự cuốn sách đã động viên tôi rất nhiều.

Mẹ của ba bé 10 tuổi, 8 tuổi và 5 tuổi

Sau khi đọc xong toàn bộ cuốn sách, tự dưng nước mắt tôi cứ tuôn rơi. Cuốn sách như một kim chỉ nam khi tôi đang mò mẫm trong việc nuôi dạy con. Xin cảm ơn tác giả. Giờ đây, chồng tôi cũng đang đọc cuốn sách này trên tàu điện ngầm mỗi khi đi làm đấy ạ.

Mẹ của hai bé 7 tuổi và 4 tuổi

.....

Tôi đã say sưa đọc cuốn sách với những hình ảnh minh họa sinh động của Yamawaki Yuri cho đến tận những trang cuối. Cuốn sách rất dễ hiểu với nhiều mẫu chuyện cụ thể, sinh động khiến mọi người có thể hiểu ngay được “À ra là vậy”. Đúng là tôi đã được đọc một cuốn sách tuyệt vời.

Giáo viên trường mầm non

GIAI ĐOẠN THAI KÌ - MỐI QUAN HỆ MẸ CON SAU KHI SINH

***Tôi thấy lo lắng vì khi mang thai tôi đã có
quãng thời gian không ổn định***

Trong cuốn *Trẻ em trong gia đình - Những kiến thức cơ bản giúp bạn nuôi dạy con đúng cách*, tôi đã đưa ra những ví dụ thực tế về cơ chế giao lưu giữa cơ thể mẹ và thai nhi. Tôi đã viết rằng thai nhi sẽ chịu ảnh hưởng từ những yếu tố tâm lý tinh thần của mẹ. Một số bà mẹ có trạng thái tâm lý bất ổn trong giai đoạn thai kỳ đã gửi cho tôi những câu hỏi dưới đây:

Trong khi tôi mang thai bé gái thứ hai, mẹ đẻ tôi mất vì ung thư thận. Việc mẹ mất đột ngột khiến tôi bị sốc vài tháng sau đó. Khi bé thứ hai ra đời, mỗi khi nhìn con, tôi nhận thấy tình cảm của con không được ổn định bằng cô chị. Từ nay về sau tôi phải nuôi bé như thế nào đây ạ?

Mẹ của hai bé 5 tuổi và 2 tuổi

Trong quá trình mang thai, tôi cũng có một thời gian trạng thái tinh thần không ổn định. Vì vậy khi đọc cuốn sách này, tôi thấy vô cùng tuyệt vọng. Sau khi trẻ sinh ra liệu có cách gì để hỗ trợ cho cháu không ạ? Nếu thời kỳ mang thai không được tốt cho trẻ, thì sau này trẻ sẽ phát triển không tốt đúng không thưa bác sĩ?

Mẹ của hai bé 8 tuổi và 5 tuổi

Tâm thế quan trọng: “Ngày mai sẽ tốt đẹp hơn hôm nay”

Bất kể bà mẹ mang thai nào cũng có thể gặp phải trạng thái tâm lý bất ổn ở nhiều mức độ khác nhau như chia sẻ của các bà mẹ ở trên. Tuy nhiên, không phải vì những gì xảy ra mà con người ta mất hết hy vọng hay không thể lấy lại tinh thần. Không có thai kỳ nào tồi tệ hoàn toàn hoặc cực kỳ hoàn hảo.

Không chỉ riêng giai đoạn thai kỳ, mà trong gian đoạn nuôi dạy trẻ sau này, cũng không có cách nuôi dạy nào hoàn hảo đến mức khiến ta không phải băn khoăn lo lắng điều gì. Chẳng có cách nuôi dạy trẻ nào là lý tưởng hay hoàn hảo cả.

Trong thời gian mang thai, bất kể bà mẹ nào cũng có thể gặp một vài vấn đề. Thế nhưng, giờ bạn nhìn lại và nghĩ: “Trời ạ, hồi

đó mình tệ quá!” thì bạn cũng chẳng thể thay đổi được gì. Vậy làm thế nào? Theo tôi, ngay từ lúc này bạn hãy nghĩ rằng ngày mai sẽ tốt hơn hôm nay. Chúng ta không nên suy nghĩ mãi về những điều bất hạnh đã xảy ra.

Vậy nên, dù đã trải qua chuyện bất hạnh thế nào đi chăng nữa, nếu bạn có được tâm trạng “Nếu mai mình cố gắng hơn hôm nay một chút là mọi thứ sẽ trở nên tốt hơn thôi!” thì bạn còn có hy vọng để sống. Giả sử bạn đang ốm nặng, nhưng chỉ cần có tâm trạng “Ngày mai sẽ tốt hơn hôm nay” thì niềm hy vọng ấy sẽ nâng đỡ bạn, giúp bạn sống tốt hơn, sẽ đến lúc mọi bệnh tật cũng sẽ tự lui dần. Ngược lại, nếu mất hy vọng vào ngày mai thì dẫu có được sung sướng đến mấy, con người ta vẫn luôn thấy không an tâm. Tại Nhật Bản, vào dịp Tết có đến hàng chục vạn người đi du lịch nước ngoài khiến Nhật Bản vẫn được đánh giá là một quốc gia giàu có. Thế nhưng, chỉ cần báo chí viết rằng tình hình kinh tế suy thoái của Nhật có thể còn kéo dài là người dân Nhật sẽ lo lắng ngay.

Với con người, niềm hy vọng rất quan trọng. Đặc biệt, trẻ em chỉ cần thấy con đường phía trước tươi sáng, có thể hy vọng được dù chỉ chút ít là chúng có thể sống tốt. Bởi với trẻ em, chúng còn

có tới mấy chục năm đời người trước mắt và tự bản thân chúng cũng sống và cảm nhận điều ấy một cách rất trực quan.

Chỉ cần có niềm tin vào ngày mai tươi sáng hơn, con người ta vẫn có thể tiếp tục sống đấu cho hiện tại họ ở đáy cùng của sự nghèo túng.

Đôi khi tôi vẫn nhớ về thời thơ ấu của mình. Có lần tôi thấy bồ gạo nhà mình hết sạch, nên nghĩ: “Sáng mai sẽ ăn gì đây?” Thế mà sáng hôm sau trên bàn ăn nhà tôi vẫn có cơm đàn hoàng. Chắc là tối ấy mẹ tôi đã đi vay gạo ở đâu đó.

Cứ như thế chúng tôi sống được qua ngày. Mẹ tôi chắc hẳn có hy vọng rằng mọi việc thế nào cũng ổn cả. Để sống được qua những năm tháng khó khăn ấy, mẹ tôi chưa bao giờ bi quan. Vậy nên, kể cả khi con người ta rơi vào những hoàn cảnh khốn khổ cùng cực, con người vẫn có thể có được niềm tin và hy vọng.

Không nhìn vào quá khứ, hãy nghĩ tới tương lai

Nếu ở thời điểm hiện tại, con người ta không cảm nhận được mình đang sống tốt, ắt hẳn họ sẽ cảm thấy dằn vặt về những điều

chưa tốt ngày xưa. Ví dụ, ngày trước học hành lười biếng nên kết quả học tập không cao, giờ đây nhiều người ngồi than vãn: “Giá như ngày xưa mình chăm chỉ hơn...” hoặc “Giá như mình làm điều ấy...”. Nhưng nếu chỉ hối hận về quá khứ mà hiện tại không chịu bắt tay vào hành động, học hành chăm chỉ hơn, thì rốt cục họ chẳng bao giờ có được thành tích tốt cả.

Ngược lại, nếu họ nghĩ: “Từ hôm nay trở đi, mình sẽ học hành tử tế” và quyết tâm học hành, mà không để ý đến chuyện ngày xưa mình từng học như thế nào, thì chắc chắn thành tích học tập của họ sẽ tốt lên. Vậy nên các bạn cần phải có một tâm thế không hối tiếc về những chuyện đã xảy ra trong quá khứ.

Tương tự, bạn đừng nghĩ ngợi mãi về giai đoạn thai nghén và thời điểm sau khi sinh nở mình có những bất an về mặt tinh thần ra sao. Thay vào đó, chỉ cần bạn có suy nghĩ “giờ mình sẽ nuôi con thật tốt” là bạn sẽ hết bận tâm đến những chuyện từng xảy ra trong quá khứ.

Với ý nghĩa đó, tôi cho rằng quên cũng là một loại năng khiếu. Bạn hãy quên những gì mình làm chưa tốt và chỉ nên lưu giữ lại những kỷ niệm đẹp mà thôi? Nếu làm được như vậy, ai cũng có hy vọng, ai cũng có thể sống tốt! Bạn hãy làm cho con những việc bạn

có thể làm được lúc này. Đừng quá lo lắng và không được tuyệt vọng. Bạn hãy nghĩ mình sẽ nuôi con với những gì có thể và làm những gì tốt nhất cho con.

Sau khi sinh con, tôi không được ở bên con

Có những trường hợp vì nhiều lý do mà sau khi sinh con, các bà mẹ không được ở bên cạnh con mình.

Bé nhà tôi sinh thiếu tháng. Con phải nằm lồng kính hơn một tháng trời. Bác sĩ có nói đến việc mẹ con nên ở cùng nhau ngay sau khi sinh, nhưng trong trường hợp này, tôi phải chăm nuôi con như thế nào?

Mẹ của bé 1 tuổi

Mẹ và con nên ở cùng với nhau ngay sau khi sinh nhưng phía bệnh viện và nhiều bà mẹ lại không muốn điều này, họ không muốn thay đổi lối suy nghĩ trước đây. Tôi thấy rất xót xa về điều này.

Bác sĩ khoa Nhi

Mẹ con nên ở bên nhau ngay sau khi sinh

Rất tốt nếu để mẹ và bé được ở bên nhau ngay sau khi sinh trong phạm vi cho phép cũng như sau này người mẹ sẽ trực tiếp chăm sóc con mình. Thế nhưng có khá nhiều bệnh viện phụ sản vẫn đưa trẻ sang phòng chăm sóc trẻ sơ sinh, họ trấn an người mẹ: “Sau này về nhà rồi sẽ vất vả nên hãy tranh thủ trong thời gian ở viện mà nghỉ ngơi”, để bệnh viện chăm con cho dù cả mẹ lẫn con đều rất khỏe mạnh.

Bên cạnh đó, người ta cũng chỉ ra rằng việc tách rời mẹ con ngay sau khi sinh một cách phi tự nhiên sẽ ảnh hưởng đến cảm xúc cũng như những ý nguyện nuôi con sau này của người mẹ. Ảnh hưởng này rất lớn, có thể vượt ra ngoài tưởng tượng của chúng ta.

Các bác sĩ sản khoa đã bắt đầu nhận ra điều này và cho trẻ được tiếp xúc với mẹ ngay lập tức sau khi chào đời. Họ không đưa trẻ sang phòng trẻ sơ sinh chăm riêng mà cho trẻ được ở cùng phòng với mẹ.

Nhưng một số bà mẹ đang mang thai lại cho rằng dịch vụ của bệnh viện sản như thế là kém. Những trẻ sinh thiếu tháng buộc phải làm như thế vì không có cách nào khác. Nhưng tôi mong các bạn hiểu rằng, người ta không khuyến khích tách riêng bé mới sinh đủ tháng sang phòng dưỡng nhi.

Các nhà nghiên cứu người Anh chỉ ra việc tách mẹ và con ngay sau khi sinh đã ảnh hưởng thế nào đến hành vi nuôi con sau này của các mẹ. Các nhà nghiên cứu Mỹ cũng thực hiện các nghiên cứu thực tế, mà tôi đã nêu lên trong cuốn *Trẻ em trong gia đình - Những kiến thức cơ bản giúp bạn nuôi dạy con đúng cách*. Nếu có dịp, xin mời các bạn đọc chi tiết trong cuốn sách này.

Từ bây giờ hãy nghĩ cách đối xử với con ra sao

Ngay sau khi chào đời, mẹ con nên ở bên nhau, nhưng với trẻ sinh thiếu tháng thì sao? Trẻ sinh thiếu tháng cần được chăm sóc tại bệnh viện trong vài tháng và mẹ được ra viện trước con. Có bà mẹ viết thư lo lắng rằng mình không được ở cùng với con nên không biết liệu tình mẹ con có bị phai nhạt không.

Đúng là với các trẻ thiếu tháng, trẻ buộc phải được nuôi trong lồng kính và không thể ở bên mẹ được. Cũng có nhiều nghiên cứu cho thấy, những trẻ phải nằm lồng kính lâu sẽ gặp khó khăn trong việc thiết lập tình cảm mẹ con sau này. Tuy tình cảm mẹ con khó thiết lập hơn những đứa trẻ bình thường khác nhưng không phải là không thể thiết lập được. Vì vậy, bạn không nên suy nghĩ tiêu cực về việc nuôi dạy con sau này chỉ vì sau khi sinh bạn không thể ở bên cạnh con mình vì một lý do nào đó.

Điều quan trọng là bạn đừng nghĩ mãi về chuyện đó, mà giờ hãy nghĩ, bạn cần chăm sóc con mình ra sao, chăm sóc như thế nào là tốt nhất.

Nếu mẹ con bạn không được ở gần nhau sau sinh nở, thì bạn cần có ý thức hơn về điều này khi chăm sóc con mình là được. Khi tiếp xúc với trẻ sơ sinh, bạn nên tiếp xúc da trực tiếp với bé (skin-to-skin) để mối quan hệ mẹ con được thiết lập bền vững. Được mẹ vuốt ve, chạm vào người, các bé sẽ thấy yên tâm và hình thành nên mối quan hệ tin tưởng vào mẹ. Người mẹ biết chạm vào con một cách có ý thức cũng sẽ mang lại lợi ích cho chính người mẹ.

Mới đây, trong chương trình *Tuần tin tức* - News week phiên bản tiếng Nhật có một phóng sự “Giáo dục trẻ từ 0 tuổi và học tập từ 4 tuổi”. Trong phóng sự có trích dẫn lời của ngài T. Field - Giám đốc Trung tâm Nghiên cứu Tiếp xúc qua da của trường Đại học Miami - về hiệu quả của quá trình tiếp xúc da trực tiếp. “Các bé sinh non/sinh thiếu tháng được mát-xa nhẹ nhàng vài phút mỗi ngày đã tăng cân lên được 47% so với những trẻ sơ sinh không được mát-xa và thời gian nằm viện cũng sẽ rút ngắn được trung bình là 6 ngày”. Nghiên cứu về sự tiếp xúc trực tiếp qua da tại Mỹ tuy chỉ mới ở giai

đoạn nghiên cứu cơ bản nhưng cũng đã nhận được rất nhiều quan tâm đánh giá. Nhiều cơ sở trị liệu chuyên chữa trị cho trẻ sơ sinh đã bắt đầu sử dụng liệu pháp da tiếp da này trong việc chăm sóc các bé.

Do vậy, kể cả khi không được ở bên con khi bé sinh thiếu tháng thì bạn vẫn có thể thiết lập tình cảm gắn bó với bé và giúp bé phát triển tốt khi bạn có ý thức tiếp xúc với bé qua da, âu yếm, vuốt ve bé hằng ngày. Khi con lớn, bạn hãy tích cực trò chuyện với con. Những điều này sẽ giúp bạn bù đắp được thiếu sót ban đầu. Cũng có trường hợp người ta nhận các bé đã lớn về làm con nuôi và các bé này vẫn được nuôi dạy tốt. Về điểm này, con người là vô cùng xuất chúng.

Cũng không phải bà mẹ nào cũng có được tình mẫu tử tự nhiên thông qua việc sinh nở. Tình mẫu tử được ươm mầm và lớn lên từ việc học tập và ý nguyện của mỗi người. Bản thân việc học tập này cũng là một điều vô cùng vĩ đại của loài người. Vậy nên, dù thời gian ở bên con ngay sau khi sinh của bạn có ngắn ngủi đến mấy nhưng chỉ cần bạn tự tin và nghĩ xem mình sẽ xử sự với con mình theo cách nào là bạn sẽ nuôi dạy con được tốt.

Sữa mẹ

Một bà mẹ đã gửi thư cho tôi với nỗi lo lắng rằng nếu cho con bú quá lâu bé sẽ có tính ỷ lại.

Theo như tác giả viết nếu con muốn bú thì mẹ hãy cho con bú ngay, nhưng tôi nghe người ta nói nếu làm thế dù lớn thì trẻ vẫn sẽ đòi sờ ti hay mút ti mẹ. Mọi người khuyên tôi nên cai sữa cho bé. Hơn nữa, tôi cũng sợ chất dioxin từ sữa mẹ sẽ truyền sang cho con.

Mẹ của hai bé 6 tuổi và 3 tuổi

Bầu vú mẹ tạo cho bé cảm giác an toàn

Khi em bé chào đời, giọt sữa đầu tiên bé được bú gọi là sữa non. Trong thành phần sữa non có nhiều chất miễn dịch quan trọng rất có lợi cho sức khỏe của trẻ. Ngoài ra, được mẹ bế trên tay cho bú giúp bé có cảm giác an toàn.

Khi được mẹ bế, được áp mặt vào bầu vú mẹ, trẻ nghe được tiếng tim đập của mẹ giống như tiếng mà bé được nghe khi còn nằm trong bào thai. Vì thế, tôi luôn nói rằng không có thứ tình cảm nào gần bó hơn tình cảm mẹ con là thế. Trẻ cảm nhận được nơi

mình cần, tìm thấy chốn an toàn của mình, có được trải nghiệm phong phú qua tiếp xúc với bầu vú mẹ.

Bầu vú mẹ là nơi trẻ cảm thấy được bình an, là điều vô cùng tuyệt vời với trẻ. Khi lớn hơn chút nữa, trẻ vẫn muốn sờ bầu vú mẹ, muốn nép vào cơ thể mẹ và làm rất nhiều thứ khác. Đặc biệt mỗi khi buồn, cảm giác bất an, đau khổ, được chạm vào cơ thể mẹ sẽ giúp trẻ cảm thấy dễ chịu.

Bạn có thể cho con bú mãi

Tôi được nghe kể bố vợ tôi khi đi học tiểu học rồi mà vẫn còn bú tí mẹ dù mẹ chẳng còn tiết ra chút sữa nào. Khi còn nhỏ, ông không đến mức là đứa trẻ làm trò cười trong khu phố nhưng là một đứa trẻ khá kỳ quặc. Trong suốt thế chiến thứ hai, bố vợ tôi là người cực lực phản đối chiến tranh. Những người tầm tuổi tôi đều biết để làm được điều đó không dễ dàng gì.

Hầu như mọi người không thể phản đối cuộc chiến nhưng bố vợ tôi thời đó – một đệ tử của Uchimura Kanzo¹, một con chiên ngoan đạo – đã không hề đánh mất lòng tin của mình để phản đối chiến tranh. Chính vì thế, ông mất việc ở trường và cả gia đình cùng phải chịu nhiều khổ ải. Vợ tôi vẫn thường nhắc lại chuyện cả nhà từng nơm nớp nghe tiếng chân của hiến binh và cuộc sống gia đình nay đây mai đó khắp nước Nhật.

Tôi vẫn thường hỏi không biết tại sao bố vợ tôi lại có được niềm tin mãnh liệt để sống sót qua thời kỳ đen tối ấy. Không phải bởi ông được bú mẹ quá lâu mà là bởi ngay từ nhỏ, ông được nuôi dưỡng trong môi trường có nhiều người chấp nhận ý chí cũng như tình cảm như ông vốn có. Có thể vì thế mà ông có được niềm tin mãnh liệt để sống. Tóm lại, một khi trẻ có được đầy đủ cảm nhận về trải nghiệm phụ thuộc, cảm nhận chúng được đón nhận như những gì chúng có, chúng sẽ tự lập đầy vững chãi. Phụ thuộc và tự lập có tỉ lệ thuận với nhau. Trải nghiệm phụ thuộc kia càng phong phú bao nhiêu trẻ sẽ càng tự lập bấy nhiêu. Với tôi, bố vợ tôi chính là nhân chứng sống cho điều ấy.

¹ Uchimura Kanzo: Nhà văn, người sáng lập ra phong trào không đi lễ nhà thờ (Mukyokai).

Trong nuôi dạy trẻ, việc trẻ mãi không chịu rời ti mẹ không phải là không có vấn đề. Với vấn đề này, các nhà khoa học và các bác sĩ lâm sàng có những ý kiến hơi khác nhau. Nhưng nếu xét trên quan điểm muốn bồi đắp tâm hồn đứa trẻ, tôi không thích bắt trẻ cai sữa và thấy không cần thiết phải làm thế.

Gia đình tôi cũng không bắt trẻ cai sữa. Và không phải vì thế mà các con tôi biến thành những đứa trẻ ỷ lại và không tự lập. Tôi cũng không cho rằng cách nuôi dạy con của gia đình tôi là lý tưởng. Không có cách nuôi dạy trẻ nào được coi là lý tưởng cả. Mỗi người có cách nuôi dạy con khác nhau.

Bạn cần xem quan điểm dạy trẻ nào hợp với gia đình bạn, trong trường mẫu giáo và hợp với cảm nhận của chính bạn để lựa chọn cách nuôi dạy cho con mình.

Những lo lắng về vấn đề dioxin

Còn một câu hỏi nữa liên quan đến mối quan hệ giữa dioxin và sữa mẹ. Bản thân tôi không phải là một chuyên gia về chất dioxin nên trước hết các bạn phải hiểu rằng tôi không thể trả lời một cách chính xác cho các bạn được.

Có một số báo cáo khảo sát về lượng chất này có trong sữa mẹ song tôi không biết cụ thể nó ảnh hưởng như thế nào đến trẻ nhỏ.

Một số báo cáo nghiên cứu cho biết khi cho vào bào thai của động vật một lượng lớn chất điều vị hóa học, các chức năng não của chuột bạch hay chuột lang sẽ bị phá hủy.

Tôi không thể trả lời rõ ràng về ảnh hưởng của chất dioxin nói riêng, cũng như các chất hóa học nói chung như chất bảo quản, chất tạo màu... đến sữa mẹ như thế nào. Ngay cả các chuyên gia cũng có ý kiến trái chiều.

Trong tình hình ấy tôi đã chọn cách sống theo cơ chế tự nhiên. Khi các con còn nhỏ, tôi cũng đã đọc vài cuốn sách nói về ảnh hưởng của chất bảo quản, chất tạo màu... lên thai nhi. Nhưng khi sống trong thời hiện đại, chúng ta chỉ còn cách phải tuân theo cơ chế tự nhiên của thời đại. Vậy nên, chúng tôi nuôi con bằng sữa mẹ. Phần còn thiếu chúng tôi mới bổ sung bằng các dưỡng chất nhân tạo khác. Và cứ thế chúng tôi nuôi ba đứa con của mình khôn lớn.

Nếu như con mình sinh ra mà chẳng may bị khuyết tật, hãy sống và chấp nhận điều ấy. Tôi luôn chuẩn bị tinh thần như thế khi các con mình sắp chào đời. Bản thân tôi là một bác sĩ chuyên khoa thần kinh nên chỉ có thể nói những vấn đề về mặt tinh thần mà thôi. Cho dù người ta có nói thế này thế kia về chất dioxin trong sữa mẹ thì tôi vẫn chọn cách nuôi con bằng sữa mẹ. Trong khi ý

kiến của các nhà chuyên môn còn chưa thống nhất và mọi chuyện còn chưa được kiểm chứng thuyết phục, tôi vẫn cho rằng nuôi con bằng sữa mẹ là tốt nhất. Khi xét mối quan hệ mẹ con, tôi thấy sữa mẹ rất quan trọng.

CÂU HỎI LIÊN QUAN ĐẾN VIỆC NUÔI DẠY CON

Đáp ứng nhu cầu của trẻ đến mức nào là đủ?

Trong cuốn *Trẻ em trong gia đình - Những kiến thức cơ bản giúp bạn nuôi dạy con đúng cách*, tôi đã nói với các bạn về tầm quan trọng của việc chúng ta đáp ứng đầy đủ những nhu cầu cũng như nguyện vọng của trẻ. Nhưng dường như rất nhiều bà mẹ vẫn đang lúng túng không biết mình phải đáp ứng đến đâu mọi nhu cầu của trẻ. Tôi xin được phép nói thêm chút nữa về điều này.

Hiện nay con gái đầu 4 tuổi của tôi vẫn dính chặt lấy tôi không rời, bắt tôi chơi với con như hồi con 1 tuổi hay đòi tôi phải đọc sách cho nghe. Thực sự tôi vẫn có phần lúng túng trong việc đáp ứng mọi nhu cầu của con, không biết thế nào là đủ. Có lẽ vậy nên nhiều khi tôi vẫn hối hận vì chưa đáp ứng được nhu cầu nào đó của con. Không biết giờ có còn kịp không thưa bác sĩ?

Mẹ của hai bé 4 tuổi và 2 tuổi

Trong thời kỳ nhũ nhi (0 - 1 tuổi), tôi chưa đáp ứng được mọi nhu cầu của con nên giờ tôi muốn bù đắp. Nhưng đến lớp con bị các bạn nói là quá trẻ con. Tuy tác giả Sasaki có nói như vậy cũng không sao nhưng bản thân tôi thấy rất hoài nghi.

Mẹ của bé 5 tuổi

Bạn hãy đáp ứng mọi nhu cầu của trẻ

Có nên đáp ứng mọi nhu cầu của trẻ? Câu trả lời là bạn hãy hoàn toàn yên tâm mà đáp ứng mọi nhu cầu của trẻ nhé. Không phải tôi nói đáp ứng mọi nhu cầu của trẻ bởi trẻ không thể tự mình làm được, mà ở đây tôi đang nói về những nhu cầu tâm lý của trẻ. Hoàn toàn không có chuyện khi bạn đáp ứng mọi nhu cầu mong muốn của trẻ, trẻ sẽ làm biếng không làm những việc mà trước đây chúng vẫn từng làm. Nhưng khá nhiều người cho rằng “nếu cha mẹ quá bao bọc, trẻ sẽ ỷ lại và thành đứa trẻ ích kỷ.”

Những nhu cầu đòi bế, đòi cõng hay đòi được xúc cho ăn không phải là những nhu cầu mãi mãi của trẻ. Vậy nên khi nào trẻ đòi hỏi, bạn nên thoải mái đáp ứng. Khi bạn để trẻ hiểu ra rằng nếu trẻ nhờ mẹ việc gì, thế nào mẹ cũng làm cho sau đó trẻ sẽ biết tự mình làm mọi việc. Vì vậy, từ giờ đến lúc trẻ hiểu ra được điều ấy, bạn hãy cứ yên tâm đáp ứng mọi nhu cầu của trẻ nhé.

Tuy nhiên có những trường hợp cha mẹ làm luôn cả những thứ mà trẻ không hề yêu cầu. Con đáng yêu quá nên bố mẹ làm cho con. Như thế là không được. Cha mẹ cứ tự ý làm trước và nghĩ chắc con đang cần mình làm điều đó. Hoặc cha mẹ cũng không nghĩ xem liệu thực sự con mình có đang mong muốn điều ấy không mà cứ bắt tay làm hoặc luôn miệng nhắc nhở con mình. Điều này không nên chút nào.

Vốn dĩ trẻ con luôn muốn tự lập và tự mình làm mọi thứ. Gặp thất bại, trẻ sẽ thấy bức bối trong người nhưng khi tự mình làm được điều gì đó, chúng sẽ được thưởng thức cảm giác sung sướng mãn nguyện. Cứ mỗi lần làm được một việc như thế, trẻ thấy tự tin hơn và quá trình ấy sẽ giúp trẻ xây dựng được tính tự chủ. Để làm được việc đó, trước hết cha mẹ cần biết đón nhận nhu cầu của trẻ, làm cho trẻ thỏa mãn và điều quan trọng là biết giúp đỡ trẻ những việc trẻ muốn làm. Nên nhớ, nếu cha mẹ áp đặt ý kiến của mình cho con, can thiệp quá và ép buộc trẻ là cha mẹ đã cướp đi cơ hội giúp con mình được tự lập.

Cha mẹ chỉ nên làm đúng những gì trẻ yêu cầu. Khi được đáp ứng đầy đủ mọi mong muốn của bản thân, trẻ sẽ có được sự tự giác thật sự. Tới một thời điểm nào đó, chúng sẽ tự lập và tách rời

cha mẹ. Hơn nữa, tôi cho rằng cha mẹ cũng không cần buộc trẻ phải tự lập quá sớm.

Đáp ứng mọi yêu cầu của trẻ đến khi trẻ nói “Được rồi ạ!”

Tiếp theo là câu hỏi ta sẽ đáp ứng mong muốn của trẻ đến đâu. Về cơ bản, tốt nhất là bạn hãy đáp ứng những mong muốn của trẻ đến khi nào trẻ nói: “Thôi, được rồi ạ”. Nếu làm được vậy, trẻ thấy an tâm và sẽ vững vàng tự lập. Đến khi trẻ có thể nói: “Thôi, được rồi ạ” là trẻ có được sự tự giác và tự chủ tốt nhất.

Nếu có hơi bao bọc quá hay hơi hỗ trợ trẻ quá cũng sẽ không làm tổn hại đến tính tự giác hay tính tự lập của trẻ. Bạn có bế bồng mấy, có công ẵm mấy đến lúc nào đó trẻ cũng sẽ nói “Được rồi ạ”. Đứa trẻ nào cũng mong muốn được chạy bằng đôi chân mình, muốn tự mình làm những việc của bản thân. Các bậc phụ huynh hãy chịu khó chờ đến thời điểm đó. Điều quan trọng là cha mẹ biết kiên nhẫn đến đâu. Bởi khi cha mẹ làm mọi thứ theo mong muốn và nguyện vọng của trẻ, sẽ có lúc trẻ nói câu: “Bố mẹ ơi, thế được rồi ạ.”

Nhưng cha mẹ và người lớn lại không được truyền tải hết ý nghĩa của điều này. Vậy nên khi cha mẹ bế ẵm hay công bé, cha mẹ lại coi đây là những việc buộc phải làm, không thể thoái thác được.

Bạn không nên có thái độ như thế. Bạn hãy tận hưởng những giây phút chăm sóc con với trạng thái vui sướng, thật sự thoải mái. Khi bạn làm được như thế, trẻ sẽ thấy mãn nguyện và có thể không bám cha mẹ nữa.

Khi bạn đến đón con mình ở nhà trẻ hay trường mầm non, có lúc nào trẻ đã lớn rồi mà vẫn đòi bạn bế hay cõng không? Có thể, thế nào bạn cũng bực mình “Con đi được rồi mà sao lại không nhõo thế!”. Nhưng kể cả khi các bé đã lớn rồi đôi lúc chúng vẫn muốn được bế, được cõng đấy bạn ạ.

Vậy khi nào các bé lớn muốn được cõng hay được bế? Đó là khi ở trường ở lớp có chuyện gì không vui xảy đến với trẻ. Có thể bé bị cô mắng, đánh nhau với bạn hay bị bạn trêu chọc. Tóm lại, những khi có điều gì không vui là bé tự nhiên muốn được cha mẹ vỗ về nên mới nói: “Mẹ ơi bế con/bố ơi cõng con”.

Khi đó, nếu cha mẹ nào nghĩ giờ mà bế con sau này con sẽ bắt bế mãi là vô cùng sai lầm. Ngược lại, nếu khi đó cha mẹ đồng ý cõng con, bé hiểu là bất cứ lúc nào bé cũng có thể được cõng. Khi đó bé sẽ thấy an tâm và chẳng mấy chốc bé sẽ không nói như thế nữa.

Chỉ cần hiểu được tâm trạng của trẻ, ta đáp ứng những mong muốn của trẻ là mọi việc sẽ ổn thỏa. Trẻ sẽ không có tâm lý ỷ lại hay không biết tự giác. Ngược lại, trẻ sẽ có tính tự giác hơn và sẽ ngoan hơn. Nếu cha mẹ không hiểu được tâm trạng khi ấy của trẻ mà áp đặt cảm xúc một chiều của mình lên trẻ, trẻ sẽ nghĩ mọi cách để đòi hỏi không giới hạn... Phần lớn những đòi hỏi của trẻ là thực sự nghiêm túc. Những yêu cầu ấy của trẻ là những nhu cầu tâm lý cần thiết cho sự phát triển tình cảm ổn định. Nhưng hình như nhiều cha mẹ vẫn không hiểu được điều này.

Những đứa trẻ hay đòi “mua cho con cái này, mua cho con cái kia”

Tôi đã nhận được câu hỏi từ bạn đọc như sau. “Nếu con tôi cứ đòi mua hết thứ này đến thứ kia, tôi phải làm thế nào đây, thưa bác sĩ?”

Bác sĩ có viết rằng ta hãy đáp ứng những gì mà trẻ mong đợi nhưng còn chuyện cho trẻ quá nhiều đồ thì sao ạ? Tôi nghĩ rằng nếu cho trẻ quá nhiều đồ và tiền sẽ làm hư trẻ mất.

Mẹ của bé 6 tuổi

Tôi không thích mua cho con đồ chơi là tạo hình các nhân vật nổi tiếng hay các đồ chơi chạy điện, trò chơi điện tử. Chắc vì vậy mà bọn trẻ nhà tôi ít có dịp chia sẻ đồ chơi với chúng bạn. Bọn trẻ nhà tôi cũng chịu chấp nhận điều đó, nhưng liệu nó có làm trẻ cảm thấy các nguyện vọng của mình chưa được đáp ứng không ạ?

Mẹ của ba bé 11 tuổi, 9 tuổi và 6 tuổi

Đồ chơi không giúp trẻ thỏa mãn về mặt tình cảm

Theo kinh nghiệm của tôi, tôi mua cho con đồ chơi có chừng mực. Ví dụ, tôi đặt mức tiền tiêu vặt của các con ở độ tuổi tiểu học là bao nhiêu, ở cấp trung học cơ sở là bao nhiêu và khi con học trung học phổ thông mức ấy là bấy nhiêu. Các mức tiền tiêu vặt này do cha mẹ tự quyết định. Trong phạm vi tiền tiêu vặt, các con tôi được phép mua những thứ chúng thích. Trẻ sẽ được nhận những món đồ có giá trị lớn hơn vào những dịp đặc biệt như lễ Giáng sinh hay ngày sinh nhật. Chúng tôi đã tuân thủ đúng những nguyên tắc cơ bản này.

Mặt khác, tôi cũng cho rằng nếu bạn đáp ứng nguyện vọng tinh thần của trẻ, trẻ cũng sẽ không đòi hỏi phải mua các món

đồ. Đây là điều mang tính quyết định: Bạn đáp ứng được những nhu cầu tinh thần của trẻ đến đâu. Tóm lại vấn đề không phải giải quyết bằng tiền bạc mà là giải quyết bằng sự quan tâm thật sự tới trẻ. Có thể cách làm mỗi nhà mỗi khác.

Ví dụ trong gia đình tôi, nếu là các món ăn con thích thì món gì nhà tôi cũng sẽ nấu cho con ăn. Bữa sáng con thích ăn bánh mì hay ăn cơm. Nếu thích ăn bánh mì có bánh mì ngọt hoặc bánh mì vuông cắt lát. Hầu như vợ tôi đều chiều theo yêu cầu của các con. Bọn trẻ cũng tự chọn đồ uống mình thích trên bàn ăn như sữa, nước bưởi hay nước cam. Vợ tôi còn luôn hỏi bọn trẻ thích ăn gì để đáp ứng. Tôi nghĩ điều này là điều đương nhiên ở nhiều gia đình.

Thoạt nhìn điều này tưởng chừng bình thường nhưng bữa ăn gia đình là điều rất quan trọng. Dẫu là bữa ăn đơn giản nhưng nếu bọn trẻ cảm nhận được rằng những gì chúng mong muốn đều được cha mẹ tiếp nhận và đáp ứng thì chúng sẽ rất mãn nguyện. Những điều nhỏ bé nhưng ý nghĩa này được tích lũy hằng ngày đã củng cố tình cảm giữa con cái và cha mẹ.

Khi đáp ứng những nhu cầu như thế của trẻ, nhất là khi chính tay cha mẹ làm cho trẻ, thì trẻ sẽ không còn mong muốn có những

món đồ do người khác làm nữa. Khi cha mẹ không thể dành tâm trí, thể xác và thời gian để đáp ứng những nhu cầu của trẻ, trẻ bắt đầu tìm đến những *món đồ* do người khác làm ra.

Do tính chất nghề nghiệp, nên khi nuôi con, tôi có ý thức như mình đang thực nghiệm và hai vợ chồng tôi cũng hết sức hợp tác với nhau. Vậy nên tôi hiểu khi trẻ đòi món đồ gì đó nghĩa là có thể khi ấy cha mẹ chưa dành công sức của mình để đáp ứng đủ nguyện vọng của con. Khi các con tôi còn nhỏ, cứ có ngày nghỉ là tôi cố gắng đáp ứng mọi nguyện vọng của con. Nào là chơi đánh bài, ném bóng, đi cầu...

Khi xử sự với các con mình như thế, vợ chồng tôi hầu như chưa bao giờ phải khó xử vì các con đòi gì đó khi đi qua cửa hàng đồ chơi. Chúng tôi cũng chưa bao giờ gặp cảnh con mong muốn những gì vượt quá giới hạn.

Thêm nữa, dấu nguyện vọng của trẻ có khác nhau song xét theo ý nghĩa nào đó, chúng cũng có một mối liên hệ nhất định. Nó có mối quan hệ với nhau theo kiểu nếu ta không đáp ứng được cho trẻ những nguyện vọng này, chúng sẽ chưa chịu chuyển sang những nguyện vọng khác. Về cơ bản, khi trẻ có nhu cầu về vật chất, ta hãy gần gũi với trẻ hơn bởi có thể chúng ta chưa đáp ứng

được đầy đủ cho trẻ những nhu cầu về tâm lý. Nếu mua, hãy lưu ý mua có giới hạn và có ý thức để làm sao cố gắng giảm nhu cầu vật chất của trẻ.

Nếu bạn không tăng cường đáp ứng nhu cầu tinh thần cho trẻ thì nhu cầu vật chất của trẻ sẽ không giảm đi đâu. Vì vậy, bạn hãy cố gắng đáp ứng những nhu cầu tinh thần của trẻ. Nấu cho trẻ những món trẻ thích, tắm cùng trẻ, đưa trẻ đi công viên. Khi bạn làm được như thế, những nhu cầu vật chất của trẻ sẽ giảm đi và trẻ sẽ biết tự lập đến mức thậm chí bạn cảm thấy hụt hẫng vì mình không còn quan trọng nữa.

Đáp ứng mọi nhu cầu sẽ khiến yêu cầu của trẻ leo thang?

Thoạt nhìn có vẻ trẻ càng lớn các yêu cầu ngày càng tăng. Khi ấy, hầu như phần lớn những nhu cầu ấy là cách bổ sung những điều khi trẻ còn nhỏ chúng chưa thực sự được đáp ứng đủ. Trẻ tích lại những mong muốn chưa được đáp ứng đủ trong một thời gian, để rồi đến lúc nào đó đưa ra đòi hỏi cha mẹ. Việc này giống như phần lãi của một khoản vay vậy. Vì vậy, nếu thời gian trẻ chưa được đáp ứng nguyện vọng của mình trong quá khứ càng dài hay phần đáp ứng bị thiếu hụt ấy càng nhiều, thì yêu cầu của trẻ càng tăng, dẫn đến tình trạng có vẻ như trẻ đang đòi hết cái nọ đến cái kia.

Khi ấy, hẳn có người sẽ nghĩ: Nếu cha mẹ trẻ dành thời gian tâm trí, sức lực để đáp ứng nhu cầu của trẻ, thì sẽ dễ biến trẻ trở nên hư và ích kỷ. Nhưng bạn cứ yên tâm, trẻ sẽ không thành người ích kỷ đâu.

Một khi được đáp ứng những nguyện vọng của mình, bọn trẻ chẳng bao giờ đòi hỏi ở mức cao hơn nữa. Giống như khi ta no, ta sẽ không có nhu cầu muốn ăn thêm món khác. Mà nếu như trẻ có nhu cầu thật đi nữa, ta cũng vẫn nên đáp ứng các nhu cầu cho trẻ.

Theo kinh nghiệm của tôi, khi cha mẹ lấy đồ vật để đáp ứng các nhu cầu tình cảm của trẻ, trẻ sẽ không thấy tin tưởng vào cha mẹ. Cũng có những người muốn thay đổi cuộc sống nên mua những đồ đắt tiền cho con và nghĩ “Cái này chắc con rất thích”. Nhưng việc cha mẹ mua hết thứ nọ thứ kia cho con lại phản tác dụng. Nó khó có thể kết nối tình cảm giữa cha mẹ và con cái.

Bởi dù có những món đồ đắt tiền đi chăng nữa, trẻ vẫn không có cảm giác mình được coi trọng. Lấy đồ vật để đáp lại nhu cầu tình cảm của trẻ sẽ không truyền tải được đến trẻ tình yêu của cha mẹ dành cho chúng.

Vậy nên nếu cha mẹ dành thời gian, công sức và tâm trí cho trẻ, điều đó sẽ khiến trẻ thấy tin tưởng ở cha mẹ hơn.

Ví dụ như khi trẻ đòi “cồng con với” cha mẹ nên cồng trẻ. Đó là khi cha mẹ dành tâm trí với con và trẻ lập tức hiểu ngay tình cảm của cha mẹ. Cũng đâu cần phải cồng con lâu đâu. Bạn hãy nói với con: “Mẹ sẽ cồng con đến cái cột điện tiếp theo nhé” hay “Bao giờ có xe ô tô từ đằng kia đi đến là mẹ con mình thôi không cồng nữa, con nhé”. Làm như thế, trẻ thấy mình thật sự là người quan trọng và được cha mẹ quan tâm. Điều này giúp trẻ tự tin hơn.

Nếu nhu cầu tình cảm của trẻ không được đáp ứng khi còn nhỏ, thì càng lớn lên trẻ sẽ càng gặp khó khăn, đặc biệt là trong giai đoạn dậy thì. Đó là thời kỳ trẻ bắt đầu hướng ra bên ngoài và tìm cách để được đáp ứng những nhu cầu tình cảm của bản thân. Đôi khi chỉ một vài điều bất mãn nhỏ cũng khiến trẻ phản ứng bạo lực, có hành vi phản xã hội hay phi xã hội. Không được đáp ứng đầy đủ những nhu cầu tâm lý này, đứa trẻ ấy sẽ trở thành người không thể đáp ứng được những yêu cầu và kỳ vọng của những người xung quanh và xã hội.

Trẻ sẽ tin tưởng những người thực sự coi trọng mình, chúng cũng cảm thấy yên tâm khi được đối xử một cách trân trọng. Nếu cha mẹ biết đáp ứng mọi nhu cầu tình cảm của trẻ bằng tâm trí, công sức và thời gian của mình, nhu cầu vật chất của trẻ sẽ giảm

bớt. Tôi thực sự mong các bạn hãy tin vào điều này trong khi nuôi dạy con.

Rèn nếp cho trẻ

Nhiều cha mẹ phàn nàn, trẻ càng lớn, càng không biết nghe lời, không giữ lời hứa và hay nói dối. Chúng ta cần phải xem xét những việc này trong mối liên hệ với việc rèn trẻ vào nếp ra sao.

Mỗi lần tôi định chiều ý con, bố chồng tôi lại bảo: “Con mà chiều trẻ quá, dễ khiến trẻ ích kỷ chỉ biết bản thân mình thôi. Không được phép thỏa hiệp những điều không đúng với con dù là chuyện nhỏ nhất”. Thế là tôi lại thấy mình bế tắc khi nuôi dạy con.

Mẹ của hai bé 5 tuổi và 2 tuổi

Trong sách của bác sĩ có viết “rèn trẻ vào nếp là việc lặp đi lặp lại và chờ đợi”. Việc cha mẹ biết kiên nhẫn khi nuôi dạy trẻ là điều quan trọng nhưng tôi nhận ra mình hoàn toàn không làm được điều này. Tôi thực sự cảm thấy việc nuôi dạy con rất khó khăn. Gần đây con trai tôi hay giật lông mi của mình. Có

phải do tôi hay giục cháu “con nhanh nhanh lên” khiến cháu bị căng thẳng?

Mẹ của bé 2 tuổi

Rèn trẻ vào nếp là hướng dẫn và truyền tải cho trẻ

Khi nghĩ về việc rèn trẻ vào nếp, tôi luôn cho rằng đó là hướng dẫn và truyền tải cho trẻ về mọi quy tắc và văn hóa của xã hội như “Con không được làm việc này” hay “Ở trường hợp này, con phải làm như thế này nhé”. Rồi ta kiên nhẫn chờ cho đến khi trẻ thấm thấu được điều này. Thế mới là rèn nếp cho trẻ, mới khiến trẻ thực sự học được điều đó.

Nhưng nếu cha mẹ không kiên nhẫn chờ đợi, rèn trẻ vào nếp bằng cách bắt trẻ phải thực hiện ngay lập tức các phép tắc, sẽ khiến lòng tự trọng của trẻ bị tổn thương. Vậy nên, cách làm này là cách rèn trẻ theo kiểu thúc ép. Trẻ bị buộc phải vâng lời, nên trong lòng chúng muốn phản kháng lại.

Trong trường hợp đó, thoát nhìn có vẻ như bạn đã rèn được cho con nhưng rốt cục, phần tiêu cực có vẻ đang lớn lên nhiều. Với

trẻ, ta chỉ cần nhắc đi nhắc lại với chúng rằng “con không được làm điều đó” hay “con cần phải làm thế này cơ” là mọi chuyện sẽ đầu vào đó.

Tuy nhiên, trong một số trường hợp, ta buộc phải làm tổn thương lòng tự trọng của trẻ để ngăn chặn trẻ làm những việc nguy hiểm hoặc làm phiền người khác, hoặc gây ra những tai họa khôn lường. Trẻ sẽ hiểu tại sao ta buộc phải lập tức ngăn trẻ và hiểu tại sao chúng bị cấm đoán. Thường trẻ sẽ hiểu những điều như “Đúng là mình làm điều nguy hiểm nên mới bị bố mẹ ngăn lại đột ngột như thế”.

Vì thế, khi chúng ta rèn trẻ vào nếp, điều quan trọng là trước tiên ta phải truyền tải rõ ràng thông điệp cho trẻ biết nên làm việc này và không được làm việc kia. Sau đó, ta biết kiên nhẫn chờ chờ đến khi trẻ làm được điều đó. Nhưng sau khi bạn truyền đi thông điệp ấy rồi không có nghĩa là trẻ sẽ làm được luôn. Tùy từng trường hợp, có thể ngay từ lúc đầu bạn đã phải cấm trẻ làm những việc nguy hiểm.

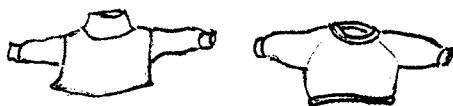
Bạn không nên khó chịu khi thấy trẻ chưa làm được ngay những điều bạn dạy. Nếu vậy, bạn đang có cách nuôi dạy con rất tệ, làm tổn thương lòng tự trọng và làm tổn hại đến sự phát triển

tính tự giác của con. Cách nuôi dạy con khôn ngoan là hãy đợi đến khi nào con làm được nhé.

Về câu hỏi đứa con 2 tuổi hay có hành động giật mi mắt kia, liệu có phải cháu đang bất mãn khi nhu cầu tình cảm không được đáp ứng hay cháu đang bị căng thẳng chăng? Đôi khi không được thỏa mãn nhu cầu tâm lý cũng khiến trẻ thấy bất mãn, từ đó dẫn đến những hành động bất thường. Không biết chừng sau này trẻ còn giật lông mày hay giật tóc cũng nên.

Trong các ca điều trị lâm sàng mà tôi gặp, những trẻ học cấp 2 hoặc cấp 3 hay giật tóc mình thường là những trẻ đang đau khổ vì cha mẹ quá kỳ vọng vào mình. Nhưng với trẻ nhỏ hơn, nguyên nhân của việc này là do trẻ chưa được đáp ứng đầy đủ những nhu cầu tâm lý hơn là do nguyên nhân bị cha mẹ quá can thiệp hoặc quá kỳ vọng vào trẻ.

Vậy nên, trường hợp của bà mẹ có con 2 tuổi giật lông mi ở trên, người mẹ nên sẵn sàng lắng nghe con nói hơn là đưa ra những yêu cầu bắt con phải nghe theo. Nếu bạn làm cho con mỉm cười sung sướng và rạng rỡ, chắc chắn hành động giật lông mi của con sẽ giảm đi.

Điều quan trọng trước khi rèn con vào nếp

Khi con trẻ lớn lên, cuộc sống của chúng cũng mở rộng các mối quan hệ với bạn bè và những người xung quanh. Khi ấy, để trẻ biết tôn trọng những người xung quanh, biết quan tâm xem xã hội nhìn mình ra sao cần phải có sự dạy dỗ rèn trẻ vào nếp. Tuy nhiên, khi trẻ còn nhỏ, chỉ cần cha mẹ là người quan tâm đến phản ứng xã hội hay những người xung quanh ra sao về trẻ là đủ. Không nên biến việc rèn luyện trẻ vào nếp thành điều lo lắng của trẻ, khi trẻ còn nhỏ.

Vì lý do công việc, nên tuần nào tôi cũng đi tàu siêu tốc Shinkansen từ Shin-Yokohama đến Okayama và ngược lại. Một lần, tôi có đi tàu và ngồi ở ghế trong cùng bên góc phải một dãy ghế có ba ghế. Khi đó bên trái tôi vẫn còn hai ghế trống. Một bà mẹ trẻ dắt con nhỏ lên tàu từ ga Kyoto và ngồi ngay bên cạnh tôi. Được một lúc, đứa trẻ bắt đầu thấy chán nên lấy một món đồ chơi kêu pip pip trong ba lô ra. Với trẻ nhỏ việc ngồi im trong tàu siêu tốc quả là chán ngắt.

Tôi có nói chuyện với người mẹ trẻ và biết rằng bố đẻ cô đột ngột ngã bệnh nên phải vào bệnh viện. Cô đến thăm bố và đang

trên đường trở về nhà. Cô nói: “Bố tôi cũng qua cơn hiểm nghèo rồi nên tôi quay về nhà với chồng ở Fukuoka”. Trong khi nói chuyện với tôi, bà mẹ trẻ vẫn nhắc con đang bấm trò chơi “con hãy để tiếng nhỏ lại”. Tiếng của trò chơi điện tử có thể điều chỉnh được, nhưng với đứa trẻ để tiếng của đồ chơi nhỏ lại thật chán, tiếng của đồ chơi to sẽ thú vị hơn nhiều.

Khi tôi bảo: “Ông không để ý đến tiếng của đồ chơi ấy đâu. Hồi con ông còn nhỏ, con ông cũng chơi suốt ấy mà. Ông không khó chịu đâu, cháu cứ chơi thoải mái nhé”, bé nhìn tôi chằm chằm. Chắc bé nghĩ tôi không phải là một ông già đáng sợ. Thế là bé yên tâm, thoải mái chơi trò của mình.

Trong lúc chơi, bé gác chân sang phía tôi. “A, chắc cu cậu đang thấy rất thoải mái đây” và tôi quan sát bé. Chân bé ngắn nên khi thả chân trên ghế, bé sẽ cảm thấy mỏi. Người lớn chúng ta mỗi khi thấy mỏi cũng muốn gác chân lên đâu đó mà. Thế là người mẹ trẻ nhắc nhở bé luôn.

Về phần đứa trẻ, chắc bé sợ nếu mình gác chân lên mẹ sẽ bị mẹ mắng nên mới gác chân lên tôi như thế. Trẻ đã nghĩ “A, như thế chắc là được”. Thế nên trẻ mới an tâm gác chân lên tôi để ngồi chơi như thế.

Như vậy, điều quan trọng là trẻ được nuôi dưỡng trong môi trường có nhiều người khiến trẻ thấy “À, có người không mắng mình” để thấy an tâm khi mình nói mình muốn thế này và thế nào người đó cũng nói “Được con ạ”. Càng có nhiều người như vậy càng tốt cho trẻ. Có thể trẻ làm những việc khiến cha mẹ bực mình nhưng vẫn có những người nói với chúng là “Không sao”. Những trải nghiệm như thế rất tốt cho trẻ.

Khi dạy cho trẻ có nền nếp, trước hết trẻ cần phải có được cảm nhận thực sự rằng chúng được cha mẹ bảo vệ. Đó là nguồn cội của vấn đề. Nếu đứa trẻ không có nhiều trải nghiệm được cha mẹ đón nhận vô điều kiện và được bảo vệ như thế, ta sẽ rất khó rèn và dạy dỗ trẻ. Khi trẻ có nhiều trải nghiệm được người khác bảo vệ rồi, trẻ thực sự sẽ dễ dàng tiếp nhận những lời dạy bảo của người lớn cũng như từ cha mẹ hay từ các thầy cô.

Tuy nhiên, nếu ngay từ đầu ta rèn nếp cho trẻ bằng cách ra chỉ thị hay mệnh lệnh, thì trẻ ít có trải nghiệm được cha mẹ bảo vệ rất dễ bị tổn thương. Trước hết, bạn phải đón nhận mọi nhu cầu tình cảm của chính bản thân trẻ rồi hãy truyền tải điều muốn dạy dỗ cho trẻ. Trẻ con vốn dĩ được nuôi dạy thông qua những trải nghiệm như thế.

Trong thực tế, trẻ bao nhiêu tháng hay bao nhiêu tuổi sẽ học được điều gì không còn chính xác nữa. Ta có thể thấy, ở cùng một độ tuổi, có trẻ học được khá nhiều điều, được dạy dỗ khá cẩn thận trong khi lại có nhiều trẻ khác chưa được học mọi thứ một cách cẩn thận.

Không chỉ là vấn đề chưa được học, mà trên thực tế có rất nhiều thanh thiếu niên không thể tuân thủ được những quy tắc đơn giản của xã hội. Nếu bạn gặp những thanh thiếu niên ấy bạn sẽ hiểu. Trước khi những thanh thiếu niên ấy được dạy dỗ và rèn vào nếp tử tế, họ chưa được đón nhận bằng sự yêu thương, được cha mẹ và người lớn bảo vệ. Tôi mong các bạn hãy để ý đến điều này và suy nghĩ về việc rèn luyện cho trẻ vào nếp nhé.

Những lời nói dối của trẻ

Tôi luôn cho rằng “Việc rèn trẻ vào nếp là phải dạy trẻ một việc lặp đi lặp lại và ta phải biết chờ đợi”. Khi trẻ nói dối đôi ba lần, ta sẽ nghiêm khắc với trẻ. Tôi cũng xin nói về những suy nghĩ đối với chuyện trẻ nói dối.

Tôi và con trai đầu 4 tuổi có giao ước với con là con sẽ phải đi vệ sinh trước khi tôi đến đón con ở trường mẫu giáo. Nhưng

khi tôi hỏi “con đã đi vệ sinh chưa?” con nói dối tôi “con đi rồi, con đi rồi”. Khi con nói dối, tôi nên đối xử với con thế nào ạ?

Mẹ của bé 4 tuổi

Đừng cho mọi lời nói dối là xấu

Trong câu hỏi trên, người mẹ đã giao hẹn với nhau là con phải đi vệ sinh ở trường mẫu giáo. Nhưng đó không phải là giao ước mà giống như mệnh lệnh hay chỉ thị của cha mẹ thì đúng hơn. Vậy nên, không phải là bé không giữ lời giao hứa với mẹ mà là bé không làm theo mệnh lệnh. Khi ấy, nếu đón con mà thấy con chưa đi vệ sinh, bạn chỉ cần nói với con rằng: “Thế con cứ đi vệ sinh đi nhé” là mọi việc sẽ ổn thỏa.

Không chỉ riêng đối với con trẻ, nếu chúng ta để mặc nói dối tràn lan thì mọi thứ trên đời này sẽ trở nên lộn xộn. Về cơ bản, nói dối là điều không hay chút nào. Nhưng càng lớn, trẻ càng biết cách nói dối kể cả những cách nói dối mang thiện ý.

Bạn cần phải dạy cho trẻ rằng nói dối là điều xấu đồng thời dạy và truyền tải thông điệp cho con mình biết rằng trong xã hội này nói dối ở mức độ nào có thể chấp nhận được và nếu nói dối đi quá xa sẽ không được xã hội chấp nhận ra sao.

Đã là con người, ai cũng có thể nói dối vì không muốn bản thân mình bị tổn thương. Trong quá trình phát triển, tính tự chủ của trẻ dần được hình thành. Lòng tự tôn hay niềm kiêu hãnh của trẻ cũng được hình thành cùng lúc. Hơn thế nữa, tình cảm bị tổn thương cũng sẽ xuất hiện. Vậy nên trẻ không muốn bị tổn thương dẫn đến việc nói dối.

Đó là khi trẻ bắt đầu khôn ra và xét theo ý nghĩa nào đó cũng là dấu hiệu của sự trưởng thành và phát triển. Cha mẹ không nên quy kết chuyện nói dối của trẻ là xấu và mắng con gay gắt. Tôi không có ý cổ xúy cho việc nói dối, nhưng cha mẹ nên có thái độ chấp nhận việc con nói dối ở một mức độ nào đó.

Điều quan trọng là ta phải tạo ra môi trường thoải mái để trẻ không phải nói dối. Ví dụ, vào ngày lễ tình nhân Valentine, bé trai nọ được một bạn gái tặng kẹo socola¹ nhưng lại ngượng không dám mang về nhà. Khi mẹ hỏi: “Hôm nay con có được tặng kẹo

¹ Ở Nhật vào ngày lễ Valentine, phụ nữ, bé gái sẽ mua socola tặng cho đàn ông, bạn trai, bé trai để thể hiện tình cảm quý mến, tôn trọng chứ không nhất định là nam - nữ yêu nhau mới tặng socola cho nhau [BT].

socola không”, bé không nói gì hoặc nói dối “con cho các bạn hết rồi” để tâng lờ câu hỏi. Đây là một câu nói dối ở mức độ nhẹ nhàng khiến người lớn cảm thấy đáng yêu.

Ngược lại cũng có bé không được nhận quà socola nhưng lại nói dối rằng “con có được nhận”. Điều này nghĩa là chẳng có ai tặng quà cho bé. Thế là bé thấy lòng tự tôn bị tổn thương “Tại sao mình lại không được nhận quà kia chứ” và bé bắt đầu nói dối. Vậy, thay cho việc chỉ trích chuyện bé nói dối, lý tưởng nhất là bạn tạo được trong gia đình một bầu không khí thoải mái để bé có thể nói ra một cách tự nhiên nhất chuyện mình không nhận được một thanh socola nào từ bạn gái.

Thêm nữa, chắc hẳn ở gia đình nào cũng có tình trạng cha mẹ hỏi: “Con học chưa?” và trẻ nói dối “Vâng, con học rồi”. Tội nghĩ chuyện này rất phổ biến. Điều này nghĩa là hiện tại ở thời điểm đó, trẻ có việc muốn làm hơn là việc học. Nếu trẻ trả lời “Con chưa học ạ” thế nào cha mẹ cũng nghĩ con phải học ngay nên sẽ giục giã “Con đi học bài đi”. Trẻ biết trước thế nên nếu không muốn học ngay lúc ấy sẽ bắt đầu nói dối. Hầu như chẳng đứa trẻ nào thích việc học cả nên thường là chúng sẽ đẩy việc học xuống nấc ưu tiên cuối cùng.

Thế nhưng trẻ cũng hiểu là đến lúc nào đó chúng cũng phải học. Khi ấy, cha mẹ không cần phải ép con một chiều mà yêu cầu trẻ hứa trong phạm vi có thể “Bây giờ con không phải học ngay, nhưng mẹ muốn trong ngày hôm nay con phải học xong bài đấy nhé”. Biết đâu khi ta nói vậy, chúng sẽ đi học bài ngay cũng nên. Nếu làm thế, chẳng đứa trẻ nào lại cố tình nói dối cái điều sớm muộn gì cũng bị lộ ra như thế.

Để làm được việc đó, cha mẹ không nên la mắng, tránh làm tổn thương lòng tự trọng của trẻ. Khi phát hiện trẻ nói dối, cha mẹ cũng không nên hỏi dồn trẻ. Ta chỉ cần tỏ cho trẻ biết là “mẹ biết con đang nói dối” là được, không nhất thiết phải dồn trẻ đến chân tường.

Bố mẹ có nên xin lỗi thay cho con mỗi khi con làm điều không đúng?

Khi con làm việc gì không phải, gây phiền hà tới người khác, đặc biệt là trong giai đoạn từ 1 đến 6 tuổi hoặc đến tuổi học tiểu học, bố mẹ xin lỗi thay cho con là chuyện hoàn toàn bình thường. Tôi có nhận được một câu hỏi của độc giả về việc liệu khi con lớn đến cấp 3 rồi cha mẹ vẫn có thể tiếp tục làm điều này hay không.

Tôi vẫn cho rằng xin lỗi là một kinh nghiệm để được tha thứ.

Nhưng nếu cha mẹ giải quyết hậu quả cho con, trẻ sẽ không

biết tự chịu trách nhiệm cho những hành động của mình. Thực tế là những trẻ được nuôi dạy như thế khi trưởng thành sẽ nghĩ cách để thoái thác trách nhiệm. Tôi đã từng chứng kiến nhiều trường hợp như vậy.

Mẹ của bé 6 tuổi

Tầm quan trọng của việc cha mẹ xin lỗi thay con trẻ

Tôi nghĩ câu hỏi trên là không cần thiết. Thậm chí trong tương lai, khi đứa trẻ ấy thành người lớn, chúng sẽ trở thành những ông bố bà mẹ biết dạy con mình xin lỗi, biết đền bù cho những thiệt hại mà mình gây ra.

Cha mẹ cần phải dạy dỗ và truyền tải cho trẻ điều đúng sai của mọi việc từ khi còn nhỏ. Những điều dạy trẻ như “nên làm thế này” hay “không được làm thế kia” cần được nhắc đi nhắc lại và người lớn phải chờ cho đến khi chính trẻ hiểu được điều ấy. Khi đó lời dạy bảo mới thấm thấu vào đầu trẻ.

Khi còn nhỏ, trẻ chưa hiểu biết về xã hội, về cuộc đời. Cha mẹ cần biết chấp nhận điều ấy. Nói cụ thể hơn, khi con cái làm điều gì không phải, cha mẹ nên là người đứng ra thay con nhận lỗi hoặc giải quyết hậu quả. Tôi luôn nghĩ cha mẹ là người phải dám đối

diện và đỡ cho con mình những vấn đề mà trẻ gây ra hoặc chưa làm đến nơi đến chốn.

Ví dụ, khi con bị sốt, cha mẹ thức trắng đêm để chăm con là cách thể hiện cha mẹ đang chia sẻ sự mệt mỏi vì bệnh tật cùng con, sát cánh bên con. Cũng giống như khi chăm con bị ốm, cha mẹ cũng nên gần gũi với con trong những việc thường nhật hơn. Điều này sẽ giúp con cảm thấy an tâm.

Trong sâu thẳm, trẻ càng thấy được cha mẹ hay người khác quan tâm tới mình nhiều bao nhiêu thì chúng sẽ càng tuân thủ các nguyên tắc xã hội nhiều bấy nhiêu mà không cần qua sự dạy dỗ nghiêm khắc. Dù cha mẹ đã hết sức tuân thủ các nguyên tắc song đôi khi trẻ lại không được như thế, nhưng cha mẹ vẫn che chở cho trẻ. Điều này vô cùng quan trọng với trẻ.

Thật không tốt cho trẻ nếu cha mẹ thấy khó chịu khi phải đi xin lỗi hay phải giải quyết những hành động không đúng của trẻ. Theo tôi, những người nuôi con không tốt là những người có suy nghĩ “Mình thật bất hạnh” hay “Từ giờ mình sẽ không muốn gánh thêm bất cứ điều bất hạnh nào nữa” hoặc “Mình sẽ không thích nếu mình không được hạnh phúc hơn nữa”. Nghĩa là cha mẹ có nhu cầu mong muốn còn lớn hơn nhiều so với những thứ trẻ

mong đợi nhận được từ họ. Vậy nên cha mẹ mới bắt con cái phải làm theo đúng ý mình.

Cha mẹ quan tâm đến việc nuôi dạy con cái và cũng quan tâm đến bản thân mình. Thế nhưng trẻ nhỏ lại hành động theo ý thích của chúng. Kết quả là đôi khi cha mẹ phải nhận lỗi thay cho trẻ. Nhưng vì cha mẹ không muốn phải xin lỗi thay cho trẻ nên sẽ ngăn chặn mọi hành vi của trẻ. Khi đó, trẻ thấy khó chịu vì không được làm theo đúng ý của mình nên chúng sẽ làm những điều tồi tệ hơn. Vòng luẩn quẩn này lặp đi lặp lại khiến việc nuôi dạy trẻ khó khăn hơn. Phải chăng điều này cũng làm cho việc rèn trẻ vào nếp và giáo dục trẻ sau này càng thêm khó?

Khi còn nhỏ, tôi cũng nghịch ngợm lắm. Tôi thường làm những việc không nên không phải khiến thầy cô giáo, bác trưởng thôn, các sư thầy trong chùa và cả những người có uy tín trong làng phải thốt lên: “Bác sẽ phải nói chuyện với bố mẹ cháu về những việc cháu làm.”

Khi ấy thì chẳng thể giữ được bí mật nữa. Nói là những việc phạm luật làng xóm nhưng thực ra chỉ là những chuyện như lấy

trộm một, hai quả cà chua hay câu trộm cá chép ở ao trước cửa chùa mà thôi. Đúng là ở ao có biển cấm câu cá nhưng đến đó câu thì thế nào cũng được cá. Thế nên, lừa lúc sư thầy không có ở chùa là chúng tôi lập tức hành động. Không may sư thầy về sớm hơn dự kiến nên chúng tôi mới bị tóm cổ.

Khi bị phát hiện ra các trò nghịch ngợm, tôi về nhà, sợ sệt nói với mẹ: “Mẹ ạ hôm nay con đã làm việc này, việc này”. Mẹ tôi luôn có một câu cửa miệng thế này: “Trời ạ, thế là việc tày đình rồi. Bố mày mà nghe được thế nào cũng chết với ông ấy. Thôi mẹ con mình biết với nhau thôi, từ rày không được làm thế nữa nghe không. Đây là lần cuối cùng đấy nhá”.

Cứ thế, không biết mẹ tôi đã nói bao nhiêu cái “lần cuối cùng”. Nhưng khi mẹ đã bảo là “mẹ sẽ giữ kín chuyện này, và đây là lần cuối cùng” mẹ sẽ không mắng tôi nữa. Sau những chuyện ấy, mẹ lại phải đến nhà chủ ruộng cà chua hay đến chỗ sư ông để xin lỗi cho những việc làm đại dột của tôi.

Lúc nào đi, bà cũng dắt tôi theo để xin lỗi vì tôi đã làm phiền đến họ. Bằng cách đó, bà đã dạy tôi học cách xin lỗi người khác như thế nào. Sau này, chắc chắn tôi không dễ dàng mắc lại những sai lầm như thế nữa.

Tôi cũng không biết mẹ có thực sự giữ kín chuyện ấy với cha tôi hay không. Có khi bà cũng kể chuyện với cha tôi nhưng sẽ nói thêm “em đã hứa là giữ kín chuyện này nên anh đừng mắng con nữa nhé” cũng nên. Tôi không biết, nhưng chắc chắn trong lòng tôi nghĩ bà đã thực sự giữ kín chuyện cho tôi. Vì vậy tôi có cảm giác rất yên tâm.

Giá như trước khi bà mất, tôi hỏi bà được về những điều này. Nhưng lúc bà ốm nặng, chúng tôi không có thời gian thanh thoi nói chuyện nên cũng không nhớ ra điều này mà hỏi... Chắc hẳn trong lòng, mẹ tôi đã luôn nghĩ: “Thằng bé này quan trọng với mình lắm, rất quan trọng”. Tôi đã cảm nhận được những tình cảm đó của bà từ nhỏ.

Ở nhà trẻ hay các trường mầm non, các thầy cô giáo hay các cô nuôi sẽ dễ dàng nhận ra trẻ nào có được đầy đủ sự quan tâm của cha mẹ. Qua cha mẹ, trẻ thấy tin vào chính mình và sẽ biết tin vào người khác. Cha mẹ đóng vai trò vô cùng quan trọng trong việc nuôi dạy trẻ thành người tự tin trong cuộc sống.

Để trẻ trở thành người biết quan tâm đến người khác

Trong các cuộc họp phụ huynh ở trường mầm non hay các nhà trẻ, khi tôi hỏi nhiều bố mẹ “Bạn muốn con mình thành người thế nào?” thường câu trả lời là: “Muốn con mình thành người biết quan tâm đến người khác”. Tuy nhiên làm thế nào để giúp trẻ hình thành thái độ biết quan tâm đến người khác thì nhiều bố mẹ trẻ còn chưa hiểu rõ lắm.

Cứ ba tháng một lần tôi lại cho con trai lớn đang học nhà trẻ nghỉ học khoảng 10 ngày để đến ở cùng bà ngoại đang sống một mình. Cô nuôi ở nhà trẻ phàn nàn rằng: “Con vừa mới quen với cuộc sống tập thể mà chị lại cho con nghỉ nhiều thế là không tốt”. Tôi muốn con đến ở với bà ngoại là vì tôi muốn con biết quan tâm tới bà. Tôi làm thế liệu có đúng không?

Mẹ của hai bé 5 tuổi và 3 tuổi

Hiện nay, rất nhiều người không biết quan tâm đến người khác

Trước hết, tôi xin nói làm thế nào để trẻ em Nhật Bản ngày nay có được tình cảm biết quan tâm đến người khác. Năm 1996, Viện nghiên cứu Thanh thiếu niên Nhật Bản đã có một cuộc khảo sát về đời sống tình cảm của các học sinh cấp 3 trên thế giới. Cuộc khảo sát này cũng đã được đưa tin trên báo chí. Đặc biệt người ta

lấy 1000 thiếu niên ở các nước Nhật, Mỹ và Trung Quốc làm mẫu khảo sát thông qua phiếu thăm dò ý kiến.

Đây là một khảo sát thăm dò ý kiến với nội dung như sau: “Hãy thử tưởng tượng trong tương lai, cha mẹ bạn tuổi cao sức yếu, hoặc già đến mức họ khó có thể sống được nếu không có sự giúp đỡ từ người khác. Giả sử bạn đang trong tình huống như vậy và hãy trả lời câu hỏi sau. Khi đó bạn có nghĩ mình sẽ làm bất cứ việc gì để giúp đỡ cha mẹ mình không? Hãy chọn và khoanh vào phương án trả lời Có hoặc Không.”

Các bạn nghĩ kết quả sẽ thế nào? 66% học sinh của Trung Quốc trả lời là Có và 34% trả lời là Không. 46% học sinh Mỹ trả lời Có và 54% trả lời là Không. 16% học sinh Nhật trả lời là Có và 84% trả lời là Không! Qua đây có thể thấy mức độ tình cảm của học sinh Nhật khi nghĩ về cha mẹ mình ở mức thấp nhất.

Một nội dung của phiếu thăm dò ý kiến là “Trong tương lai, khi bạn nói sẽ chăm sóc cho cha mẹ mình, bạn nghĩ cha mẹ bạn có vui mừng không?” Lần này cả Mỹ và Trung Quốc đều có kết quả khá giống nhau. 70% học sinh của hai nước này đều trả lời rằng cha mẹ sẽ thấy vui mừng khi nghe được điều này. Trong khi đó tỉ lệ này ở học sinh Nhật Bản là 30%. 70% học sinh nghĩ rằng cha mẹ không vui mừng khi nghe con cái nói sẽ chăm sóc mình.

Chỉ nhìn vào kết quả khảo sát này, ta có thể thấy lớp trẻ bây giờ đã mất đi tình cảm khi nghĩ về cha mẹ mình.

Gần đây, Tổ chức Y tế Thế giới đã công bố “tuổi thọ khỏe mạnh” của các nước để chỉ ra độ tuổi trung bình sống khỏe mạnh của con người. Trong số 191 nước tham gia khảo sát, Nhật Bản là nước đứng đầu trong bảng xếp hạng các nước nơi người dân có thể sống lâu và khỏe mạnh nhất. Như vậy Nhật Bản trở thành nước có tuổi thọ cao nhất thế giới. Chính vì vậy, việc xem xét xem ai sẽ là người chăm sóc phụng dưỡng cha mẹ lúc về già đang trở thành một vấn đề cấp bách. Ở Nhật Bản, hệ thống bảo hiểm điều dưỡng ra đời cũng là do các gia đình Nhật Bản hiện nay không thể chăm sóc cho người già nên phải nhờ cậy đến vai trò của xã hội.

Trong khi là quốc gia có tuổi thọ cao nhất thế giới, Nhật Bản cũng lại là một trong số ít các nước không muốn sinh con. Trên thế giới, Nhật Bản là nước hiếm trẻ em thứ hai sau Italia. Tính theo tỉ lệ sinh đặc biệt, số lượng trẻ mà một phụ nữ Nhật sinh trong suốt cả cuộc đời là 1,34 người.

Có nhiều nguyên nhân khiến người ta không muốn sinh con. Đó là chi phí nuôi con cao, hoặc không có được điều kiện làm việc khiến người ta khó có thể yên tâm sinh nở và nuôi con. Vì vậy, cũng có ý kiến cho rằng ta chỉ cần tăng khoản phụ cấp cho trẻ em, hoặc tăng số lượng các nhà trẻ để các bà mẹ có thể yên tâm làm việc, khi đó người Nhật sẽ muốn đẻ thêm nhiều con. Nhưng mọi chuyện đâu có đơn giản như vậy.

Người Nhật biết cách tạo ra môi trường để mình có thể sống được lâu hơn nhưng lại đánh mất đi khả năng tạo ra một môi trường mới. Rất nhiều người chỉ biết mình, sống mà chỉ nghĩ cho riêng mình.

Người biết quan tâm đến những người xung quanh cũng sẽ biết coi trọng bản thân mình. Ta sẽ không thể xây dựng xã hội của những con người thực sự biết tôn trọng chính bản thân mình nếu như ta không bắt đầu từ việc tôn trọng người khác. Nhưng trong xã hội - nơi con người ta chỉ biết mình và chỉ biết coi trọng bản thân mình, thì xã hội ấy sẽ tiếp tục sản sinh ra những con người không biết tôn trọng chính mình và những người khác. Một trong những biểu hiện của kết quả ấy chính là nội dung thăm dò ý kiến các học sinh Nhật tôi mới nhắc đến ở trên.

Người Nhật đang được thừa hưởng một môi trường sống tuyệt vời để họ có thể có được tuổi thọ cao nhất thế giới. Nhưng trên thế giới, người Nhật cũng đang trở thành một dân tộc không lo nghĩ nhiều về thế hệ tương lai tiếp nối. Đồng thời, những đứa bé Nhật, lớp trẻ – thế hệ tương lai của nước Nhật – có lẽ cũng là những con người không biết quan tâm đến cha mẹ mình nhất trên thế giới. Vậy chúng ta cần phải làm thế nào để thay đổi thực tế này?

Tình cảm biết ơn và kính trọng người xung quanh sẽ hình thành thái độ biết quan tâm tới người khác

Để giúp trẻ hình thành thái độ quan tâm đến người khác, ta phải cho trẻ được gặp gỡ với những người luôn biết quan tâm đến người khác. Ông bà, cha mẹ, thầy cô giáo... của trẻ phải là những người biết quan tâm đến người khác. Ngoài ra, nếu bản thân trẻ không nhận được sự quan tâm đầy đủ từ mọi người, trẻ sẽ khó có thể hình thành được tình cảm quan tâm đến người khác.

Việc biết quan tâm đến người khác trên thực tế được khởi nguồn từ lòng biết ơn. Nhưng tình cảm biết ơn và kính trọng người khác là thứ khó có thể hình thành trong tâm hồn con người hiện đại. Bản thân các bạn có thấy kính trọng ai quanh mình không? Hoặc giả dụ, nếu có ai đó hỏi bạn thấy kính trọng ai trong

đời mình, bạn có thể lập tức nghĩ ngay đến người nào đó như “bác A” hay “cô B” không?

Ngay cả khi chúng ta có gặp một người là tấm gương tốt hay đáng được kính trọng, nhưng chúng ta lại không có ý định kính trọng những con người ấy. Ngược lại phần lớn chúng ta lại thấy ghen tức và đố kỵ. Bạn có nghĩ thế không? Tôi nghĩ không chỉ người lớn mà đến cả trẻ con cũng đã thành ra vậy rồi. Điều quan trọng là ta phải giúp trẻ hình thành thứ cảm xúc tự nhiên sao cho khi trẻ nghĩ “Bé X hay thế nhỉ, tuyệt vời thế nhỉ” bé sẽ cảm nhận điều ấy “tuyệt vời” thật.

Kính trọng, khâm phục ai đó không phải là điều gì quá khó khăn. Đơn giản là khi bé nghĩ “Bạn A hát hay quá, vẽ cũng đẹp nữa”, nên bé “muốn mình được làm bạn với bạn A”. Khi trẻ muốn bản thân mình cũng được như bạn đó, trẻ sẽ làm tốt nhiều thứ. Hoặc trẻ sẽ thấy vui khi được làm bạn với những người mà mình hiểu rõ. Trẻ em vốn là như thế.

Nhưng khi gặp người có khả năng tuyệt vời mà mình không có, đôi khi chúng ta không có cảm giác kính trọng mà lại thấy

ghen tị và tự ti. Thật buồn và bất hạnh khi con người ta có cảm xúc như thế.

Điều này xuất phát từ nguyên lý cạnh tranh trong trẻ và ngay từ bé, trẻ đã bị tuyển chọn gắt gao. Vậy nên dẫu trẻ có ngưỡng mộ “bạn A tuyệt vời thật đấy” nhưng nếu chỉ có tình cảm ấy thôi cũng không giải quyết được gì. Bởi lẽ chỉ cần xuất hiện trẻ nào giỏi hơn mình là lập tức giá trị của bản thân mình hay những đánh giá đối với bản thân mình tự nhiên sẽ bị thu nhỏ lại.

Khi trẻ được nuôi dạy trong môi trường luôn bị so sánh với những đứa trẻ khác, thì trong trẻ sẽ hình thành nên những cảm xúc như thế. Không những chúng không có được những người bạn giỏi, mà chúng còn tìm những đứa trẻ không bằng mình để công kích mong xoa dịu cảm giác kém cỏi hay căng thẳng của chính mình.

Để giúp trẻ có được những cảm xúc biết ơn và kính trọng người khác, trước hết người lớn chúng ta cần phải nỗ lực để có được thứ tình cảm đó trong cuộc sống thường ngày. Đó là khi gặp người khó khăn hơn mình, ta hãy thấu hiểu và chia sẻ cùng họ. Là khi ta gặp ai đó giúp mình, ta hãy biết ơn họ, kính trọng họ. Khi ấy ta mới hạnh phúc. Là bác sĩ điều trị lâm sàng, hằng ngày tôi phải gặp rất nhiều người bất hạnh. Khi đó, bản thân tôi không cho phép mình nghĩ rằng mình là người bất hạnh giống họ, mà mình

phải là người hạnh phúc. Và khi một người hạnh phúc gặp một người bất hạnh, thì không có lý gì để coi thường người bất hạnh cả. Điều ấy không bao giờ được phép xảy ra.

Nếu mình thực sự hạnh phúc, mình có thể cảm nhận được nỗi bất hạnh của người khác và cũng có thể vui với niềm vui của người khác. Như tôi vừa mới trình bày ở trên, để chúng ta có thể cảm nhận như thế, bản thân chúng ta phải là người hạnh phúc. Chúng ta phải luôn tâm niệm rằng làm sao để mình cảm nhận được hạnh phúc từ những điều nhỏ nhặt thường ngày.

Khi sống với những tình cảm ấy, bạn sẽ biết quan tâm đến người khác, bạn có thể giúp con có được cảm xúc biết quan tâm đến người khác. Dạy và truyền cho trẻ tình cảm quan tâm đến người khác mới là điều quan trọng.

Khả năng biết quan tâm đến người khác được truyền đến trẻ ra sao?

Khi trẻ tiếp xúc với những người biết quan tâm đến người khác, trẻ sẽ thấy và hiểu được sự quan tâm tới người khác là như thế nào. Nhưng có những trường hợp trẻ không được mẹ - người gần gũi nhất với trẻ - giúp hình thành và xây dựng sự quan tâm đến người khác, vậy chúng ta cần nghĩ xem nên làm như thế nào.

Nhà nọ có hai anh em cùng học một trường mẫu giáo. Khi một trong hai đứa trẻ bị ốm, người mẹ sẽ đưa đứa trẻ bị ốm đi viện còn đứa trẻ kia vẫn đi học bình thường. Nếu làm như vậy, đứa trẻ khỏe mạnh kia vẫn đến trường bình thường và chẳng cảm thấy có điều gì xảy ra cả. Chúng không được chứng kiến sự đau đớn của anh/em mình cũng như không thấy được cảnh mẹ chúng chăm lo cho trẻ bị bệnh thế nào. Trong khi đó các ông bố bà mẹ lại mong muốn trẻ trở thành người biết quan tâm đến người khác hay hiểu được nỗi đau của người khác. Với thực tế như vậy, chúng tôi đang phân vân xem làm thế nào để giúp trẻ có được cảm xúc biết quan tâm đến người khác?

Cô nuôi ở một nhà trẻ

Với những người ít quan tâm đến người khác: Bạn hãy là người cất lời chào trước.

Khi bà mẹ có một đứa con phải đi viện và vì cùng lúc không thể chăm sóc cả đứa con khỏe mạnh kia, nên mẹ vẫn cho bé đến trường là điều bình thường. Bởi lẽ, hãy tưởng tượng nếu đó là đứa trẻ con một, thì chúng cũng thế mà. Nếu bạn nghĩ những đứa trẻ con một không biết quan tâm đến người khác thì xin thưa bạn đã

lắm. Điều quan trọng nhất khi ấy là cha mẹ cần dỗ dành để chăm sóc đứa con bị ốm, đừng không nào.

Những trẻ ít có trải nghiệm về sự quan tâm đến người khác đôi khi vẫn giả vờ ốm. Khi trẻ muốn bị ốm nghĩa là chúng mong muốn nhận được sự yêu thương từ người khác. Bình thường người ta sẽ cố gắng để khỏi bị ốm. Nhưng lại có những trẻ cố tình ốm. Những trẻ tự cắt cổ tay mình cũng là một dạng như vậy. Chỉ khác là chúng không có ý định chết mà thôi.

Tuy nhiên, những đứa trẻ cảm thấy không được yêu thương đầy đủ sẽ không biết quý trọng ngay đến cả mạng sống của chính mình. Những đứa trẻ này dễ đi đến hành động tự sát. Điều quan trọng là ta phải giúp trẻ có được cảm giác mình được yêu thương, được quan tâm mà không cần phải làm những việc ngu ngốc như thế. Nếu chỉ nhìn anh chị em mình được nhận sự quan tâm của người khác không thôi chưa đủ để hình thành và xây dựng cho trẻ biết quan tâm đến người khác. Trước tiên và quan trọng nhất là trẻ được tiếp xúc với những người có thái độ quan tâm đến trẻ.

Hơn 20 năm nay, mỗi tháng một lần tôi đều tham dự sinh hoạt chuyên môn của nhà trẻ thành phố Komae. Trong ngắn ấy năm tôi đã nói chuyện nhiều với những người làm việc ở đó. Những đứa trẻ không biết quan tâm đến người khác là những đứa trẻ không

được cha mẹ quan tâm đầy đủ. Trong các buổi sinh hoạt chuyên môn, chúng tôi đã nói chuyện với nhau xem cần phải tiếp cận với những trẻ này ra sao. Trước khi nói chuyện về bọn trẻ, trước hết chúng tôi nói về những bà mẹ.

Các bà mẹ không quan tâm đầy đủ đến con mình là bởi cho đến tận nửa đời người, tức là ở thời điểm này chính những bà mẹ ấy cũng có quá ít những trải nghiệm được người khác quan tâm. Chính vì thế, chúng tôi đã nghĩ xem làm cách nào để có thể quan tâm đến những bà mẹ ấy, làm thế nào để giúp chính những bà mẹ ấy có được thái độ quan tâm đến người khác được.

Ví dụ khi các mẹ ấy đưa đón con tại nhà trẻ hay trường mầm non, chỉ cần mình có những lời nói quan tâm đến những bà mẹ này thôi là mọi chuyện đã rất khác. Chỉ cần bạn nói với họ những câu đơn giản như “Hôm nay trời đẹp quá chị nhỉ!” hay “Trời nóng quá nhỉ. Làm việc cả một ngày trời thế này thật là cực nhọc”, “Chị mới cắt tóc đấy à, xinh quá”... Chỉ cần ta chủ động nói những câu chào hỏi đơn giản khi tình cờ gặp các mẹ đưa đón con đến trường là được. Với những người hàng xóm, chỉ cần lúc gặp nhau sớm tối ta cất câu chào đơn giản như: “Bác đi đâu đấy” hay “Bác về đấy à” là được. Những lời chào hỏi ấy là bước khởi đầu cho mối quan hệ cá nhân tốt đẹp.

Tóm lại, con người ta nếu không nhận được sự quan tâm từ người khác sống quanh mình thì họ sẽ không thể quan tâm đến người khác được, kể cả đó có là con của họ đi chăng nữa. Những bà mẹ ít được người khác quan tâm sẽ không có nhiều năng lực quan tâm đến chính con mình. Cách tốt nhất để các bạn có thể làm cho những bà mẹ ấy là gửi thông điệp chứa đựng sự quan tâm của các bạn đến họ.

Cách nuôi dạy trẻ con một

Càng ngày càng có nhiều gia đình chỉ có một con nên tôi nhận được khá nhiều câu hỏi gửi tới liên quan về vấn đề này. Nội dung câu hỏi liên quan đến việc liệu đứa trẻ con một có khó kết bạn với người khác không? Đứa trẻ con một có khó hòa đồng với cuộc sống tập thể không...?

Gia đình tôi chắc sẽ chỉ có một cô con gái duy nhất nên xin bác sĩ cho biết trong quá trình nuôi con một, có vấn đề gì không? Nếu có lợi thế gì xin bác sĩ cho chúng tôi biết.

Mẹ của bé 2 tuổi

Cô con gái duy nhất nhà tôi năm nay 4 tuổi. Vì cháu không có anh chị em nên có lẽ kỹ năng chơi với trẻ nhỏ hơn của cháu

kém. Là cha mẹ, nhưng tôi không biết tôi cần phải dạy cháu điều này như thế nào, tôi thấy rất lo lắng.

Mẹ của bé 4 tuổi

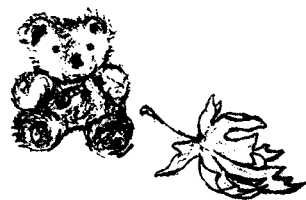
Hai mẹ con tôi suốt ngày ở bên nhau nên cháu hay làm nũng, bám lấy tôi như một con chó nhỏ vậy. Cháu có thái độ ghen tị rất lớn đến mức khó có thể nói chuyện được với người ngoài. Như vậy bản thân cháu có bị thiếu hụt điều gì không ạ?

Mẹ của bé 4 tuổi

Điểm mạnh của trẻ con một

Tôi có ba đứa con và bà xã tôi thường sống cùng trẻ trong phần lớn thời gian. Khi ấy vợ tôi vẫn thường nói, quan trọng nhất là phải “tạo ra cho mỗi đứa không gian và thời gian để được làm con một”.

Trong ba đứa con, đôi khi cũng có lúc chỉ có ta với một mình đứa trẻ nào đó. Khi ấy ta phải luôn đối xử với trẻ đó như thể chúng đang là đứa con một. Hãy dành ra những quãng thời gian khác nhau cho từng đứa trẻ, cùng trẻ đi chơi, mua sắm, xem phim. Những lúc như thế, đứa trẻ thực sự vui vẻ và hạnh phúc biết bao.

Khi ở cùng những đứa trẻ khác, cha mẹ không nên đối xử phân biệt. Nhưng trong cuộc sống thế nào cũng có lúc chỉ có hai người với nhau: cha mẹ và trẻ. Vợ tôi rất coi trọng quãng thời gian ấy. Những lúc ấy vợ tôi nói chuyện với con như thể con là đứa con duy nhất. Khi ấy trẻ sẽ có cảm giác như mẹ chỉ chú ý đến mình. Những lúc như thế, cha mẹ rất dễ truyền tải cho con những điều cha mẹ muốn nói, rèn dạy con vào nếp hoặc nhiều thứ khác nữa. Chính vì thế, vợ tôi vẫn nói, thật sự tốt nếu ta có thể trò chuyện riêng với từng đứa con của mình.

Không phải vì lý do như vậy mà bố mẹ nuôi trẻ con một suốt ngày bắt trẻ ở trong nhà, quản lý chặt chẽ mọi thứ khiến chúng như robot và không biết cách giao tiếp với người khác. Tuy nhiên, những đứa trẻ con một được cha mẹ dành hết mọi tình yêu thương cho mình, nên chúng thường rất tự tin. Kết quả là đứa trẻ đó sẽ dễ dàng giao tiếp với những người xung quanh.

Khi bạn chỉ có một đứa con, bạn nên thường xuyên dắt trẻ đến nhà các bạn hàng xóm chơi, đưa con đến nhà họ hàng, hoặc bạn có thể gọi trẻ con hàng xóm đến chơi cùng. Các bà mẹ có con một

không phải lo vì con mình là con một nên khó kết bạn với những đứa trẻ khác hoặc khó sống hòa nhập với tập thể.

Ở những gia đình một con, cha mẹ nên tận dụng tối đa điểm mạnh này. Vì có một con, nên cha mẹ hãy tận dụng thời gian để gửi đến con tình yêu và cảm xúc của mình. Ấy là lúc bạn có thể truyền tải được hiệu quả nhất những điều muốn gửi gắm tới con. Điểm mạnh của những trẻ con một là chúng dễ dàng nhận được những điều quý giá mà cha mẹ muốn dạy cho con. Tôi cũng mong các mẹ hiểu rằng khi có một con, đó là cơ hội tuyệt hảo cho mối quan hệ mẹ con.

Tôi có một người bạn khá thân, hiện đang là giáo viên hướng dẫn chính cho một cơ sở bảo trợ và chăm sóc trẻ ở tỉnh Kanagawa. Trong cơ sở của anh, để nuôi dạy trẻ em khôn lớn, có điều quan trọng nhất là “phải thiên vị” đối với từng đứa trẻ một. Điều này nghĩa là với bất cứ đứa trẻ nào mọi người cũng phải tiếp xúc và giao tiếp với đứa trẻ đó như thể chúng là đứa trẻ nhà con một. Tuy ở trong một môi trường tập thể, nhưng những cán bộ ở đây phải khéo léo tạo ra những cơ hội để làm sao tạo cho mỗi đứa trẻ có được sự “thiên vị” như thế.

Con cái bám chặt lấy cha mẹ thì có sao đâu

Nhiều bà mẹ lo lắng khi con cứ bám chặt lấy mình, không chịu rời. Các bạn không phải lo. Nếu con bám chặt lấy mẹ mà mẹ tỏ thái độ không có vấn đề gì thì trẻ sẽ thấy yên tâm là chúng được bên mẹ, chúng không phải lo lắng là đến một lúc nào đó mẹ lại đi mất. Đến một thời kỳ nhất định, trẻ thấy đủ rồi và sẽ tự động rời khỏi mẹ.

Thế nhưng, nếu mẹ lo lắng nghĩ không biết như thế này có ổn hay không, thì lập tức cảm xúc ấy sẽ truyền đến trẻ và khiến trẻ trở nên lo lắng. Trẻ bắt đầu nghĩ rằng mình sẽ phải rời xa mẹ. Vậy nên trước hết chính các bà mẹ phải nghĩ rằng chuyện con bám lấy mình không phải là điều đáng lo ngại.

Trẻ con sẽ học cách xây dựng quan hệ linh hoạt với nhiều người để từ đó phát triển và trưởng thành. Trẻ con cảm nhận được sự khác biệt của bản thân và tạo dựng nên chính con người chúng thông qua những hoạt động cạnh tranh với bạn bè, nêu chính kiến của mình, đồng ý với ý kiến của người khác, có thái độ đối nghịch hay hàn gắn các mối quan hệ, ghen tị và kiêu căng... Trẻ sẽ cùng lúc hình thành được năng lực đoán biết cảm xúc của người khác và xây dựng chính bản thân mình. Vậy nên khi phát triển tính xã hội của trẻ hay hình thành nên nhân cách xã hội của trẻ, việc trẻ

học được cách điều hòa giữa chuyện mình quan tâm đến người khác và việc mình tự thể hiện quan điểm của mình là điều rất quan trọng.

Dần dần, việc giao thiệp với nhiều người ngày một mở rộng và cần phải đi vào chiều sâu hơn nữa. Để làm được việc ấy, đương nhiên người ta thấy lo ngại khi trẻ cứ bám chặt lấy cha mẹ nhưng cũng không tới mức phải đẩy trẻ ra khỏi mình. Nếu trẻ không muốn rời xa mẹ, hãy cứ để trẻ bám lấy mẹ. Người mẹ để cho bé thấy cách mình giao tiếp với nhiều người như thế nào. Đương nhiên bố cũng phải cố gắng và thật tuyệt vời khi cả bố và mẹ cùng làm như thế.

Bạn có thể cùng với bọn trẻ đến chơi nhà bạn hoặc mời trẻ đến chơi nhà mình hoặc thậm chí các nhà rủ nhau cho trẻ con đến các khu vui chơi giải trí hay vườn bách thú. Qua những trải nghiệm như thế, trẻ có thể tách rời cha mẹ một cách tự nhiên để bắt đầu chơi với các bạn đồng trang lứa.

Cha mẹ cần xử lý thế nào khi bọn trẻ trong nhà cãi nhau?

Trẻ con trong các gia đình thường hay cãi lộn nhau. Lúc này, cha mẹ hay nói: “Con là anh phải nhường em” hay “con không được phép nói láo với chị thế”. Nhiều bậc phụ huynh đôi khi cũng thấy lúng túng không biết nên xử trí thế nào trong trường hợp trẻ cãi vã nhau.

Ở nhà tôi, hai anh em trai chúng nó hay đánh cãi nhau lắm. Thường là đứa bé ngang ngược và thằng anh hay phải nhường nhịn. Bác sĩ nghĩ thế nào về vấn đề này ạ?

Mẹ của ba bé 10 tuổi, 8 tuổi và 4 tuổi

Ba đứa bé nhà tôi vẫn còn đang trong độ tuổi làm nũng cha mẹ. Tiếc là bố chúng lại đi làm xa đến cuối tuần mới về. Tôi rất muốn chiều bọn trẻ nhưng chiều được đứa nọ cũng phải chiều cả những đứa khác. Trong trường hợp thế này tôi phải tiếp cận với bọn trẻ như thế nào?

Mẹ của ba bé 10 tuổi, 7 tuổi và 5 tuổi

Anh em trong nhà đánh cãi nhau cũng là cách để tạo dựng các mối quan hệ cá nhân

Nhà nhiều con nghĩa là cha mẹ phải cùng lúc tiếp nhận nhiều đòi hỏi khác nhau của bọn trẻ. Trong trường hợp ấy, như tôi đã nói ở phần trước, cha mẹ nên có ý thức tạo nhiều cơ hội để mỗi đứa trẻ có một không gian riêng, lắng nghe những đòi hỏi riêng của mỗi trẻ.

Khi cha mẹ làm như vậy, trẻ sẽ có cảm giác đang lắng nghe và chiều đúng những nhu cầu của riêng mình, từ đó chúng sẽ ít đòi hỏi hơn. Khi bọn trẻ ở cùng nhau và mỗi đứa đưa ra một yêu cầu khác nhau, chúng ta nên đáp ứng nhu cầu của trẻ nhỏ tuổi nhất. Khi ấy, chắc hẳn trẻ lớn sẽ thấy không hài lòng lắm. Nhưng nếu cha mẹ tạo riêng thời gian để trẻ đó được làm con một ở nơi mà những đứa trẻ khác không biết, đứa trẻ lớn đó sẽ hiểu. Vậy nên các bạn đừng quá lo lắng nhé!

Tiếp đến là vấn đề trẻ cãi cọ nhau giải quyết ra sao. Chúng cãi nhau kịch liệt là thế nhưng cũng lại làm lành rất nhanh. Thông thường, bản thân trẻ lớn hơn cũng lựa theo thái độ với trẻ bé hơn mà đánh cãi nhau. Thường sau khi cãi nhau, trẻ nào gây sự trước cũng sẽ thấy hối hận và trẻ bị trêu chọc sẽ thấy bực mình, khó chịu. Sau rồi mọi sự lại đầu vào đó, không có vấn đề gì xảy ra. Nếu

bản thân anh em chúng có được mối quan hệ tin cậy lẫn nhau thì cha mẹ không phải lo lắng gì.

Hơn nữa, thông qua việc cãi lộn, tính công kích hay mong muốn chinh phục bên trong con người trẻ được giải phóng. Nếu xét theo ý nghĩa này, việc trẻ cãi lộn lại là điều khá quan trọng và thậm chí nếu trẻ không cãi lộn nhau mới là có vấn đề. Một đứa trẻ khỏe mạnh càng hay gây lộn với anh chị em trong nhà bao nhiêu thì càng ít cãi nhau với bạn và có thể chơi với bạn khá thân mật bấy nhiêu. Vậy hỏi các ông bố bà mẹ, xin đừng nghĩ chuyện anh chị em trẻ cãi nhau là điều gì tệ hại.

Cha mẹ không phải cố gắng tìm cách ngăn cản trẻ cãi nhau. Quan trọng nhất là cha mẹ làm thế nào tạo được bầu không khí giúp trẻ có tâm trạng thoải mái sau khi chúng cãi cọ nhau. Tôi còn nghĩ, cha mẹ cần sẵn sàng để cho bọn trẻ cãi lộn nhau thật nhiều ngay từ khi còn nhỏ để chúng sớm qua được giai đoạn ấy. Qua việc cãi lộn nhau lặp đi lặp lại, trẻ có thể học được tính xã hội cho bản thân.

Có lẽ tôi nói điều này hơi rối rắm nhưng con người ta vốn dĩ có nhiều ham muốn. Người muốn có tiền bạc, người muốn có đồ dùng, người lại mưu cầu tri thức, hoặc có người lại thích tìm hiểu

mọi thứ... Trong mỗi con người, lúc nào cũng có nhu cầu nào đó chưa được thỏa ý. Và một khi nhu cầu này được thỏa mãn thì lại nảy sinh ra thêm một nhu cầu mới khác và lại cố gắng để làm sao có thể thỏa mãn được nhu cầu mới đó.

Chính vì thế chẳng có người nào lại được thỏa mãn hết mọi nhu cầu cả. Việc làm thỏa mãn những nhu cầu ấy không những khiến con người ta có được sự phấn đấu vươn lên mà hơn thế nữa, nó còn là nguồn năng lượng rất quan trọng. Sẽ là có vấn đề nếu những nhu cầu ấy chỉ tập trung vào các nhu cầu tiền bạc và vật chất.

Người ta vẫn nói do không được toại nguyện nên người này lúc nào cũng thích tranh giành, nhưng không phải lúc nào điều đó cũng xấu. Xét theo một cách nhìn khác, những người hay tranh giành do không được toại ý về các nhu cầu cá nhân lại là những người có tính tò mò, thích tìm hiểu, mong muốn phát triển và có nhiệt huyết làm việc.

Tranh giành cũng là một thứ giống như bản năng của con người. Có thứ tranh giành tiêu cực như nói xấu người khác, tìm những khuyết điểm của người khác để cạnh tranh. Nhưng nếu ta thay tranh giành ấy bằng việc chinh phục các đỉnh núi hiểm trở hay khám phá thế giới mới chưa có người đặt chân tới, đó lại là sự tranh giành tích cực. Làm thế nào để trẻ có thể thay đổi từ sự

tranh giành sang sự xông xáo, tích cực hay nói cách khác là mong muốn làm việc nhiệt huyết để gắn chúng với sự phấn đấu của con người cũng như hình thành nhân cách mới là vấn đề quan trọng cần phải suy nghĩ.

Đừng dập tắt các cuộc cãi cọ của trẻ

Mỗi khi bọn trẻ trong nhà cãi cọ nhau, cha mẹ thường tìm cách dẹp cuộc cãi cọ của chúng đi. Tuy nhiên, những cuộc cãi cọ giữa các anh chị em với nhau là những tranh chấp lành mạnh, không làm tổn thương đến mong muốn chinh phục đối phương của từng trẻ, khiến trẻ cố gắng thể hiện mình hết sức tự nhiên. Chính vì thế, tôi cho các cuộc cãi cọ của trẻ là một sự tôi luyện hoàn hảo. Vậy nên, nếu các cuộc cãi cọ không quá nguy hiểm, có lẽ cha mẹ nên để trẻ tiếp tục tranh cãi với nhau, cha mẹ chỉ nên đứng ngoài quan sát quá trình ấy.

Nếu cố ép trẻ dừng cãi nhau hoặc ức chế thần kinh trẻ trong những trận cãi lộn thuần túy, vô tình cha mẹ đã cướp mất cơ hội tuyệt vời để trẻ giải phóng sự tranh giành lành mạnh của mình.

Vậy khi anh chị em cãi nhau, cha mẹ phải làm gì? Có cha mẹ can thiệp đúng vào lúc cao trào để bảo vệ một phe, hoặc quở trách cả hai bên. Thiết nghĩ mỗi gia đình đều có một cách giải quyết

riêng. Tôi chỉ lưu ý rằng khi anh chị em cãi lộn nhau nhiều là chúng đang hình thành bản ngã và trưởng thành. Cha mẹ nên khéo léo lợi dụng những lúc như thế để dạy trẻ nên người.

Khi cãi nhau, thường đứa mạnh sẽ hay chòng ghẹo và bắt nạt đứa yếu thế hơn. Dầu cha mẹ có nhắc trẻ hàng trăm lần “Không được bắt nạt em” thì trẻ cũng không mấy khi ghi nhớ. Chỉ khi nào cãi nhau xong chúng mới nhớ. Cha mẹ cần hiểu trẻ em là thế và chúng sẽ hiểu mọi việc khi được cha mẹ nhắc nhở cũng như rầy la chúng.

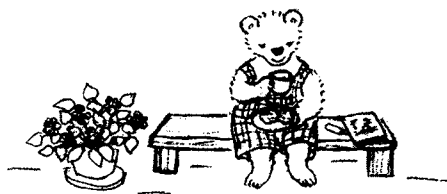
Mặt khác, khi trẻ cãi lộn và gây gổ với nhau, cha mẹ không nhất thiết lúc nào cũng phải nhắc nhở con rằng “Không được bắt nạt em” hay “Lần này em sai rồi”. Cha mẹ nên đại lượng dạy đi dạy lại cho trẻ về những đạo lý cơ bản cần thiết của con người, giúp trẻ học được những hành vi của mình dựa trên những giá trị quan của xã hội.

Xã hội loài người được hình thành với sự tồn tại của nhiều người. Có người mạnh, có kẻ yếu, kẻ giàu, người nghèo. Vậy nên khi trẻ con trong nhà cãi lộn nhau và đứa lớn bị mắng do không

chịu nhường em âu cũng là chuyện bình thường. Tôi nghĩ điều ấy không có gì là ghê gớm cả. Bởi vì thường đứa em sẽ là đứa hay bị trêu chọc nhiều hơn. Nếu đứa anh vào trong nhóm những trẻ có sức mạnh, nó cũng sẽ bị trêu chọc. Còn nếu đứa em khi chơi cùng những đứa trẻ hàng xóm nhỏ hơn, yếu hơn, nó sẽ có được vị trí ưu tiên hàng trên trong nhóm ấy. Chính vì thế, lẽ thường ở đời là trẻ lớn phải chịu nhịn đi một chút, kẻ mạnh là người phải chịu nhường. Điều ấy cần được dạy một cách cẩn thận, rõ ràng ngay khi trẻ còn nhỏ.

Trẻ con một không có được những trải nghiệm cãi lộn như thế trong gia đình. Do vậy trẻ nên được đưa đến những câu lạc bộ thể thao như bóng đá, bơi lội, đội bóng chày, hoặc các nhóm học như mỹ thuật, thư pháp. Trẻ cần phải có được trải nghiệm thực tế về cảm giác hơn người khác hay cảm giác kém người khác “Bạn ấy giỏi hơn mình, bạn kia kém thế nhỉ.” Chúng cần phải có được những tình huống như vậy để học về các mối quan hệ cá nhân. Nếu có thể nên cho trẻ vào những câu lạc bộ các môn thể thao có tính đồng đội.

Bên cạnh đó, cha mẹ cũng nên cho trẻ tham gia các trò chơi như leo núi để học hỏi về sự chinh phục. Trẻ là con một thường có xu hướng nghĩ mình là trung tâm của mọi chuyện. Điều này nảy

sinh rất tự nhiên do chính môi trường trong gia đình. Cha mẹ cần hiểu điều này khi chỉ có một con.

Vợ chồng tôi khá thoải mái với những cuộc cãi cọ của bọn trẻ. Đó là những cuộc đấu khẩu giữa những đứa trẻ tin tưởng lẫn nhau nên cuộc cãi cọ giống như những trò chơi vậy. Đó chính là đặc tính của những trận cãi cọ giữa bọn trẻ trong nhà. Sẽ khác nếu là những trận cãi cọ giữa bọn trẻ với bạn bè. Nếu bọn trẻ cực kỳ thân nhau, chúng sẽ nhanh chóng làm lành. Nhưng nếu là những trận cãi cọ giữa trẻ và những người bạn mới chơi, thì phải cần nhiều thời gian để chúng làm lành với nhau. Thậm chí có những trận cãi cọ không thể hòa giải nổi và trẻ không thể có lại tình thân với nhau giống như trước đây. Cũng chính vì lý do này mà kinh nghiệm trẻ có được từ những trận cãi cọ với anh chị em trong nhà thực sự có ý nghĩa. Bởi, trẻ học được cách làm thế nào có thể giao tiếp và kết thân với người khác thông qua những trận cãi lộn.

Khi cãi lộn, đứa khỏe hơn bao giờ cũng thắng. Thế nên nếu có bên nào vi phạm luật chơi là phải nhắc nhở ngay. Thế rồi khi cuộc chơi đã phân thắng bại, cha mẹ sẽ phải thiết lập lại trật tự và tuyên

bố trận cãi lộn kết thúc. Lúc này cha mẹ cần trở thành trọng tài phân xử. Anh em cãi nhau giống như một trò chơi thể thao, nên tốt nhất khi đóng vai trò trọng tài, cha mẹ không nên có thái độ câu nệ chuyện ai thắng ai thua hay ai đúng ai sai.

Lo lắng vì trẻ không thể chơi cùng với bạn bè

Trẻ em tầm 4, 5 tuổi bắt đầu mong có bạn bè thân thiết hơn là chơi với mẹ hay những người khác trong gia đình. Qua việc giao tiếp với bạn bè, trẻ phát triển hơn nữa nhận thức về chính bản thân mình. Tuy nhiên, tôi cũng nhận được thư của một số bà mẹ lo lắng khi con mình không chơi được với bạn cùng trang lứa:

Trong cuốn sách của mình, bác sĩ có nói về sự cần thiết của việc trẻ chơi đùa cùng bạn. Nhưng con nhà tôi là con một, mà gần nhà tôi lại có rất ít trẻ tầm tuổi như cháu. Cháu nhà tôi cũng không phải là tuýp đi tìm bạn để chơi cùng mình. Tôi thấy con mình còn thiếu nhiều kinh nghiệm khi chơi cùng bạn. Vậy tôi nên rủ bạn của con đến nhà tôi chơi phải không ạ?

Mẹ của bé 6 tuổi

Gần đây, tôi thấy tiếc là trẻ con rất ít chơi ở công viên. Trong khi tôi luôn khuyến khích con mình chơi với bạn bè bên ngoài,

song hình như các bạn hay chơi game ở nhà nên điều này cũng khó thực hiện. Tôi cũng lại lo nếu con tôi không biết các trò chơi đang thịnh hành thì con dễ bị bạn bè bắt nạt.

Mẹ của các bé 5 tuổi và 2 tuổi

Tầm quan trọng của việc trẻ được lớn lên cùng nhau

Gia đình ít con, thậm chí gia đình sinh con một đang có xu hướng tăng lên trong xã hội hiện đại. Trẻ có ít anh em khiến nảy sinh xu hướng thiếu hụt sự tôi luyện cho những mối quan hệ cá nhân. Khi trẻ có nhiều anh chị em, trẻ không chỉ chơi với mỗi bạn của mình mà trẻ còn có thể chơi với bạn bè của anh, chị mình nữa. Khi ấy trẻ càng có nhiều cơ hội giao tiếp với nhiều đối tượng trẻ khác nhau và hình thành cho trẻ những mối quan hệ cá nhân phức tạp hơn.

Trong các gia đình hiện đại, khi trẻ ở nhà một mình, chúng cũng không cảm thấy buồn chán bởi đã có sẵn ti vi, đồ chơi hoặc những trò chơi điện tử. Thế nên trẻ cũng không mong muốn ra ngoài chơi. Mà nếu có ra ngoài chơi, trẻ cũng không biết chơi ở đâu bởi giờ đây các khu công cộng dành cho trẻ ngày càng ít. Thêm nữa, ngay từ nhỏ, trẻ đã được cha mẹ cho đi học các môn năng khiếu như đàn Piano, học múa Bale, hay tập bơi. Vì thế tại trẻ ít có thời gian chơi cùng nhau.

Nuôi dạy trẻ chính là giúp cho trẻ có được tính xã hội phù hợp với lứa tuổi. Để làm được điều đó, trẻ cần phải được học hỏi từ những đứa trẻ khác. Nói như vậy có nghĩa, trẻ cần phải nhận ra ý kiến hoặc cách nghĩ của bạn khác với mình và điều này phần nhiều có được qua những lần chơi đùa cùng bạn.

Trẻ vừa quan sát năng lực và tính cách của bạn vừa tự tạo cho mình thái độ và vai trò cần thiết. Như thế, trẻ sẽ hình thành được tính xã hội cho mình. Tất nhiên, nếu chỉ một mình, trẻ sẽ không làm được việc đó. Nếu không được học điều ấy cùng với bạn bè, trẻ sẽ không thể tạo được nhân cách xã hội để thích ứng được với môi trường xã hội. Chính vì vậy, việc nuôi dạy trẻ cùng với những đứa trẻ khác là vô cùng cần thiết và quan trọng.

Cùng nuôi dạy trẻ với những trẻ đồng trang lứa khác

Giờ chắc hẳn các bạn đã hiểu tầm quan trọng của việc nuôi dạy trẻ lớn lên cùng với những đứa trẻ khác đúng không? Nhưng trong thực tế, chúng ta không có được xã hội như vậy. Môi trường để bọn trẻ có thể chơi đùa cùng nhau, lớn lên cùng nhau hầu như không có nữa. Phải chăng bọn trẻ cùng trang lứa không chơi được với nhau một phần là do cha mẹ chúng kém trong việc giao tiếp với hàng xóm và họ hàng?

Khi nuôi dạy trẻ, điều quan trọng là phải tạo ra được các tình huống hoặc hoàn cảnh để con được nuôi dạy cùng với các bạn khác như ở nhà trẻ, trường mầm non, trường học hay những nơi công cộng khác. Để làm được điều đó, cha mẹ cần có thái độ luôn răn dạy con mình cũng như răn dạy những đứa trẻ khác.

Khi dạy con, tôi luôn tâm niệm không chỉ dạy riêng con mình. Trẻ con hàng xóm cũng giúp con mình khôn lớn. Nghĩ được như thế cha mẹ sẽ thân thiện hơn với trẻ con hàng xóm. Vậy nên, tôi thường không chỉ dẫn con mình đi chơi đâu đó mà luôn rủ cả trẻ con hàng xóm đi chơi cùng, nếu điều kiện cho phép.

Đã bao năm rồi tôi chưa đến lại sân bóng Yokohama. Hồi bọn trẻ nhà tôi còn nhỏ, tôi hay dẫn chúng đến đó xem các trận bóng chày. Khi ấy, tôi cũng hay rủ trẻ con hàng xóm là những người bạn thân của con đi cùng. Nếu đông, chúng tôi ngồi ghế hạng xoàng không mái che, còn nếu ít người tôi cho chúng ngồi xem ở những dãy ghế có mái che.

Những lúc ấy, tôi nhận ra rằng bọn trẻ khi được đi chơi cùng với bạn bè, mặc dù dưới sự quản lý của cha mẹ, sẽ vui sướng hơn nhiều khi chúng được đi chơi với cha mẹ mà không có bạn bè. Khi đi xem bóng chày với cha mẹ, trẻ chỉ ngồi cạnh cha mẹ, chẳng mấy

hò hét. Nhưng chỉ cần có vài đứa bạn đi cùng là trẻ bắt đầu hò hét và làm mọi thứ, chẳng màng gì đến cha mẹ nữa.

Khi trẻ ở cùng cha mẹ, trẻ có hành vi khác hẳn khi ở cùng bạn bè. Không phải là trẻ lờ cha mẹ đi mà thực ra trẻ đang có những hành động tự phát. Khi cho trẻ vào môi trường để trẻ có thể tận hưởng niềm vui với bạn bè hay cùng với bạn bè làm một điều gì đó, trẻ sẽ vô cùng hoạt bát.

Nuôi dạy trẻ cùng những trẻ khác ở trường mầm non hoặc nhà trẻ

Trong một tập thể, cách chăm sóc trẻ thông minh là gì? Cách tệ nhất là để mỗi đứa trẻ một kiểu, không theo trật tự gì và làm mọi thứ lung tung không theo quy củ. Không hẳn khi bọn trẻ tụ tập làm gì đó là mọi thứ đã xong. Vậy mọi đứa trẻ đều nghe theo lời cô giáo răm rắp mới là tốt phải không? Đây cũng không phải là cách tốt nhất. Điều đó đơn giản chỉ là mọi đứa trẻ trong lớp đều đồng loạt làm theo đúng những điều các cô yêu cầu. Dẫu là 10 cháu hay 20 cháu thì cũng không khác gì một cháu.

Cách chăm nuôi trẻ tốt nhất là để trẻ tự tìm được những người bạn thân hợp với mình, bọn trẻ tự bàn bạc với nhau, tự đưa ra các quy tắc chơi, tự tìm ra một trò chơi mới. Bọn trẻ tự mình nghĩ và hoạt động sôi nổi với không chỉ một bé mà với nhiều bé khác.

Ở đằng kia có một nhóm trẻ đang chơi, ở đằng này có một nhóm trẻ khác đang chơi theo đúng sở thích của mình. Đây mới là cách nuôi dạy trẻ đúng nghĩa.

Khi ấy, nếu có bé nào không được quy nạp vào nhóm, cô giáo sẽ dẫn bé đó vào trong nhóm và nói: “Các con cho bé A vào chơi cùng nhé, các con để bé B cùng tham gia nhé”. Khi ấy, trẻ sẽ được dẫn dụ để có được bạn chơi và đó cũng là cách nuôi trẻ khéo léo của các cô.

Bên cạnh đó, các cô giáo cũng nên trao đổi với cha mẹ trẻ khi đến đưa đón trẻ hằng ngày rằng họ ở nhà, hãy tạo ra môi trường để trẻ được vui chơi với những đứa trẻ hàng xóm khác. Nếu cha mẹ cho rằng không cần thiết phải cho trẻ tiếp xúc và lớn lên cùng với những trẻ khác sau khi rời nhà trẻ, kể cả khi trẻ có thể sinh hoạt tốt trong môi trường nhà trẻ hay trường mầm non đi chăng nữa, thì trẻ cũng không thể phát triển tốt nhận thức xã hội. Trong quá trình nuôi dạy trẻ, cha mẹ cần tạo ra môi trường để bản thân trẻ có thể được lớn lên cùng với ai đó.

Sự kỳ vọng quá mức và việc giáo dục sớm cho trẻ

Một điều rất tự nhiên là cha mẹ luôn muốn trẻ được nuôi dạy thế này, mong con mình trở thành đứa trẻ thế kia. Nhưng vô tình, cha mẹ không hề biết rằng những kỳ vọng đó lớn dần trở thành sự kỳ vọng quá mức sẽ ảnh hưởng đến trẻ.

Khi còn là sinh viên, tôi có nỗ lực đến mấy cũng không học tốt được. Nhiều lúc tôi rất tự ti về bản thân. Tôi không muốn con mình phải vất vả như thế nên cố gắng suy nghĩ xem phải cho con học thêm cái gì hay ở nhà phải làm thế nào để con tôi thông minh. Nhưng tôi lại không muốn bắt con đi học sớm quá. Thời gian trôi qua vùn vụt, mà tôi cứ lẩn chần mãi. Tôi thấy rất cuống và lo lắng.

Mẹ của bé 4 tuổi

Tôi đang làm việc tại một trường mầm non tư thục. Ở lớp trẻ 4 tuổi có một bé trai mà mẹ bé kỳ vọng vào bé quá lớn, nên bé chẳng thể thư thả mà vui chơi cùng với các bạn được. Khi bé đang chơi cùng với các bạn, thì gia đình lại đến đón bé đi học violin. Mắt bé hay nháy nháy nên tôi lấy làm lo lắng và có nói chuyện với mẹ bé rằng “Hình như con có vẻ căng thẳng với việc học đàn, chị cho cháu nghỉ tập xem sao?”. Mẹ bé trả

lời “Con không ghét chuyện học đàn đâu ạ”. Vậy tôi biết xử sự thế nào với mẹ bé đây?

Cô giáo trường mầm non

Kỳ vọng quá mức của cha mẹ không truyền đi thông điệp yêu thương

Nhiều cha mẹ cho rằng kỳ vọng của họ đối với con mình chính là tình yêu thương. Hoặc kỳ vọng ấy là nghĩ cho tương lai của trẻ. Cha mẹ kỳ vọng vào con nhiều lắm. Nào là muốn con mình học giỏi, nào là muốn con chơi thể thao giỏi, nào là muốn con biết chơi đàn và vẽ tranh. Cha mẹ cứ thế mà nuôi kỳ vọng, thậm chí chẳng hề đếm xỉa đến năng lực thực sự của con mình đến đâu.

Những kỳ vọng quá mức này là gánh nặng tâm lý lên trẻ, dẫu cha mẹ có nghĩ thế nào đi chăng nữa. Khi ấy, những kỳ vọng không truyền tải thông điệp yêu thương đến trẻ mà ngược lại nó mang thông điệp rằng bản thân trẻ không được chấp nhận. Bởi lẽ sự kỳ vọng quá mức chính là cách thể hiện khác của việc cha mẹ chưa thấy hài lòng và mãn nguyện về bản thân trẻ ngay lúc này.

Tôi sẽ lấy ví dụ về sự kỳ vọng quá mức trong quan hệ vợ chồng, có lẽ các bạn sẽ hiểu hơn. Người chồng luôn mong muốn vợ mình phải thế này, thế kia. Ngược lại, người vợ cũng không thỏa ý khi

người chồng như vậy. Nếu hằng ngày những điều này được lặp đi lặp lại ra rả, thử hỏi các bạn thấy thế nào? Chắc các bạn sẽ thấy khổ sở lắm phải không?

Thông thường, cha mẹ kỳ vọng vào con cái bởi phần lớn cha mẹ không hài lòng với chính bản thân họ, thấy mình cô độc và vô cùng lo lắng, nhiều trường hợp chưa hài lòng với cuộc sống hiện tại. Khi ấy, cha mẹ sẽ tìm lẽ sống cho mình. Thế là họ lấy luôn đứa trẻ gắn gũi với mình nhất làm điểm tựa, làm lẽ sống. Họ kỳ vọng trẻ sẽ được như ý của mình và khi trẻ là mục tiêu sống của họ, bản thân họ sẽ thấy vui bớt được sự lo lắng. Vậy nên những ông bố bà mẹ ấy cũng không nhận ra con mình sẽ có tâm trạng thế nào khi bị kỳ vọng quá mức.

Trong thế giới hiện đại, nhiều trẻ đang phải chịu sự kỳ vọng quá mức của cha mẹ. Trong y học lâm sàng, chúng tôi thấy hầu hết là trẻ bị tổn thương tâm lý thứ phát chứ không phải do bẩm sinh. Những trẻ bị tổn thương về tâm lý này hầu hết là những trẻ phải chịu sự kỳ vọng quá lớn từ cha mẹ.

Việc giáo dục trẻ sớm nhuộm màu kỳ vọng quá mức từ cha mẹ

Đôi khi tôi được mời đến nói chuyện với cha mẹ học sinh tại các nhà trẻ, trường mầm non hay trường học. Khi đó tôi thường hỏi:

“Các bố các mẹ muốn con mình được dạy dỗ như thế nào?”. Tuy các bậc cha mẹ bày tỏ nguyện vọng khác nhau nhưng tựu trung lại một điểm là họ đều muốn con mình học tốt.

Nhưng khi con mình đã học tốt thì bố mẹ không chịu dừng lại ở đó. Bố mẹ không chỉ mong con mình học tập tốt mà còn mong con mình có thể là một vận động viên thể thao có thành tích. Hơn thế nữa, nhiều bố mẹ còn muốn con được tu dưỡng về tâm hồn như học thư pháp, trà đạo, cắm hoa, chơi đàn piano hay violin.

Nếu con bạn là một học sinh xuất sắc ở trường, nằm trong đội bóng đá thiếu nhi và lại biết kéo đàn violin nữa thì còn gì bằng phải không? Rất nhiều cha mẹ nghĩ vậy, mà kể cả tôi, tôi cũng mong muốn con mình được như vậy. Đó là điều hoàn toàn bình thường. Hơn nữa, hiện nay rất nhiều trung tâm dạy năng khiếu cho trẻ mọc lên. Nếu có điều kiện cho con đến học tại những cơ sở đó, ít nhiều năng lực của trẻ cũng sẽ được nâng cao.

Giáo dục sớm hay giáo dục tiền tiểu học cho trẻ không phải là điều xấu nếu như cha mẹ không quá nặng nề chuyện thành tích. Tuy nhiên, rất nhiều trường hợp, cha mẹ lại quá kỳ vọng vào thành tích học tập ấy của trẻ.

Những năm gần đây, phong trào giáo dục sớm cho trẻ nở rộ tại Nhật. Theo tôi, việc giáo dục sớm cho trẻ giống như một điều gì tình cờ có thể thành công mà cũng có thể không đem lại kết quả gì. Nghĩa là không chắc 99% giáo dục sớm cho trẻ sẽ có được thành công. Vậy nên khi chúng ta xem xét việc giáo dục sớm cho trẻ, ta đừng nên kỳ vọng quá vào thành tích mà trẻ phải đạt được.

Đối với trẻ từ 3 - 6 tuổi, điều quan trọng không phải là giáo dục sớm. Những gì cần cho sự phát triển là cha mẹ đáp ứng thỏa mãn nhu cầu tình cảm của trẻ, đặc biệt là giai đoạn từ 0 - 12 tháng tuổi. Tiếp đó là giai đoạn trẻ bắt đầu học những điều mà cha mẹ hoặc người lớn xung quanh chỉ dạy. Đây chính là giai đoạn rèn luyện cho trẻ. Đến cuối giai đoạn từ 3-6 tuổi là lúc trẻ có thể làm được những việc mà mình thực sự muốn làm.

Khi nhu cầu tình cảm của trẻ được đáp ứng, trẻ sẽ phát triển tốt nhất. Và trẻ nào được nuôi dạy trong điều kiện tâm lý khỏe mạnh sẽ trở thành những đứa trẻ hoạt bát và năng nổ.

Thông qua giáo dục sớm, trẻ có thể nâng cao được kiến thức cho mình. Nhưng dẫu những kiến thức đó có uyên bác đến mức nào đi chăng nữa thì trẻ con vẫn cứ là trẻ con. Kiến thức, thể chất và tính xã hội là những thứ phát triển độc lập. Thế nên,

có nhiều trẻ do được giáo dục sớm nên về mặt kiến thức thì rất tốt, nhưng về mặt tình cảm và tính xã hội lại là những trẻ chưa trưởng thành.

Khoảng cách giữa kiến thức với tình cảm và tính xã hội của trẻ càng lớn, thì nhân cách của trẻ càng trở nên thiếu liền mạch. Tập trung phát triển các mặt sớm hay muộn không phải là vấn đề, mà vấn đề chính là ở chỗ sự phát triển thiếu cân bằng giữa các mặt ở trẻ. Bởi vậy, nếu trẻ đã có được sự phát triển tốt về trí lực thì cha mẹ cũng cần tạo điều kiện để trẻ phát triển tích cực về tình cảm.

Mười năm trước ở Mỹ có rất nhiều thần đồng nhỏ tuổi được học nhảy cóc một hoặc hai năm. Tuy trí lực phát triển nhưng mặt tình cảm, tinh thần của trẻ không theo kịp nên trẻ rất khó kết bạn với những anh chị trong lớp mà trẻ được đặc cách theo học. Bản thân trẻ cũng thấy rất áp lực khi phải cố gắng để phát triển về mặt tinh thần. Thế rồi qua tuổi dậy thì, những đứa trẻ có khoảng cách khá xa so với những bạn bè trong lớp. Hậu quả là một số vấn đề phát sinh như trẻ bị mắc chứng tâm thần, bẽ bề học hành và những căng thẳng đó thể hiện dưới hình thức bạo lực.

Giờ đây, hiện tượng học nhảy cóc không được nhắc đến nhiều tại Mỹ nữa.

Vài ba năm trước ở Nhật cũng có chuyện cho học sinh lớp 11 được vào học đại học. Tôi không hiểu sao người ta lại phải vội vã thế. Trẻ phải được phát triển cân bằng về mọi mặt, đó mới là sự phát triển lành mạnh. Có thể cha mẹ hay người lớn xung quanh coi điều này quá bình thường nhưng trên thực tế đây lại là điều tốt nhất.

Tôi mong các bạn hiểu rằng dẫu ta có cho trẻ tri thức và kỹ năng đầy đủ đến mấy nhưng điều đó không có nghĩa là chúng giúp trẻ hoàn thiện về mặt nhân cách. Làm việc gì cũng thành công, chơi trận đấu nào cũng thắng không liên quan gì đến hình thành nhân cách cho trẻ. Không phải vì anh thành công trong công việc mà anh là người có nhân cách tốt. Cũng chẳng phải vì anh kéo đàn violin giỏi mà anh thành người có trách nhiệm đâu nhé. Tôi mong các bậc cha mẹ nhận ra điều này.

Phải ứng xử thế nào với những cha mẹ quá kỳ vọng vào con cái?

Chúng ta đã đọc bức thư của một giáo viên trường mầm non hỏi về cách ứng xử với những ông bố bà mẹ quá kỳ vọng vào con ở trường mầm non hoặc nhà trẻ. Việc chúng ta xử sự với bà mẹ ấy

ra sao quả là khó. Bởi đó đâu phải là việc của nhà trẻ hay trường mầm non và bà mẹ kia cũng không mong chờ điều ấy.

Nếu bản thân cha mẹ càng thấy cô độc và lo lắng, họ sẽ càng lấy đứa con của mình làm lẽ sống. Những phụ huynh kỳ vọng quá mức vào con trẻ thường rất sỹ diện theo cả nghĩa tích cực lẫn tiêu cực. Chính vì vậy, khi các cô nuôi dạy trẻ góp ý trực tiếp với cha mẹ để họ hiểu rằng chuyện kỳ vọng quá vào con cái là điều không đúng, thì các bậc cha mẹ kia sẽ phản ứng lại. Họ cảm thấy lòng tự trọng của họ bị tổn thương. Chúng ta không nên nói trực tiếp điều này với họ.

Phương pháp tốt nhất để các nhà sư phạm góp ý điều gì đó cho các bậc cha mẹ (dẫu tôi không dám chắc điều này có thực sự chạm đến họ được hay không) là nói chuyện này trong cuộc họp phụ huynh và coi đây là một vấn đề chung cần phổ biến

Trong khi đó, tại các nhà trẻ và trường mầm non, các cô giáo nên chăm sóc trẻ bằng cách cho trẻ được làm những điều bé muốn hơn là chỉ cố bắt bé làm theo những gì mình nói. Làm sao để bé có thể phần nào gỡ bỏ mặt nạ của mình. “Con hãy vẽ những gì con thích nhé. Hãy vẽ thật thoải mái nhé.” Hoặc nói với con “Làm hỏng cũng không sao đâu” để trẻ có được những trải nghiệm thật sự

thoải mái. Mới đây tôi đọc được ở một cuốn tạp chí nọ viết về Mã Hữu Thừa (Yeou-Cheng Ma) chị gái nghệ sĩ đàn Violoncelle¹ nổi tiếng thế giới Mã Hữu Hữu (Yo-yo Ma) với nội dung như sau: Mã Hữu Thừa bắt đầu tập violin theo sự hướng dẫn của cha từ khi hai tuổi rưỡi và đã từng nhận được nhiều giải thưởng tại các cuộc thi tài năng. Mặc dù Mã Hữu Hữu đã có tài năng chơi violon hơn chị mình nhưng ông bị rối loạn thần kinh khi 15 tuổi.

Sau này, khi trở thành một bác sĩ nhi, Mã Hữu Thừa vẫn yêu nhạc nhưng bà luôn tuyên bố với những bậc cha mẹ bắt ép con cái quá mức rằng: “Việc của trẻ em là được vui chơi”. Bà đã nói: “Tôi đã phải đánh đổi cả thời thơ ấu cho việc luyện đàn”.

Những lời của bà thật vô cùng ý nghĩa khi chúng ta suy nghĩ về vấn đề giáo dục sớm cho trẻ.

¹ Violoncelle (Vi-ô-lông-xen) hay Cello (Xen-lô) hay còn được gọi trung hồ cầm, là một loại đàn cùng họ với vĩ cầm.

NHỮNG ĐỨA TRẺ CẦN QUAN TÂM ĐẶC BIỆT

Những đứa trẻ “ngoan”

Do những kỳ vọng quá mức của cha mẹ mà một số trẻ đã biết cách đón ý cha mẹ - mà chúng ta vẫn gọi là những đứa trẻ ngoan – đang phải dồn nén cảm xúc của mình tự lúc nào không hay. Báo chí gần đây hay đưa tin về các vụ án do thiếu niên gây ra, mà những thiếu niên này vốn rất “ngoan và hiền lành khi nhỏ”. Trẻ bị kìm nén bản thân quá mức, khi lớn lên mọi việc sẽ rất đáng lo ngại.

Con gái đầu của tôi năm nay học lớp 2. Con là đứa trẻ ngoan và tôi ít khi phải mất nhiều công sức với cháu. Mới hôm rồi, khi tôi cho hai con gái của tôi về ở nhà ngoại chơi, hai cháu có cãi nhau. Bị bà ngoại mắng, con gái lớn của tôi đã đánh lại bà. Khi bị ông ngoại mắng và phạt về điều này, con bắt đầu giận dữ và quăng đồ đạc. Trước mặt tôi, chưa bao giờ con thể hiện cách xử sự như vậy cả. Có phải do thương ngày tôi quá

nghiêm khắc, hay cái nên con không dám phản kháng lại chẳng? Con đã phải chịu đựng làm một đứa con ngoan trước mặt tôi nên giờ mới bùng nổ. Tôi thật sự lo lắng.

Mẹ của ba bé 9 tuổi, 6 tuổi và 2 tuổi

Đứa trẻ ngoan khi bị kỳ vọng quá nhiều

Ta vẫn gọi những đứa trẻ biết đón ý cha mẹ, làm những điều cha mẹ mong muốn hoặc kỳ vọng là những đứa trẻ ngoan. Như tôi đã trình bày ở phần trước, điều bất hạnh nhất của những đứa trẻ bị cha mẹ kỳ vọng quá mức là chúng quá nhạy cảm với những đánh giá của người khác về chúng. Vì vậy những đứa trẻ ngoan luôn làm tốt những điều cha mẹ chúng yêu cầu. Và chúng luôn quan tâm là làm thế nào để có thể làm tốt được những việc ấy. Bởi vậy, chúng luôn phải gạt những điều chúng muốn làm sang một bên để làm tốt những việc cần phải làm trước. Chúng sẽ trở thành những đứa trẻ thạo việc để được cha mẹ và người xung quanh đánh giá tốt. Những trẻ như vậy ngay từ khi còn nhỏ đều được mọi người xung quanh coi là những đứa trẻ ngoan.

Tuy nhiên, bản thân trẻ lại không biết được mình muốn làm điều gì. Bởi vậy, các hoạt động của trẻ mất đi sự sôi nổi và trẻ rơi vào thế bị động. Trẻ được nuôi dạy và chỉ có thể thích

úng trong khuôn khổ được quyết định bởi những kỳ vọng của cha mẹ. Chính vì thế khi lớn lên, trẻ cũng không hiểu được bản thân mình mong muốn điều gì, không thể bày tỏ tự nhiên những cung bậc tình cảm cũng như ham muốn của mình với người khác và không thể tự đưa ra những quan điểm của riêng mình.

Những thanh niên trẻ tuổi gây ra những vụ án lớn mà ti vi hay báo chí vẫn đưa tin kia, phần lớn đều là những đứa trẻ ngoan lúc nhỏ hay là những đứa trẻ không có thời nổi loạn. Thời kỳ nổi loạn của trẻ chỉ xảy ra khi chúng cảm thấy tin tưởng vào người khác. Nhưng những đứa trẻ ngoan chỉ biết hành xử để thích ứng với kỳ vọng quá mức của cha mẹ lại bị cướp mất thời kỳ nổi loạn này. Kết quả là trẻ sẽ không hình thành được bản ngã, tính chủ thể và tính tự giác cho mình. Khi trẻ không có được tính chủ thể, tính tự giác, chúng rất dễ gây ra những vấn đề lớn ở lứa tuổi dậy thì.

Những đứa trẻ ngoan có thể sống tốt trong vòng tay bao bọc của cha mẹ. Nhưng khi phải bước ra khỏi cái nôi bao bọc ấy để bắt đầu một cuộc sống thực sự với bạn bè cùng trang lứa, những đứa trẻ không được trang bị bản ngã cho mình sẽ không thể hòa nhập vào cùng đám bạn bè, do đó dần dần co cụm lại. Trong một

số trường hợp điển hình của tình trạng này là trẻ mắc chứng biếng ăn. Nếu không mắc chứng biếng ăn, chúng cũng thể hiện phản ứng qua một số trở ngại về tâm lý khác.

Bởi vậy, chúng tôi luôn luôn nhấn mạnh với các bậc phụ huynh để họ hiểu ý nghĩa thực sự của việc kỳ vọng quá nhiều vào con cái. Đó là chuyện của mỗi gia đình, mỗi đứa trẻ, mỗi bậc cha mẹ, chứ không phải là chuyện chung chung nữa.

Vấn đề của trẻ “ngoan”

Người lớn chúng ta thường có xu hướng yêu bản thân mình nên đều mong muốn trẻ trở thành đứa trẻ như mình kỳ vọng. Lẽ ra phải ngược lại. Niềm vui của con trẻ cũng là niềm vui của cha mẹ mới là điều tự nhiên. Những trẻ ngoan được sản sinh ra từ mối quan hệ ngược chiều ấy rất nhạy cảm với những kỳ vọng của cha mẹ và lấy niềm vui của cha mẹ làm niềm vui của chính mình.

Cuối cùng thì chính chúng ta - những người làm cha làm mẹ - lại đang có xu hướng nuôi dạy những đứa trẻ như vậy. Không chỉ ở các gia đình mà ở trường học, các thầy cô giáo cũng như thế. Rốt cuộc điều này sẽ phá hỏng tính tự giác của trẻ. Đó mới chính là vấn đề.

Có nhiều trẻ trước mặt cha mẹ thường rất ngoan, nhưng khi ra ngoài lại gây lăm điều phiền phức. Ngay cả ở các nhà trẻ, số trẻ kiểu này cũng bắt đầu tăng lên. Trước mặt cha mẹ, chúng giữ khoảng cách an toàn. Khi lớn lên, những đứa trẻ này đều là những đứa trẻ giữ khoảng cách với người khác.

Thực ra, đứa trẻ khiến cha mẹ nghĩ “Gớm, con nhà mình gì được thế” mỗi khi được người khác khen, mới là đứa trẻ bình thường. Những đứa trẻ như thế không giữ kẽ với cha mẹ và chúng sống thoải mái trong nhà, bộc lộ cả khuyết điểm của mình. Ngược lại, những đứa trẻ không dám để lộ ra nhược điểm của mình cũng như không thể thoải mái ngay cả ở trong nhà mình sẽ là những đứa trẻ ngoan trước mặt cha mẹ. Nhưng chúng sẽ làm loạn và gây ra nhiều điều phiền toái ở bên ngoài như tại nhà trẻ, ở trường mầm non hoặc trường học.

Những đứa trẻ đó làm sao dám nói với cha mẹ về chuyện mình bị bạn bè bắt nạt đến mức muốn tự tử. Rồi đến khi trẻ tự tử thật, người ta lại đặt một loạt câu hỏi rằng tại sao nhà trường không nhận ra điều này hay tại sao giáo viên lại không nhìn ra điều ấy. Còn tôi lại muốn nói rằng người ta làm sao mà biết được điều đó khi mà cả đến bố mẹ những đứa trẻ còn không nhận ra.

Những đứa trẻ không thể chia sẻ được với cha mẹ mình quá là đáng thương bởi chúng không có được chốn yên bình. Đến trường, chúng là cái đích để các bạn châm chọc, còn khi về nhà chúng lại phải giữ ý giữ tứ với gia đình. Bạn sẽ không thể nào yên tâm khi đứa con bạn lại giữ khoảng cách với cả chính bạn nữa đúng không?

Những đứa trẻ làm người khác khó chịu

Có nhiều trẻ thường cố tình làm những điều khiến người khác khó chịu khi ở nhà trẻ hay ở trường mầm non. Chúng hay chọc ghẹo hoặc bắt nạt bạn khác. Chúng ta cần phải hiểu những hành động ấy của trẻ như thế nào.

Ở trường tôi có một trẻ 3 tuổi thường hay cố tình làm những điều mà trẻ khác không thích. Con hay phản ứng lại, gào khóc, bày bừa đồ lung tung khiến các cô nuôi rất vất vả. Hơn thế, cháu còn có những hành vi với các cô như nũng nịu, bám dính, sờ ngực hay liếm mặt các cô nuôi. Mẹ cháu này vẫn ghi trong sổ liên lạc gia đình và nhà trường rằng “Con đã chơi được một mình” hay “Con đã đi tắm được một mình” và có nói rằng con không như vậy khi ở nhà. Nhưng khi nhìn những hành động của con ở nhà trẻ, tôi không thể không lo lắng.

Cô nuôi nhà trẻ

Vì sao trẻ hay làm những điều khiến người khác khó chịu?

Khi trẻ lặp đi lặp lại những trò trêu chọc khiến người khác khó chịu, rất có thể từ khi còn bé trẻ đã thiếu những trải nghiệm được nuôi dưỡng trong một môi trường yêu thương, bao dung. Nếu trẻ không được nuôi nấng khoan dung, trẻ sẽ không học được thế nào là sự khoan dung. Như thế dẫu có tiếp xúc với ai, trẻ cũng không có được cảm giác tin tưởng.

Vậy nên khi bé làm những điều khiến người khác khó chịu, điều ấy đồng nghĩa với việc trẻ muốn kiểm chứng tình yêu thương của người khác với bé kiểu như “Mình làm những chuyện như thế mà họ vẫn thích mình kia à”. Vậy tại sao trẻ lại làm những điều như thế để kiểm chứng tình yêu thương với mình? Đa phần đó là trải nghiệm thú vị của những đứa trẻ có thể bị cha mẹ ruồng rẫy từ nhỏ. Với trẻ, có thể chúng lo sợ rằng mình đang bị cha mẹ bỏ rơi và chưa được trân trọng ở nơi nào đó.

Rất nhiều cha mẹ, mà đa phần là các mẹ thường nói “Sao tao lại đẻ ra mày nhỉ”, “Con cứ tự ý làm những điều như thế này, không có mẹ con gì đâu đấy nhé”, “Mẹ sẽ đem những đứa như con cho người khác”. Bạn đã bao giờ vô tình nói với con những lời như thế chưa?

Trẻ thường xuyên nghe những lời đó sẽ nảy sinh tâm lý mình bị cha mẹ bỏ rơi bất cứ lúc nào và điều ấy chất chứa lâu ngày trong lòng trẻ. Vậy nên trẻ luôn tìm cách làm thế nào để có được sự quan tâm của cha mẹ cũng như những người xung quanh, dẫu trẻ có phải làm cả những điều khiến người ta bức mình cũng chỉ là để trẻ kiểm chứng tình yêu của những người này đối với trẻ.

Không phải chỉ trẻ con mới làm vậy. Người lớn cũng làm thế để kiểm chứng tình cảm của người khác dành cho mình ra sao. Ta hãy lấy ví dụ về một đôi đang yêu nhau. Khi đang yêu người ta thường cố tình đến muộn giờ hẹn. Khi chưa chắc chắn người ấy nghĩ gì về mình, họ hay đến sớm hơn giờ hẹn. Nhưng khi bắt đầu thấy tự tin hơn, người ta muốn kiểm chứng tình yêu của người kia và họ thử đến muộn hơn giờ hẹn với suy nghĩ “Không biết anh ấy/cô ấy có chờ mình không?” Hình như họ không thường xuyên kiểm chứng tình yêu như thế, họ sẽ không thấy an lòng thì phải. Những người làm thế thường là những người đòi hỏi một tình yêu bao dung mà họ không có được từ khi còn nhỏ.

Đối với những đứa trẻ có vấn đề như trên, ta chỉ cần nhẹ nhàng thể hiện với trẻ rằng “thật là không phải nếu gây ra những chuyện làm người khác phiền lòng”. Chẳng một đứa trẻ nào lại đi đánh bạn hay cắn bạn để được ngợi khen cả. Bản thân chúng biết điều

đó là không đúng. Bản thân chúng biết rằng đó là điều không phải mà chúng vẫn cứ làm. Chúng không thể chịu được nên mới gây ra những chuyện như thế. Vì thế, bạn không cần phải gay gắt, quát mắng chúng.

Thay vào đó, bạn nên để ý giúp trẻ đạt được những gì chúng muốn mà vẫn chưa thực hiện được nhé. Và điều quan trọng là khi trẻ còn nhỏ, đặc biệt là cha mẹ, cô nuôi, cô giáo trường mầm non, các giáo viên trong trường học cũng như các bác sĩ trị liệu có thể ứng xử với trẻ khoan dung đến đâu, biết ứng xử một cách cảm thông đối với trẻ đến mức nào.

Những đứa trẻ thô bạo và hay bắt nạt bạn bè

Tại nhà trẻ hay trường mầm non, có không ít trẻ em ứng xử thô bạo với bạn bè. Có một số câu hỏi gửi về cho tôi hỏi về việc cần phải nghĩ thế nào về những hành vi gây hấn của trẻ hay cần phải có những biện pháp xử sự với trẻ ra sao trong những trường hợp này.

Chuyện về một bé trai 3 tuổi ở nhà trẻ nơi tôi làm việc. Bé này thường va vào các bạn và lăn ra ăn vạ “đau quá đau quá”. Bé ném đồ đạc, cắn và kéo xô bạn. Bé cũng thường nói những lời lẽ thô bạo như “Con kia, thằng kia! Mày ngu thế? Mày là cái thá gì hả?” Khi chúng tôi ôm lấy và dỗ dành, trẻ mới lắng xuống nhưng quả thực là chúng tôi rất lo với những thay đổi bất thành linh như thế. Có một trẻ khác lại hay đẩy các bạn nhỏ hơn mình ngã dúi dụi, cắn những bạn mà con nghĩ đang cản đường mình và thường hay có biểu hiện lớn tiếng khiêu khích bạn. Mặt khác, khi con không được vừa ý, con sẽ co rúm lại và cảm thấy bất an. Vậy chúng tôi nên xử sự với cháu thế nào cho đúng?

Cô nuôi tại một nhà trẻ

Cảm xúc gây hấn xuất hiện khi trẻ không được vừa ý

Khi không được thỏa ý, con người ta thường có thái độ gây hấn và điều này có thể xảy đến với bất cứ ai. Nếu được thỏa mãn mọi nhu cầu, thì con người đâu có để lộ ra những cảm xúc gây hấn như thế, đúng không? Nhưng làm gì có ai thấy mình được thỏa mãn mọi nhu cầu đâu.

Khi không được thỏa ý nhu cầu, người ta thường tiếp nhận mọi thứ theo chiều hướng phủ định. Nhưng con người thật kỳ lạ

ở chỗ, khi không được thỏa mãn nhu cầu thì nhu cầu lại tăng lên. Khi được thỏa mãn nhu cầu nào đó, con người lại hướng đến mục tiêu tiếp theo. Mục tiêu tiếp theo đó sẽ là động lực để con người vươn lên. Chính vì thế, ẩn sâu bên trong sự nỗ lực vươn lên của con người chính là việc không được thỏa mãn nhu cầu nào đó. Hai điều này gắn bó khăng khít, giống như hai mặt của một tờ giấy vậy. Nói cách khác, ta khó có thể tách rời sự nỗ lực vươn lên với cảm xúc không được thỏa mãn của con người. Một khi con người nghĩ rằng thế là đủ rồi, nghĩa là họ sẽ không cố gắng và nỗ lực nữa.

Nhưng nếu mức độ không được thỏa mãn kia vượt ngưỡng, con người sẽ có thái độ gây hấn. Trẻ sẽ trở nên thô bạo hoặc hay bắt nạt bạn khác.

Chỉ cần một va chạm nhỏ, trẻ cũng có thể lập tức la lối “đau quá, đau quá”. Các cô nuôi bế ẵm hoặc vỗ về là chúng lại nũng nịu, bám chặt lấy các cô, nhưng chỉ một tích tắc sau chúng lại có thể trở mặt thành những đứa trẻ thô bạo. Những đứa trẻ ấy đang trở về những giây phút chúng được làm em bé và có thể bị tổn thương bởi bất cứ điều gì. Chúng gây hấn với người khác, nhưng về mặt tâm lý, chúng vẫn chỉ là những đứa trẻ còn đang ẵm ngửa. Trẻ biến mình thành những em bé, để được nũng nịu thực sự và để được giải quyết những điều chúng thấy chưa được thỏa ý.

Bạn cũng phải nghĩ xem những lúc nào trẻ cảm thấy không được thỏa ý. Đó là khi mong muốn của trẻ không được chấp nhận. Đó cũng là khi mọi người xung quanh đặt quá nhiều kỳ vọng vào trẻ. Khi trẻ rơi vào một trong hai trường hợp trên, hoặc cả hai trường hợp trên, trẻ sẽ thấy không được thỏa mãn.

Giống như nội dung câu hỏi đã nêu, phần lớn trẻ trở nên thô bạo hay bắt nạt bạn là đều do cha mẹ không chịu lắng nghe trẻ. Không phải là vấn đề thời gian mà là vấn đề tâm trạng và cảm xúc. Cũng có nhiều bà mẹ vừa làm bếp, vừa có thể chơi xếp gỗ, chơi tàu điện hoặc chơi búp bê với con ngay bên cạnh.

Tuy nhiên, có rất nhiều ông bố bà mẹ hay nói: “Bố/mẹ bận lắm, con ra đằng kia chơi đi” hoặc ra chỉ thị kiểu “Con ăn nhanh lên nào, con dọn dẹp nhanh nhanh lên chứ” hoặc “Sao con lại không hiểu điều đó chứ?”

Vậy nên về cơ bản, hầu hết những đứa trẻ này chưa được thỏa mãn nhu cầu tâm lý của mình ở ngay trong gia đình. Trẻ nghĩ khi cha mẹ còn đang mong muốn mình làm như thế này, thế kia nghĩa là trẻ vẫn chưa được thỏa mãn nhu cầu riêng của mình.

Trẻ bị kỳ vọng quá lớn hoặc bị can thiệp nhiều, hay nói cách khác, trẻ chịu nhiều sức ép từ xung quanh. Khi ấy mức độ không

được thấy thỏa mãn của trẻ vượt ngưỡng. Điều này khiến trẻ thấy bức bối và có cảm xúc muốn gây hấn với ai đó, và lại có những tình cảm nũng nịu như một đứa trẻ con.

Vì vậy điều quan trọng nhất trong nuôi dạy trẻ là người lớn phải từ tốn lắng nghe trẻ.

Người lớn cũng sẽ có tình cảm gây hấn nếu không được toại nguyện

Không cứ gì trẻ em mà kể cả người lớn cũng như thế. Ví dụ, nếu nghĩ mình ít nhất phải được mức lương ngân này, nhưng khi nhận lương lại thấp hơn, thì chắc chắn bạn sẽ thấy bức bối đúng không? Ngay cả khi bạn thấy mình nhận lương thế này cũng được rồi nhưng nếu thấy người khác làm nhiệm vụ như mình mà lại được nhận mức lương cao hơn, thì bạn cũng sẽ thấy bức bối. Tuy nhiên, mức độ không được thỏa mãn này vẫn còn thấp nên bạn có thể kiểm soát được.

Công ty nọ cần những người có chuyên môn cao, nhưng trong công ty không ai đáp ứng được. Giám đốc bèn quyết định mời những người có chuyên môn ở các doanh nghiệp lớn về làm cho mình và công ty phải trả lương cao hơn hẳn để mời được.

Đa phần nhân viên trong công ty đều không vui khi thấy một người trẻ tuổi lại nhận được mức lương cao hơn mình dẫu rằng

anh ta có năng lực chuyên môn tốt đến mấy. Kết cục là anh chàng mới đến kia trở thành cái bia để nhân viên cũ ở đó châm chọc. Anh đã quyết định bỏ công ty, đến nơi khác làm việc.

Anh chàng này là bố của một đứa trẻ được tôi tư vấn và anh đã thốt lên “Con người là thế đấy bác nhỉ”. Quả thật, con người ai cũng có thứ tình cảm ganh tị ấy.

Những đứa trẻ không giữ được bình tĩnh

Gần đây thường thấy hiện tượng phá rối ở trường tiểu học: bọn trẻ đi quanh các phòng học, hò hét, tự do đi ra ngoài khiến giờ học không thể thực hiện được. Tôi sẽ nói chuyện với các bạn về hiện tượng này.

Ở nhà trẻ của tôi có một bé gái 4 tuổi. Bé này hay đi lang thang và có những hành vi bất ổn, không giữ được bình tĩnh. Bé nói những điều khiến các bé khác không thích và luôn đòi phải có cô chăm nuôi bên cạnh. Xin bác sĩ hãy cho chúng tôi biết mình cần phải làm những gì với bé này.

Cô nuôi ở nhà trẻ

Hai dạng trẻ không giữ được bình tĩnh

Những trẻ không giữ được bình tĩnh là những trẻ như thế nào? Thông thường có hai dạng trẻ không giữ được bình tĩnh. Loại đầu tiên là những đứa trẻ thường cảm thấy lo lắng điều gì đó, không được thỏa ý nên bực bội trong lòng.

Loại thứ hai là những đứa trẻ chịu tổn thương về tổ chức thần kinh não. Ví dụ, những trẻ bị di chứng của bệnh viêm não, viêm màng não hay những trẻ bị tổn thương ở não cũng thường rơi vào tình trạng mất bình tĩnh và chúng rất hay bị va đập. Khi các tín hiệu của não truyền đi không tốt, thì việc thu nhận cùng lúc nhiều thông tin cũng gặp khó khăn. Chính vì thế, dù trẻ có định làm bất cứ điều gì mọi việc cũng không được suôn sẻ. Thêm vào đó, do các hoạt động của cơ thể không được như ý muốn nên trẻ thấy rất bực mình. Chính vì thế trẻ bị coi là đứa vụng về và hay bồn chồn. Những đứa trẻ này bị mắc chứng tăng động giảm chú ý (ADHD) hay chứng khuyết tật học tập (LD).

Khi nhìn những đứa trẻ ấy, ta có thể thấy chúng là những đứa trẻ rất vụng về trong các vận động toàn thân khi chơi hay tập thể dục hoặc vụng về trong cách ăn cơm, cách cầm thìa. Đôi lúc chúng thể hiện ở việc tay và các ngón tay không khéo léo trong khi mặc quần áo hay khi cầm các sáp màu để vẽ tranh. Trẻ không chỉ kém

trong việc vận động, mà còn kém trong việc tập trung, hay lơ đãng và hành động bột phát.

Những năm gần đây, người ta thấy ngày một nhiều các trẻ tuy không có các biểu hiện của sự tổn thương về trí tuệ nhưng trẻ thấy bồn chồn, hoạt động liên tục, đứng ngồi không yên, các động tác vụng về, có các hành vi bột phát như đánh trẻ khác. Ở đây tôi không có ý định nhắc đến các trẻ bị mắc chứng tăng động giảm chú ý (ADHD) hay chứng khuyết tật học tập (LD). Tôi sẽ đề cập cụ thể về vấn đề của các trẻ này trong một chương khác.

Những đứa trẻ có vấn đề cần được quan tâm

Cho đến lúc này tôi đã kể rất nhiều chuyện về những đứa trẻ đáng lo ngại, cần phải quan tâm đến chúng. Sau đây tôi xin phép nói về việc chúng ta cần ứng xử với những đứa trẻ như vậy trong môi trường tập thể tại nhà trẻ hay trường mầm non ra sao, và chúng ta cần thông báo về tình hình của các bé có biểu hiện như vậy với cha mẹ chúng như thế nào.

Ở nhà trẻ của tôi có một số bé khiến tôi thấy quan tâm, lo lắng và tôi đã thông báo về tình hình của bé cho cha mẹ các bé. Tuy nhiên, cha mẹ bé không chấp nhận điều này và nói: “Cách giáo dục của chúng tôi không có gì sai”. Ngược lại, cha mẹ trẻ quay sang phê phán nhà trẻ. Với những kiểu cha mẹ như vậy, chúng tôi nên có cách ứng xử như thế nào ạ? Tuy không phải là người bảo hộ của trẻ song chúng tôi thấy lo lắng cho tương lai của chúng.

Chuyên gia chăm sóc trẻ

Đừng dè nén trẻ

Đối với những trẻ quăng đồ chơi, cố tình làm những điều khiến người khác khó chịu, trêu và bắt nạt những trẻ bé hơn, nếu người lớn đối xử với trẻ nghiêm khắc, chắc chắn mọi việc sẽ càng xấu đi. Thực ra trẻ muốn làm điều đó với cha mẹ mình. Có điều khi chúng không thể làm điều đó được với cha mẹ, chúng mới làm như thế ở trường. Điều này nghĩa là, chúng gây rối để vui đi những điều mà ở nhà bị cấm đoán.

Ví dụ có trẻ hay bám mẹ, nhõng nhẽo nghịch ngợm hoặc hơi thô bạo chỉ để xác nhận tình yêu của mẹ, nhưng mẹ lại hầy con ra dút khoát lạnh lùng. Có trẻ sợ đến mức bé không dám đến để gây

chú ý với mẹ. Vậy nên, nếu trẻ hiểu có người phản ứng giận dữ khi bé làm điều khó chịu ấy là lần sau bé sẽ không làm như thế nữa.

Nhiều cha mẹ nghĩ rằng, với trẻ hay gây rối, phải đối xử nghiêm khắc thì trẻ mới vâng lời. Nếu làm thế, trẻ sẽ trở nên ít nói và người lớn nghĩ “Đấy thấy chưa, con biết vâng lời đấy thôi” hay “Nó chỉ nũng nịu để đòi theo ý mình thôi ấy mà”. Quả thực đó là những suy nghĩ sai lầm, bởi trẻ hiểu nếu chúng làm trái ý, chúng sẽ phải lãnh những hậu quả như thế nào nên mới “ngoan ngoãn” như vậy.

Ta phải cho trẻ có tâm trạng thoải mái, tự do để chúng trở thành những đứa trẻ biết tuân theo những quy tắc mang tính tự chủ. Đây mới là cách nuôi dạy con đúng đắn. Không được ép buộc trẻ phải làm theo những gì cha mẹ hay người lớn nói. Điều quan trọng trong việc nuôi dạy trẻ và giáo dục là tha thứ cho các hành vi mang tính tự phát của trẻ và trong phạm vi nào đó để cho trẻ có thể giữ được cảm xúc và những ham muốn của bản thân mình.

Nếu không, trẻ sẽ không tuân thủ các quy tắc chừng nào không có người khiến trẻ khiếp sợ. Nếu chúng ta dồn ép trẻ quá hà khắc ngay tại thời điểm đó, trẻ sẽ tỏ ra ngoan ngoãn. Nhưng như thế là chúng ta đang tạo cho trẻ cảm giác không tin tưởng vào người khác. Đó không phải là cách nuôi dạy và giáo dục trẻ tốt.

Đúng là khi các bạn làm công việc chăm sóc, nuôi dạy trẻ, bạn sẽ không thể luôn luôn nghĩ những đứa trẻ ấy là những đứa trẻ đáng yêu được. Dù vậy, bạn cũng đừng nên cáu giận mà trách phạt trẻ. Bạn hãy nghĩ rằng chúng là những đứa trẻ tội nghiệp và hãy bao dung với chúng. Kể cả khi chỉ có một người đón nhận chúng với lòng bao dung thì điều đó cũng có ý nghĩa rất lớn với trẻ.

Hãy lắng nghe những điều trẻ mong muốn

Trước hết, ở nhà trẻ và trường mầm non, bạn nên giảm tối đa những yêu cầu hay mệnh lệnh đối với các con theo kiểu “Con hãy làm như thế kia! Con hãy làm như thế này!”. Bạn phải chấp nhận rằng đứa trẻ này “vẫn chưa làm được việc này, việc kia”. Vậy nên bạn không được nói với chúng theo cách nói giống như những đứa trẻ khác. Trẻ không làm được việc gì đó, không nói lên rằng trẻ đó không có năng lực. Con người không phải cứ có năng lực là có thể làm được mọi việc. Họ cần phải ở trong môi trường để có được động lực làm việc ấy. Những đứa trẻ không làm được việc nọ, việc kia không phải vì chúng không có năng lực làm những việc ấy. Có lẽ là bởi chúng không có động lực để làm. Với những đứa trẻ như thế, điều quan trọng là chúng ta cần lắng nghe những mong muốn, nhu cầu và nguyện vọng của trẻ. Đây mới là chìa khóa để giải quyết vấn đề.

Nếu ta dành thời gian lắng nghe những đứa trẻ này nói, chúng sẽ bộc lộ tất cả những gì từ trước đến nay chúng muốn mà chưa có ai lắng nghe. Khi đó có thể ta sẽ nghĩ trẻ đang lợi dụng tình thế để đưa ra quá nhiều nhu cầu. Có thể ta sẽ nghĩ nếu mình chiều ý trẻ, chúng sẽ không biết đâu là ranh giới và làm những điều quá quắt. Tuy nhiên, khi ta chiều ý tất cả những gì từ trước đến nay trẻ chưa được thỏa mãn, trẻ cũng chỉ nói đến một mức nào đó thôi. Cái phần mà trẻ còn thiếu vốn là thiếu tình cảm cha mẹ nhưng với những đứa trẻ này chúng vẫn chưa sắp xếp được đâu là những thiếu hụt cần cha mẹ bù đắp và đâu là những thiếu hụt cần được các cô giáo bổ sung.

Trước hết, với những trẻ này, các cô nuôi dạy trẻ cần lắng nghe những đòi hỏi của trẻ. Một phần quan trọng của các cô làm nghề nuôi dạy trẻ là cố gắng làm sao không dùng mệnh lệnh hay chỉ thị để nói với những trẻ có biểu hiện đáng lo ngại kiểu như “Con không được làm thế này, con phải làm thế kia.”

Đúng là ở những cơ sở điều trị, các bác sĩ cùng với trẻ nói chuyện trong phòng riêng hay tại phòng chơi, sử dụng liệu pháp chơi cùng trẻ để có thể đáp ứng được mọi yêu cầu của trẻ. Tuy nhiên ở những địa điểm tập thể như nhà trẻ hay trường mầm non làm điều này rất khó. Khó ở chỗ khi có trẻ cần được quan tâm đặc biệt ở chung với

những trẻ bình thường khác, thì chắc chắn sẽ có trẻ bình thường thắc mắc: “Tại sao một mình bạn A lại được làm như vậy”.

Chính vì vậy, kể cả khi các bạn chăm sóc và dạy dỗ các bé bình thường ở lớp theo cách truyền thống đi chăng nữa nhưng nếu thấy bạn làm những điều đặc biệt với bé A hay bé B, các bé bình thường khác sẽ thấy bức bối trong lòng. Vì vậy, bạn cần hết sức khéo léo, tế nhị trong việc đối xử với các bé. Bạn lắng nghe nhu cầu đòi hỏi của trẻ, nghe những câu chuyện của trẻ. Bạn cần phải nghĩ xem công trẻ, bế trẻ đến lúc nào là tự nhiên, nắm tay trẻ đi dạo đến mức nào là thiếu tự nhiên, lắng nghe những điều trẻ nói đến lúc nào là vừa đủ.

Đồng thời, các bạn cũng phải kiểm chế để không nói với đứa trẻ này theo kiểu “Cô muốn con làm cái này” hay “Con không được phép làm như thế”. Bạn hãy cố gắng kiên nhẫn chờ đợi cho đến lúc trẻ có thể tự mình làm tốt hơn. Đó là hai điều các bạn phải nhớ nằm lòng. Thực lòng tôi mong cha mẹ các bé cũng sẽ làm được những điều như thế.

Cô giáo nên ứng xử với cha mẹ của trẻ ra sao?

Tôi không biết những người làm công việc nuôi dạy trẻ có nghĩ rằng cha mẹ của trẻ muốn các bạn đối xử với họ như là đối xử với

con cái của họ không. Bạn có nghĩ rằng kêu ca, than phiền với cha mẹ trẻ về những ngộ nghĩnh của trẻ là đứa trẻ sẽ tốt hơn?

Với những người có thể sửa chữa mọi thứ ngay từ khi được nhắc nhở lần đầu, thì mọi việc đã không đến nỗi tồi tệ. Chính vì họ là những ông bố bà mẹ không khéo nuôi con nên mọi sự mới xảy ra như vậy. Việc truyền tải cho những ông bố bà mẹ không biết cách nuôi dạy trẻ những kì vọng mà bản thân người ấy không thể thực hiện được trong nhiều trường hợp lại mang ý nghĩa tiêu cực. Giống như trong câu hỏi vừa rồi, nếu chúng ta nói với cha mẹ của trẻ rằng con của anh chị đã cắn hoặc đánh các bé khác trong lớp hay “Con của chị thường mè nheo các cô, làm các cô rất mệt” thì khi đứa trẻ về nhà kiêu gì chúng cũng bị mẹ phạt. Cha mẹ sẽ nói với con rằng “con phải là một đứa trẻ ngoan hơn nữa”, “sao con lại làm thế này, sao con lại làm thế kia.” Những lời đe nẹt ấy đối với con trẻ chính là những cơn thịnh nộ của cha mẹ trút lên đầu chúng. Khi ấy trẻ sẽ thấy bất an, không thoải mái. Vì thế, các cô nuôi dạy trẻ không nên nói với phụ huynh kiểu đó.

Tôi biết công việc của cô nuôi dạy trẻ rất vất vả. Chắc hẳn các cô cũng muốn than phiền một vài điều gì đó với cha mẹ cũng

những đứa trẻ búng bình, không nghe lời, luôn làm các cô tổn công, tốn sức nhiều hơn. Tuy nhiên nếu như bạn làm như thế, ngày hôm sau trẻ sẽ làm những điều còn kinh khủng hơn và tình hình sẽ ngày càng trở nên tồi tệ hơn. Vì đã lựa chọn nghề cô nuôi dạy trẻ, nên bạn cần có cách ứng xử chuyên nghiệp. Với những trẻ có vấn đề, thì bạn tuyệt đối không nên than phiền về trẻ với cha mẹ chúng.

Ngược lại, khi gặp cha mẹ trẻ bạn hãy chào hỏi với thái độ thân thiện, vui vẻ như “A! Chào anh chào chị! Hôm nay rét quá!”, hay “Dạo này đang có dịch cúm đấy! Các anh chị cẩn thận nhé!”. Bạn chỉ cần trao cho họ những lời ngắn gọn, đơn giản như thế là đã đủ lắm rồi.

Những lời chào hỏi thân thiện hằng ngày ấy sẽ giúp các bà mẹ cảm thấy thoải mái hơn. Họ nhận ra có một người, hai người, ba người quan tâm đến mình, nói với mình những lời nói tử tế. Dần dần họ cũng thấy bản thân mình trở nên tốt hơn. Khi ấy họ sẽ chia sẻ cảm xúc với con mình tốt hơn.

Vì vậy, tôi mong các bạn, những người làm công tác giáo dục trẻ, hãy dành những lời chào hỏi thân thiện với các bậc phụ huynh. Các bạn không phải là bác sĩ trị liệu nên các bạn không thể dành ra nửa tiếng hay cả tiếng đồng hồ để tư vấn cho cha mẹ trẻ về cách nuôi dạy trẻ.

Hãy tiếp xúc với trẻ một cách từ tốn

Khi không đạt được điều mình mong muốn, trẻ thường trở nên bất mãn. Trẻ bất mãn kéo dài thường chia thành hai loại. Loại thứ nhất đó là những đứa trẻ chia sự bất mãn vào xã hội. Loại thứ hai là những người trở nên phụ thuộc vào cái gì đó. Sự phụ thuộc này sẽ biến họ thành người nghiện rượu, nghiện thuốc khi họ trưởng thành. Khi sự bất mãn này vượt qua giới hạn nhất định nào đó, nó sẽ trở thành một chứng bệnh phụ thuộc.

Con người ai cũng muốn được thỏa mãn nhu cầu tâm lý. Sẽ hết sức sai lầm nếu các bạn khinh miệt những người bị bất mãn hay coi họ là những người không bình thường. Bạn hãy nghĩ rằng những cảm xúc hết sức con người mà ai cũng có ấy, chỉ bộc lộ trong một hoàn cảnh nhất định để con người ta có thể sinh tồn được.

Ngay bản thân tôi cũng vậy. Công việc áp lực, thiếu ngủ, mệt mỏi khiến tôi nhiều lúc cảm thấy bức tức. Thế rồi chỉ vì một lí do rất nhỏ cũng khiến tôi nói ra những lời lẽ ra không nên nói.

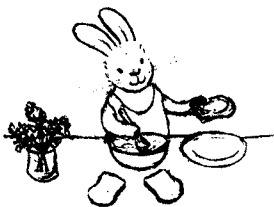

NỖI LO ÂU CỦA CÁC BÀ MẸ

Lo lắng của các bà mẹ trong việc nuôi dạy con

Trong cuộc khảo sát hơn 3.000 bà mẹ mà tôi đã nhắc đến trong cuốn sách *Trẻ em trong gia đình - Những kiến thức cơ bản giúp bạn nuôi dạy con đúng cách*, chỉ có 1/3 các bà mẹ nói rằng không cảm thấy lo lắng, bất an trong việc nuôi dạy trẻ. Khi tiến hành khảo sát về ba nội dung “không cảm thấy tự tin trong việc nuôi dạy trẻ”, “không thể làm được những việc mà mình muốn làm” hay “không biết tại sao nhưng mà cảm thấy rất khó chịu”, số lượng các bà mẹ trả lời họ không thấy bất an trong việc nuôi dạy con cái cũng trùng với tỉ lệ trả lời trước đó. Sau đây tôi xin nói về vấn đề cảm xúc tiêu cực của phụ nữ khi nuôi con. Không chỉ là các bà mẹ mà là phụ nữ nói chung.

Đọc cuốn sách *Trẻ em trong gia đình - Những kiến thức cơ bản giúp bạn nuôi dạy con đúng cách* khiến tôi nhớ về mối quan hệ của mình với bố mẹ khi còn nhỏ. Tôi nhận ra mối quan hệ

ấy mới tuyệt vời làm sao. Giờ đây tôi có thể điều chỉnh được cảm xúc của mình, nhưng khi cần phải có một quyết định dứt khoát, tôi lại thấy rất lo lắng và cảm thấy mệt mỏi. Những lúc ấy mối quan hệ của tôi với con không được hài hòa lắm.

Mẹ của bé 1 tuổi

Hôm trước tôi xem một chương trình trên ti vi có tên “Phụ huynh phiền lòng vì những đứa con đầu lòng”. Sau khi sinh cháu thứ hai xong, tôi không còn yêu chiều cháu thứ nhất như trước nữa. Khi ấy tôi có đọc cuốn sách của bác sĩ và tôi đã trấn tĩnh lại được. Tuy nhiên, cũng có lúc tôi không thể kiểm soát được cảm xúc của mình. Vậy xin bác sĩ hãy cho tôi những lời khuyên ạ!”

Mẹ của bé 2 tuổi và bé 6 tháng tuổi

Bản thân tôi không phải là người thích hoạt động tập thể, ngại tiếp xúc với đám đông và cũng không có tính thỏa hiệp. Tôi thường khá nghiêm khắc với con cái. Đôi khi tôi nghĩ rằng dạy con như thế là tốt nhưng ngược lại tôi cũng rất lo lắng và không biết thực sự điều đó có tốt hay không.

Mẹ của bé 6 tuổi và bé 4 tuổi

Nỗi cô độc và tình trạng bị cô lập của con người hiện đại khiến các mẹ thấy bất an

Nhiều bà mẹ, kể cả những bà mẹ chỉ ở nhà nuôi con và những bà mẹ vừa đi làm vừa nuôi con có thể có những cách thể hiện khác nhau, nhưng đa phần họ đều nói rằng họ thấy bất an đối với việc nuôi dạy con. Tại Nhật, có nhiều mẹ chỉ ở nhà và tập trung nuôi con nên ở đây tôi xin phép được dùng từ “các mẹ” để chỉ những người này. Vậy tại sao các mẹ thời hiện đại lại cảm thấy bất an đối với việc nuôi dạy trẻ? Phải chăng đó là vì phần nhiều các mẹ cảm thấy mình rất cô độc và đang bị cô lập? Khi cảm thấy cô độc và khi ở trong trạng thái bị cô lập, con người thường cảm thấy bất an. Thế là càng cô độc và bị cô lập, họ càng đánh mất đi sự tự tin.

Tuy có hơi đi xa một chút, nhưng ở đây tôi xin nói thế nào là sự cô độc. Người ta hay sử dụng từ “cô độc” để giải thích một tình trạng thui thui cô đơn một mình như là “tính cách cô độc” hay “cuộc đời cô độc”. Đôi khi người ta cũng sử dụng từ “cô độc” trong ý nghĩa muốn ở một mình để suy nghĩ về điều gì đó.

Như vậy cô độc chính là đôi khi người ta muốn được ở một mình, thoải mái, thanh thản. Điều này xét ở mặt nào đó, chính vì người ta đã có được sự an tâm khi có thể nói chuyện với những người bạn thân bất cứ lúc nào, nên họ mới có những khoảng thời

gian, những giây phút cô độc như vậy. Vậy nên sự cô độc sẽ là tốt khi nó được hình thành kể cả khi người ta đã có những người bạn, có gia đình, có người yêu hay có những người thấu hiểu mình. Ở một khía cạnh nào đó, đây lại là một thứ cô độc khá xa xỉ.

Gần đây có nhiều những thanh niên thích nhốt mình, ngồi lì trong nhà. Nhưng họ không có được cảm giác thoải mái, thanh thản. Nói cách khác, họ cô đơn, lẻ loi, bị cô lập và họ sợ cảm giác bất an ấy. Sự cô độc này khác với sự cô độc mà tôi nói ở trên. Dù cô độc ở dạng nào, thì họ cũng không có giao lưu với người khác. Ở đây, tôi muốn phân tích vấn đề theo hướng sự cô độc tiêu cực kia.

Khi giao tiếp với người khác bạn sẽ không còn cảm giác bất an

Chúng ta quay trở lại nội dung câu chuyện của mình.

Một bà mẹ khi cảm thấy bất an với việc nuôi dạy trẻ và muốn có được sự giúp đỡ của ai đó, họ có thể chia sẻ với chồng, mẹ hoặc những người bạn, hay những người hàng xóm... Càng có nhiều người để chia sẻ, người mẹ kia sẽ càng bớt lo lắng. Niềm hạnh

phúc của con người là chúng ta có thể tin tưởng vào người khác hoặc có nhiều người có thể tin tưởng được.

Chính vì thế khi các con tôi đi học ở nhà trẻ hay ở trường mầm non, tôi luôn cố gắng tiếp xúc, nói chuyện với những người hàng xóm. Tuy bọn trẻ sà sà tuổi nhau, nhưng không phải bà mẹ nào cũng hợp nhau. Vì thế, bạn cần nỗ lực tìm kiếm những người hợp với mình.

Nếu bản thân bạn thấy không hợp với bất kì ai, thì đó cũng là vấn đề. Đây có lẽ là một trong những nỗi lo âu đến từ sự cô độc cũng như bị cô lập của những con người hiện đại. Bất cứ ai trở nên cô độc và bị cô lập, người ta sẽ càng thấy yêu bản thân mình. Khi chỉ yêu bản thân thì con người ta sẽ thấy bản thân mình là điều quan trọng nhất. Họ thao túng người khác, buộc họ làm theo nguyện vọng của mình. Những người này khó có thể gây dựng được những mối quan hệ cá nhân cũng như khó có được những người bạn tốt. Thế rồi bản thân họ cảm thấy mình rất kém trong việc giao tiếp với người khác nên họ không có ý định kết giao với những người xung quanh. Và kết quả là họ gây ảnh hưởng của mình lên chính những đứa con-người mà họ dễ dàng giao tiếp nhất.

Cuộc sống hiện đại khiến con người ít giao tiếp trực tiếp với vợ, chồng, bố mẹ, con cái hoặc với bạn bè, đồng nghiệp cơ quan.

Vì thế họ luôn cảm thấy cô độc và ở trong trạng thái bị cô lập, nên bản thân họ không cảm thấy tự tin nữa. Họ cũng sẽ có cảm giác bất an với chính bản thân mình. Khi lo lắng về bản thân mình, họ sẽ khó có được các mối quan hệ cá nhân và khi họ không có các mối quan hệ cá nhân, họ trở nên cô độc và thực sự thấy cô lập. Nỗi lo lắng ập đến và luôn luôn xuất hiện theo một vòng luẩn quẩn. Về cơ bản, chúng ta không được chạy trốn khỏi mối quan hệ với người khác và cần phải có ý thức hơn nữa để giữ được mối quan hệ với những người xung quanh. Khi làm được điều này, cảm giác bất an đối với bản thân mình sẽ dần dần mất đi.

Tôi cũng đã nói, chúng ta không nên mãi lo lắng về quá khứ đã qua. Một người mẹ không được lúc nào cũng lo lắng “vì con mình thế này nên mình rất lo” hay “không biết tương lai con mình sẽ như thế nào?” Bạn không cần lo lắng đến tương lai của con ra sao, mà hiện tại bạn hãy là một người mẹ thật tốt, chăm sóc con thật tốt, tin tưởng vào bản thân mình. Đây mới là điều đúng đắn dành cho bạn và con.

Những lo lắng về thiếu tình mẫu tử và không thích hợp với việc nuôi dạy trẻ

Gần đây có một số bà mẹ than phiền rằng họ không thấy trẻ con đáng yêu nữa và thấy mình hình như không hợp với việc nuôi dạy con cái.

Đôi khi tôi vẫn nghĩ bản năng làm mẹ sẽ quyết định việc nuôi dưỡng trẻ nhưng tôi lại không biết nó được hình thành như thế nào. Ở lớp trước đây tôi dạy, có một bà mẹ rất phiền não vì cô ấy nhận ra rằng bản năng làm mẹ của cô ấy rất kém. Vậy với những bà mẹ có bản năng làm mẹ kém như thế, chúng tôi cần phải có cách ứng xử như thế nào?

Giáo viên trường mầm non

Đã 10 năm nay tôi làm công tác nuôi dạy chăm sóc trẻ nhỏ. Tôi nhận ra trên đời này có rất nhiều bà mẹ khác nhau. Có bà mẹ hợp với công việc nuôi dạy trẻ, nhưng cũng có người lại không. Vậy nên tôi nghĩ rằng có trẻ dù được ở bên mẹ nhưng chúng cũng vẫn đáng thương. Bác sĩ nghĩ thế nào về vấn đề này?

Một cô nuôi dạy trẻ

Theo tôi, ai cũng có bản năng làm mẹ hoặc phù hợp với việc nuôi dạy con trẻ

Dường như rất nhiều bà mẹ nghĩ rằng mình không có bản năng làm mẹ hay không phù hợp với việc nuôi dạy trẻ giống như câu hỏi vừa nêu ở trên. Tại sao lại có những bà mẹ suy nghĩ như vậy?

Theo một số nghiên cứu về phát triển tình mẫu tử, quá trình được nuôi dưỡng và lớn lên của người mẹ rất quan trọng trong việc hình thành tình mẫu tử. Mỗi quan hệ vợ chồng, mỗi quan hệ giữa cha mẹ và con cái cũng vô cùng quan trọng. Đa phần những trường hợp cha hoặc mẹ ngược đãi con cái mình đều là những người có mối quan hệ vợ chồng không được êm đẹp. Tuy nhiên những cặp vợ chồng có tình cảm tốt đẹp sẽ không bao giờ xảy ra chuyện ngược đãi con trẻ.

Tiếp theo trải nghiệm khi sinh nở của người mẹ đó ra sao cũng là một điều cần phải bàn tới. Khi người mẹ phải sinh nở trong một hoàn cảnh khó khăn thì tình mẫu tử cũng khó được khơi dậy. Ví dụ, một người mẹ có ba đứa con, trong đó có một đứa con khiến người mẹ phải trải qua một ca sinh nở rất vất vả. Nhiều bà mẹ cho rằng, với những đứa con khó sinh ấy, tình cảm yêu thương rất khó nảy sinh. Tuy nhiên, không phải tất cả các bà mẹ đều nghĩ như thế.

Thời gian mẹ con xa nhau ngay sau khi sinh nở dài hay ngắn cũng ảnh hưởng tới việc hình thành tình mẫu tử. Nếu thời gian hai mẹ con phải tách rời nhau sớm và trong một thời gian dài, rõ ràng tình mẫu tử sẽ rất khó hình thành. Vì vậy, ngay sau khi ra đời, đứa trẻ nên được ở bên cạnh mẹ.

Có lẽ nhiều bà mẹ rơi vào các trường hợp như trên nên đã ngộ nhận rằng mình không có khả năng làm mẹ và không phù hợp với việc nuôi dạy trẻ. Tuy nhiên, nếu ta dành thời gian, tâm sức để đứa trẻ tỏa sáng thì bố mẹ là người đầu tiên cảm nhận được niềm vui và lẽ sống trong sự trưởng thành của con trẻ.

Tôi từng đọc một câu chuyện kể về một người phiên dịch khá nổi tiếng Nhật Bản thời bấy giờ, cô Torishi Kumiko. Khi kết hôn và bắt đầu mang thai, cô nghĩ: “Công việc mình đang làm là lẽ sống của mình. Khi mình sinh con, chắc chắn công việc của mình sẽ bị hạn chế rất nhiều. Nếu thế mình sẽ rất đau khổ. Bởi vậy, mình đã nghĩ rất nhiều về chuyện khi mình sinh con, mình sẽ nhờ bố mẹ giúp đỡ như thế nào, sẽ tìm những nơi trông trẻ tốt ra sao...” Cô ấy đã chuẩn bị tinh thần như thế để đón đứa bé chào đời. “Tuy nhiên khi sinh con ra, tất cả ý nghĩ đó đều biến mất. Lúc đó, tâm trí tôi chỉ mong muốn được ở bên con mà thôi.” Có lẽ chính cảm xúc ấy đã thể hiện tình mẫu tử của cô ấy.

Cũng có những người mẹ không có được cảm xúc giống vậy. Mỗi người có một cung bậc cảm xúc khác nhau. Tuy nhiên, như tôi đã nói, kể cả khi trong quá khứ có điều gì xảy ra, thì cũng không có chuyện một người phụ nữ nào đó lại không có tình mẫu tử hay không phù hợp với việc nuôi dạy con mình cả.

Phục hồi cảm xúc bao dung của người mẹ

Đối với trẻ, khi ta tạo cho trẻ cảm giác được thoải mái, thanh thản là ta đã có được tình cảm bao dung của người mẹ. Trong mỗi con người đều có phần bao dung của người mẹ cũng như phần nghiêm khắc, kỷ luật của người cha. Ở mỗi phụ nữ tính chất thuộc về người mẹ là nhiều nhưng cũng không phải là không có những tố chất thuộc về người cha. Trong mỗi người con trai cũng có những phần, những cảm xúc mang dấu ấn của người mẹ và đương nhiên cũng có những phần mang dấu ấn người cha.

Vợ tôi từng nói về tôi rằng: “Anh là đàn ông thật nhưng hình như phần mẫu tử trong anh có phần lấn lướt hơn”. Tất nhiên, nói như vậy không có ý là tôi không có phần phụ tử ở trong mình.

Có thể do tôi tiếp xúc với nhiều trẻ em trong một thời gian dài nên tôi cũng dần dần trở nên như vậy chăng? Điều này có nghĩa là trẻ em hiện nay rất ít có cơ hội nhận được sự bao dung của người mẹ. Tôi cảm nhận được điều ấy. Chính vì thế khi điều trị hay tư vấn lâm sàng, tôi vẫn luôn cố gắng để các cháu nhận được sự bao dung của người mẹ.

Vốn dĩ trong con người ai cũng có phần bao dung của người mẹ. Ngoài phần vốn có này, con người ta cũng hình thành thêm được những phần mang tính mẫu tử thông qua việc học tập. Khi cả hai phần: phần vốn có và phần học tập thêm kết hợp vào nhau nó sẽ trở nên rất phong phú.

Chính vì vậy mà tại sao tôi lại đưa ra chuyện người mẹ có ấn tượng tích cực hay tiêu cực về việc nuôi con cũng có liên quan tới việc họ sinh nở như thế nào, và việc mẹ con có được ở bên nhau ngay sau khi sinh không. Ngoài ra, chúng ta cũng phải cố gắng làm sao để người mẹ không bị căng thẳng do cảm thấy cô lập với xung quanh. Hoặc chúng ta cũng phải tạo nên hệ thống hỗ trợ cho việc nuôi con giúp các bà mẹ không bị căng thẳng. Những điều như thế vô cùng quan trọng.

Thực ra những người không có được tình cảm giống với tình mẫu tử thì họ cũng thật khó có được tình cảm thật sự ở các mối

quan hệ khác. Họ không có được mối quan hệ sâu sắc với chồng, với bố mẹ, với những người hàng xóm hay bạn bè. Những người làm công tác nuôi dạy trẻ ở trường có thể nhận ra người nào giàu tình mẫu tử hay người nào không được như thế chỉ qua cách họ đưa đón con ở nhà trẻ hay ở trường mầm non. Những người dễ dàng tạo được mối quan hệ sâu sắc với cha mẹ, với những người khác cũng sẽ tạo được mối quan hệ sâu sắc với con mình.

Những người không thể chịu nổi khuyết điểm của mình

Trong quá trình nuôi dạy trẻ, bạn hãy chú ý nhận ra điểm tốt hơn là tập trung vào điểm xấu của trẻ.

Bác sĩ có nói rằng “Điều quan trọng là hãy biết đón nhận đứa trẻ như nó vốn có” nhưng quả thật điều này vô cùng khó khăn. Ngay cả chính bản thân tôi cũng đang muốn sửa chữa khuyết điểm của mình.

Mẹ của bé 3 tuổi

Ngay cả bản thân tôi cũng khó có thể chấp nhận chính mình như tôi vốn có, để có thể yêu bản thân mình, để có sự tự tin cho chính mình. Vì thế mà tôi cũng không thể nào đón nhận

được con trẻ hay những người khác như họ vốn có. Càng nghĩ về điều này tôi càng thấy khó khăn và buồn. Có lẽ tôi phải cố gắng sửa chữa những khuyết điểm ấy chăng?

Mẹ của bé 4 tuổi và 2 tuổi

Khi bước vào tuổi dậy, tôi hoàn toàn không tự tin về sự tồn tại của mình. Thậm chí tôi còn nghĩ rằng mình là người không ra gì, thà mình sớm chết quách đi còn hơn. Tuy nhiên, tôi đã rất may mắn gặp được một người chấp nhận bản thân tôi như tôi vốn có, đón nhận tôi và yêu thương tôi. Tôi thấy yêu bản thân mình hơn, yêu mọi người xung quanh hơn. Không hiểu tại sao ở tuổi dậy thì tôi lại có ý nghĩ tiêu cực như vậy?

Mẹ của bé 2 tuổi

Hãy để ý tới điểm tốt chứ không phải điểm xấu của con người

Nếu không được đón nhận bản thân hay không được yêu thương như mình vốn có, chúng ta thường không tự tin vào bản thân. Bởi chúng ta sẽ nghĩ rằng người khác đang để ý đến những khuyết điểm của mình. Thế là chúng ta có ý định sửa chữa khuyết điểm cho mình.

Nhưng kể cả khi đã làm vậy rồi mà chúng ta vẫn không được người khác đón nhận, chúng ta lại bắt đầu nghĩ rằng “nỗ lực sửa chữa bản thân của mình chưa đủ”. Thực tế không phải như vậy đâu. Không phải vì bạn không sửa chữa được khuyết điểm của mình mà bạn không được người khác đón nhận. Ngược lại, nếu quanh bạn có ai đó sẵn sàng đón nhận bạn như những gì bạn có dù bạn có khuyết điểm nào đi chăng nữa, thì người ta cũng không để ý đến điều ấy. Điều này chắc hẳn đã được thể hiện qua câu hỏi của bà mẹ thứ ba ở trên khi người mẹ này nói rằng mình không thể chịu được với những khuyết điểm của chính bản thân mình.

Bản thân tôi là bác sĩ lâm sàng chuyên điều trị bệnh lý thần kinh nhi hơn 30 năm nay. Tôi cũng được hạnh phúc làm cha hơn 20 năm rồi. Từ trải nghiệm của bản thân liệu tôi có phân biệt được giữa những người cha người mẹ tuyệt vời và những người cha người mẹ chưa tốt? Hay giáo viên giỏi và giáo viên chưa giỏi khác nhau ở điểm nào? Thực ra tôi không biết việc phân loại đó có tốt hay không. Nhưng sau khi được gặp nhiều người, điều tôi nghĩ đến nhiều nhất đó là những người có năng lực phát hiện ra

sở trường hay tài năng của người khác chính là những người mẹ rất tuyệt vời và những người thầy rất giỏi. Ngược lại, nếu ai đó chỉ để mắt đến điểm yếu hay khiếm khuyết của người khác thì họ là người rất nghiêm túc và cũng mong muốn sửa chữa những khuyết điểm của mình. Những người này cũng dễ gặp thất bại trong quá trình nuôi dạy trẻ. Ví dụ nếu tôi là cha mà lúc nào cũng chỉ nhìn thấy khuyết điểm của con và nói với con rằng: “Con phải sửa những điểm này của con đi” hoặc nếu là một bác sĩ lâm sàng mà tôi nói với bệnh nhân rằng “bạn phải sửa những điểm này bạn mới trở thành một con người hạnh phúc”, thì chắc hẳn tôi không phải là một người bố tuyệt vời và là một bác sĩ tốt.

Trong việc giáo dục trẻ, điều quan trọng là ta phải giúp trẻ thấy rằng bản thân chúng có nhiều điểm tốt. Tất nhiên, chúng ta cũng có thể chỉ ra những khiếm khuyết của trẻ. Nhưng trên hết, chúng ta vẫn nhấn mạnh với trẻ những ưu điểm hơn là những khuyết điểm.

Các bạn hãy cố gắng làm sao tìm ra và cảm nhận các ưu điểm của trẻ càng nhiều càng tốt. Khi đó trẻ sẽ được chia sẻ và có cơ hội phát triển tốt nhất.

Điều quan trọng để rèn trẻ vào nếp là giúp trẻ nhận ra được điểm tốt của việc ấy

Khi bố mẹ hay người lớn rèn trẻ vào nếp thường chia thành hai thái cực như sau. Thứ nhất là dạy trẻ bằng cách nhắc nhở về những sở đoản hay những khuyết điểm của trẻ. Cách thứ hai là tìm ra mặt mạnh của trẻ và cố gắng phát triển những mặt mạnh đó. Theo tôi, đây là hai cách dạy trẻ phổ biến nhất.

Hằng ngày chúng ta thường nói với trẻ rằng: “Con không được làm như thế này đúng không? Con phải làm như thế này chứ!” Hoặc: “Con làm tốt rồi đấy! Con có năng lực, nên con hãy cố gắng duy trì nó nhé!”. Thường có hai cách nói như vậy. Trong quá trình rèn trẻ vào nếp, bước đầu tiên người ta thường làm là nói đến khuyết điểm của trẻ, mong trẻ sửa chữa khuyết điểm ấy. Tuy nhiên, trong hoạt động điều trị lâm sàng của chúng tôi, khi rèn trẻ vào nếp, điều quan trọng nhất là làm sao để trẻ nhận ra được những sở trường của mình càng nhiều càng tốt, sau đó mới nói đến khuyết điểm của trẻ.

Ai cũng vui khi được người khác nhận ra sở trường của mình và tự bản thân mình cũng nhận ra điều đó để phát triển, lớn lên. Đó quả là một điều rất tuyệt vời. Sau đó mới là việc chỉ ra khuyết điểm, để cải thiện dần dần. Vì thế, nếu là bố mẹ nên nói với trẻ:

“Bố mẹ rất yêu quý con”, nếu là giáo viên nên nói với trẻ: “Thầy/cô nghĩ em là một học sinh rất tuyệt vời” và nếu là một bác sĩ lâm sàng, bạn hãy nói với trẻ: “Cháu là một đứa trẻ tuyệt vời”.

Nếu không cảm nhận được điểm tuyệt vời của người khác, thì bạn có là cha mẹ, là giáo viên, hay thậm chí là bác sĩ lâm sàng đi chăng nữa, bạn cũng không thể nuôi dạy tốt một đứa trẻ. Chỉ nhìn vào khuyết điểm của trẻ để nhắc nhở, chỉ trích, bắt trẻ khắc phục, kết quả sẽ làm cho đứa trẻ đó mất tự tin và sẽ có cảm giác kém cỏi. Với những người hay chỉ trích khuyết điểm của trẻ, trẻ sẽ sợ sệt và không còn tin tưởng vào người đó nữa.

Trong xã hội giàu có, người ta thường để ý đến khuyết điểm của người khác

Dẫu biết điều này nhưng chúng ta vẫn thường buột miệng chỉ trích khuyết điểm của người khác. Các bạn hãy thử xem lại trong một ngày, mình có bao giờ nói điều này điều nọ để nhắc nhở trẻ, lưu ý trẻ những điều gì hay không? Tôi thường dùng máy camera để ghi lại các cuộc tư vấn, trò chuyện với bệnh nhân trong một ngày, sau đó ngồi xem lại và cũng không ít lần chúng tôi đã nhủ rằng lẽ ra lúc đó mình không nên nói những câu như thế, hoặc trong trường hợp này mình nên nói theo cách khác sẽ tốt hơn.

Các bạn cũng có thể dùng camera quay lại các hoạt động trong một ngày của mình để xem mình đã làm gì hay nói gì nhé. Khi đó bạn hãy xem thời gian bạn ngợi khen hay thời gian bạn mắng trẻ nhiều hơn. Hoặc bạn xem bạn có khen ngợi, hay bạn thường quở trách, chỉ trích người khác. Tất cả sẽ được thể hiện trong video.

Có lẽ việc phát hiện ra điểm tốt của người khác là khá khó nên chúng ta thường xuyên chú ý đến những điểm không tốt hay nói cách khác là những điều chương tai gai mắt ở trẻ.

Đặc biệt, một xu hướng phổ biến hiện nay là người ta hay nhìn và đánh giá người khác từ những điểm khó ưa.

Nhà tâm lý học, nhà nghiên cứu văn hóa nhân chủng học nổi tiếng và cũng là bạn thân của tôi, ông Wagaduma Yo, từng nói: “Con người ta bất luận là người dân nước nào, thuộc dân tộc nào đi chăng nữa, nhưng cứ sống trong một xã hội đầy đủ về kinh tế và vật chất, thì họ sẽ có thói quen đổ lỗi và đùn đẩy trách nhiệm cho người khác”.

Nếu không hài lòng về bất cứ điều gì đó, người ta lại muốn đổ lỗi cho người khác, muốn phạt người khác. Khi cảm thấy không hài lòng về việc gì đó, mà người ta tự trách mình đã không nỗ lực, không chuẩn bị kỹ, thì đó được coi là thái độ tự chịu trách nhiệm

hay tự trách bản thân. Khi sống trong xã hội đầy đủ về mặt kinh tế và vật chất, người ta thường có xu hướng đổ lỗi cho người khác hoặc muốn bắt phạt người khác. Tuy nhiên, khi sống trong một xã hội thiếu thốn vật chất, người ta lại có xu hướng tự trách mình hoặc là tự chịu trách nhiệm. Đó là bản chất của con người mà thầy Wagaduma đã nhắc tới. Một điểm nữa mà Wagaduma cũng nhắc tới đó là: “Càng sống trong xã hội đông đúc, mối quan hệ cá nhân của con người càng trở nên nhạt nhẽo, trong khi ngược lại càng sống ở nơi ít người, mối quan hệ cá nhân của con người càng trở nên sâu đậm, khăng khít.” Sự giàu có và sự đông đúc quá tải thường hay đi với nhau thành cặp và trở thành một xu hướng của xã hội con người. Khi hai yếu tố này kết hợp với nhau sẽ khiến chúng ta nhạy cảm khi đánh giá về mặt khuyết điểm hơn là ưu điểm của những người mà ta tiếp xúc. Đây cũng là một đặc tính của con người. Ngược lại, nếu con người ta sống trong một xã hội nghèo khổ hoặc trong một xã hội không quá đông đúc, thì khả năng cảm nhận được mặt tốt của người khác dễ dàng hình thành hơn. Sự sung túc và đông đúc nhiều khi bị thống trị bởi nguyên lý cạnh tranh. Chính vì thế, khi cảm nhận được điểm tốt của người khác cũng khiến người ta thấy lo lắng bởi nhận thấy mình kém cỏi. Nên người ta sẽ cảm thấy an tâm khi nhận ra khuyết điểm của người khác.

Tuy nhiên ở những xã hội nơi mà nguyên lý cạnh tranh không được phát huy, hoặc ở những xã hội không quá đông đúc hay kinh tế nghèo nàn, con người ta không sống trong sự cạnh tranh, nên thường dễ dàng có được những người bạn giỏi hơn mình mà không cảm thấy sợ hãi gì cả. Người ta cảm thấy yên tâm với những người giỏi hơn mình và cảm thấy vui vì điều đó.

Con người ai cũng có sở trường và sở đoản. Chẳng ai là không có mặt tốt hoặc không có mặt xấu nào cả. Thế nhưng chúng ta lại chỉ nhìn thấy mặt xấu của nhau mà lơ đi mặt tốt.

Theo đó, các cuộc cãi cọ giữa cha mẹ và con cái, giữa vợ chồng, anh em hoặc hàng xóm láng giềng hoặc những người khác bắt đầu xuất hiện nhiều hơn so với thời đói kém ngày xưa. Chính vì thế khi tiếp xúc và ứng xử với con cái, chúng ta cũng theo các chiều hướng là cảm nhận những khuyết điểm hay điểm yếu của con hơn là nhìn nhận những điểm mạnh và điểm tốt của con. Đó là điều vô cùng bất hạnh. Tôi mong các bạn hãy nhận ra điều này.

Vấn đề ngược đãi trẻ em

Theo tin tức của một tờ báo, việc cha mẹ gây bạo lực với con cái, bỏ bê việc giáo dục con trẻ hay ngược đãi con trẻ đã tăng gấp 5 lần so với năm 1990 khi người ta bắt đầu tiến hành khảo sát các vấn đề nêu trên. Sau đây tôi xin phép được nói chuyện về vấn đề tại sao cha mẹ lại ngược đãi con mình và làm thế nào để có thể ngăn chặn được vấn đề này.

Trong đầu tôi vẫn luôn nhắc không nên như vậy, nhưng tôi lại rất dễ nổi cáu trước thái độ hay hành vi của trẻ. Đôi lúc tôi diên tiết bực mình mặc dù không cần thiết phải cáu đến mức ấy. Đối với con, tôi ra lệnh và tôi bắt buộc con phải làm theo ý mình, chứ không phải là chỉ rèn con vào nếp nữa. Đôi khi tôi nghĩ mình thực sự là một bà mẹ ghê gớm. Thế nhưng đầu có nghĩ rằng mình phải nhanh chóng sửa chữa những điều này đi chẳng nữa tôi lại thấy nhiều điều bất an và bản thân tôi cũng không thể kiểm soát được. Bây giờ tôi đang trong tâm trạng không biết phải ứng xử với con mình thế nào là tốt nhất.

Mẹ của bé 4 tuổi

Trong số các bà mẹ có con đang theo học tại trường mầm non, có một số mẹ đang rất phiền muộn, căng thẳng trong việc nuôi

dạy con cái. Chúng tôi cần phải làm gì để giúp đỡ các bà mẹ đang băn khoăn rằng “đến lúc tỉnh ra tôi mới nhận thấy mình đang đánh con”, “tôi là một bà mẹ không có mấy tình cảm với con.”

Giáo viên trường mầm non

Chồng tôi là một người chỉ biết đến công việc. Mọi việc trong nhà và chuyện nuôi dạy con cái đều do tôi thực hiện. Chồng tôi chẳng giúp đỡ được gì. Có lẽ căng thẳng vì chuyện ấy nên chỉ hơi một tí là tôi lại thấy bực mình quát con, đánh con. Sau đó, tôi lại thấy ghét bản thân mình và điều này cứ lặp đi lặp lại. Sau khi đọc cuốn sách *Trẻ em trong gia đình - Những kiến thức cơ bản giúp bạn nuôi dạy con đúng cách*, tôi cảm thấy mình đã trút được một gánh nặng và tôi đã suy nghĩ lạc quan hơn nhiều.

Mẹ của bé 7 tuổi và 3 tuổi

Ngược đãi trẻ khi trẻ không làm theo đúng yêu cầu của bố mẹ

Khi nguyện vọng của trẻ và của cha mẹ không giống nhau, thì nguyên tắc sống còn là cha mẹ phải ưu tiên nhu cầu của trẻ nhỏ trước. Những điều trẻ nhỏ có thể tự mình làm được vô cùng hạn

chế trong khi trẻ lại có vô vàn mong muốn. Chính vì thế cha mẹ cần chiều ý và đáp ứng nhu cầu của trẻ trước.

Vậy tại sao các bà mẹ lại không thể đón nhận những nhu cầu vốn có của trẻ? Có lẽ bởi thường ngày chính những nhu cầu của bản thân bà mẹ ấy cũng không được những người khác đón nhận. Nếu những nhu cầu của bản thân người mẹ ấy được chồng đón nhận, được những người hàng xóm, được bạn bè, được các cô nuôi dạy trẻ, được đồng nghiệp... đón nhận, thì nỗi lo lắng trong việc nuôi dạy con cũng sẽ dần dần biến mất. Khi đó họ cũng sẽ có cảm giác được những người xung quanh yêu quý.

Nếu làm được điều này, các bà mẹ sẽ thấy tự tin vào bản thân mình. Từ đó, họ trở nên dễ dàng đón nhận nhu cầu của con trẻ, tình cảm mẹ con càng trở nên gắn bó. Nhưng nếu các bà mẹ cảm thấy nhu cầu của mình không được ai đón nhận, họ sẽ thấy cô độc và rơi vào tâm trạng bị cô lập. Họ thấy bức tức, bất an trong lòng, và khó có thể đón nhận hay chấp nhận nhu cầu của con trẻ.

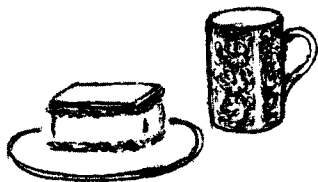
Khi đó điều gì sẽ xảy ra? Các bà mẹ sẽ bỏ qua và từ chối những yêu cầu của trẻ, bắt trẻ phải hướng theo những yêu cầu của chính mình. Họ bắt con trẻ hướng theo những yêu cầu của chính mình bằng cách để nghị các con đừng có quấy khóc vào ban đêm, đừng có tè dầm, hãy nhanh chóng cai sữa và biết ăn dặm... Các bà mẹ

muốn con trẻ mau chóng thực hiện được những nhu cầu của chính mình.

Và cực đoan nhất của điều này là ngược đãi trẻ. Việc ngược đãi xảy ra khi trẻ em không thực hiện được đúng những yêu cầu của cha mẹ. Khi đó, cha mẹ lo lắng và bức tức trong lòng, các cơn thịnh nộ bùng nổ một cách bột phát. Chính vì vậy không có cha mẹ nào lại lên kế hoạch ngược đãi trẻ. Phần lớn các vụ ngược đãi trẻ em đều do sự bột phát của cha mẹ.

Khi trẻ không làm theo những gì mà cha mẹ mong muốn, cha mẹ cảm thấy nhu cầu của mình bị chối từ. Họ phát cáu khi đứa trẻ không chịu ăn bữa ăn dặm mà họ đã phải dày công đọc sách để nấu ra. Hay mẹ đang bận chuẩn bị cơm nước mà con lại cứ quăn chân khóc ti ti. Mẹ bức mình đã cầm ngay cái chảo phang vào đầu con.

Các bà mẹ không nên hướng mong muốn của mình vào con, mà chính họ phải là người đón nhận những nhu cầu của chúng. Để làm được điều ấy, người mẹ phải được những người khác chấp nhận và đón nhận những nhu cầu tâm lý của mình. Nếu người mẹ có được những người xung quanh sẵn sàng lắng nghe mình, chia sẻ cùng mình, thì chắc chắn nhiều vấn đề sẽ được giải quyết.

Một người mẹ có thể chọn bất cứ ai để giải tỏa tâm lý. Người đó có thể là chồng, có thể là bạn, có thể là đồng nghiệp mà cũng có thể là những cô nuôi dạy trẻ.

Như trong câu hỏi của bà mẹ trên, việc ngược đãi trẻ ngày một tăng lên. Nhưng cũng có những bà mẹ không thể nào thay đổi được điều này. Thực tế, đã có những bà mẹ vừa khóc nức nở vừa gọi điện thoại cho chúng tôi kể rằng “tôi đã quá nghiêm khắc với con mình, tôi đã mắng con quá nhiều”.

Những lúc như thế tôi thường nói với người mẹ rằng “nếu hôm qua bạn mắng con 10 lần, hôm nay bạn hãy cố gắng chỉ mắng con 9 lần thôi. Nếu hôm nay bạn đã mắng con 9 lần, ngày mai bạn hãy chỉ càu với con 8 lần thôi nhé. Tôi không cần bạn ngay một lúc phải ngừng ngay mọi bức dọc” rất tốt cho con của bạn rồi.

GIA ĐÌNH

Liệu cha hoặc mẹ đơn thân có thể nuôi dạy con được tốt hay không?

Theo khảo sát của bộ y tế, năm 1999 số cặp kết hôn là 762,011 và số vụ li hôn là 255,038. Hiện nay số lượng người nuôi con một mình ngày càng tăng vì lý do ly hôn cũng như vì những lý do vợ hoặc chồng mất sớm. Nếu nuôi con một mình, cha/mẹ cần phải xử lý như thế nào?

Trước khi tôi sinh con một tháng, chồng tôi đột nhiên lâm bệnh nặng và mất. Tôi phải một mình nuôi con nên nhiều khi thấy rất tủi thân. Tôi sẽ phải gặp khó khăn nào thưa bác sĩ? Người mẹ có thể thay thế được vai trò của người cha hay không?

Mẹ của bé 1 tuổi

Tôi vẫn biết rằng đối với bọn trẻ có cả cha và mẹ là điều tốt nhất. Tuy nhiên tôi nghĩ thà đơn thân mà vui vẻ còn hơn

chung sống mà suốt ngày cãi nhau. Vì vậy, hai tháng trước tôi đã li hôn. Vậy khi nuôi con một mình, tôi cần phải lưu ý những gì?

Mẹ của bé 1 tuổi

Những điều cần thiết để nuôi dạy đứa trẻ khỏe mạnh

Từ ngày xưa các cụ có nói đến “gia đình bị khuyết” để chỉ gia đình chỉ có bố hoặc chỉ có mẹ. Sau chiến tranh thế giới lần thứ hai, nhiều phụ nữ Nhật Bản trở thành góa phụ. Nhiều gia đình mất cha mà vẫn phải nuôi con trong thời buổi nghèo khó sau chiến tranh. Ngay cả trong những thời kỳ khó khăn như thế, người ta vẫn nuôi dạy con cái tốt.

Dù nuôi con trong tình hình kinh tế khó khăn là thế, nhưng khi ấy các bà mẹ không cảm thấy bị cô độc hay rơi vào trạng thái cô lập như hiện nay. Khi ấy, trẻ con lớn lên trong môi trường tiếp xúc với nhiều người chứ không chỉ riêng tiếp xúc với mẹ. Vậy nên tôi mong các bạn hiểu rằng, từ trước đến nay trẻ con trong các gia đình chỉ có bố hoặc mẹ thì đứa trẻ vẫn được nuôi dạy tốt.

Chẳng cứ là đàn ông hay đàn bà, trong con người chúng ta luôn tồn tại tình mẫu tử và phụ tử. Có thể, mức độ này khác nhau

nhưng tố chất làm cha làm mẹ luôn tồn tại trong con người bạn. Vậy nên dù bạn là bà mẹ đơn thân hay ông bố đơn thân, thì bạn vẫn có thể nuôi dạy con tốt.

Trước hết, bạn hãy trao cho trẻ tình mẫu tử bằng việc hoàn toàn đón nhận trẻ, cho trẻ những điều mà trẻ mong muốn. Sau đó bằng tình phụ tử, bạn mới dạy cho trẻ rằng việc này không được phép làm, việc kia được phép làm. Nếu như các bạn trao cho trẻ những thứ thuộc về tình mẫu tử cũng như những thứ thuộc về tình phụ tử, dẫu trong gia đình chỉ có mẹ với con hoặc chỉ có bố với con thì đứa trẻ vẫn có thể được nuôi dạy một cách lành mạnh. Ví dụ, ở trường nơi con tôi học, tôi đã quen với Ishimaru Hiroshi – một nhà chỉ huy dàn nhạc nổi tiếng. Tôi được biết ông vẫn chỉ huy dàn nhạc giao hưởng Kyushu cho đến những phút cuối cùng trước khi từ giã cõi đời. Ông được nuôi dạy trong một gia đình chỉ có cha và con. Thế nhưng ông đã trưởng thành và trở nên nổi tiếng. Ông đã được nuôi dạy với đầy đủ cả tình mẫu tử lẫn tình phụ tử từ cha mình.

Trong khi đó có nhiều gia đình có đầy đủ cả cha lẫn mẹ, nhưng con cái vẫn không được nuôi dạy tử tế. Đó là bởi ông bố, bà mẹ ấy vẫn không hiểu thế nào là phần thể hiện tình mẫu tử và thế nào là

phần thể hiện tình phụ tử. Và họ cũng không biết hoặc chưa hiểu việc cần phải truyền đạt những thứ ấy cho con theo thứ tự ra sao.

Cha/mẹ đơn thân phân biệt vai trò người mẹ và người cha

Ly hôn dù là lý do gì đi chăng nữa cũng là một điều bất hạnh đối với trẻ. Khi ly hôn, điều quan trọng hơn cả là người cha hoặc người mẹ ấy không nên một mình nuôi con. Trẻ em nên được lớn lên trong môi trường có nhiều người xung quanh. Vì vậy, trường hợp cha hoặc mẹ phải nuôi con đơn thân, họ càng cần phải giao tiếp nhiều hơn với hàng xóm, họ hàng, bè bạn... để con trẻ có cơ hội tiếp xúc với nhiều người.

Đứa trẻ nên được nuôi dạy bên cạnh những đứa trẻ khác, như con của bạn bè, hàng xóm hay họ hàng. Nếu bạn gửi con đến nhà trẻ, bạn hãy nhớ tích cực nói chuyện với những bà mẹ khác, hay các cô nuôi dạy trẻ khi đưa đón con tới trường.

Trẻ cần được trải nghiệm mối quan hệ với nhiều người để có thể học được sự đồng cảm và tính tự giác. Thông qua quá trình này đứa trẻ sẽ biết tìm kiếm bạn chơi cho mình.

Tôi từng xem một phim tài liệu ghi lại 10 năm phát triển của một chú tinh tinh hoang dã được nuôi trong vườn thú quốc gia Tanzania ở Đông Phi từ khi còn đỏ hỏn.

Trong bầy tinh tinh có một con vừa mới chào đời. Khi sinh con xong, tinh tinh mẹ liền giới thiệu đứa con với từng con đực trong bầy đàn của mình. Khi được 1 tuổi, tinh tinh con rất hiếu kỳ, thấy cái gì cũng đưa lên miệng xé, đập và làm đủ mọi trò. Khi ấy tinh tinh mẹ không nhắc nhở con về những thứ nguy hiểm và để cho con làm mọi thứ mình muốn.

Khi lớn lên chút nữa, chúng bèn chuyển đến sống cùng với mẹ con tinh tinh khác hợp với mình. Những con tinh tinh con sản sản tuổi nhau bắt đầu chơi với nhau. Đến khi tinh tinh được khoảng 5 tuổi (tương đương với học sinh cấp 2), chúng bắt đầu bước vào giai đoạn tự lập. Khi đó tinh tinh mẹ làm mẫu cho con học cách kiểm thức ăn, cách sử dụng các công cụ trong cuộc sống. Dù tinh tinh con đã lớn, nhưng đôi khi chúng vẫn muốn làm nũng mẹ. Tinh tinh mẹ liếm lông cho tinh tinh rất âu yếm.

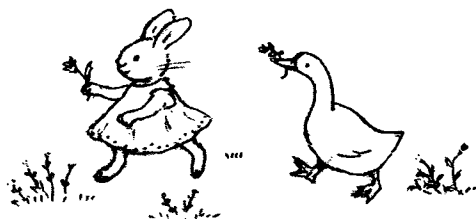
Tôi vừa xem chương trình trên ti vi vừa không khỏi nghĩ tới mối quan hệ giữa mẹ với con, cách nuôi dạy con trong thế giới loài người. Tinh tinh mẹ vừa mang đến cho con tình mẫu tử bằng cách chấp nhận mọi điều mà con muốn làm song nó cũng cho con biết tình phụ tử bằng cách dạy con nghiêm khắc những việc nào là việc không được làm trong bầy đàn. Cứ như thế chúng sẽ giúp

con mình có thể sống một cách độc lập. Với tôi, tình tình mẹ đã thể hiện cả tình mẫu tử lẫn phụ tử trong cách nuôi dạy con.

Về cơ bản người mẹ là trung tâm trong gia đình để tạo nên hòa khí của gia đình. Còn người cha giữ vai trò làm khuôn mẫu mang tính xã hội. Tôi đã nhắc đến sự cần thiết của lòng bao dung trong tình mẹ cũng như thứ nghiêm khắc kỷ luật của người cha khi nuôi con trong gia đình. Tuy nhiên trong quá trình nuôi dạy con, người ta cần truyền tải cho con theo thứ tự nhất định. Người phụ nữ (người mẹ) có hàng loạt thiên chức như mang thai, sinh nở, cho con bú... Trong suốt quá trình này vai trò của người mẹ vô cùng quan trọng, để tạo được sự bình yên trong gia đình, tạo nên tinh thần ổn định của trẻ. Sau khi những yếu tố mang tính mẫu tử này tác động đầy đủ lên trẻ, thì những yếu tố mang tính phụ tử sẽ làm nhiệm vụ của mình, truyền đạt cho trẻ những điều không thể thiếu để chúng trưởng thành.

Trẻ từ 0 đến 3 tuổi ở trong môi trường gia đình là chủ yếu. Trong giai đoạn, người mẹ đóng vai trò chính bởi là người tiếp xúc trực tiếp với trẻ hằng ngày. Còn người cha sẽ đóng vai phụ.

Khi cha hoặc mẹ nuôi con đơn thân, người ta phải diễn cả vai chính lẫn vai phụ. Trước hết bạn hãy dùng những yếu tố thể hiện tình mẫu tử để dạy con. Sau đó bạn mới dùng yếu tố nghiêm khắc

của người cha để rèn giũa con vào nếp. Nếu bạn quan tâm và nuôi trẻ theo đúng thứ tự này, thì dù đơn thân, bạn vẫn nuôi dạy trẻ tốt.

Mối quan hệ với ông bà

Trước kia trẻ con thường được sống trong gia đình có ba, bốn thế hệ sống cùng nhau. Khi các đại gia đình kiểu này dần trở thành các gia đình hạt nhân, thì mối quan hệ giữa con cháu với ông bà bắt đầu đổi khác. Dưới đây là tâm sự của một số bà mẹ gửi đến cho tôi.

Tôi phải đi làm, nên tôi phải nhờ mẹ đẻ trông cháu. Bà là người hay cần nhần, nếu có gì không vừa ý, bà sẽ thản nhiên bảo: “tao ghét đứa này quá”. Tôi lo lắng không hiểu liệu mẹ tôi nói như vậy có khiến con tôi bị tổn thương hay không?

Mẹ của bé 2 tuổi

Nhà tôi sống cùng với ông bà nhưng con lớn của tôi luôn tỏ thái độ lạnh lùng với ông bà. Tôi đã góp ý nhiều với cháu, thế

nhưng ông bà vẫn chưa thấy hài lòng và đôi khi vẫn nổi giận, thậm chí còn đánh cháu. Tôi phải làm gì để điều hòa mối quan hệ giữa ông bà và cháu bây giờ?

Mẹ của bé 6 tuổi và 4 tuổi

Vì con tôi là con đầu cháu sớm nên ông bà rất cưng chiều cháu. Tuần nào đến chơi với cháu ông bà cũng mang đồ chơi đến. Hôm trước khi con cùng ông đi mua đồ, con có nói: “Cháu không cần đồ chơi”. Thế nhưng ông vẫn bảo: “Thôi được rồi con muốn mua gì con cứ mua”. Cứ thế ông bà vẫn mua cho con mọi thứ kể cả khi con không cần. Tôi e rằng điều này sẽ ảnh hưởng không tốt đến con.

Mẹ của bé 5 tuổi

Ông bà là những người đóng vai quần chúng trong việc nuôi dạy trẻ
Nếu như trẻ mồ côi cả cha lẫn mẹ hoặc trong trường hợp tệ hơn là trẻ bị cha mẹ bỏ rơi thì ông bà sẽ là người nuôi trẻ. Trong một số trường hợp, ông bà buộc phải nuôi trẻ và trẻ vẫn trưởng thành mà chẳng thua kém ai.

Với những trường hợp trẻ có đầy đủ bố mẹ, nhưng ông bà lại nuôi trẻ, thì mọi thứ không được suôn sẻ lắm. Dù gì, trẻ vẫn mong

được cha mẹ nuôi dưỡng. Tôi không phê phán cách nuôi dạy của ông bà là không tốt nhưng đối với đứa trẻ, ông bà như một chỗ nương náu mỗi khi trẻ bị cha mẹ mắng. Còn việc nuôi dạy phải do bố mẹ trẻ đảm nhận.

Chẳng hạn con tôi, đặc biệt là khi chúng còn nhỏ, dầu ông bà cung chiều chúng thế nào, nhưng khi bảo “các con ở nhà trông nhà với ông bà nhé”, thì chúng đều nói “con không muốn thế” và đòi đi theo cha mẹ bằng được. Đôi khi bọn trẻ cũng bị mẹ mắng, nhưng chúng vẫn thích ở với mẹ hơn là ở với ông bà.

Những trường hợp bố mẹ đi làm, phải nhờ đến ông bà trông con, thì cả cha mẹ phải nỗ lực để thời gian dành cho con phải là thời gian chất lượng và hiệu quả nhất.

Vậy nên các bạn cần có nhận thức rõ ràng rằng việc ông bà nuôi cháu chỉ là vai diễn phụ, vai diễn quần chúng mà thôi. Việc nuôi dạy trẻ vẫn là bốn phần của bạn và bạn vẫn phải là nhân vật chính trong việc chăm sóc, nuôi dạy trẻ. Nếu bạn không ý thức được điều này, trẻ sẽ thấy mình không được nuôi dưỡng tốt và sẽ cảm thấy bất mãn.

Hầu hết các gia đình ở Nhật hiện nay là mô hình gia đình hạt nhân. Bên cạnh đó gia đình chỉ có mẹ và con hoặc bố và con cũng

ngày một tăng lên. Trong bối cảnh ấy bạn cần phải suy nghĩ nhiều hơn về vai trò của ông bà trong việc nuôi dạy con cái. Với trẻ nhỏ, ông bà chính là những người thân thiết ngay sau cha mẹ chúng. Bởi vậy ông bà chính là nguồn lực hỗ trợ bạn rất nhiều trong việc nuôi dạy con trẻ.

Nếu cha mẹ là diễn viên chính trong việc nuôi dạy trẻ, ta có thể để ông bà nuôi dưỡng trẻ

Tiếp theo là câu hỏi liên quan đến việc ông sẵn sàng mua bất cứ thứ gì cho cháu. Bạn không cần phải quá lo lắng về điều này. Nếu thấy ông bà mua quá nhiều đồ chơi cho cháu, bạn có thể thẳng thắn góp ý với ông bà. Chẳng hạn bạn chỉ cần nói: “Cháu không cần đồ chơi nữa, nên ông bà đừng mua nhiều thế.” Bạn hãy nói để cha mẹ của mình hiểu rằng, chỉ khi trẻ thực sự muốn đồ chơi ông

bà hãy mua cho cháu, đấy mới là điều tốt cho trẻ. Hơn nữa, nếu không có điều gì phạt ý, bất mãn trẻ sẽ không đòi hỏi “con muốn thứ này, con muốn thứ kia”.

Bố mẹ tôi không bao giờ từ chối thứ gì nếu các cháu thực sự mong muốn. Sau này, khi bọn trẻ lớn lên, ông bà có nhờ vả điều gì bọn trẻ cũng không bao giờ từ chối.

Đôi khi tôi cũng giật mình khi thấy bố tôi nói với các cháu: “Này cháu ông muốn đi đến câu lạc bộ người cao tuổi, nhưng mà vừa đi vừa chống cái gậy này nguy hiểm lắm. Hay cháu làm cây gậy cho ông đi cùng với nhé”. Các con tôi nghe xong đồng loạt “vâng” và đi cùng với ông luôn. Điều này thật kỳ diệu và nó cũng dạy cho tôi nhiều điều. Khi bố tôi đến câu lạc bộ người cao tuổi, bọn trẻ thường nói: “Bao giờ ông muốn về, ông nhớ gọi điện cho cháu để cháu đến đón ông nhé.” Bọn trẻ nhà tôi không đứa nào từ chối ông điều gì.

Trong việc nuôi dạy trẻ, các bậc phụ huynh hãy luôn khắc ghi một điều “mình là người nuôi dạy trẻ chính” ngay cả khi sống cùng với ông bà. Bạn hãy luôn ghi nhớ: “Mình không thể trao công việc trọng đại nuôi dạy đứa con cho những người không sinh ra nó.”

Khủng hoảng trong gia đình và sự sụp đổ của xã hội

Những năm gần đây, các vụ án do thiếu niên gây ra tăng liên tục. Trên báo chí, người ta thường lý giải hiện tượng này là do sự tan vỡ của gia đình, gia tộc và cộng đồng xã hội. Ở đây tôi xin phép được nói một chút về vấn đề này.

Trong xã hội Nhật Bản, tỉ lệ sinh con ngày càng thấp, mô hình gia đình theo xu hướng gia đình hạt nhân tăng cao. Vậy tôi phải làm thế nào để có thể nuôi dạy con tôi tốt trong mối liên kết với cả cộng đồng địa phương?

Mẹ của bé 3 tuổi

Gia đình và xã hội sẽ tan vỡ nếu như mỗi người sống quá cô lập

Khi xem xét các vấn đề trong xã hội hiện đại, tôi luôn nhận thấy nguyên nhân chung của những vấn đề này. Đó là sự cô độc của con người. Khi con người thấy cô đơn và rơi vào trạng thái bị cô lập, họ chỉ biết nghĩ cho mình mà thôi.

Ở phần trước tôi cũng đã đề cập đến vấn đề cô độc. Con người ta đôi khi cũng cần có những khoảnh khắc cô độc một mình. Tuy nhiên sự cô độc của những con người hiện đại ngày nay là chỉ trạng thái của những con người sống đơn độc không thể giao tiếp

với gia đình, họ hàng, bè bạn và họ bị rơi vào trạng thái bị cô lập với xung quanh. Con người cần được sống trong sự quan tâm, chăm sóc của người khác. Để được như thế, chúng ta cũng phải biết quan tâm, chăm sóc tới người khác. Vợ chồng, bố mẹ - con cái, bạn bè biết quan tâm, chăm sóc lẫn nhau. Khi xây dựng được những mối quan hệ này, chúng ta sẽ cảm nhận được mình đang được nhiều người quan tâm tới.

Những cảm nhận như thế sẽ giúp chúng ta muốn chăm sóc và quan tâm đến con cái. Trong xã hội hiện đại, những điều bình thường và nảy sinh tự nhiên này dường như đang phai nhạt dần.

Một trong những nguyên nhân chính khiến con người mất dần cảm giác tự nhiên này chính là con người ngày càng trở nên ích kỷ, vụ lợi trong cuộc sống, chỉ coi trọng bản thân mình. Tuy nhiên, để hình thành nên cá tính của bản thân, bạn phải đặt mình trong mối quan hệ với người khác.

Nhà tâm lý học Erik Erikson cũng từng nói bản ngã của con người được hình thành thông qua mối quan hệ với nhiều người khác. Ví dụ trong thời kỳ sơ sinh, bản ngã này được nâng đỡ thông qua người mẹ. Trong thời kỳ thơ ấu, bản ngã được hình thành nhờ những người trong gia đình. Lớn hơn chút nữa, bản ngã ấy ít nhiều ảnh hưởng từ những người xung quanh. Đến tuổi đi học, chúng ta thường nhìn vào bạn bè để xem xét bản thân mình.

Vậy nên nếu ai đó học hành bao nhiêu đi chăng nữa, nhưng chỉ cô lập một mình, thì khó có thể xác lập được cái tôi. Quá trình hình thành cái tôi mang cá tính của một người được hình thành thông qua việc phát hiện ra sự khác nhau giữa người này và người kia cũng như việc cảm nhận sự khác nhau ấy. Giữa mình và người khác đâu là điểm chung, đâu là điểm riêng, điểm chung và riêng này sẽ được chỉ ra trong mối quan hệ giữa mình với người khác, từ đó tạo nên cái tôi riêng biệt của mỗi người.

Cũng giống như vậy, trẻ con cần được nuôi dạy cùng với những đứa trẻ khác, để chúng biết cách hình thành nên các mối quan hệ ngay từ nhỏ. Tuy nhiên những điều này đang mất dần trong các gia đình cũng như xã hội. Phải chăng đây chính là nguyên nhân gây ra sự đổ vỡ của gia đình cũng như xã hội?

Những người chỉ biết yêu bản thân mình sẽ không biết tin tưởng vào người khác

Trong công việc hằng ngày, tôi được gặp gỡ với rất nhiều trẻ nhỏ. Những đứa trẻ dưới một tuổi có thể sẵn sàng tè khi muốn, khóc khi khó chịu, những cái đó người ta không gọi là làm phiền, nhưng rõ ràng khi trẻ làm thế là trẻ đang bắt người xung quanh phải bận tâm đến mình. Trẻ sẽ không thể sống được nếu không có được sự

quan tâm, chăm sóc từ cha mẹ và những người xung quanh. Khi trẻ lớn dần, chúng sẽ bớt đi việc làm phiền người khác, thêm vào đó, chúng bắt đầu có thể biết chịu đựng khi người khác làm phiền mình, tạo nên bản ngã của riêng chúng.

Trong cuộc sống ai cũng phải làm phiền người khác. Song song với việc làm phiền người khác, người ta cũng phải đón nhận việc bị người khác làm phiền. Vậy nên nếu ai đó nghĩ rằng mình không làm phiền tới ai cả, thì có khi họ lại là người làm phiền rất nhiều tới mọi người xung quanh.

Chính vì thế, người thực sự tự giác là người có rất nhiều người xung quanh có thể sẵn sàng làm phiền. Đó cũng là người có thể đón nhận được việc người khác gây phiền hà tới mình. Tôi vẫn luôn nói rằng sự tự giác là mối quan hệ phụ thuộc lẫn nhau, và chính thông qua sự phụ thuộc lẫn nhau này mà mỗi cá nhân tạo được cho mình sự tự giác.

Trên 30 năm làm việc trong lĩnh vực tư vấn lâm sàng cũng là bằng ấy thời gian tôi thường xuyên tiếp xúc với trẻ từ 0 đến 6 tuổi. Điều tôi cảm nhận được rõ ràng là có lẽ các ông bố bà mẹ càng ngày càng khó chấp nhận những vấn đề khó khăn của con cháu mình. Không biết có phải các bậc ông bà cha mẹ của 10 năm,

20 năm hay 30 năm trước do bất hạnh hay do vận mệnh đáng buồn mà họ có thể tiếp nhận những vấn đề khó khăn của trẻ dễ dàng hơn nhiều so với những bậc ông bà cha mẹ ngày nay?

Thời của những đứa trẻ bị đẩy ra ngoài xã hội

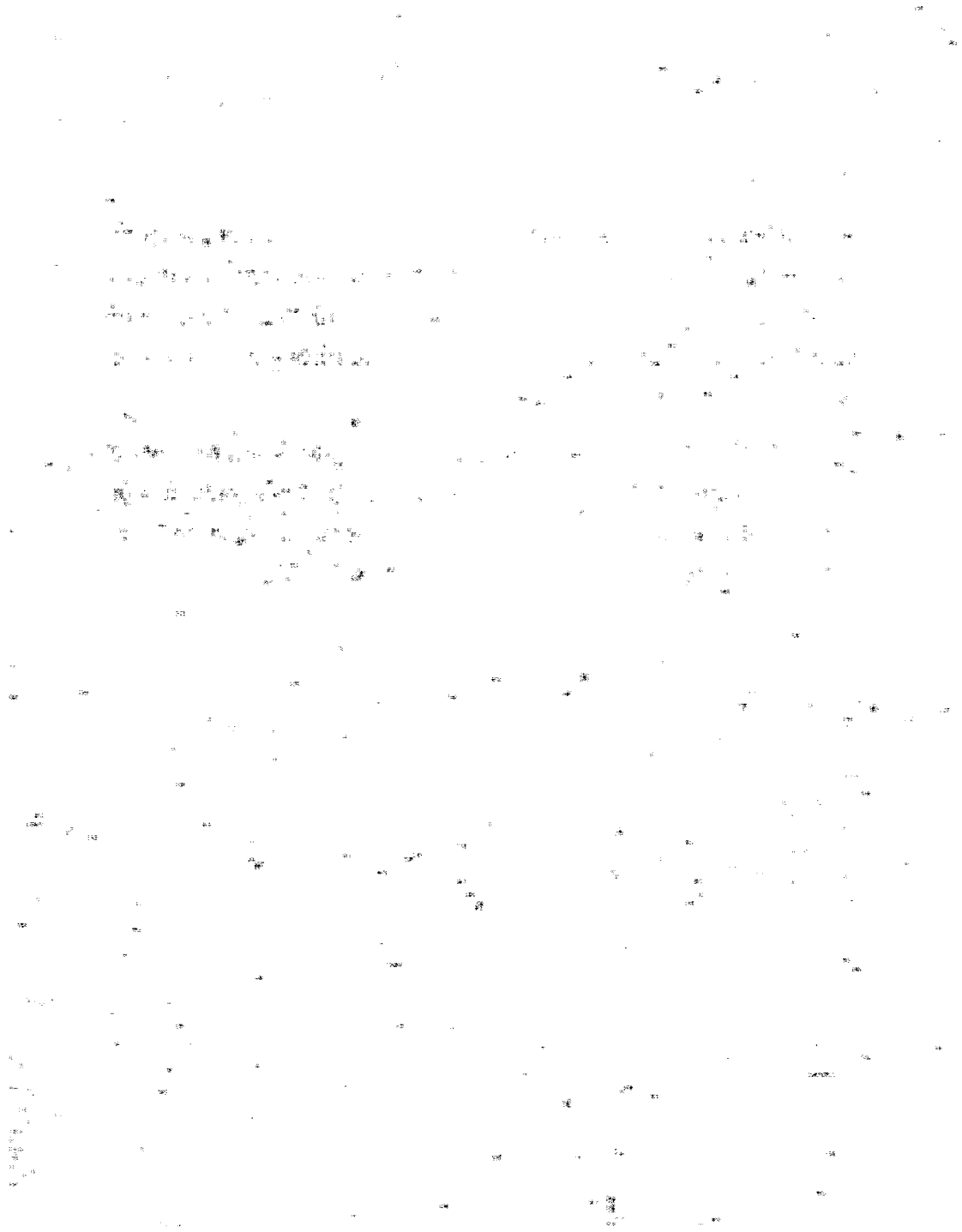
Khi khuynh hướng tự yêu bản thân mình ngày càng mạnh mẽ, con người ta sẽ loại bỏ những gì gây khó khăn cho việc yêu chính bản thân họ. Trước hết là trong các gia đình, người già sẽ bị loại trừ. Khi còn nhỏ, chúng tôi đã thấy gia đình chăm sóc người già ra sao. Chúng tôi thấy những người già đã lao động, đã gánh vác cả gia đình thế nào, rồi khi về già họ được những thế hệ con cháu mình chăm sóc ra sao. Đây là quy luật trong cuộc sống. Vì vậy việc chăm sóc, quan tâm đến người già là điều bình thường ai cũng có thể làm được.

Tuy nhiên, trong các gia đình hiện nay, điều này hình như ngày càng hiếm. Người ta không muốn chăm sóc người già. Rồi đến lúc người ta cũng không thể chăm sóc nổi con cái của mình. Những điều tưởng như rất đổi bình thường này dường như đã bị phá vỡ.

Vì thế, người Nhật tuy có tuổi thọ cao nhất trên thế giới nhưng lại không chịu sinh con. Bản thân họ chỉ muốn mình sống thật

lâu nhưng lại không chịu nghĩ cho những đứa trẻ - người sẽ gánh vác tương lai và các thế hệ sau này. Đây là lối sống vị kỷ của người Nhật, chỉ biết yêu bản thân mình. Người ta chỉ chăm chăm nghĩ xem hiện giờ mình sẽ sống như thế nào chứ không nghĩ đến vấn đề sinh con và nuôi dạy chúng.

Người Nhật thấy ngại khi phải chăm sóc người khác, nhưng họ lại muốn mình được người khác chăm sóc. Nhật Bản hiện là một trong số ít các nước có tỉ lệ sinh con thấp nhất nhưng cũng lại là nước có tỉ lệ nuôi vật cảnh nhiều nhất trên thế giới.

Chương 2

***Nuôi dạy trẻ:
sự bao dung của mẹ
tính nghiêm khắc kỷ luật của cha***

NUÔI DẠY TRẺ

Chắc hẳn trong số những bà mẹ quyết định nghỉ việc để ở nhà chăm con, sẽ có nhiều người có cảm giác mình bị xã hội bỏ rơi. Khi cảm xúc đó tích tụ lâu ngày, những bà mẹ này sẽ mang tâm trạng bất an đối với đứa trẻ. Bên cạnh đó cũng có những bà mẹ đang đi làm tâm sự rằng thật khó để họ có thể cùng lúc hoàn thành tốt cả hai việc vừa đi làm vừa nuôi con.

Tôi có một công việc và từng nghĩ chỉ sau khi quay lại làm việc một năm, mọi thứ có thể quay lại như thời điểm trước khi sinh. Nhưng tôi không khéo léo được như những bà mẹ khác để có thể hoàn thành tốt hai nhiệm vụ vừa đi làm, vừa chăm con. Vì vậy tôi nghĩ nếu mình đi làm sẽ chẳng có thời gian rảnh rỗi dành cho con cái và tôi bắt đầu nghĩ sẽ nghỉ việc thêm hai, ba năm để dành thời gian cho gia đình.”

Mẹ của bé 2 tuổi

Sau khi đọc một bài báo viết “Nếu cứ kéo dài mãi cuộc sống khi về nhà không có ai ở nhà sẽ khiến con người dễ có các hành động xã hội tiêu cực”. Nhưng nếu như vậy thì các bà vợ sẽ phải nhốt mình trong nhà cho đến khi con mình trưởng thành hay sao? Trong trường hợp các bà mẹ rất muốn đi làm, hoặc có người buộc phải đi làm thì có cách nào để giúp họ hoàn thành tốt cả hai nhiệm vụ đó hay không? Những bà nội trợ nên làm gì để tạo được chỗ đứng cho bản thân mình?

Mẹ của bé 3 tuổi

Nuôi dạy trẻ là công việc có giá trị nhất

Tôi từng nghe nhạc công clarinet chính của dàn nhạc Vienna Philharmonic trả lời phỏng vấn trên tivi rằng: “Nếu không hết mình trong công việc, bạn sẽ không thể tận hưởng cuộc sống”. Nếu không làm việc hết mình thì giống như cuộc sống chẳng còn giá trị nữa.

Trong suy nghĩ của tôi, công việc không phải chỉ là làm việc ở bên ngoài xã hội mà việc nuôi dạy con cái cũng là một công việc quan trọng. Tuy nhiên, trong xã hội hiện nay, rất nhiều bà mẹ không toàn tâm toàn ý trong việc chăm con. Chính vì thế tôi thấy rất ấn tượng với câu nói trên của vị nhạc công.

Cho dù bạn là bà mẹ nội trợ hay bà mẹ đi làm thì tôi nghĩ bạn hoàn toàn có thể tận hưởng cuộc sống nếu bạn toàn tâm toàn ý chăm sóc, nuôi dạy con cái.

Người nào toàn tâm toàn ý nuôi con thì đó cũng là người đang thật sự tận hưởng cuộc sống của mình. Cũng có thể nói rằng, người biết toàn tâm toàn ý chăm con thì cũng sẽ toàn tâm toàn ý làm những công việc khác nữa. Chăm con cũng là một cách tận hưởng cuộc sống, nên khi ở bên con, bạn hãy toàn tâm, toàn ý chăm sóc con

Có rất nhiều việc phải làm trong cuộc sống. Nếu ai hỏi tôi rằng việc nào là công việc đáng giá nhất, thì tôi có thể lập tức trả lời: công việc quan trọng nhất là công việc cống hiến cho thế hệ tương lai.

Hãy lấy ví dụ về việc sản xuất ra chiếc xe đạp ít gây ô nhiễm môi trường. Đây là công việc có giá trị ở chỗ nó vừa bảo vệ môi trường, vừa mang ý nghĩa gìn giữ cho thế hệ tương lai sau này thế giới tự nhiên phong phú. Việc nghiên cứu phương pháp sản xuất ra nhiều nông sản để trẻ em thế giới không còn đói ăn cũng là một công việc có giá trị. Việc chế tạo ra một chiếc máy tính mới giúp cho người ta có cuộc sống phong phú hơn cũng được coi là công việc có giá trị. Đương mỗi công việc có một giá trị khác nhau, nhưng theo quan điểm của tôi, những người làm việc để thế hệ

tương lai có cuộc sống đầy đủ, thuận tiện hơn, là những người có cuộc sống có ý nghĩa, giá trị.

Có một công việc không hề thấp kém hơn những công việc kể trên, thậm chí còn có giá trị hơn, chính là việc nuôi dạy tốt những đứa trẻ.

Sứ mệnh của việc nuôi dạy trẻ là phải truyền lại sự sống đó cho thế hệ sau. Tôi nghĩ đó là công việc có giá trị nhất của loài người.

Tôi đã từng nghĩ những thứ không làm ra tiền không đáng được gọi là công việc

Không biết từ bao giờ chúng ta đã ưu tiên đặt kinh tế lên hàng đầu, coi những việc không tạo ra thu nhập không phải là công việc. Đi làm mà không mang được tiền về, hay tiền không được chuyển vào tài khoản thì người ta không có cảm giác là đang làm việc. Các bạn có thấy như vậy không?

Một mặt chúng ta hô hào không nên câu nệ chuyện kinh tế, nhưng mặt khác chúng ta lại coi nó là vấn đề ưu tiên hàng đầu. Vì vậy mọi người dường như đều muốn trốn tránh những công việc không đem lại thu nhập như việc nhà hay nuôi dạy con cái.

Vợ tôi ở nhà nội trợ, nên chủ yếu vợ tôi làm các công việc giặt giũ hay cơm nước cho gia đình, là những việc không trực tiếp tạo ra thu nhập. Có điều, nhờ những việc đó mà tôi cũng như các con có thể yên tâm làm việc ở bên ngoài. Nên trong gia đình tôi, công việc nội trợ rất có giá trị và vợ tôi cũng rất tự hào về công việc của mình.

Trong thời đại ngày nay, cuộc sống có giá trị nhất là sống làm sao để thế hệ tương lai được hưởng lợi nhiều nhất từ những người đi trước. Và khi nói chúng ta sẽ để lại gì cho thế hệ con cháu mình, trước hết phải kể đến việc nuôi dạy con cái tận tâm, tận lực của mỗi ông bố, bà mẹ.

Bạn có thể vừa nuôi dạy con cái vừa đi làm

Chúng ta liệu có thể vừa nuôi con vừa đi làm hay không? Không có chuyện phụ nữ đi làm sẽ không nuôi dạy con tốt. Cũng có nhiều phụ nữ chỉ ở nhà nuôi con, nhưng việc nuôi dạy con cái cũng chưa chắc đã đúng.

Bố mẹ không nhất thiết phải ở bên con quá nhiều thời gian. Bởi lẽ bạn nên để con cái hiểu rằng bố mẹ mình là người như vậy

đó. Bạn hãy để trẻ hình dung về mình “bố tôi là như thế, mẹ tôi là như vậy đấy” để trẻ có thể kể chuyện về cha mẹ với bạn bè ở trường. Điều đó chẳng có gì là xấu cả. Trong lúc trẻ chờ đợi mẹ đến đón, trẻ có thể tự do vui đùa thoải mái với bạn bè, điều ấy mới quan trọng.

Những hình dung tốt của trẻ về mẹ là như thế nào? Bác sĩ Imano thuộc Khoa nhi, Trung tâm chăm sóc sức khỏe khu vực phía Nam thành phố Yokohama đã đưa ra chủ đề “hãy là một người mẹ” hay “hãy hành động như một người mẹ” để viết về sự nhạy cảm của con người.

Từ ý nghĩa này, có thể nói các cô nuôi dạy trẻ không phải là mẹ nhưng lại làm công việc giống như những người mẹ nên họ là đối tượng trong “hãy hành động như người mẹ”. Tuy nhiên, thứ mà bọn trẻ mong muốn không phải là các cô nuôi dạy trẻ mà là “những người mẹ thực sự”. Người mẹ thực sự của trẻ chính là các bà mẹ. Tuy nhiên, cũng có một số bà mẹ chỉ là đang hành động giống người mẹ, chứ không phải là một người mẹ thực sự của trẻ. Đây là họ đang diễn vai làm mẹ.

SỰ BAO DUNG CỦA MẸ VÀ TÍNH NGHIÊM KHẮC, KỶ LUẬT CỦA CHA

Khi bọn trẻ gây ra phiền toái gì, người ta lại nói các ông bố cần nghiêm khắc hơn trong việc dạy con. Dù hơi dài dòng, nhưng tôi muốn bàn luận với các bạn về sự bao dung của người mẹ và tính kỷ luật nghiêm khắc của người cha.

Trong quá trình nuôi dạy trẻ, người ta cho rằng cần phải có sự bao dung của người mẹ và sự nghiêm khắc của người cha. Nhưng tôi nghĩ hiện nay điều này đang bị phủ nhận hoặc trẻ chưa được dạy về điều đó. Những người làm công việc nuôi dạy trẻ tại gia đình, nhà trẻ, trường mẫu giáo cần xem xét về điều này như thế nào thưa bác sĩ?

Cô nuôi dạy trẻ

Bất cứ ai cũng có trong mình tình cảm bao dung của người mẹ và tính nghiêm khắc kỷ luật của người cha

Quá trình nuôi dạy con cần cả “tình cảm bao dung của người mẹ” và “tính nghiêm khắc kỷ luật của người cha”. Tình cảm bao dung của người mẹ không chỉ có ở mẹ và tính nghiêm khắc của cha cũng không chỉ có ở người cha.

Trong bất kỳ ai cũng đều có cả tình cảm bao dung của người mẹ và tính nghiêm khắc kỷ luật của người cha. Trong người phụ nữ sự bao dung của người mẹ có nhiều hơn mà thôi. Tương tự, trong người đàn ông có sự nghiêm khắc kỷ luật của người cha và có cả phần bao dung của người mẹ.

Trong những gia đình đơn thân, nuôi con chỉ có bố hoặc chỉ có mẹ, đứa trẻ vẫn có thể được nuôi dạy một cách cân bằng, cẩn thận. Ngược lại, cũng có nhiều gia đình dù đủ cả cha lẫn mẹ, nhưng đứa trẻ lại được nuôi dạy trong hoàn cảnh thiếu hụt cả tình cảm bao dung của người mẹ và tính nghiêm khắc kỷ luật của người cha.

Gần đây, người ta không dùng cách nói “tính nghiêm khắc kỷ luật của người cha”, “sự bao dung của người mẹ” nữa, mà thay thế vào đó, người ta hay nói “tính cha hoặc mẹ” hoặc “tính cha mẹ”. Xu hướng này xuất phát từ việc người ta cho rằng thật không công

bằng khi từ trước đến nay vai trò của người mẹ có vẻ vất vả hơn vai trò của người cha, người mẹ được mặc định chăm sóc con cái nhiều hơn so với người cha.

Tuy nhiên, dù người ta có dùng từ ngữ thế nào thì từ trước tới giờ, tình cảm bao dung của người mẹ và sự nghiêm khắc của người cha vẫn đặc biệt quan trọng trong quá trình nuôi dạy con. Giờ đây, chúng ta phải xem xét kỹ hơn về vai trò của tình cảm bao dung của người mẹ và tính nghiêm khắc của người cha chứ không thể nói một cách đơn giản, người mẹ cần phải bao dung còn người cha cần phải nghiêm khắc.

Trong quá trình trưởng thành của đứa trẻ, vai trò bao dung của người mẹ trong gia đình rất cần thiết. Ví dụ, cha mẹ thường có cảm nhận đối với con mình: “Con tốt ở điểm này. Cả bố và mẹ đều nghĩ vậy”. Dù có thể hiện bằng lời nói hay không, trong cuộc sống thường ngày, cha mẹ vẫn trao yêu thương cho con một cách vô điều kiện từ tận đáy lòng. Khi đó những suy nghĩ như “bố mẹ yêu thương, suy nghĩ rất nhiều cho con” sẽ được truyền tải tới con. Những đứa con chắc chắn sẽ cảm nhận được điều này. Chỉ cần như vậy, những đứa trẻ sẽ trở nên hoạt bát, tràn đầy sinh lực và “tỏa sáng”.

Đối với trẻ, được ở bên cạnh những người thấu hiểu điểm tốt của mình là điều khiến chúng cảm thấy yên bình, thoải mái và dễ

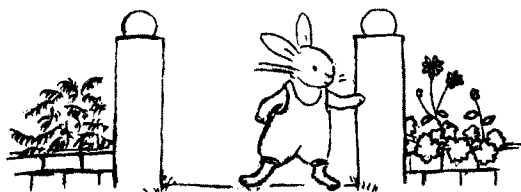
chịu nhất. Nhờ đó mà trẻ cảm thấy tự tin. Chính tình cảm bao dung của mẹ đã giúp trẻ có được cảm giác đó.

Khi gia đình hòa thuận, yên vui, thì ai cũng muốn trở về nhà sau một ngày làm việc, học tập căng thẳng. Người mẹ có vai trò quan trọng trong việc tạo ra bầu không khí dễ chịu, thoải mái trong gia đình.

Vậy còn vai trò của người cha là gì? Tôi nghĩ đó là việc truyền tải tới những đứa con rằng một con người nên sống như thế nào, nên sống với giá trị quan, nhân sinh quan ra sao, sống với lý tưởng như thế nào. Người cha nên dạy con biết rằng trong cuộc sống xã hội cần phải tuân theo những quy tắc gì, nếu phá vỡ quy tắc đó trẻ sẽ phải chịu trách nhiệm ra sao.

Sự bao dung của người mẹ và tính kỷ luật của người cha có ý nghĩa như thế nào?

Chúng ta hãy cùng xem xét sâu hơn nữa về sự bao dung của người mẹ và tính nghiêm khắc, kỷ luật của người cha. Tôi lấy ví dụ về một gia đình có ba đứa con hoặc năm đứa con. Nếu là người bình thường, khi nhìn vào từng đứa trẻ, người ta sẽ có rất nhiều cách bình luận như “đứa trẻ đó thật thông minh”, “đứa trẻ này rất ngoan hiền” hay “đúng là một đứa trẻ xinh xắn, đáng yêu”. Tuy nhiên, nếu

nhìn từ góc độ một người mẹ, bạn sẽ cho rằng người mẹ không bao giờ phân biệt đối xử với các con của mình, kiểu như “À, tôi quý đứa con này hơn đứa con kia”.

Song trong thực tế, việc phân biệt đối xử giữa các con của một bà mẹ không phải không xảy ra. Tôi đã từng nhận được các câu hỏi tham vấn từ các bà mẹ kiểu “có những đứa con mà bản thân tôi không thể yêu thương nổi”. Trước đây, chuyện này chỉ có thể là ngoại lệ. Nhưng hiện nay, chuyện cha mẹ không thể yêu thương con cái không còn là điều hiếm hoi nữa.

Một số bà mẹ thực sự có cảm giác “thấy yêu đứa này và không yêu đứa kia lắm” với chính những đứa con của mình. Và họ cũng không biết làm thế nào với những cảm xúc, tình cảm đó. Vốn dĩ, người mẹ không phải như vậy. Nói rõ hơn, những đứa con tuy có vụng về nhưng người mẹ sẽ coi đó là điều đáng yêu của con mình. Có thể mẹ phải giúp đỡ cho những điều vụng về của con mình thật nhưng đôi khi có thể những đứa con của họ mới lại đáng yêu.

Để mọi người dễ hiểu, tôi sẽ dùng một phép so sánh hơi cực đoan. Ví dụ trong gia đình có ba đứa con, trong tình huống xấu

nhất chỉ có thể giữ lại được một đứa sống sót. Giả định rằng phải chọn xem đứa con duy nhất sẽ sống sót là ai thì bản tính người mẹ không thể quyết định được.

“Thôi được, nếu như trong tình cảnh ấy, hãy cứu lấy một đứa trong số ba đứa con của tôi”. Việc dám quả quyết như vậy, ở khía cạnh nào đó chính là tình cảm của người cha. Chỉ có đứng ở vai trò của người cha, người ta mới có thể quyết định được điều ấy. Tôi không có ý nói tình cảm nào tốt hay tình cảm nào xấu. Khi nuôi dạy trẻ, cả hai đều quan trọng như nhau.

Khi ở hoàn cảnh như thế, hoạt động chức năng phần người mẹ kêu lên: “Đứa nào cũng đáng yêu bất kể nó tốt hay xấu. Đứa nào tôi cũng thấy yêu thương. Tôi trân quý từng đứa bất kể điều gì”. Tôi không nói rằng đức tính thuộc về người mẹ không phải chỉ thuộc về các bà mẹ và các ông bố hoàn toàn không có.

Trong quá trình nuôi dạy trẻ, hãy để trẻ cảm nhận được những thuộc tính tình cảm của người mẹ trước đã. Cha mẹ hãy luôn luôn dành cho con những lời nhận xét tốt đẹp như “Mẹ thích con ở điểm ấy. Bố nghĩ con rất tuyệt vời!”

Trong nhà trẻ cũng như trường mẫu giáo, nếu các cô chăm sóc trẻ nhận ra được những điểm tốt của trẻ như “Cô rất thích những

điểm này của bé A, bé B, bé C, bé D đấy” hoặc “Cô thấy thích điểm này của con” và giúp các bé cũng nhận ra những điều ấy, thì trẻ sẽ có lòng tin ở cô cũng như lòng tin ở chính mình.

Đây chính là những thuộc tính của người mẹ. Trong khi đó, thuộc tính của người cha sẽ hoàn toàn ngược lại. Chỉ ra cho con biết điểm này của con chưa được, điểm kia phải sửa chữa thế này, chính là vai trò của người cha.

Một số người thường hỏi tôi “làm thế nào để có thể nuôi dạy trẻ được tốt?” Tôi chỉ trả lời họ rằng: “Tôi muốn trẻ có thể lớn lên và biết yêu thương bản thân mình.”

Vậy làm thế nào để trẻ có thể yêu thương chính bản thân mình? Nếu những người xung quanh yêu thương trẻ thì trẻ sẽ yêu thương được chính bản thân mình.

Để yêu thương được trẻ, trước tiên, mọi người phải biết yêu thương chính bản thân mình. Vậy nên khi tôi đặt câu hỏi với mọi người xem mọi người có thấy yêu chính bản thân mình không, câu trả lời sẽ là gì?

Tôi nghĩ chẳng có ai lại trả lời là họ yêu bản thân 100% cả. Nếu như tất cả mọi người đều hài lòng 100% với chính bản thân mình

thì không cần thiết phải nỗ lực cho sự phát triển hay vươn lên nữa. Ở chừng mực nào đó, hầu hết mọi người đều thấy bản thân mình chưa đạt ở điểm này, điểm kia. Vì thế, con người mới không ngừng cố gắng để hoàn thiện điểm chưa đạt, và phát huy điểm tốt của mình, nhờ đó mà họ sẽ thấy yêu bản thân mình hơn.

Mỗi người có mức độ yêu bản thân mình cũng như không hài lòng về bản thân mình khác nhau. Tuy nhiên về tổng thể, hầu như con người ta đều thấy yêu bản thân mình. Khi yêu bản thân mình, bạn cũng sẽ có suy nghĩ: “Mình muốn nuôi dạy đứa trẻ này thành đứa bé biết yêu chính bản thân mình” phải không nào?

***Khi không trao được cho trẻ sự bao dung của người mẹ
thì cũng khó có thể truyền tải tới trẻ tính kỷ luật
của người cha***

Nhìn chung sau khi được nhận đầy đủ tình yêu thương và sự bao dung của mẹ, trẻ mới chịu nghe và tiếp nhận tính kỷ luật, nghiêm khắc của người cha. Thứ tự này mang tính quyết định. Sự thoải

mái, bình an có ở thuộc tính của người mẹ chưa được truyền tải đầy đủ tới trẻ mà đã định rèn trẻ vào nếp thì trẻ khó có thể trưởng thành là một người tốt.

Rất nhiều người vi phạm các quy tắc xã hội, đó có thể coi là những người phạm tội. Có người xem việc cho hóa chất độc hại vào các lon nước ngọt là một thú tiêu khiển.

Về cơ bản, những người này đã không được tính kỷ luật của người cha rèn giũa một cách đầy đủ. Bản thân họ không phân biệt được điều nào không được làm và thậm chí đâu là một hành vi phạm tội. Hoặc họ cũng biết điều đó không tốt, nhưng không làm họ không chịu được.

Khi những người này bị bắt và người ta tìm hiểu xem cách sống của họ từ trước đến nay thế nào, thì thấy hầu hết những người này đều thiếu những thứ thuộc về sự bao dung của người mẹ. Từ khi còn bé, họ đã không được mẹ bao dung, che chở và cứ như vậy lớn lên. Họ không có một gia đình đúng nghĩa để nuôi dạy. Cấu trúc nhân cách con người chưa nhận được đầy đủ sự bao dung của người mẹ thì cũng sẽ không có đủ chỗ để đón nhận tính kỷ luật của người cha.

Vài năm trước đã xảy ra một vụ án. Tại Yokosuga, một phóng viên báo Mainichi đi làm về khuya. Khi nhìn thấy đám thanh niên

ngổ ngáo vượt đèn đỏ ở trước cửa ga, nhà báo này đã lớn tiếng mắng. Vậy là đám thanh niên quay đầu xe, đánh nhà báo đến tử vong.

Tương tự như vậy, ở Tokorozawa, có một giám đốc công ty bất động sản nọ chờ xe taxi cùng với mọi người. Thấy một đám thanh niên chen ngang hàng, ông giám đốc này liền lên tiếng mắng. Đám thanh niên đã xông vào đâm đá ông giám đốc đến chết.

Trong các trường hợp này, những nạn nhân thường nhắc nhở đám người xấu “không được phép làm như thế”. Đó là những lời nhắc nhở theo kiểu dạy dỗ của người cha. Thế nhưng những con người này lại chưa nhận được đầy đủ những thuộc tính bao dung của người mẹ. Vì vậy, dù có nhắc nhở, dạy dỗ những con người này, thì mọi việc cũng chẳng đi đến đâu.

Khi những vụ án đau lòng này xảy ra, người ta thường nói người lớn ngày nay vô trách nhiệm, rằng ngày xưa người lớn có trách nhiệm hơn nhiều so với bây giờ. Tuy nhiên, tôi lại không nghĩ như vậy.

Nếu ta nhắc nhở những hành động vi phạm nguyên tắc xã hội để những thanh niên trên có thể sửa đổi tốt hơn, người lớn chắc chắn sẽ không bỏ qua và nhắc nhở họ đến nơi đến chốn.

Nhưng mọi việc lại không như vậy. Những lời nhắc nhở, chỉ trích chỉ khiến những con người này tạo nên những vụ án nghiêm trọng hơn.

Nhiều người đã hình dung hậu quả sẽ kinh khủng thế nào nếu họ nhắc nhở những thanh niên này. Chính vì thế họ không can thiệp nữa. Chúng ta không thể trách người lớn vô trách nhiệm khi nhìn những hành vi sai trái của những thanh thiếu niên lớn lên mà không có đầy đủ sự bao dung của người mẹ.

Lòng bao dung của người mẹ giúp trẻ nhận ra sở trường của chúng

Như tôi vừa nói, nếu trẻ không được đón nhận đầy đủ cảm giác yên tâm, thoải mái từ thuộc tính bao dung của người mẹ, chúng sẽ không thể khởi động tốt những thuộc tính thiên về tính kỷ luật của người cha trong con người mình. Các cha mẹ Nhật cho rằng, khi trẻ 3 tuổi, cũng là lứa tuổi thuộc tính kỷ luật của người cha nên được chuyển tải dần dần tới trẻ. Vậy nên trước thời điểm 3 tuổi, trẻ cần phải được tiếp nhận đầy đủ những thuộc tính bao dung, yêu thương của người mẹ.

Tuy nhiên khi rèn trẻ vào nếp, chúng ta nhiều khi lại tiếp cận từ những thuộc tính nghiêm khắc của người cha. Chúng ta thường chỉ trích khuyết điểm của trẻ, mong trẻ sửa đổi để mà tiến bộ. Với những trẻ không chịu nghe lời, chúng ta lại cố gắng lấy uy của người cha để răn dạy: “Con không được làm điều đấy đâu nhé”. Trẻ sẽ không thể hiểu được những điều này.

Chúng ta không cần thiết phải chỉ trích những điểm yếu hay khuyết điểm của trẻ. Bởi dẫu có chỉ trích thế nào thì trẻ cũng khó có thể sửa chữa được những khuyết điểm của bản thân. Đến người lớn chúng ta còn vậy cơ mà.

Điều đầu tiên cần làm là cho trẻ đầy đủ sự bao dung của người mẹ. Dẫu có điều gì xảy ra đi chăng nữa, nguyên tắc cơ bản đầu tiên vẫn là phải bắt đầu từ những yếu tố mang tính hiền hòa, bao dung của người mẹ.

Vậy nên trong quá trình nuôi dạy trẻ, điều quan trọng nhất là hãy giúp trẻ cảm nhận thật đầy đủ những sở trường của trẻ. Chúng ta có thể truyền đạt cho trẻ biết rằng “con có nhiều ưu điểm rất tuyệt vời”.

Sở trường là những thứ chắc chắn có trong con người trẻ, là thứ không thể biến mất. Tuy nhiên, nếu chúng ta không cho trẻ nhận ra điều ấy, mọi thứ sẽ kết thúc giống như chúng ta không

biết mình có ngọc quý trong tay. Vậy nên điều quan trọng là hãy nói để trẻ nhận ra sở trường của chính mình.

Tôi phải nhắc lại một lần nữa rằng nếu những điều này chưa được truyền tải cho trẻ một cách đầy đủ, thì chắc chắn trẻ sẽ không thể tiếp nhận những lời chỉ trích về khuyết điểm và nhược điểm của bản thân mình. Chẳng nào những thuộc tính về tình cảm của người mẹ chưa được vun đắp đầy đủ thì những thuộc tính của người cha sẽ không xuất hiện trong trẻ.

Nếu chúng ta làm sai tuần tự này chúng ta sẽ không thể nuôi dạy trẻ, giáo dục trẻ tốt được.

“Thiên vị” là một từ rất hay và tôi cho rằng đây là một từ tích cực. Bởi bản chất sự bao dung của người mẹ cũng chính là một sự thiên vị. Nó khiến cho đứa trẻ chỉ nhận thấy những điểm tốt của mình. Gia đình chính là nơi trẻ cảm thấy mình được thiên vị, bởi đó là nơi chúng được nung nịu cha mẹ, được cha mẹ chiều chuộng, âu yếm.

Tuy nhiên ở những chỗ mà tất cả bọn trẻ con cùng xuất hiện thì chúng ta sẽ không thể thiên vị ai được. Trong những khoảnh

khắc chỉ có cha mẹ và con, cha mẹ hãy tìm cách để đứa con cảm nhận được rằng mình đang được bố mẹ thiên vị. Hãy dành cho trẻ những lời nói yêu thương, những hành động âu yếm, những cái ôm hôn. Dù gia đình có vài ba đứa con, thì cha mẹ vẫn có thể thiên vị cho từng đứa. Đó mới là điều quan trọng.

Hãy trao cho trẻ tình cảm bao dung của người mẹ ngay cả ở nhà trẻ hay trường mầm non

Ở nhà trẻ hay trường mầm non, khi thấy trẻ làm phiền người khác, ngay lập tức bạn muốn nhắc nhở, kỷ luật trẻ theo kiểu nghiêm khắc của người cha. Điều này thật không nên chút nào. Những lúc như thế, bạn nên dành cho trẻ những tình cảm mang thuộc tính bao dung của người mẹ trước đã.

Hãy dành cho trẻ một cái ôm, một lời nói nhẹ nhàng, hoặc hãy ngồi trò chuyện cùng trẻ, đọc truyện cho trẻ nghe. Đứa trẻ nào cũng muốn được mẹ, được cô giáo nói rằng yêu mình. Khi được yêu thương, trẻ sẽ dễ dàng tuân thủ các quy tắc, làm tốt các nhiệm vụ để được khen rằng: “Ôi con thật là ngoan”.

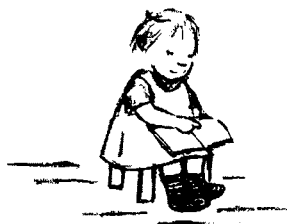
VAI TRÒ CỦA GIA TỘC VÀ GIA ĐÌNH LÀNH MẠNH

Mỗi khi có vụ án nào do thanh thiếu niên gây ra, người ta lại đặt câu hỏi: “Bố mẹ chúng làm gì?” “Phải chăng gia đình đứa trẻ đó đã bị đổ vỡ?”. Trong phần này, tôi sẽ cùng các bạn thử suy ngẫm về vai trò của gia đình đối với trẻ.

Là một giáo viên dạy trung học phổ thông, tôi phụ trách môn kỹ năng sống. Sau khi đọc cuốn sách *Trẻ em trong gia đình - Những kiến thức cơ bản giúp bạn nuôi dạy con đúng cách* là một người cha, tôi phải biết điều gì là quan trọng và cuốn sách như một chỗ dựa tinh thần cho tôi.

Bố của bé 7 tuổi, 5 tuổi và 1 tuổi

Mỗi khi chồng tôi có những hành động và lời nói thô bạo, tôi liền phê bình chồng tôi ngay trước mặt con. Có thể bọn trẻ

thấy đó là những lời cãi cọ của cha mẹ nhưng tôi nói đó là “sự đấu tranh giữa người tốt và người xấu”. Khi trẻ có lời nói hay hành động giống chồng tôi, tôi cũng nói với con “Con làm những việc giống bố như thế là không tốt”. Con tôi đã bị ảnh hưởng xấu từ chính chồng tôi. Vậy tôi phải làm gì đây ạ?

Mẹ của bé 5 tuổi, 2 tuổi

Phân chia trách nhiệm chăm sóc con cái khi trẻ còn nhỏ

Trong quá trình nuôi dạy con, cha mẹ cần phân chia vai trò để đáp ứng những nhu cầu của con cái theo cách tự nhiên nhất. Khi trẻ còn nhỏ, vai trò của người mẹ có phần nổi trội hơn người bố, đặc biệt trong việc cho trẻ bú.

Người ta đã nghiên cứu về việc cho trẻ bú mẹ ở bệnh viện sơ sinh. Họ chia làm hai nhóm đối tượng, một nhóm cho con bú theo cũ và một nhóm cho con bú theo nhu cầu, để xem nhóm nào có cách nuôi dạy trẻ tốt hơn. Thí nghiệm này đã được thực hiện cách đây hơn 20 năm và người ta đã đi đến kết luận rằng việc cho trẻ bú theo nhu cầu tốt hơn nhiều so với việc cho trẻ bú định kỳ theo giờ. Kết quả này nói lên điều gì? Khi trẻ đòi bú, mẹ lập tức cho con bú ngay sẽ khiến cho đứa trẻ cảm thấy chúng được thoả mãn mọi

nhu cầu. Trẻ tin tưởng mẹ và tin tưởng vào chính bản thân mình. Thông qua điều ấy, tính chủ thể và tính tự chủ của trẻ cũng được hình thành. Tuy nhiên, khi chúng ta chỉ cho trẻ bú vào những giờ quy định, không quan tâm đến nguyện vọng của trẻ, thì đứa trẻ sẽ cảm thấy không tin tưởng người khác. Chúng cảm thấy thất bại ngay trước nhu cầu thiết yếu nhất của mình. Những đứa trẻ như thế không có sức chịu đựng, không có tính chủ thể, tính tự chủ.

Trong khi nuôi con, nếu cha, mẹ hoán đổi vai trò một cách máy móc cho nhau, cũng không phải là điều xấu. Tuy nhiên, hoán đổi như vậy sẽ không chuyển tải hết được ý nghĩa của vai trò làm cha, làm mẹ với trẻ nhỏ. Không chỉ riêng chuyện cho con bú mà những chuyện khác cũng vậy. Tôi thấy lo nếu như các bố mẹ phân chia vai trò của mình đối với con cái một cách máy móc trong quá trình nuôi dạy trẻ.

Trường hợp các gia đình không thể hiện rõ ràng tính lãnh đạo trong gia đình

Khi phân loại gia đình còn một điểm nữa cần lưu ý. Đó là những gia đình thuộc đối tượng khảo sát đều là những gia đình có trẻ con ở lứa tuổi dậy thì trở lên. Cuộc khảo sát cũng đưa ra câu hỏi ai là người quyết định chính trong gia đình.

Ở những gia đình lành mạnh, người đưa ra sáng kiến đầu tiên chính là bố, thứ hai là đến bà mẹ và trật tự này khá rạch ròi. Tuy nhiên, thế giới quan của bố mẹ và con cái khá sắc nét, nên đôi khi trong gia đình các ý kiến cũng có khác nhau. Khi ấy các ông bố sẽ là người quyết định. Khi ông bố nói rằng “đối với bố chuyện này thế nào cũng được” thì người mẹ sẽ là người quyết định.

Mọi người trong gia đình đều có quyền đưa ra ý kiến của mình. Có điều khi phải chọn các ý kiến trái chiều nhau, thì việc quyết định trong gia đình sẽ theo tuần tự như vậy. Đây là luật bất thành văn trong các gia đình.

Đối với những gia đình không lành mạnh thì toàn bộ các thành viên trong gia đình đều bình đẳng. Trong gia đình ấy khi cần phải quyết định điều gì, thì sự việc sẽ được quy định như kiểu chúng ta bốc thăm. Thứ tự người nêu ra ý kiến không rõ ràng. Lúc thì người cha có lý, lúc thì là người mẹ có lý hơn, thậm chí cả đứa con cũng khẳng khẳng theo ý của mình. Khi trong gia đình có nhiều ý kiến trái chiều nhau, thì các thành viên thường tìm đến liên minh khác trong gia đình để ý kiến của mình được chấp thuận. Khi đó trong nhà hình thành các liên minh và thay đổi thường xuyên. Trong gia đình xuất hiện những cuộc tranh giành quyền chủ động.

Thế rồi, người cha hoặc người mẹ liên kết cùng con cái hình thành phe phái và vạch nên ranh giới với người kia, để các ý kiến của mình được thông qua và mong muốn nắm lấy quyền chủ động. Nếu giữa cha mẹ thường xuyên xuất hiện những điều như thế này thì việc nuôi dạy con cái không thể tốt lên được. Trong số đó cũng có một số bà mẹ lôi kéo con trai về phía mình để chống lại cha. Đây là điều tệ nhất trong quá trình nuôi dạy con. Khi người mẹ có quyền nhất trong gia đình và còn lôi kéo con trai về phía mình, sẽ khiến cho đứa trẻ khó có khả năng thích ứng với xã hội. Trên thực tế có tới 66% số gia đình này có bệnh nhân mắc chứng tâm thần nặng.

Ngay khi đọc những kết quả báo cáo này, tôi cho rằng trong mỗi gia đình, cần phải có ai đó thể hiện rõ vai trò lãnh đạo. Vì thế, bố mẹ trong gia đình nắm giữ vai trò thế nào là điều vô cùng quan trọng. Dù cha hay mẹ nắm vai trò lãnh đạo, thì điều quan trọng là trong gia đình cần có sự nhất trí, đồng thuận của cả hai vợ chồng.

Hai vai trò cần thiết trong gia đình

Với tôi gia đình phải có được hai yếu tố quan trọng sau.

Trước hết, gia đình phải là nơi mà mọi người có thể an tâm thể hiện đúng bản chất của mình. Vì vậy, gia đình phải là nơi bình yên,

thoải mái nhất với mỗi người. Có những việc người ta chỉ được phép làm trong gia đình. Vì vậy gia đình cũng là nơi bạn được tha thứ, được đón nhận. Điều đầu tiên chúng ta mong đợi ở gia đình chính là những yếu tố thuộc về sự bao dung của người mẹ.

Thứ hai, gia đình có vai trò như thế nào trong việc định hướng con người ta sống để làm gì, sống với những giá trị quan nào, lý tưởng sống ra sao...

Gia đình không phải là nơi mọi người chỉ đơn thuần tập trung lại với nhau mà gia đình phải là nơi mọi người cùng nhau nỗ lực để đạt được điều gì đó. Một trong những vai trò của gia đình là phải để mọi thành viên trong gia đình biết rằng vi phạm quy tắc của gia đình cũng có thể bị phạt. Tính kỷ luật của người cha là để thực hiện được vai trò đó.

Trong gia đình, bên cạnh các yếu tố bao dung của người mẹ để gia đình là nơi thư giãn an nhiên thì cần có sự hiện diện của yếu tố người cha để dạy dỗ về cách sống với những giá trị quan cũng như các nguyên tắc xã hội. Nhiều người hỏi rằng có phải yếu tố của người cha sẽ do người cha thực hiện, yếu tố thuộc về người mẹ

sẽ do người mẹ thực hiện. Đây lại là vấn đề khác. Tôi chỉ nói rằng trong gia đình cần có sự cân bằng giữa chức năng của người cha và chức năng của người mẹ.

Những gia đình đơn thân, cha/mẹ vừa phải phân biệt, vừa phải cân bằng giữa hai chức năng này. Vì vậy, gia đình chỉ có bố hoặc mẹ và con, nhưng họ vẫn có thể nuôi dạy con trong sự phát triển lành mạnh, cân bằng. Cũng có những gia đình tuy có cả cha lẫn mẹ, nhưng hai chức năng thuộc về cha và thuộc về mẹ lại không có.

Tùy từng gia đình, mà người mẹ đóng vai trò người cha, còn người cha lại phát huy vai trò làm mẹ. Trong những gia đình này, mọi việc vẫn ổn nếu phần người cha và phần người mẹ đều được trao cho con một cách cân bằng. Tuy nhiên, khi người cha đóng vai trò làm mẹ thì cũng có những thứ người cha không thể phát huy hết được. Vì vậy, cách tốt nhất là chúng ta vẫn nên thuận theo lẽ tự nhiên, người nào đảm trách đúng vai trò của người đó.

Hãy tạo ra những chốn bình yên trong gia đình

Khi hỏi trẻ con thích bố hay thích mẹ, trẻ thường trả lời “con thích cả hai” để cha mẹ vui lòng. Nhưng thật lòng mà nói, đa phần trẻ sẽ nói chúng yêu mẹ. Tôi đã thử hỏi trẻ rất nhiều câu hỏi mà không

làm trẻ bị tổn thương như “con thích điểm gì ở mẹ?” Có trẻ trả lời: “vì mẹ không có râu” hoặc “vì mẹ rất mềm mại”. Trẻ nói rất thật và rất trực quan sinh động, bởi đa phần cơ thể người mẹ rất mềm mại, mọi thứ quanh mẹ đều rất nhẹ nhàng.

Trong khi đó một số đứa trẻ trả lời “bố hôi lắm”. Không hiểu là điều này có thật hay không. Nhưng đây là cảm giác rất trực quan của trẻ. Với trẻ có lẽ mùi cơ thể là một điều gì đó rất đặc biệt.

Tôi vẫn nghĩ rằng trong quá trình nuôi dạy các con, tôi sẽ hỏi xem chúng muốn vai trò của người bố là gì và vai trò của mẹ là gì. Nhưng trước hết, chúng ta cần tạo ra cho trẻ một nơi bình yên ngay trong chính gia đình mình để trẻ có thể thoải mái đùa nghịch.

Mấy năm trước, tôi được tặng một cuốn sách do ca sĩ nhạc đồng quê Takaishi Tomoya viết chung với bà Ebata Reiko - người đã từng dành hơn chục năm nghiên cứu về các hành vi sai trái của thanh thiếu niên và hiện đang là Giám đốc Trung tâm nghiên cứu các vấn đề tuổi dậy thì. Trong cuốn sách đó, Takaishi có viết: “Gia đình thích thật đấy, vì ở đó có những người chờ mình”.

Gần đây có một hội chứng là người ta sợ phải về nhà. Hay người ta vẫn nói: “Chồng tôi vẫn khỏe mạnh và thường hay vắng nhà”. Đây là điển hình của sự bất hạnh – sự bất hạnh của cả hai người. Điều ấy nghĩa là người ta thấy chả có ai đợi mình ở nhà, đi ra đường còn vui hơn.

Niềm hạnh phúc khi có gia đình là cảm giác có ai đó đang chờ đợi mình ở nhà. Và hạnh phúc gia đình cũng là khi mình ngồi nhà để chờ ai đó trở về.

THỜI ĐẠI CÓ THỂ LỰA CHỌN VIỆC NUÔI DẠY CON

Tôi đã từng đọc một bài báo nói về việc cân bằng giữa chuyện nuôi dạy con cái và đi làm. Tôi thấy người ta hay dùng cụm từ “Huyền thoại trẻ lên 3”. Vốn dĩ cụm từ này là cách nói ẩn dụ, có nghĩa “mọi thứ sẽ được quyết định cho đến khi trẻ được 3 tuổi”. Vậy nên nhiều người Nhật cho rằng người mẹ cần phải nuôi con cho đến khi trẻ được 3 tuổi, hay các mẹ phải ở nhà chăm con đến khi con được 3 tuổi. Điều này sẽ cản trở đến sự thăng tiến của phụ nữ trong công việc.

Thời gian trông trẻ ở trường ngày một kéo dài và nhiều trường tổ chức đón sớm trả muộn. Có lẽ sớm muộn gì cũng có hình thức nhận trông trẻ buổi tối. Việc các trường kéo dài thời gian trông trẻ như vậy có ảnh hưởng gì đến trẻ không ạ?

Cô nuôi dạy trẻ

Có nhiều lựa chọn để nuôi dạy trẻ

Nuôi dạy trẻ không cần theo khuôn phép nhất định nào, mà luôn có nhiều lựa chọn. Ví dụ với những bà mẹ đi làm, nhưng vẫn muốn tự tay mình nuôi dạy trẻ cho đến khi trẻ 3 tuổi, họ cần phải lựa chọn những công việc cho phép họ có thể vừa làm việc, vừa chăm con. Cũng có những người mẹ tìm thấy lẽ sống trong công việc và nếu có thể, họ sẽ nhờ người khác giúp đỡ mình trong việc nuôi dạy con cái. Ta không được ép buộc họ phải nuôi con chỉ bởi họ đã sinh ra nó.

Để hỗ trợ cho những bà mẹ ấy, chúng ta cần đưa ra các giải pháp như tăng thời lượng trông giữ trẻ tại các nhà trẻ.

Dù người mẹ lựa chọn thế nào, thì lựa chọn ấy cũng phải xuất phát từ lợi ích của đứa trẻ, chứ không phải từ người mẹ. Hai vợ chồng cần tìm được tiếng nói chung trong lựa chọn này.

Tôi có dịp làm việc với một học giả trẻ đáng kính tại Hội đồng liên quan đến vấn đề nhi đồng và thanh thiếu niên. Anh nói anh thường chia đôi công việc nhà với vợ, từ việc đưa đón con, đến việc giặt giũ, cơm nước, lau dọn nhà cửa.

Trong xã hội hiện đại, mỗi người có cách sống khác nhau phù hợp cá tính riêng của mình. Nếu vợ chồng thống nhất chấp nhận

vai trò của mình trong cuộc sống thì việc phân chia vai trò của mỗi người trong gia đình không phải là vấn đề đáng bàn, kể cả khi mỗi người có nhiều lựa chọn. Tuy nhiên, hai vợ chồng phải biết tôn trọng cá tính của nhau. Chỉ khi ấy, gia đình mới mang ý nghĩa thực sự là gia đình.

Hãy nghĩ đến những mong muốn của trẻ hơn là làm những gì tiện cho cha mẹ

Dù trẻ sinh ra trong gia đình như thế nào thì chúng ta cũng phải suy nghĩ về các phương pháp nuôi dạy trẻ tốt nhất.

Không đứa trẻ nào muốn mình được nuôi dạy theo sự thuận tiện cho cha mẹ (có thể là cách nói hơi phóng đại) mà chúng luôn muốn được nuôi dạy theo những gì mình mong muốn. Sự thực là bọn trẻ mong muốn có được sự quan tâm và yêu thương từ tấm lòng bao dung của người mẹ. Ví dụ báo cáo nghiên cứu thai kỳ cho thấy, việc trẻ được nghe tiếng đập trái tim người mẹ cũng như lời mẹ hát lúc mang thai sẽ giúp nuôi dưỡng tâm hồn trẻ hay trẻ cảm nhận được niềm vui khi được mẹ hát ru là điều có thật. Ngoài ra việc các bà mẹ cho con bú hằng ngày cũng có ý nghĩa vô cùng quan trọng.

Vì vậy, các thành viên trong gia đình cần hỗ trợ để các bà mẹ cảm thấy yên tâm xây dựng mối quan hệ vợ chồng, mối quan hệ bạn bè, mối quan hệ với những người chăm sóc trẻ, để các bà mẹ có thể dễ dàng giải bày tâm trạng của mình. Đây chính là cách để giúp đưa trẻ thực sự được nuôi theo những gì chúng mong muốn, bởi chỉ khi người mẹ quan tâm đến người khác và được người khác quan tâm, thì người mẹ ấy mới quan tâm đến nhu cầu, ước muốn của con.

Kéo dài thời gian trông trẻ

Tại Yokohama có một ủy ban chuyên nghiên cứu các biện pháp bảo vệ sức khỏe cho trẻ sơ sinh và trẻ nhỏ. Tôi được mời là một thành viên trong ủy ban này. Nhiều thành viên trong ủy ban đề nghị kéo dài thời gian trông trẻ, để các bà mẹ có đủ thời gian làm việc, nếu không họ sẽ không thể yên tâm nuôi dạy con cái.

Về mặt nào đó, ý kiến này là đúng. Vì nếu chúng ta kéo dài thêm thời gian trông giữ trẻ, thì các bà mẹ có thể yên tâm làm công việc của mình. Khi đó các mẹ đỡ cảm thấy áp lực trong việc

nuôi dạy trẻ và có thể họ sẽ muốn đẻ thêm nhiều con hơn. Tình trạng tỷ lệ sinh quá thấp đang là vấn đề trầm trọng ngày nay sẽ được giải quyết phần nào.

Tuy nhiên tôi lại lo lắng ở điều này. Việc xã hội điều chỉnh môi trường nuôi dạy trẻ để người ta có thể sinh con – dù đây có thể là một thứ bản năng của con người – sẽ khiến con người ta không tiếp tục nỗ lực, kể cả trong việc nuôi dạy con, mà lẽ ra bản thân họ phải tự đảm nhiệm trong gia đình. Họ bắt đầu yêu cầu xã hội “hãy làm điều này, điều kia” và khi phải nuôi con, họ sẽ thấy càng áp lực hơn.

Việc kiện toàn môi trường nuôi dạy trẻ là một điều cần thiết. Tuy nhiên nếu chúng ta không nghĩ đến việc cha mẹ và gia đình có thể làm được điều gì cho trẻ, thì dù cho chúng ta có kiện toàn môi trường nuôi dạy trẻ đến mấy cũng khó có thể tạo dựng được tương lai cho trẻ.

Tôi đã nêu ý kiến này với Ủy ban và cũng có nhiều người phản đối. Dù tôi có lo lắng thế nào thì trên thực tế xã hội vẫn cứ dần tiến triển theo chiều hướng đó. Vì thế chuyện trông trẻ 24/24 dù tốt hay xấu thì cũng không phải là vấn đề cần bàn nữa. Mà điều đáng bàn ở đây là trong 24 giờ trông trẻ, chúng ta sẽ nuôi dạy, chăm sóc trẻ như thế nào.

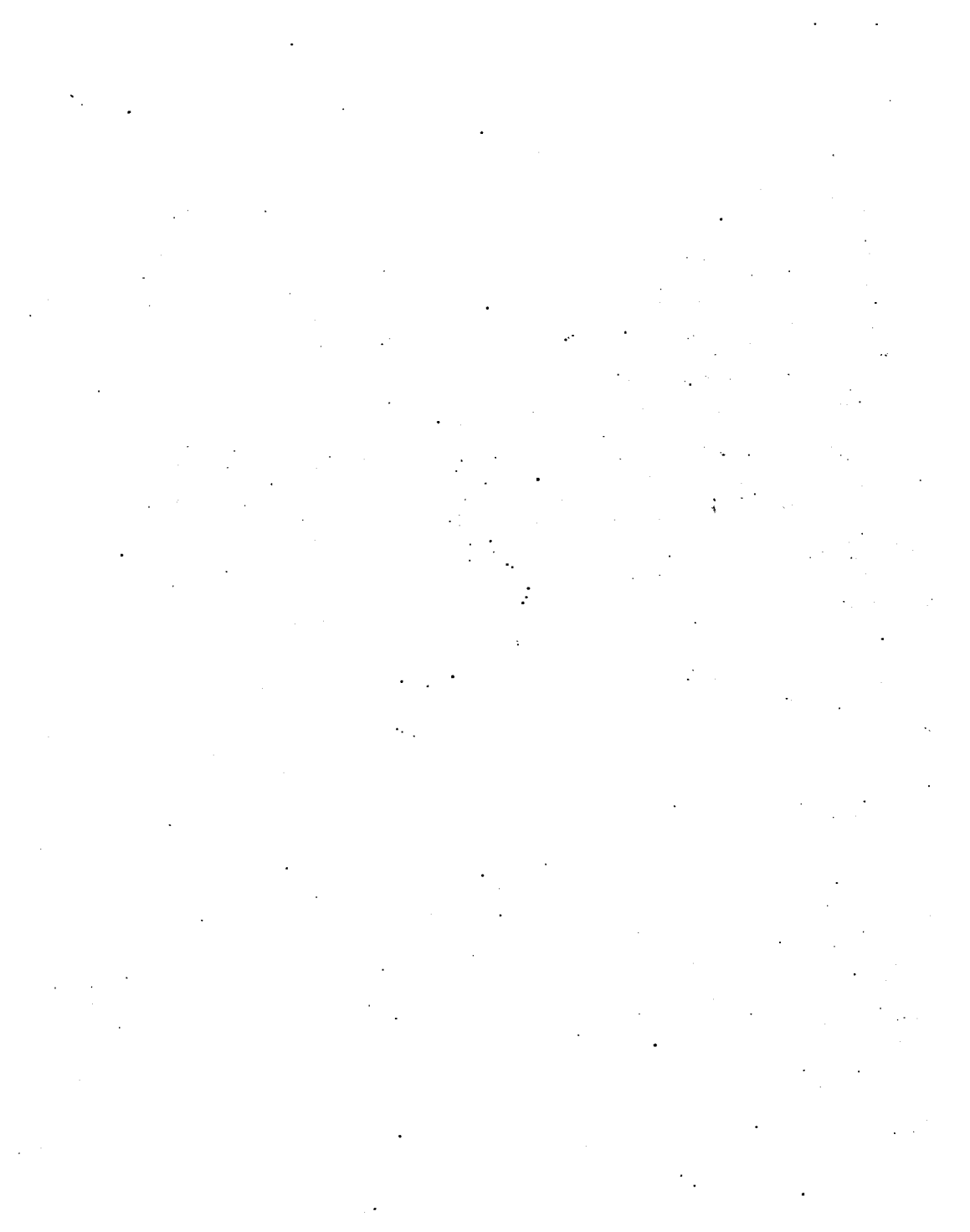

Về vấn đề kéo dài thời gian trông trẻ, chúng ta hãy thử liên tưởng đến cô nhi viện hoặc một trung tâm chăm sóc trẻ mồ côi để dễ hình dung. Những trẻ sơ sinh tại cô nhi viện đều được chăm sóc suốt 24 giờ. Sau khi lớn lên, rời cô nhi viện chúng được gửi tới các trung tâm nuôi dưỡng trẻ và ở đó đương nhiên chúng cũng được những người không phải cha mẹ chăm sóc 24 giờ.

Một giáo viên của cơ sở bảo trợ và nuôi dưỡng trẻ em thuộc tỉnh Kanagawa tiếp xúc thường xuyên với những trẻ như vậy đã nói với tôi thế này: “Nếu không cho những đứa trẻ hay gây rối trong trung tâm cảm nhận được rằng mình đang được thiên vị, đang được ưu tiên, được làm nũng thì chúng khó có thể giải quyết những vấn đề khó khăn một cách triệt để”.

Giáo viên nọ nói rằng nếu trẻ không có được những trải nghiệm như thế, trẻ sẽ khó lòng có thể tuân thủ các quy tắc, khó có thể bước tiếp con đường của sự tự giác. Ông nói như vậy là để nhấn mạnh tầm quan trọng của việc tạo nên cảm giác được thiên vị cho từng đứa trẻ, sẵn sàng đón nhận toàn bộ những gì mà trẻ có.

Chúng tôi cũng đã đề cập đến việc cần phải cho trẻ gần gũi với không khí gia đình. Vậy làm thế nào để trẻ có thể được tiếp cận với bầu không khí gia đình? Tổ chức sinh nhật cho trẻ hay đưa trẻ đi chơi. Nhưng có lẽ điều quan trọng hơn cả là giúp mỗi đứa trẻ đều có cảm giác “được thiên vị”. Nói cách khác đó là cảm giác có một tình yêu vô điều kiện. Vấn đề mấu chốt là làm thế nào để những người không phải là bố mẹ trẻ có thể cho trẻ được những điều ấy.

Chương 3

Nuôi dạy trẻ và xã hội

NHỮNG ĐỨA TRẺ DỄ BỊ TỔN THƯƠNG

Trong nhiều bài báo, người ta hay dùng cụm từ “dễ bị tổn thương” để đề cập đến lớp trẻ thời nay khó có thể tạo dựng được mối quan hệ với người khác. Trong quá trình chăm sóc trẻ, đôi khi chúng tôi vẫn băn khoăn không biết liệu mình có vô tình khiến trẻ bị tổn thương mà không hề biết hay không. Ngoài việc chăm sóc và nuôi dạy chính con mình, tôi còn là người chịu trách nhiệm về việc chăm sóc các bé khác tại trường, nên bản thân tôi vẫn luôn day dứt về điều này. Xin bác sĩ hãy nói rõ hơn về vấn đề nuôi dưỡng tâm hồn trẻ.

Hiệu trưởng một trường mầm non

Trẻ em ngày nay và trẻ em thời xưa

Câu hỏi trên quả thực là một vấn đề đáng để chúng ta quan tâm. Thầy hiệu trưởng cũng nhận xét rằng: “Trẻ em ngày trước không

để bị tổn thương như bây giờ”. Vị hiệu trưởng này đã có thời gian tiếp xúc với học sinh trong suốt 30 năm và ông nhận ra rằng ngày nay trẻ em dễ bị tổn thương hơn. Chắc chắn ông cũng đã từng tự hỏi “Tại sao lại có sự khác biệt như vậy?”

Sau khi nghe câu hỏi trên, tôi thấy quả đúng là hiện bọn trẻ rất dễ bị tổn thương. Nhưng xét ở khía cạnh khác, giờ tôi mới nhận ra rằng khi bé, chúng tôi còn bị tổn thương hơn bây giờ nhiều.

Nếu nói các thầy cô giáo ở trường mầm non hay trường học bây giờ dừng dừng hơn các thầy cô giáo ngày xưa thì tôi nghĩ là không phải. Các thầy cô giáo ngày xưa mới là những người không quan tâm đến trẻ như bây giờ. Họ quát mắng học sinh bất kể khi nào tâm trạng không tốt.

Trong khi đó, các thầy cô giáo hiện nay rất coi trọng việc nuôi dưỡng tâm hồn trẻ.

Hồi tôi còn bé, khi ở nhà, tôi vẫn hay bị ăn cốc vào đầu. Đến trường, tôi lại hay bị phạt đứng ở ngoài cửa lớp. Thế nhưng, những lời nói và hành động ấy mà áp dụng cho trẻ em thời nay thì chắc chắn chuyện trẻ bị tổn thương hay khó có thể phục hồi tâm lý sẽ xảy ra ở tần suất hằng ngày. Vậy mà trẻ em hồi trước ít khi cảm thấy mình bị tổn thương.

Tôi vẫn nhớ những trò nghịch ngợm trước kia của mình. Trong giờ ra chơi ngắn ngủi 10 - 15 phút, bọn trẻ chúng tôi say mê chơi ú oà, nhảy ngựa đến nỗi quên cả chuông báo vào lớp. Dù chạy vắt chân lên cổ thì vẫn bị muộn giờ. Chúng tôi bị thầy giáo phạt: “Trò nào vào muộn xin mời đứng xuống cuối lớp.”

Vài lần vi phạm như vậy là chúng tôi sẽ bị phạt nặng. Chúng tôi sẽ phải đeo cái bảng trước ngực đứng ở hành lang - nơi có nhiều người qua lại. Nội dung tấm bảng đó sẽ kể tội cụ thể “Học sinh này đã làm những việc này việc này”. Tôi vẫn nhớ, khi mình bị đeo tấm bảng này, em trai tôi đi qua đã cười giễu tôi thế nào.

Thế nhưng, chúng tôi quên rất nhanh chuyện bị phạt đó.

Trẻ em ngày xưa sống lành mạnh, không dễ bị tổn thương. Trẻ thấy bình thường khi bị cha mẹ, thầy cô giáo hay người lớn quở trách. Hôm nay mình bị mắng chứ gì? Có gì to tát đâu. Mai thế nào bạn mình cũng sẽ bị mắng như thế ấy mà. Khi suy nghĩ như vậy, sẽ chẳng có ai và chẳng có đứa trẻ nào bị tổn thương khi bị mắng cả. Tuy nhiên, những đứa trẻ thời nay mà bị đối xử như chúng tôi ngày trước, chắc hẳn ngay ngày hôm sau chúng sẽ không muốn đến trường nữa.

Tại sao bọn trẻ lại không muốn đến trường sau những chuyện như thế? Nói ngắn gọn, có lẽ bọn trẻ bây giờ không có được những người bạn “sống chết có nhau”.

Lũ trẻ bọn tôi ngày xưa nếu có bị cha mẹ hay người lớn la mắng thì chúng tôi cũng biết cách làm thế nào để khỏi bị tổn thương. Chỉ cần được ở bên nhau, ở bên cạnh bạn bè là chúng tôi cảm thấy được an ủi rất nhiều. Bản thân tôi cũng vậy. Sau khi được gỡ tấm băng bêu xấu ra khỏi ngực, tôi lập tức lại nhảy ra chơi với chúng bạn. Về nhà tôi cũng chẳng bao giờ dám hé răng kể với bố mẹ “Hôm nay con bị thầy cô đánh vào đầu”. Bởi lẽ, nếu chúng tôi mà nói điều ấy với cha mẹ, có khi chúng tôi còn bị cha mẹ đánh thêm. Hầu hết các bậc cha mẹ đều bảo “Chắc con phải làm trò gì nghịch lắm thì mới bị cô giáo đánh như thế”.

Nhưng các ông bố bà mẹ ngày nay lại khác. Nếu biết con mình bị đánh, họ sẽ lập tức phản đối “Tại sao con tôi lại bị đánh?” hay “Con nhà tôi làm điều gì tệ lắm mà đến mức phải bị đánh?”. Thậm chí có nhiều phụ huynh còn nói: “Nếu cô giáo mà đánh con tôi vì những tội như thế tôi sẽ kiện lên ủy ban giáo dục”.

Rõ ràng, cả trẻ con và người lớn thời nay đều rất dễ bị tổn thương với những thứ vô cùng nhỏ nhặt. Ở đây, tôi không có ý

so sánh thời nào tốt hơn thời nào. Tôi cũng không ám chỉ điều nào là tốt giữa thứ văn hóa chai sạn ngày xưa và thứ văn hóa quá miễn cảm thời nay. Tôi chỉ muốn các bạn hiểu rằng, ở thời đại bây giờ mọi thứ đã trở nên như vậy đấy.

Người lớn cũng dễ bị tổn thương

Sau khi tốt nghiệp Đại học Y, tôi từng làm giảng viên tại khoa thần kinh của một trường đại học. Tôi cũng trực tiếp khám cho các bệnh nhân bị mắc bệnh thần kinh và phụ trách quá trình thực tập lâm sàng của sinh viên. Những sinh viên thực tập này phải được gia đình người bệnh đồng ý mới được phép ngồi nghe và xem tôi khám bệnh cho bệnh nhân. Người bệnh sẽ cảm thấy căng thẳng khi khám bệnh nếu có nhiều sinh viên đứng xung quanh.

Khi thấy người bệnh quá căng thẳng, tôi sẽ yêu cầu các sinh viên thực tập ngồi quan sát one-side¹ để theo dõi quá trình khám

¹ Quan sát one-side: Người quan sát có thể nhìn thấy và quan sát mọi thứ trong khi đối tượng được quan sát không hề biết cũng như nhận ra điều này.

chữa bệnh. Tuy nhiên, quan sát trực tiếp hoàn toàn khác so với quan sát không trực tiếp. Chính vì vậy, sau khi được phép của người bệnh, chúng tôi mới bắt đầu tiến hành các hoạt động thực tập.

Trước khi thực tập, các giáo sư giàu kinh nghiệm sẽ hướng dẫn cho sinh viên. Buổi hướng dẫn diễn ra khá dài, bởi mọi thứ đều phải truyền đạt chính xác, tỉ mỉ. Vì vậy, có một số các sinh viên thực tập bắt đầu buồn ngủ và ngủ gật. Tôi nhớ rằng, các giáo sư rất bức tức. Họ đã bắt sinh viên đó “quỳ xuống xin lỗi người bệnh”. Các giáo sư còn nói trước mặt tất cả mọi người rằng “sinh viên này đã làm tổn thương người bệnh nên phải phạt thật nặng”. Sinh viên đó phải xin lỗi các bệnh nhân, xin lỗi thầy giáo. Mọi chuyện kết thúc.

Nhưng ngày nay, khi sinh viên mắc lỗi, các thầy cô giáo sau khi mắng sinh viên tại chỗ, thường phải gọi sinh viên đó đến gặp riêng để giải thích cho họ hiểu rằng “làm như thế là không được”. Chuyện dễ bị tổn thương giờ đây không chỉ là chuyện của riêng trẻ nhỏ nữa. Các sinh viên đại học, thậm chí cả các sinh viên khoa y - những người được cho là dạn dĩ nhất, cũng dễ dàng bị tổn thương bởi những điều nhỏ nhặt nhất.

Những người trẻ tuổi cũng không thấy tự tin vào chính bản thân mình

Đôi khi, trên đường phố xuất hiện những đám thanh niên có hành vi càn quấy. Nhiều người lớn nhìn thấy nhưng giả bộ làm lơ.

Nếu người lớn nhắc nhở đám trẻ và các hành vi trái đạo đức này biến mất thì tôi dám chắc ai cũng sẽ không thờ ơ. Tuy nhiên, người ta có thể đoán trước tình hình sẽ trở nên nghiêm trọng thế nào nếu nhắc nhở đám thanh niên kia. Đã có biết bao vụ án đau lòng xảy ra, như tôi đã nhắc đến ở trên, khi người lớn tuổi nhắc nhở đám thanh thiếu niên càn quấy.

Việc nhắc nhở về những hành vi thiếu văn hóa của đám thanh niên này hóa ra lại làm tổn thương chúng. Vì chúng là những người không biết tin vào người khác và không thể tin vào chính mình.

Đám trẻ sẽ có thứ cảm xúc thù địch và công kích người khác khi có cảm giác thiếu tin tưởng. Chúng cũng có cảm giác phủ định tất cả, kể cả những người nuôi dạy mình như cha mẹ, thầy cô giáo hay những người xung quanh. Phủ định những người xung quanh mình có nghĩa là phủ định chính bản thân mình. Vì thế, chúng mới gây ra những hành động phá phách như vậy. Chúng cũng không có

niềm hi vọng vào tương lai của chính mình nên xét ở mặt nào đó, chúng cho rằng đời mình kết thúc ở đây cũng chẳng sao.

Tôi cho rằng việc nhắc nhở những hành vi thiếu văn hóa của bọn trẻ là cần thiết. Nhưng điều quan trọng nhất, quan trọng hơn chúng ta cần nghĩ xem mình cần đối xử và tiếp cận với những đứa trẻ không thể tin vào người khác, không thể tin được vào chính bản thân mình ra sao.

Hãy nỗ lực lấy lại cảm xúc biết tin tưởng vào con người

Càng ngày con người ta càng khó chấp nhận việc mình bị chỉ trích hay phê bình. Họ thấy bức mình khi bị người khác nhắc nhở và điều đó khiến họ thấy mình bị tổn thương. Thậm chí, họ bắt đầu oán hận ngược lại. Nếu ngày nay, chúng ta vẫn đối xử với trẻ như trước, thì đứa sẽ bị tổn thương lúc nào ta không biết. Và lại, trẻ con thời nay cũng chưa biết cách xoa dịu những vết thương lòng.

Vậy tại sao chúng lại dễ bị tổn thương như thế và tại sao chúng không thể dễ dàng xoa dịu những nỗi đau cho mình? Thật khó để có thể chỉ ra nguyên nhân của điều này.

Vì thế, điều quan trọng trước mắt là chúng ta phải giúp trẻ hình thành khả năng tin tưởng vào người khác. Khả năng tin tưởng vào người khác cũng chính là khả năng tin vào chính bản thân mình.

Nếu tin tưởng sâu sắc vào người khác thì người ta sẽ khó bị tổn thương khi ai đó nhắc nhở hay phê bình. Sự oán hận người khác cũng dần biến mất hẳn. Sự tin tưởng vào người khác và sự tin tưởng vào bản thân mình có ý nghĩa như nhau. Đây là điều vô cùng quan trọng trong quá trình nuôi dạy trẻ.

Giờ đây, điều chúng ta cần làm là giúp con trẻ có được khả năng tin tưởng vào người khác. Để làm được điều đó, ta cần phải nuôi dạy trẻ trong mối quan hệ với nhiều người. Bản thân người lớn cũng cần phải tin vào thiện ý của người khác, sống hòa hợp với cộng đồng. Chỉ khi ấy, chúng ta mới dạy được trẻ biết sống trong mối quan hệ với những người xung quanh.

HIỆN TƯỢNG BẮT NẠT HỌC ĐƯỜNG, GIA ĐÌNH VÀ NHÀ TRƯỜNG

“Có nhiều trẻ thường hay bị bạn bè trêu chọc, đánh vào vai hay cốc đầu... Khi ấy, chúng có cảm giác mình đang bị bạn bắt nạt.

Có những trẻ hay đi bắt nạt và những trẻ hay bị bắt nạt. Hiện tượng này không chỉ diễn ra trong nhà trẻ mà còn diễn ra ở cả các trường trung học cơ sở hay phổ thông trung học. Vậy xin giáo sư cho biết ý kiến của mình về vấn đề này.

Giáo viên trường tiểu học

Mối quan hệ của những đứa trẻ bắt nạt và bị bắt nạt

Khi nghĩ về những đứa trẻ bắt nạt và bị bắt nạt, tôi lại thấy bọn trẻ này có điểm chung. Ở một khía cạnh nào đó, kể cả đứa trẻ bắt nạt

và bị bắt nạt đều không có được cảm giác tin tưởng người khác cũng như được người khác tin tưởng.

Những đứa trẻ có mối quan hệ tin cậy với người khác hoàn toàn không liên quan gì tới những trẻ chuyên đi bắt nạt hoặc bị bắt nạt. Vậy nên mối quan hệ bắt nạt - bị bắt nạt đều nảy sinh từ việc không có được mối quan hệ tin tưởng thực sự giữa con người với nhau.

Khi tôi gặp những đứa trẻ hay bắt nạt người khác và hỏi lý do tại sao chúng lại làm như thế, chúng thường trả lời: “Vì bọn đó học giỏi nên em thấy bực”. Tuy nhiên, chúng không bắt nạt người ta chỉ vì người ta học giỏi. Và hình như chúng cũng không định bắt nạt những đứa học giỏi.

Ngược lại, thường thì khi chúng tìm thấy có đứa trẻ nào buồn rầu do không kiếm được bạn tốt hoặc đang ở trong trạng thái bị cô lập, chúng mới bắt đầu giở trò bắt nạt. Những đứa trẻ hay bắt nạt người khác dường như có trực cảm đối phương đang bị cô lập. Sư tử hay chó sói tìm kiếm con mồi không đơn giản là rượt theo những con dễ bắt. Chúng khó có thể bắt được những con bám sát theo bầy đàn nên chỉ có thể tìm và rượt đuổi những con bị cô lập, tuột khỏi đàn.

Tôi đã gặp rất nhiều trẻ bị bắt nạt và hiểu ra một điều, chẳng có gì khốn khổ hơn việc bị cô đơn một mình. Con người không thích sự cô lập, luôn muốn giao lưu với người khác và mong được người khác tán thưởng.

Không có bạn bè, con người sẽ mất hết hy vọng. Vậy nên thà làm bạn với những kẻ hay bắt nạt người khác, thậm chí với bạn xấu đi chăng nữa, thì vẫn còn hơn không có bạn. Nếu không hiểu được điều này, chúng ta sẽ không hiểu được bắt nạt học đường là gì.

Có những trẻ bị bắt nạt, tẩy chay đến mức cảm thấy không thể chịu nổi dẫn đến tự sát.

Người lớn sẽ đặt ra câu hỏi: “Tại sao trẻ bị bắt nạt đến mức ấy mà lại không dám nói với cha mẹ và cô giáo?” Đành rằng, khi đám trẻ nói chuyện này với cha mẹ hoặc thầy cô giáo, việc bắt nạt sẽ ngừng lại. Thế nhưng, hơn cả việc bắt nạt, chúng sợ hãi khi bị mất đi bạn bè. Nếu bị mất bạn – dù người bạn đó là người bạn xấu xa đến cỡ nào đi nữa – đó cũng là điều kinh khủng nhất với trẻ. Vậy nên trẻ không thể nói chuyện mình bị bắt nạt ở trường.

Hoặc cũng có trường hợp đứa trẻ không tin là khi nói với cha mẹ hoặc người lớn thì mọi việc sẽ được giải quyết êm đẹp. Khi

gặp gỡ bọn trẻ, tôi nhận ra rằng những trẻ dễ bị bắt nạt thường là những đứa trẻ bị chính những người lớn trong gia đình bắt nạt.

Những đứa trẻ được cha mẹ thương yêu thì sẽ không trở thành trẻ bắt nạt hay bị bắt nạt.

Trong thực tế rất nhiều trường hợp cha mẹ cứ nghĩ mình yêu thương con nhưng thực ra lại đang bắt nạt con mình. Nếu các bậc phụ huynh không hiểu rõ điều này thì thật là khó. Đặc biệt với trẻ nhỏ, điều này còn kéo dài mãi đến khi trẻ lớn lên.

Hai bài báo viết về vấn đề bắt nạt học đường

Một bài đăng trên báo *Yomiuri*, một bài đăng trên báo *Asahi*. Cả hai bài đều viết về kết quả cuộc khảo sát của Nhật liên quan đến tình trạng bắt nạt học đường.

Đây là báo cáo kết quả của cuộc điều tra do giáo sư Morita Yoji thực hiện. Morita Yoji là giáo sư nghiên cứu xã hội học tại trường đại học thành phố Osaka và là đại diện của Nhật Bản trong nhóm nghiên cứu các vấn đề bắt nạt học đường quốc tế. Ông đã

tiến hành khảo sát trong hơn một năm về vấn đề bắt nạt học đường mà đối tượng là các học sinh học từ lớp 5 đến lớp 9, cha mẹ trẻ và thầy cô giáo với tổng số 16.000 người.

Bài viết trên báo *Asahi* có tiêu đề “30% trẻ bị bắt nạt học đường: Những nguy hại dài lâu - càng đến lớp lớn, sự việc càng nghiêm trọng. Giáo viên vào cuộc sẽ cải thiện được tới 60%”. Như vậy, khi trẻ còn nhỏ tình hình bắt nạt học đường chưa định hình rõ rệt. Khi đó, những trẻ bắt nạt không hướng mục tiêu vào bất cứ nạn nhân nào đặc biệt cả. Tuy nhiên, khi trẻ lớn hơn đối tượng của việc bắt nạt học đường được định hình rõ nét. Người ta thấy có xu hướng một hay hai đứa trẻ trong lớp sẽ là đối tượng của việc bắt nạt học đường. 3% số trẻ bị bắt nạt học đường phải chịu những tổn hại lâu dài.

Điều quan trọng hơn là trong bài báo này có nhắc đến việc nếu các thầy cô giáo phát hiện ra các hiện tượng hiện tượng này học đường và có những biện pháp để ngăn chặn thì bắt nạt có thể được cải thiện đến 60%. Còn việc bắt nạt này có được giải quyết triệt để hay không thì báo cáo không nói đến. Như vậy, báo *Asahi* nhấn mạnh mong muốn rằng các thầy cô giáo ở trường cần phải thực hiện tốt nhiệm vụ của mình hơn nữa.

Tuy nhiên, báo *Yomiuri* cho rằng, tất cả học sinh trong lớp đều biết hiện tượng bắt nạt học đường xảy ra trong lớp mình. Ngay cả khi các giáo viên không biết điều này thì các học sinh cũng biết. Học sinh sẽ chia thành ba trường phái:

Trường phái thứ nhất, phần lớn học sinh giả bộ như không biết và không quan tâm đến hiện tượng bắt nạt xảy ra trong lớp. Trường phái thứ hai một bộ phận học sinh rất tích cực tìm cách giải quyết vấn đề. Có những trẻ nói với những đứa trẻ đi bắt nạt: “Cậu đừng làm thế nữa”, hoặc nói thẳng với thầy cô giáo, cũng có những trẻ an ủi những đứa trẻ bị bắt nạt.

Trường phái thứ ba cảm thấy điều này rất vui và chúng bắt đầu cổ vũ cho hiện tượng bắt nạt học đường.

Theo kết quả khảo sát, những đứa trẻ tích cực ngăn chặn bạo lực học đường là những đứa trẻ có quan hệ rất tốt và sâu sắc với cha mẹ. Những đứa trẻ thấy vui thích với hành vi bắt nạt học đường xảy ra trên lớp là những đứa trẻ có mối quan hệ với cha mẹ không được tốt và bản thân chúng thấy hận cha mẹ. Số lượng trẻ như thế này lên đến 40%. Như vậy báo *Yomiuri* đang tập trung bàn luận đến vấn đề mối quan hệ giữa cha mẹ và con cái.

Cùng nghiên cứu về một vấn đề nhưng hai bài báo viết theo hai phong cách khác nhau.

Báo *Asahi* kêu gọi: “Hỡi các thầy cô giáo, các thầy cô hãy làm tốt việc của mình hơn nữa” hay “Các thầy cô chỉ cần để ý thêm chút nữa là có thể cải thiện đến 60% bạo lực học đường”. Tuy nhiên, báo *Yomiuri* lại chỉ ra “Có mối liên hệ khá mật thiết giữa tình cảm cha mẹ và con cái với thái độ của trẻ với vấn đề bắt nạt học đường”. Nói một cách gián tiếp là “Gia đình rất quan trọng. Khi ta nghĩ đến vấn đề bắt nạt học đường hãy nghĩ đến điều căn bản là vấn đề gia đình.”

Về cơ bản, báo *Asahi* có thái độ đòi hỏi vai trò của xã hội trong việc giải quyết vấn nạn bắt nạt học đường. Trong khi đó báo *Yomiuri* lại cho rằng bắt nạt học đường có liên quan mật thiết đến việc nuôi dạy con cái trong các gia đình.

Những đứa trẻ không thể tin vào cha mẹ, thầy cô giáo và bạn bè

Báo chí từng đưa tin một số trẻ đã tự sát vì bị bắt nạt quá nhiều. Những đứa trẻ này đã rơi vào trạng thái vô cùng cô lập, mất hết mọi hi vọng, dẫn đến bước đường cùng là tự sát.

Khi rơi vào tình trạng ấy, nếu trẻ tìm được một ai đó, bố, mẹ, thầy cô hay một người bạn làm chỗ dựa cho trẻ, thì chắc chắn trẻ sẽ không tìm đến cái chết.

Tôi suy nghĩ rất nhiều mối quan hệ giữa cha mẹ và con cái hằng ngày như thế nào mà lại để đứa trẻ phải tìm đến cái chết. Khi đứa trẻ đau khổ đến mức muốn tự tử thì tại sao chúng không chịu mở lòng với cha mẹ, tại sao cha mẹ lại không nhận ra điều ấy?

Có thể có nhiều nguyên nhân và có lẽ đứa trẻ lo lắng rằng nếu nói với cha mẹ, chúng sẽ làm cha mẹ thất vọng, đau lòng. Thế nên chúng không thể nói chuyện với cha mẹ được.

Hoặc có thể đứa trẻ nghĩ có nói chuyện với cha mẹ đi chăng nữa, thì mọi chuyện chắc cũng chẳng đi đến đâu, cha mẹ không giải quyết được vấn đề của chúng. Nếu từ bé, trẻ thường xuyên chuyện trò, tâm sự với cha mẹ và cha mẹ luôn giúp trẻ giải quyết mọi vấn đề thì mọi việc đã ổn. Nhưng nếu đứa trẻ không có những trải nghiệm này thì chúng nghĩ có nói với cha mẹ cũng chẳng được ích gì.

Trước kia các ông bố bà mẹ thường tìm kiếm sự trợ giúp của người thân để tìm hiểu tâm tư nguyện vọng của trẻ, nếu như trẻ khó gần với cha mẹ.

Tuy nhiên, ngày nay nhiều bậc cha mẹ không có được sự giúp đỡ đó do họ bị cô lập, chỉ yêu bản thân mình, áp lên trẻ nguyện vọng, mong muốn của chính bản thân mình, không biết lắng nghe nguyện vọng của người khác.

Vậy nên bọn trẻ bây giờ nếu có vấn đề gì mà không thể nói với thầy cô hay những người khác xung quanh, thì chúng cũng không thể kể cho bố mẹ mình. Vì thế, trong cuộc sống hằng ngày, cha mẹ hãy tạo nên một bầu không khí thật thoải mái trong gia đình, để trẻ có thể dễ dàng bộc lộ mọi suy nghĩ cảm xúc của mình. Đây chính là cây cầu vững chắc để cha mẹ đến với con cái, giúp đỡ con trong những tình huống khó khăn.

Người lớn cần quan tâm, chuyện trò thường xuyên từ khi trẻ còn nhỏ

Khi trẻ còn nhỏ, người trò chuyện chủ yếu với trẻ là cha mẹ. Khi trẻ lớn và đi học, trẻ sẽ tìm cho mình những người bạn để chia sẻ.

Khi mối quan hệ với bạn bè càng trở nên mật thiết, trẻ càng không có nhu cầu nói chuyện với cha mẹ. Bạn bè với trẻ vô cùng quan trọng, thậm chí có những chuyện trẻ chỉ có thể kể với bạn bè.

Thế nhưng giờ đây, ngày càng nhiều trẻ ít được cha mẹ quan tâm, trò chuyện khi còn nhỏ, nên khi lớn lên, trẻ cũng không biết tâm sự, chia sẻ cùng ai, kể cả bạn bè.

Là cha mẹ có thể nhiều người sẽ cảm thấy rất mệt mỗi khi nghe con nhỏ nói đủ thứ chuyện trên đời. Nhiều khi cha mẹ đùn đẩy việc trò chuyện quan tâm tới trẻ cho các cô nuôi dạy trẻ ở trường. Đây chính là sự vô trách nhiệm của nhiều ông bố, bà mẹ.

Tờ *Mainichi* từng đăng một loạt bài viết về “Gốc rễ của giáo dục mới”, đề cập đến vấn đề giáo dục của tỉnh Nagano. Theo bài báo này, có những ông bố bà mẹ kêu ca và lên án nhà trường đã dạy dỗ kiểu gì mà đứa trẻ về nhà nói rằng cách nói của bố không tốt. Tệ hơn nữa là có những trường hợp phụ huynh nổi giận với nhà trường dạy dỗ ra sao mà con họ chỉ mê chơi điện tử.

Trước khi nói về những sai lầm hay khuyết điểm trong giáo dục, thì vấn đề đầu tiên ở đây là các ông bố, bà mẹ đã không nhận thức được về vai trò của gia đình trong sự phát triển của trẻ.

Trước kia, trẻ con bị bắt nạt, người ta khuyên rằng “Bố mẹ đừng tham gia vào chuyện trẻ con cãi nhau”. Nhưng ngày nay nhiều ý kiến cho rằng người lớn cần phải tham gia giải quyết.

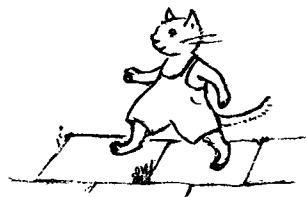
Cha mẹ cần phải nói chuyện với những đứa trẻ bắt nạt con mình, kể cả khi mới là cảm giác bị bắt nạt. Trong quá trình nói chuyện với những đứa trẻ ấy, điều quan trọng là bạn cũng phải có thái độ lắng nghe những điều chúng bao biện.

Không chỉ riêng mối quan hệ giữa người lớn và trẻ nhỏ, khi ai đó không đón nhận mình mà người khác bảo mình phải đón nhận người đó thì không ai có thể chấp nhận được mối quan hệ ấy. Dù trẻ học lớp mấy, thì khi bị bắt nạt cũng đều cần có sự thấu hiểu và sẻ chia của người khác. Cha mẹ và thầy cô giáo cần dành thời gian để tiếp xúc, lắng nghe trẻ.

TRẺ KHÔNG CHỊU ĐẾN TRƯỜNG

Nhiều cha mẹ phàn nàn rằng con họ không chịu đến trường. Tôi đã từng viết về việc trẻ không chịu đến trường, trách nhiệm thuộc về gia đình rất lớn, đặc biệt việc người mẹ ứng xử với con trong thời kỳ trẻ từ 1 đến 6 tuổi. Nhiều người cho rằng quan điểm này sai. Ở đây, tôi xin phép được nói sâu thêm một chút về vấn đề này.

Con gái út của tôi năm nay 18 tuổi và cháu không chịu đến trường từ khi vào lớp 10. Hai năm liền cháu không dám gặp người khác và cũng không dám đi ra ngoài. Trước đây, tôi không biết phải làm thế nào. Tôi đã đọc rất nhiều sách liên quan đến vấn đề trẻ không chịu đến trường cũng như nói chuyện với nhiều bác sĩ. Tôi chỉ mong sao con tôi có thể sớm quay trở lại trường học và đi ra ngoài bình thường. Khi tôi đọc cuốn *Trẻ em trong gia đình* của giáo sư, tôi đã hiểu rằng trong quá trình nuôi dạy con, cha mẹ cần phải làm gì, cần

phải chuẩn bị tâm lý cho con thế nào để không sợ đi học. Giá như tôi được biết cuốn sách *Trẻ em trong gia đình - Những kiến thức cơ bản giúp bạn nuôi dạy con đúng cách* của giáo sư vào 10 năm trước, có lẽ tôi đã không để con gái mình rơi vào hoàn cảnh như thế này.

Mẹ của các con 27, 26 và 18 tuổi

Những đứa trẻ không tìm thấy chốn bình yên cho mình

Việc trẻ không chịu đến trường có nhiều nguyên nhân.

Trước hết là cách sống của con người hiện đại ngày nay, chỉ bo bo nghĩ đến bản thân mình, chứ không nghĩ cho người khác. Khi bố mẹ và người lớn xung quanh đều thế, thì trẻ con sẽ không học được cách sống tôn trọng người khác cũng như tôn trọng mình, cứ thế chúng bước vào trường học và xã hội. Không thoải mái và tin tưởng vào mối quan hệ với người khác, trẻ sẽ không thể tìm được chốn bình yên cho chính mình. Vậy nên bọn trẻ cố gắng tìm kiếm những nơi chúng có thể được tôn trọng.

Trẻ không chịu đến trường về cơ bản là chúng đang tìm kiếm những nơi chúng cảm thấy thoải mái và bình yên cho mình. Nếu như ở trường chúng không cảm thấy được bình yên trong lớp học, chúng sẽ không muốn đến trường. Có lẽ điều này cũng có liên quan tới mối quan hệ với các thầy cô giáo. Tuy nhiên, tôi cho rằng đối với trẻ mối quan hệ với bạn bè có ý nghĩa lớn hơn rất nhiều.

Hiện nay, trẻ phải đối mặt với nhiều vấn đề ở trường, mà trẻ không biết phải giải quyết như thế nào. Khả năng kết bạn của trẻ ngày nay so với trước kia cũng kém hơn. Chẳng hạn, khi có bất hòa trong mối quan hệ với bạn bè cùng lớp, chúng không biết bằng cách nào để có thể làm lành được với nhau. Hoặc chỉ mới cãi nhau với bạn một chút thôi, trẻ đã nói rằng “Con không muốn đến lớp nữa”.

Một điểm khác là trẻ từ giai đoạn 1 đến 6 tuổi thiếu trải nghiệm trong mối quan hệ với gia đình, người thân và hàng xóm, đặc biệt không được nhận đầy đủ cảm giác được người khác đón nhận vô điều kiện.

Dù sống trong một cộng đồng xã hội nhưng người lớn lại thấy phiền toái với những mối quan hệ cá nhân và tìm cách sống để né tránh chúng. Do đó trẻ em cũng không thể có được những mối quan hệ tự do thoải mái.

Qua nhiều năm quan sát, chúng tôi nhận thấy ở các trường mẫu giáo, nhà trẻ hay tiểu học Nhật Bản, càng ngày càng có nhiều bé đòi hỏi mối quan hệ thân thiết với thầy cô giáo. Đa phần những đứa trẻ này không có được quãng thời gian vui vẻ cùng bạn bè.

Thế rồi trong số những đứa trẻ ấy, có trẻ cảm thấy đặc biệt căng thẳng với mối quan hệ bạn bè, khi ấy, trẻ sẽ thấy môi trường lớp học thật chán ngắt. Điều này có nghĩa trẻ không tìm được chốn an nhiên trong lớp học và không muốn tới lớp nữa.

Trải nghiệm tại một trường học khiến chúng ta phải suy nghĩ về vấn đề trẻ không chịu đến trường

Tôi được một trường trung học phổ thông mời đến làm nhiệm vụ tư vấn cho các học sinh. Trường có khu ký túc xá cho toàn bộ học sinh trong trường, và đây là trường có các học sinh từng không chịu đến trường trong một thời gian dài ở bậc tiểu học và trung học cơ sở.

Tôi cùng với thầy Sugiyama Tojiro - một bác sĩ giỏi trong lĩnh vực thần kinh y khoa lứa tuổi nhi đồng và thanh thiếu niên - đến giúp trường này. Thầy Sugiyama đến trường hằng tháng nên thầy nhận nhiệm vụ tư vấn trực tiếp với học sinh. Tôi thì mấy tháng

mới tới một lần nên chỉ đến trường nói chuyện với các thầy cô giáo và các cán bộ làm tại khu ký túc xá của trường.

Qua những câu chuyện từ giáo viên trong trường, tôi nhận ra rằng thầy cô ở đây đối xử với học sinh bằng thái độ đón nhận tuyệt đối. Vì vậy, khi tiếp xúc với học sinh, dần dần các thầy cô giáo cũng lấy lại được niềm tin từ phía trẻ. Dần dần các học sinh này cũng có thể tâm sự chân tình với các cô quản lý ký túc xá và các thầy cô giáo.

Tuy nhiên vẫn còn có không ít học sinh giao tiếp với bạn bè chưa được tốt lắm. Vì mối quan hệ với bạn bè không tốt nên những học sinh ấy vẫn không thể đến lớp.

Trong năm học đầu tiên phải có đến một nửa số học sinh không chịu đến trường mặc dù trường ở ngay trước ký túc xá. Nhiều học sinh chỉ ở ký túc xá hay chỉ đến phòng y tế trong trường mà thôi. Trẻ không đến trường không phải do có hiện tượng bắt nạt học đường. Một số học sinh cá biệt luôn túm chặt gấu áo của các cô quản lý ký túc xá giống y hệt cảnh đứa trẻ con luôn miệng gọi “mẹ ơi mẹ ơi” trong khi tay vẫn bám chặt áo mẹ. Những đứa trẻ ấy vẫn phát triển tốt về mặt trí tuệ và thể chất.

Có những đứa trẻ không chịu đến trường và cũng không bao giờ chịu rời khỏi ký túc xá. Đôi khi các cô quản lý ký túc xá mệt

mỏi, ngồi dựa lưng vào tường thì lập tức có ngay học sinh đến nằm ngủ gối đầu lên chân cô. Khi quan sát những trẻ như vậy, tôi hiểu rằng chúng đang tìm kiếm “tình mẹ”. “Tình mẹ” chính là thứ tình cảm có thể tiếp nhận một cách hoàn toàn con người vốn có của trẻ. Với trẻ, nơi có thể tiếp nhận trẻ với những gì trẻ có chính là nơi nương náu, bình an, thoải mái nhất của trẻ.

Tuy nhiên, những đứa trẻ không được cảm nhận đầy đủ tình mẹ trong suốt quá trình từ 1 đến 6 tuổi, thì khi lớn lên chúng sẽ có những hành động giống như thời chúng 1 đến 6 tuổi. Không được đón nhận tình cảm trọn vẹn của người mẹ, thì dù có bao nhiêu tuổi, đứa trẻ ấy vẫn không thể lớn lên về mặt tâm hồn.

Tìm kiếm chốn bình yên ở đâu

Điều mà nhiều bạn trẻ thiếu chính là “tình mẹ”. Khi bé, chúng không có được đầy đủ thứ “tình mẹ” mà chúng cần nên chúng không cảm thấy an tâm vào chính bản thân mình. Khi lớn lên chúng khó có thể an tâm trong mối quan hệ với bạn bè và người

khác. Kết quả là trường lớp cũng không phải là nơi trẻ có thể thoải mái và tìm thấy sự yên bình.

Điều đầu tiên trẻ cần là tìm được nơi nào đó khiến chúng thấy thoải mái nhất. Đó có thể là nơi trẻ miệt mài vui chơi cùng với đám bạn thân, những giây phút cả nhà cùng ngồi xem bộ phim hoạt hình mà trẻ yêu thích, hoặc cũng có thể là một khoảng không tự do trong phòng. Khi có được những chốn yên bình ấy, trẻ sẽ không thấy sợ hãi, khó chịu khi đến những nơi không được thoải mái. Ở đâu trẻ gặp được người có thể giúp trẻ xây dựng được lòng tin với chính bản thân mình hoặc những người tin tưởng ở trẻ thì đó chính là nơi trẻ thấy thoải mái và bình yên nhất. Khi còn bé, trải nghiệm của trẻ giúp trẻ nhận ra rằng gia đình và những nơi vui chơi công cộng là những chốn bình yên với mình, thì khi đến lớp nếu trẻ thấy lớp học không thoải mái, trẻ vẫn có thể đối ứng được. Lớn lên và đi làm, không phải môi trường làm việc nào cũng khiến người ta có được những mối quan hệ cá nhân thoải mái. Thậm chí, nhiều nơi còn khiến người ta bị stress. Thế nhưng, nếu người đó đã tìm thấy cho mình một đầu đó thoải mái, thì họ có thể sẵn sàng đương đầu với những nơi như vậy.

Trẻ không chịu đến trường là hiện tượng trẻ bị tổn thương và mệt mỏi về mặt tâm lý. Bởi vậy, nếu trẻ tìm được nơi có thể xoa dịu những mệt mỏi tinh thần và giúp trẻ thoải mái là điều rất tốt.

Trong nhiều trường hợp, tôi thấy cha mẹ trẻ đang ỷ vào nhà trường và nhà trường ỷ vào gia đình. Điều quan trọng ở đây là cả hai bên nên hợp tác với nhau. Tuy nhiên, điều quan trọng nhất là gia đình cần phải là nơi trẻ cảm thấy được yêu thương, được thoải mái, được yên tâm nhất mỗi khi trở về.

Chẳng phải gia đình là nơi mọi người đều có thể cảm thấy thoải mái đó sao?

Trên thực tế ngay cả trong gia đình, nhiều trẻ cũng không tìm thấy chốn bình an cho riêng mình. Gia đình vốn dĩ là nơi bình an của trẻ, nhưng trong những năm gần đây, gia đình không phải là nơi trẻ thấy thoải mái nữa.

Tại sao lại vậy? Có phải vì phần đông người lớn chúng ta sống chỉ biết quan tâm đến bản thân mình, chứ không biết quan tâm đến người khác?

Một xu hướng ngày càng phổ biến trong xã hội ngày nay là nhiều người lớn cho rằng vì có con nên cuộc đời họ không ra gì. Đây là lối suy nghĩ tiêu cực, chỉ biết đến bản thân mình.

Chính những người chỉ biết đến bản thân mình ấy cũng không được sống một cuộc sống đúng nghĩa. Những người không biết tôn trọng người khác thì cũng không tôn trọng chính mình. Chỉ khi tôn trọng chính mình, thì chúng ta mới làm tròn trách nhiệm của những vai trò mà mình đảm nhiệm trong cuộc sống.

Chẳng hạn, tôi vừa đóng vai trò là cha, là chồng và là một bác sĩ... Vợ tôi cũng đóng vai trò là vợ, là mẹ, là một con người của xã hội. Chúng tôi luôn ý thức rõ ràng về những vai trò đó của mình để có thể thực hiện một cách nghiêm túc.

Trong gia đình, mỗi người phải tự tôn trọng mình và tôn trọng người khác. Chồng tôn trọng vợ, vợ tôn trọng chồng, cha mẹ tôn trọng con cái và ngược lại. Chỉ khi ấy mọi thành viên trong gia đình mới sống thoải mái với nhau.

Dường như ngày nay, nhiều người sống mà không cần đến mối liên hệ với người khác. Cách sống ấy có thể khiến người lớn cảm thấy thoải mái, không phiền hà. Nhưng khi nuôi dạy con cái, điều này lại khiến đứa trẻ cảm thấy không được thoải mái chút nào. Đó cũng không phải là môi trường tốt để trẻ phát triển.

Những thanh niên đau khổ và gia đình

Tôi muốn nói với các thanh thiếu niên đang phải dằn vặt đau khổ rằng: sống tự lập không phải là một mình làm mọi việc, mà phải biết hợp tác, liên kết làm việc cùng những người khác.

Nếu chúng ta không thể cùng ai đó làm việc gì, thì ngay cả việc đến lớp học cũng là điều khó khăn.

Các bạn trẻ hãy cùng với bạn bè làm một việc gì đó. Các bạn phải biết dựa vào người khác và cũng để người khác nương tựa vào mình. Biết sống và tạo dựng mối quan hệ tương hỗ này chính là bạn đã biết tự giác và tự lập.

Trong xu thế tôn trọng từng cá thể, người ta bị nhấn chìm trong cảm giác chỉ muốn tôn trọng bản thân mình mà mất đi cái nhìn về cách sống biết tôn trọng người khác. Kết quả là người ta không biết tôn trọng người khác mà chỉ nghĩ đến bản thân mình.

Tại sao trong một xã hội hiện đại, sung túc và tự do như thế này mà tâm hồn con người lại trở nên khô héo như thế? Tất cả là bởi mọi người chỉ thấy yêu bản thân mình. Nếu chúng ta sống mà

không biết trân trọng ai thì cuối cùng chúng ta cũng không biết trân trọng chính bản thân mình.

Đúng ra thầy cô giáo phải biết yêu quý học sinh, bố mẹ quan tâm đến con cái, vợ chồng tôn trọng lẫn nhau và cuối cùng là con cái có hiếu với cha mẹ già. Vì vậy, điều quan trọng là ngay trong mỗi gia đình, người lớn hãy biết lắng nghe con trẻ và đón nhận con trẻ như bản thân chúng vốn có. Đây chính là sự khởi đầu của quá trình nuôi dạy trẻ.

BẠO LỰC TRONG GIA ĐÌNH

Bạo lực gia đình xảy ra ngày càng nhiều, bạo lực giữa vợ chồng, giữa cha mẹ và con cái, giữa anh chị em trong nhà. Ở đây, tôi xin nói một chút về vấn đề này.

“Gần đây trên báo chí cũng như trên các phương tiện truyền thông nhắc nhiều đến chuyện trẻ có thể gây bạo lực với những người gần gũi nhất với mình, như mẹ, bố, anh chị em. Xin giáo sư cho biết tại sao trẻ em lại gây bạo lực với chính cha mẹ chúng?”

Giáo viên trường trung học cơ sở

Bạo lực gia đình gia tăng

Nếu trẻ được cha mẹ và những người xung quanh lắng nghe và tiếp nhận những nguyện vọng, mong mỏi thì trẻ mới có thể bắt đầu đáp ứng được những nhu cầu và kỳ vọng của người xung quanh.

Trên đời này, không có ai có thể lắng nghe nhu cầu của người xung quanh trong khi chính nguyện vọng của bản thân không được tiếp nhận.

Trong chúng ta có người nghiêm túc tuân thủ các luật lệ, quy tắc xã hội, nhưng cũng có người không. Những người có thể tuân thủ các quy tắc trong xã hội là những người ngay từ nhỏ đã được người khác lắng nghe mong muốn của bản thân.

Đáng tiếc là trong những gia đình hiện đại ngày nay, việc lắng nghe ý kiến của trẻ đang trở thành thứ xa xỉ. Có lẽ đây là nguyên nhân khiến hành động bạo lực xảy ra trong gia đình ngày càng gia tăng?

Thường thì người ta chỉ biết đến những hành vi bạo lực trong gia đình giữa vợ chồng, giữa bố mẹ và con cái, giữa anh chị em với nhau chỉ khi nó thành vụ án mạng. Thế nhưng hầu hết các nạn nhân của hành vi bạo lực trong gia đình không đến mức tử vong. Vì thế, chúng ta không thể ngờ được rằng bạo lực gia đình ngày nay lại có thể xảy ra nhiều đến vậy.

Trong khi khám lâm sàng thần kinh, tôi nhận thấy có người bị thương tích do bạo lực gia đình. Dù không đến nỗi thành án mạng, nhưng cũng không phải là thương tích nhẹ. Nếu bạo lực gia đình thành án mạng thì người ta sẽ đến chỗ cảnh sát chứ không

đến chỗ chúng tôi. Những người đến chỗ chúng tôi để khám và điều trị là những người liên tục gặp bạo lực trong gia đình. Số người này nhiều đến mức bạn sẽ không thể tưởng tượng nổi. Ngày xưa không ai nghĩ rằng sẽ có ngày vợ chồng, cha mẹ và con cái, anh chị em trong nhà với nhau lại có thể gây vũ lực đến mức có thể sát hại nhau.

Tôi đã từng là nhân chứng trong phiên toà của những vụ án bất hạnh. Tôi nhận thấy rằng có rất nhiều đứa trẻ đã không được cha mẹ thực sự đón nhận từ khi còn nhỏ.

Khi trẻ còn nhỏ, chỉ cần cha mẹ trẻ lắng nghe những câu chuyện của trẻ là đủ. Thế nhưng, không biết từ lúc nào các ông bố bà mẹ lại đang ra sức ép con phải nghe theo lời mình.

Bọn trẻ buộc phải nghe những chỉ thị, mệnh lệnh chất cao như núi từ bố mẹ. Kể cả khi không nói thành lời nhưng sự kỳ vọng và niềm hi vọng từ cha mẹ được chuyển tải đến trẻ nhiều đến mức trẻ phát chán. Đến một thời kỳ nhất định nào đó, trẻ sẽ cố gắng đáp ứng sự kỳ vọng của bố mẹ. Những đứa trẻ ngoan ngoãn thời tiểu học thường là những đứa trẻ như thế. Và khi đứa trẻ thấy không thể đáp ứng được kỳ vọng và hi vọng của cha mẹ, chúng sẽ thiếu tự tin. Chúng không thể tin tưởng vào bản thân cũng như cha mẹ mình.

Khi xảy ra những vụ án mạng trong gia đình nghĩa là cha mẹ trẻ chờ đến tận khi trẻ không biết làm thế nào đành phải phản kháng thì họ mới bắt đầu biết lắng nghe con trẻ. Khi đó thì đã muộn mất rồi. Hơn nữa, khi mối quan hệ giữa cha mẹ và con cái đã đến mức đó thì mọi chuyện khó có thể giải quyết được nếu chỉ có bố mẹ và con cái ngồi lại với nhau. Trong trường hợp này, cần có một người khiến trẻ có thể tin tưởng mà không phải là cha mẹ trẻ.

Nhưng trên thực tế, một khi trẻ đã không thể tin tưởng vào cha mẹ mình - người gần với trẻ nhất - thì cũng thật khó để có ai đó khiến trẻ tin tưởng được. Vốn dĩ, ngay từ lúc nhỏ, chính cảm giác an tâm với cha mẹ sẽ giúp trẻ có cảm giác an tâm với người khác.

Trong xã hội hiện đại ngày nay, chỉ có người độc lập thứ ba là các bác sĩ tại các cơ sở điều trị, các nhà tâm lý, các tư vấn viên mới là những người có thể lắng nghe được câu chuyện của con trẻ. Tuy nhiên, không phải ai chịu bạo lực gia đình cũng đến những nơi như thế ngay từ đầu. Nếu họ đến nói chuyện với các bác sĩ, các tư vấn viên ngay từ sớm thì mọi chuyện đã được cải thiện theo chiều hướng tốt đẹp.

Xây dựng mối quan hệ tin tưởng lẫn nhau với nhiều người tại nhiều nơi

Tôi không cho rằng gia đình của những đứa trẻ luôn giam mình trong nhà hay những đứa trẻ không chịu đến trường là xấu, rằng cha mẹ của những đứa trẻ này là không tốt. Bởi lẽ không phải mọi đứa trẻ của gia đình ấy đều rơi vào tình trạng như vậy. Trong cùng một môi trường nuôi dạy, sẽ có một số trẻ thể hiện sự nhạy cảm đặc biệt của mình.

Chẳng hạn mỗi đứa trẻ có cá tính hay thể chất khác nhau. Có trẻ bị hen trong môi trường sương mù quang hóa hoặc ô nhiễm không khí, nhưng cũng có trẻ lại không hề hấn gì.

Tại sao lại có hiện tượng bạo lực trong gia đình? Thật đau lòng là chính xã hội hiện đại ngày nay đang tạo ra những đứa trẻ như thế. Đây chính là một vấn đề xã hội. Nhưng vấn đề xã hội cũng là những vấn đề mang tính cá nhân của mỗi người. Vì vậy, mỗi người chúng ta cần phải suy nghĩ thật nghiêm túc về việc nuôi dạy con trẻ cũng như suy nghĩ về lối sống của chính bản thân mình.

Xã hội ngày nay khiến chúng ta khó tin tưởng ai đó, yên tâm với ai đó, khó xây dựng được mối quan hệ cá nhân với nhiều người. Để xây dựng được mối quan hệ cá nhân phong phú, chúng ta cần biết lắng nghe người khác, và phải có người khác lắng nghe mình.

Với con cái cũng vậy, cha mẹ phải biết lắng nghe nhu cầu của con trẻ. Đó mới là những cha mẹ khéo léo trong việc nuôi dạy con.

Không phải tất cả các ông bố bà mẹ ngày xưa đều là những người nuôi dạy con khéo léo. Tuy nhiên, các ông bố bà mẹ ngày xưa không áp đặt trực tiếp những mong muốn hay kỳ vọng của cha mẹ lên con cái. Hơn nữa, nếu bị cha mẹ áp đặt, thì trẻ cũng coi chuyện đó không có gì là kinh khủng lắm. Trẻ con thời đó có nhiều bạn lắm. Chúng có thể chia sẻ mong muốn, nguyện vọng của mình với đám bạn. Chúng dành phần lớn thời gian của mình để chơi với bạn bè. Con trai thì mãi miết chơi bóng chày, con gái thì chơi nhảy dây, ném sỏi cho đến khi trời tối mịt mới về nhà.

Nhưng giờ đây bọn trẻ không có nhiều thời gian vui đùa bên ngoài cùng đám bạn. Bố mẹ chủ yếu nuôi trẻ ở trong nhà. Vậy là những kỳ vọng hay những yêu cầu của cha mẹ đè nặng lên đám trẻ tự lúc nào không hay. Không có bạn, nên trẻ không có chỗ nào để trút bầu tâm sự. Vì vậy, cha mẹ cần tạo điều kiện để trẻ được kết bạn, được giao lưu với mọi người. Khi ấy, đôi khi cha mẹ có hơi nhiều lời một chút thì trẻ cũng có thể vượt qua được.

Nếu các bậc phụ huynh nghĩ được rằng “ở trường con vui chơi hết mình với bạn đến tối muộn mới về nhà thì cũng không sao” hay “ở trường con vui chơi, hò hét cùng đám bạn thì sau giờ học

cũng không cần bắt con đi học thêm nữa làm gì, không cần bắt con phải đi học đàn piano nữa”, thì trẻ sẽ rất yên tâm và bình thản khi cha mẹ đưa ra nhiều yêu cầu, đòi hỏi vượt quá sức mình.

Để làm được điều này, không phải chỉ cần nỗ lực của gia đình, mà cần sự góp sức của tất cả các thầy cô giáo, các cô nuôi dạy trẻ ở trường.

Bạo lực trong gia đình rất dễ xảy ra khi các gia đình sống cô lập với nhau, không xây dựng được mối quan hệ cá nhân với mọi người. Thêm vào đó, từ bé, mọi nhu cầu của trẻ đã không được cha mẹ tiếp nhận đầy đủ.

KHẢ NĂNG KHÔNG THÍCH ỨNG ĐƯỢC VỚI XÃ HỘI VÀ MỘT SỐ VỤ ÁN LIÊN QUAN

Càng ngày càng có nhiều người không thể thích ứng được với xã hội. Tôi xin phép được nói về những con người này qua kinh nghiệm chẩn đoán lâm sàng của mình.

Gần đây trên các phương tiện truyền thông có đăng tải rất nhiều tin tức về các vụ án do thiếu niên gây ra. Tuy nhiên người ta lại không chỉ ra đâu là nguyên nhân khiến trẻ lại không thích ứng được với xã hội như thế? Vậy cần phải hiểu những vấn đề này như thế nào?

*Bố của một trẻ 6 tuổi,
giáo viên trường trung học cơ sở*

Những đứa trẻ không thích ứng được với xã hội

Gần đây tôi hay được mời đến nói chuyện tại Hội cha mẹ trẻ khuyết tật học tập (LD). Bao giờ tôi cũng được nghe một câu hỏi từ các bậc cha mẹ.

Trước khi nói về câu hỏi này tôi xin kể một câu chuyện. Mấy năm trước xảy ra vụ án một nữ học sinh trung học phổ thông ở quận Adachi, Tokyo đã bị bốn thanh niên bắt cóc, giam lỏng và tra tấn dã man rồi bị giết, xác cô bé được tìm thấy trong bốn bê tông trộn.

Giáo sư nổi tiếng trong lĩnh vực y học thần kinh tội phạm, Fukushima Akira, đã tiến hành giám định thần kinh đối với thiếu niên A, thủ phạm chính trong vụ án này. Và ông phát hiện ra thiếu niên A này có vấn đề Rối loạn chức năng não tối thiểu (MBD).

Rối loạn chức năng não tối thiểu là một thuật ngữ y học thời đó để chỉ một số rối loạn chức năng não ở mức nhỏ tối thiểu. Tuy nhiên, giờ đây thuật ngữ này ít được sử dụng, bởi người ta không thể phân biệt được đó là chức năng não bị hư tổn hay là chức năng não không toàn diện.

Hiện nay, trẻ có các hành vi như khó tập trung, không bình tĩnh, không thể phát biểu cảm xúc và hành vi của mình, không

khéo léo trong vận động được người ta gọi là Rối loạn thiếu tập trung (ADD). Những trẻ có những biểu hiện này cộng thêm với việc trẻ hoạt động quá mức bình thường, thì gọi là Chứng tăng động giảm chú ý (ADHD). Quá nửa những đứa trẻ đó trước đây sẽ bị chẩn đoán là mắc chứng Rối loạn chức năng não tối thiểu.

Một ví dụ nữa là cách đây ba năm, có một thiếu niên tự xưng là Sakakibara Seito đã giết học sinh tiểu học tại quận Suma, thành phố Kobe. Vụ án xảy ra khi cậu bé này là một học sinh trường trung học cơ sở.

Những năm cuối tiểu học tại trung tâm tư vấn nhi đồng thành phố Kobe, người ta đã xác định cậu bé này bị Rối loạn thiếu tập trung. Điều này cũng được báo chí đăng tải. Chính bởi vậy mà rất nhiều cha mẹ có con học kém lo lắng và đau đầu hỏi “Liệu con tôi có gây ra những vụ án tương tự như vậy không?” Khi tôi được mời đến hội nghị cha mẹ những trẻ bị rối loạn chức năng não tối thiểu, câu hỏi này luôn được nhắc tới.

Kể từ năm 1970 đến nay, tôi đã có hơn 20 năm điều trị cho trẻ em khuyết tật học tập tại khoa nhi đồng Bệnh viện Đại học Y nữ sinh Tokyo. Việc điều trị cho các trẻ khuyết tật học tập tại bệnh viện này được gọi dưới cái tên câu lạc bộ bút chì (pencil club). Có

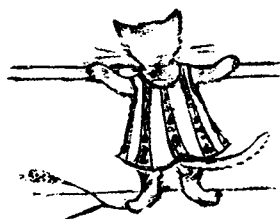
nhiều em tham gia câu lạc bộ đã học lên đến trung học phổ thông, rồi vào đại học, và ra trường xin việc làm tử tế.

Vậy nên, việc các bậc phụ huynh có con khuyết tật học tập lo lắng liệu con mình có thể gây lên các vụ án mạng hay không, thì về cơ bản câu trả lời là không.

Cách hiểu đúng về những đứa trẻ không thích ứng được với xã hội

Hầu hết các trường hợp người ta phát hiện ra trẻ em bị mắc chứng khuyết tật học tập không phải là từ kết quả của việc chẩn đoán tâm lý. Đa phần các trường hợp chúng tôi phát hiện được là sau khi kiểm tra các rối loạn về mặt thể chất. Các em được cha mẹ đưa đi khám do có những biểu hiện về chứng tâm thể. Thông thường các chứng bệnh tâm thể có nguyên nhân chủ yếu là do các yếu tố tinh thần song lại được biểu hiện dưới trạng thái bất thường của thể chất. Ví dụ sốt mãi không hạ, đi ngoài bất thường, nôn mửa kéo dài, lên cơn co giật. Căn bệnh thể hiện dưới nhiều triệu chứng.

Các bác sĩ khoa nhi đã tiến hành thăm khám cẩn thận và cụ thể, song không thể tìm ra bệnh... Khi thấy xuất hiện triệu chứng không tự nhiên, họ mới bắt đầu chuyển bệnh nhân đến khoa thần

kinh của chúng tôi. Đa phần những trẻ này đều mắc chứng tăng động giảm chú ý.

Tuy gọi chúng là trẻ khuyết tật học tập, nhưng trí tuệ của chúng lại hoàn toàn bình thường. Vì vậy, bản thân gia đình trẻ đôi khi cũng khó chấp nhận rằng trẻ đang bị mắc hội chứng này. Nhiều gia đình cho rằng sẽ tốt hơn nếu rèn trẻ nghiêm khắc hơn nữa. Điều này nhiều khi lại đẩy trẻ về hướng ngược lại.

Nếu không có lý giải đúng đắn, mọi chuyện sẽ trở nên khó khăn, thậm chí có thể dẫn đến kết cục bất hạnh. Tôi đã từng gặp hai thiếu niên hết sức bất hạnh trong suốt 20 năm, bởi người thân trong gia đình hai thiếu niên này không chịu chấp nhận sự thật là chúng bị mắc chứng khuyết tật học tập.

Ông bố của đứa trẻ đã nói với chúng tôi rằng chỉ cần dạy dỗ chúng thật nghiêm khắc thế nào chúng cũng nên người. Ông nghiêm cấm vợ không được đưa con đến bệnh viện hay các phòng khám tư vấn, điều trị.

Vào một ngày khoảng hơn 10 năm sau đó, tôi nhận được điện thoại từ gia đình của hai thanh thiếu niên đó. Nghe nói trong

nhiều năm liền, hai thiếu niên đó được đưa vào bệnh viện tâm thần chữa trị nhưng không có mấy tiến triển.

Thoạt đầu nghe điện thoại tôi không thể nhớ ra là trường hợp của bệnh nhân nào. Nhưng khi nghe người nhà của bệnh nhân nói “10 năm trước đây, bác sĩ đã nói tình hình của cháu thế này thế kia, nhưng chúng tôi lại không nghe theo lời bác sĩ. Đến giờ tôi vẫn thấy ân hận về điều này” và “giờ đây tôi chỉ muốn quỳ xuống để cầu xin cháu tha thứ”.

Khi ấy, cha mẹ của hai đứa trẻ đã không hiểu những khó khăn mà con họ phải đối mặt. Họ nói “trí lực của con tôi vẫn bình thường, nên chỉ cần nghiêm khắc dạy dỗ là con sẽ làm tốt mọi thứ”. Cha mẹ nghĩ rằng nếu trẻ không giữ được bình tĩnh, lơ láo trong bữa ăn, nhấp nhồm đứng lên ngồi xuống, nhai chóp chép khi ăn, cầm thìa vụng về... thì chỉ cần cha mẹ rèn nghiêm là được. Vị phụ huynh ấy nói với tôi rằng: “Chúng tôi đã nghĩ làm gì có chuyện con nhà mình không thể ngồi yên trong 20, 30 phút khi ăn cơm kia chứ...”

Kinh nghiệm của tôi về mặt lâm sàng

Trong số những đứa trẻ ấy cũng có đứa trẻ chịu ngồi im. Nhưng nếu bắt chúng cố gắng hoặc ép chúng ngồi yên thì kết quả là chúng

ta đang cố phủ định hành vi của trẻ. Mặc dù cha mẹ chỉ có ý phủ định hành vi của trẻ nhưng chúng lại cho rằng cha mẹ đang phủ định chính bản thân chúng. Điều đó cũng có nghĩa là phủ định toàn bộ sự tồn tại của chúng.

Vì vậy, thế hệ trẻ ngày càng thiếu tự tin. Chúng ngày càng thấy nghi ngờ người khác. Thậm chí, chúng còn hoang tưởng rằng mình bị cha mẹ làm hại. Hơn thế, chúng còn bắt đầu thấy không tin và nghĩ những người hàng xóm cũng làm hại chúng.

Hoang tưởng là việc người ta tin vào những điều trên thực tế không xảy ra. Trẻ có thể hoang tưởng như người hàng xóm có ác ý với mình, định lấy tính mạng của mình, dùng sóng điện từ để theo dõi mọi hành động của mình... Đó là loại hoang tưởng bị truy hại. Cuối cùng những người này cảm thấy đầu đầu cũng có tiếng xì xào phê phán chỉ trích chúng. Đó là ảo thanh - một trạng thái ảo giác cảm nhận những điều mà thực tế không xảy ra. Những người bị bệnh tâm thần phân liệt hay có những hiện tượng này. Những ảo thanh khiến người bệnh luôn cảm thấy có tiếng nói muốn truy hại mình hay như những người nghiện rượu hoặc ma túy có ảo thị về những động vật nhỏ mặc dù chúng không xuất hiện trên thực tế. Có loại hoang tưởng phóng đại như trong cuộc

sống thực, bệnh nhân phải đi vay tiền, nhưng họ luôn nghĩ mình là triệu phú.

Trường hợp hai thiếu niên không có khả năng học tập kia đều xuất hiện ảo thanh và hoang tưởng bị truy hại. Bản thân triệu chứng này là bệnh tâm thần phân liệt. Thế nên khi bệnh nặng hơn thì đương nhiên sẽ phải nhập viện để chữa trị tại khoa thần kinh. Tuy nhiên các bác sĩ không hiểu sao hai thiếu niên này lại không hợp thuốc như các bệnh nhân bị bệnh tâm thần phân liệt khác. Triệu chứng bệnh lý như nhau nhưng nguyên nhân hình thành bệnh lại khác nhau.

Khi không hiểu được những vấn đề của trẻ mà lại rèn trẻ một cách nghiêm khắc, sẽ làm trẻ mất sự tự tin. Khi đó trẻ cũng có cảm giác thấp kém hơn so với những người xung quanh.

Tuy bệnh trạng không nặng nhưng rất nhiều trường hợp bệnh nhân có hành vi hướng ngoại, nghĩa là hướng về hành động bên ngoài. Những hành động khi ấy không phải là những hành động phi xã hội nữa mà là phản xã hội. Rất có thể thiếu niên A vắt xác nữ học sinh trong bồn trộn bê tông hoặc thiếu niên tên Sakakibara ở thành phố Kobe có những hành vi hướng ngoại này. Tôi không thể không nghĩ rằng, đôi khi những đứa trẻ đó bị dẫn đến chân

tường do những người xung quanh không hiểu được những khó khăn mà chúng đang phải đối mặt.

Tôi không nghĩ rằng vì chúng rối loạn chức năng não tối thiểu hay hội chứng khuyết tập học tập hoặc bị chứng tăng động giảm chú ý mà chúng có thể gây ra những vụ án đau lòng ấy. Có thể chính vì cha mẹ, vì những người xung quanh không chịu thấu hiểu về tình trạng của trẻ, không chịu đón nhận bản thân đứa trẻ như chúng vốn có, khiến chúng hiểu rằng bản thân mình bị người khác chối bỏ và không được công nhận.

Những điều ấy lâu ngày chất chứa dần dần, nên trẻ mới gây ra những vụ án như vậy. Những đứa trẻ này dễ bị hiểu nhầm hơn so với những đứa trẻ bình thường. Nếu không gặp đúng bác sĩ lâm sàng hay các chuyên gia trong lĩnh vực này, chúng sẽ bị người ta coi là những đứa trẻ không thể rèn giũa được hoặc là những đứa trẻ ích kỷ.

Với hai thiếu niên kia, ngay cả bố mẹ chúng cũng có ý nghĩ như vậy. Họ không chịu hiểu những lời chúng tôi giải thích. Có thể do lời giải thích của chúng tôi chưa đủ sức thuyết phục, nên họ đã không tin. Là một bác sĩ, tôi luôn cảm thấy trách nhiệm của mình và thấy buồn với trường hợp của hai thiếu niên kia trong suốt 20 năm qua.

Những thiếu nữ cặp với người lớn tuổi vì tiền

Trong quá trình điều trị, tư vấn lâm sàng, chúng tôi gặp rất nhiều ca khó là thanh niên trẻ tuổi. Với những thanh niên ấy, tôi luôn nghĩ phải xây dựng cho họ lòng tự tôn. Khi tôn trọng chính mình, người ta sẽ biết tôn trọng người khác. Nếu trong quá trình nuôi dạy trẻ, cha mẹ đã biết bồi đắp, nuôi dưỡng lòng tự tôn cho trẻ, thì khi trẻ lớn lên, mọi việc sẽ đơn giản với trẻ hơn nhiều.

Ví dụ về trường hợp thiếu nữ cặp với người lớn tuổi vì tiền. Các thiếu nữ này không hề yêu quý cha mẹ mình. Qua nhiều lần nói chuyện, chúng tôi khẳng định rằng những cô bé này có cảm giác từ chối và khinh miệt chính bố mẹ của mình. Đương nhiên, với những đứa trẻ này, dù cha mẹ có nhắc nhở đến mấy thì chúng cũng chẳng bao giờ chịu nghe lời.

Trước hết, chúng tôi nói chuyện với tất cả các em. Sau đó, chúng tôi dành thời gian nói chuyện riêng với từng bạn. Thoạt đầu, nội dung các câu chuyện xoay quanh chủ đề mà cô bé có thể làm diễn giả chính. Ví dụ thời trang của lớp trẻ, hay thể loại âm nhạc yêu thích của giới trẻ. Tóm lại là những chủ đề mà em biết rõ còn tôi lại mù tịt.

Khi quen dần, em nói chuyện rất sôi nổi. Tôi luôn phải hỏi để em giải thích cho mọi thứ, thế nhưng đến hôm sau tôi lại phải hỏi lại. Em vẫn thường nói với tôi: “Bác sĩ nhớ kém thế”. Tôi bảo: “Bác sĩ đã có tuổi rồi” và lại tiếp tục đặt câu hỏi với em.

Trong quá trình trò chuyện, chúng tôi tuyệt đối không bao giờ đưa ra ý kiến của mình trừ phi em hỏi tôi trước.

Nếu em không đến tư vấn nữa, thì mọi chuyện sẽ kết thúc ở đó. Với các cô bé này, khi trò chuyện, nếu chúng ta nhanh chóng đưa ra ý kiến của mình thì chắc chắn các em sẽ không đến nữa. Chúng tôi chờ đợi thời điểm các em hỏi chúng tôi trước, khi đó chúng tôi sẽ đưa ra ý kiến của mình.

Đầu tiên, chúng tôi phải là người biết lắng nghe. Hơn nữa, chúng tôi phải biết nghe một cách vui vẻ, hứng thú với những câu chuyện em kể. Đó là điều cần thiết trong quá trình điều trị.

Rồi đến một lúc nào đó, chắc chắn các em sẽ hỏi: “Bác sĩ nghĩ gì về cháu, bác sĩ nghĩ việc cháu làm thế nào”. Câu chuyện khi

đó đại loại như “Chắc là bác sĩ biết việc cháu làm đúng không?” - “Bác biết chứ. Chính vì thế nên bác mới gọi cháu đến đây” - “Thế sao bác không nói gì về chuyện ấy cả”. “Bởi vì cháu không định nói về chuyện ấy nên bác không hỏi”- “Ra là thế”. Trong lúc nói chuyện theo kiểu như vậy chắc chắn sẽ đến lúc những cô bé này thực sự muốn nghe ý kiến của chúng tôi”.

Đến khi đó, chúng ta không được nói chuyện theo kiểu xã giao nữa mà phải là nói thật. Điều này vô cùng quan trọng.

Bởi lúc này các cô bé mong muốn nhận được ý kiến từ những người mà cô bé đã tin tưởng.

Sửa lại mọi thứ trong sự bao dung của tình mẹ

Khi kiên nhẫn chờ đợi và lắng nghe người khác nói, tôi lại nhớ tới điều mà vợ tôi vẫn nói “Em nghĩ trong anh có rất nhiều sự bao dung của tình mẹ”. Trong điều trị lâm sàng, tôi thường xuyên thể hiện “tình mẹ” với những đứa trẻ lớn lên trong những gia đình thiếu đi thứ tình cảm đó. Tuy nhiên khi về nhà, tôi luôn thể hiện vai trò một người chồng, người cha, bởi các con tôi đã có mẹ chúng chăm sóc.

Chúng ta cũng phải có cách tiếp cận với những đứa trẻ bằng sự bao dung của tình mẹ. Sau đó, ta mới tiếp cận trẻ bằng tính nghiêm khắc, kỷ luật của người cha. Những đứa trẻ chưa biết cộng mà lại yêu cầu chúng làm phép tính nhân thì quả là điều quá sức với chúng. Ta không thể nói rằng trẻ đã ngần ấy tuổi rồi nên không thể không biết phép tính nhân được.

Về cơ bản, nuôi dạy con trẻ phải được bắt đầu từ việc đón nhận hoàn toàn sứ mệnh ấy. Trước hết bố mẹ phải biết lắng nghe những điều trẻ nói. Phải biết đón nhận trẻ. Ta phải biết kiên nhẫn chờ đến khi trẻ thấy yên tâm. Nếu có thể được hãy chấp nhận trẻ vô điều kiện, nhìn nhận và yêu thương chúng.

Hầu hết những đứa trẻ có vấn đề đều là những đứa trẻ thiếu sự bao dung của người mẹ. Tôi chưa từng gặp ai có được đầy đủ sự bao dung của người mẹ mà lại không thích ứng được với xã hội. Tôi không có ý nói rằng một mình người mẹ phải chịu trách nhiệm về điều này. Tôi không nói những điều gì đơn thuần như thế cả.

Chúng ta cần phải xem người mẹ đã được nuôi nấng trong môi trường như thế nào, sự kết hợp giữa người cha và người mẹ trong

gia đình ra sao... Kể cả khi đã trưởng thành, con người vẫn tiếp tục cần đến những yếu tố mang sự bao dung của người mẹ. Trong xã hội hiện đại ngày nay, bản thân người mẹ đôi khi cũng cần yếu tố mang sự bao dung của người mẹ.

Chương 4

Trẻ bị khuyết tật

TRẺ KHUYẾT TẬT TRÍ TUỆ

Tôi đã gặp rất nhiều trẻ có vấn đề về thần kinh. Trước tiên, tôi xin được nói về những đứa trẻ khuyết tật trí tuệ.

“Con trai tôi 28 tuổi bị khuyết tật trí tuệ. Tôi đã đọc cuốn *Trẻ em trong gia đình - Những kiến thức cơ bản giúp bạn nuôi dạy con đúng cách* và hoàn toàn bị thuyết phục bởi những gì bác sĩ viết trong đó”.

Một mẹ có con 28 tuổi

“Tôi là giáo viên của một trường dành cho trẻ em khuyết tật trí tuệ. Đúng như những gì bác sĩ nói, tôi cũng nhận thấy rằng với những đứa trẻ lớn lên thiếu tình yêu thương, trước tiên cần phải bù đắp cho các em về mặt tình cảm. Tuy nhiên, cũng có đồng nghiệp của tôi cho rằng giáo viên không phải là cha mẹ của trẻ, nên cần phải tiếp cận với các em bằng thái độ nghiêm túc tương ứng với độ tuổi của chúng. Giáo viên có

ôm ấp, bế ẵm trẻ thì cũng không thể giải quyết vấn đề tận gốc đúng không ạ, thưa bác sĩ?”

Một mẹ có con 3 tuổi

Khảo sát hành vi sinh hoạt của trẻ chậm phát triển trí tuệ tại Học viện Chichibu

Bản thân tôi là bác sĩ chuyên khoa thần kinh nên khi nói đến những đứa trẻ có khuyết tật, tôi sẽ không bàn đến những trẻ có khuyết tật tứ chi hay trẻ câm điếc... Đối tượng nghiên cứu trong lĩnh vực của tôi là trẻ có khiếm khuyết về chức năng thần kinh và chức năng trí tuệ. Trong cuốn sách này, tôi tập trung nói về những đứa trẻ chậm phát triển theo nghĩa rộng, bao gồm cả những đứa trẻ tự kỷ và trẻ khuyết tật trí tuệ.

Tôi đã từng có thời gian dài học chuyên ngành y học thần kinh trẻ em tại thành phố Vancouver, Canada. Sau khi trở về Nhật, nơi đầu tiên tôi làm việc là Học viện Chichibu - nơi nhận nuôi, chăm sóc trẻ khuyết tật trí tuệ ở mức độ nặng. Hồi đó, đây là cơ sở công lập duy nhất dành cho trẻ khuyết tật trí tuệ ở Nhật. Tôi đã làm việc ở đó khoảng năm năm.

Trẻ em tại Học viện Chichibu là những trẻ được đưa về từ các Phòng tư vấn nhi đồng Trung ương trên toàn quốc sau khi kết luận “bị thiếu năng ở mức độ nặng, việc chăm sóc tại nhà vô cùng khó khăn...” Hơn thế nữa, những trẻ vào đây là những trẻ chậm học tiểu học hoặc được miễn học tiểu học. Vậy nên nếu trẻ có chỉ số IQ vượt quá 30, học viện sẽ không nhận vào học.

Trong quá trình làm việc tại học viện Chichibu, tôi đã từng được Bộ Y tế và Phúc lợi Nhật Bản yêu cầu thực hiện một đề tài nghiên cứu. Nội dung là các cán bộ làm việc trong học viện có cảm nhận như thế nào và thấy khó khăn gì trong quá trình chăm sóc và dạy trẻ khuyết tật trí tuệ. Đồng thời để làm tư liệu cho việc nghiên cứu phương án giải quyết những khó khăn kể trên, tôi cũng được yêu cầu phải tìm hiểu hành vi có vấn đề, bất thường cũng như các hành vi phản ứng không hợp lý của trẻ. Hành vi phản ứng không hợp lý và hành vi bất thường được mô tả bao gồm 25 loại. Chẳng hạn, có những hành vi như: hưng phấn vì một việc rất nhỏ, gây bạo lực với người khác, tự làm đau mình, hoặc ăn những thứ không phải là đồ ăn, phá hỏng đồ đạc, chơi nghịch phân. Tôi thực hiện khảo sát để tìm hiểu xem bọn trẻ thường có những hành vi bất thường hoặc hành vi phản ứng không hợp lý gì, và bọn trẻ này

thuộc nhóm trẻ nào. Để làm được điều này, Bộ Y tế và Phúc lợi Nhật Bản yêu cầu các cơ sở báo cáo năm mẫu trẻ khiến các thầy cô giáo gặp khó khăn nhất khi chăm nuôi hoặc điều trị.

Hồi đó, Học viện Chichibu có bốn khu ký túc xá, cộng với một ký túc xá dành cho trẻ cần được trị liệu đặc biệt, tổng cộng là năm ký túc xá với hơn 100 trẻ. Ở học viện, chúng tôi không chỉ khảo sát phản ứng của năm mẫu trẻ em theo yêu cầu của Bộ, mà quyết định tiến hành khảo sát khả năng và hành vi phản ứng của tất cả các trẻ đang sinh hoạt tại học viện.

Chúng tôi đã tiến hành khảo sát tất cả các trẻ bởi chúng tôi muốn tìm hiểu kỹ về những đứa trẻ mà các thầy cô thấy khó khăn nhất trong quá trình giáo dục và trị liệu. Chúng tôi cũng muốn biết nhóm trẻ như thế nào thường hay có biểu hiện hành vi không thích nghi hoặc hành vi bất thường. Tại sao chúng lại như vậy? Cần phải dùng phương án nào để giúp trẻ không có phản ứng như thế nữa.

Trước khi tiến hành khảo sát, chúng tôi sẽ được cán bộ trong học viện cho biết danh sách những trẻ khiến cán bộ vất vả nhất của từng ký túc xá. Chúng tôi kiểm tra kỹ từng trường hợp cụ thể dưới sự hỗ trợ của cán bộ trực tiếp chăm sóc các bé.

Kết thúc khảo sát, chúng tôi đã phân loại theo nhóm nguyên nhân khuyết tật và theo từng loại khuyết tật trí tuệ... Trước hết, kết quả khảo sát cho thấy, nhìn chung so với nhóm trẻ bị khiếm khuyết bẩm sinh, nhóm trẻ bị khiếm khuyết thứ phát thường có biểu hiện hành vi không thích nghi và có hành vi bất thường nhiều hơn. Trẻ bị khiếm khuyết bẩm sinh là trẻ mắc các khiếm khuyết đó trước khi chào đời. Trẻ bị khiếm khuyết dạng thứ phát là trẻ mắc các khiếm khuyết này trong lúc sinh nở hoặc sau khi được sinh ra. Những đứa trẻ sinh ra bị thiếu oxy hoặc giảm oxy huyết sau các cuộc vượt cạn khó khăn được xếp vào nhóm trẻ khuyết tật trí tuệ thứ phát.

Cuộc khảo sát cho thấy trẻ bị khiếm khuyết thứ phát có tần suất và chủng loại nhóm hành vi không thích nghi và hành vi bất thường nhiều hơn hẳn so với những đứa trẻ bị mắc khiếm khuyết bẩm sinh. Đồng thời trẻ bị khiếm khuyết thứ phát rất dễ có hành vi không thích nghi hoặc cực kỳ dễ hưng phấn chỉ vì một chuyện rất nhỏ. Ngày nay, trẻ bị khuyết tật trí tuệ thứ phát đã ít hơn hẳn, nhưng vào thời điểm đó, căn bệnh dễ gây ra khuyết tật trí tuệ thứ phát là bệnh viêm não Nhật Bản và bệnh viêm màng não mủ.

Mặt khác, sau cuộc khảo sát, chúng tôi phát hiện ra rằng có rất nhiều trẻ bị khiếm khuyết thứ phát do trúng độc khí gas. Đó

là những vụ tai nạn thoát khí gas máy sưởi do cha mẹ không để ý là lửa bị tắt khiến gas thoát ra ngoài sau khi trẻ ngủ. Những vụ tai nạn như vậy thường giữ được sinh mạng của trẻ, nhưng đa phần đều khiến trẻ bị tổn thương não nghiêm trọng.

Có những trẻ bị té xuống sông, đuối nước, tưởng không cứu nổi. Nhờ may mắn nào đó, trẻ giữ được mạng sống, nhưng sau đó chúng bị tổn thương não ở mức độ nặng, cộng thêm việc bị mất hết ý thức, rồi thành ra khuyết tật trí tuệ. Hoặc có trẻ bị ô tô tông vào nên bị tổn thương đầu. Cũng có đứa trẻ bị rơi từ tầng hai, tầng ba xuống đất gây tổn thương não nặng. Trường hợp trẻ như vậy gọi là khuyết tật trí tuệ thứ phát. So với trẻ bị khiếm khuyết bẩm sinh, những đứa trẻ này không thể phản ứng một cách bình thường với những thông tin hoặc kích thích từ bên ngoài, thường có những biểu hiện hành vi bất thường, không thích nghi được.

Điểm khác nhau giữa trẻ bị hội chứng Down và trẻ bị tự kỷ

Ngoài những nguyên nhân bẩm sinh hay thứ phát (trong hoặc sau khi sinh), tôi đã phân chia theo từng loại khuyết tật trí tuệ. Khi tôi thử phân loại những đứa trẻ mắc bệnh thành các loại như: trẻ bị hội chứng Down, trẻ tự kỷ, trẻ bị viêm màng phổi, trẻ bị viêm

não Nhật Bản, trẻ bị khuyết tật trước khi sinh hoặc trẻ bị rối loạn thần kinh Phenylceton. Trong quá trình phân loại ấy, tôi phát hiện ra rằng có rất nhiều trẻ mắc bệnh ở mức độ nặng mà không rõ nguyên nhân, hoặc không rõ thuộc tên nhóm bệnh gì. Vì vậy, tôi đã thử chia ra thành các nhóm: nhóm trẻ biết rõ nguyên nhân mắc bệnh và tên nhóm bệnh, nhóm trẻ không biết nguyên nhân mắc bệnh và tên nhóm bệnh. Khi đó, số lượng trẻ mắc bệnh không rõ nguyên nhân chiếm số đông hơn hẳn.

Vào thời đó, Học viện Chichibu có diện tích đất rộng khoảng 9.918 m² sở hữu hai sân vận động: một sân vận động to và một sân vận động nhỏ. Thoáng nhìn, ở học viện, trẻ được tự do vui vẻ sinh hoạt, chơi đùa, học tập trong khoảng không gian rộng rãi ấy. Với những trẻ được sống và rèn luyện trong cùng một môi trường, tôi lại lần nữa phân loại thành các nhóm dựa trên tiêu chí: trẻ có phản ứng thích nghi tốt, trẻ không có phản ứng thích nghi tốt. Và tôi đã nhận được một kết luận rất rõ ràng.

Nhóm trẻ có rất ít biểu hiện của hành vi không thích nghi và hành vi bất thường là nhóm trẻ bị hội chứng Down; nhóm trẻ có nhiều biểu hiện của hành vi không thích nghi, hành vi bất thường là nhóm trẻ bị mắc bệnh tự kỷ. Cả hai nhóm đều là khuyết tật trí

tuệ bẩm sinh, nhưng phần lớn khuyết tật bẩm sinh đều cho thấy có ít biểu hiện hành vi không thích nghi, hành vi bất thường hơn. Chỉ có nhóm trẻ tự kỷ là ngoại lệ. Nhóm này nhiều hơn hẳn so với trẻ bị khuyết tật thứ phát – nhóm có nhiều biểu hiện của hành vi không thích nghi và bất thường.

Do đó, bệnh tự kỷ là bệnh mà các hành vi không thích nghi và hành vi bất thường được biểu hiện với tần suất nhiều hơn hẳn các bệnh khuyết tật trí tuệ khác. Trong số hơn 100 trẻ, Học viện Chichibu chỉ có khoảng 10 trẻ bị mắc bệnh tự kỷ. Tuy nhiên, cả 10 trẻ đó đều cho thấy có nhiều biểu hiện của hành vi không thích nghi và hành vi bất thường. Đồng thời, khoảng 10 trẻ bị mắc hội chứng Down có ít biểu hiện của các hành vi này một cách rõ rệt. Điều này chứng tỏ khả năng thích nghi và phản ứng của trẻ mắc hội chứng Down tốt hơn.

Nếu biết sơ qua về tính chất của trẻ tự kỷ và trẻ hội chứng Down, các bạn sẽ thấy nhóm trẻ tự kỷ và nhóm trẻ hội chứng Down tách biệt ở hai đầu cực riêng rẽ, nhóm trẻ mắc bệnh khác sẽ nằm ở giữa hai nhóm này. Vậy những điểm khác của hai nhóm trẻ

này như thế nào? Ví dụ, nhóm trẻ mắc hội chứng Down thường rất hòa đồng, thân thiện; thích hòa vào một nhóm người, luôn đi xung quanh cô giáo, thích bắt chước những đứa trẻ khác, muốn làm những thứ giống như trẻ khác và luôn thể hiện cảm xúc muốn được yêu thương. Nhóm trẻ này rất thích và luôn cố gắng có được những cái chung với trẻ khác kiểu: “Em cũng muốn có cái mũ, cái cặp giống bạn A”, đặc biệt nhóm trẻ này rất thích các hoạt động do học viện tổ chức.

Trẻ trong học viện Chichibu không được sống cùng bố mẹ, do đó các cán bộ, thầy cô trong học viện đều có chung nguyện vọng: muốn tổ chức thật nhiều hoạt động, tạo nhiều cơ hội cho trẻ vui chơi thoải thích. Bởi vậy mỗi tháng học viện thường xuyên tổ chức các hoạt động, nhiều đến mức tôi phải thốt lên rằng: “Sao nhiều hoạt động thế này?”. Tiệc Giáng sinh, lễ hội hoa Phật Đản, các buổi ngắm trăng đều được diễn ra. Có lẽ trong hầu hết các gia đình, mọi người đều không tổ chức các buổi ngắm trăng. Ở học viện, trẻ được làm bánh Dango và cùng nhau tổ chức các hoạt động ngắm trăng. Những trẻ yêu thích và luôn mong chờ các hoạt động như thế này đều thuộc nhóm trẻ mắc hội chứng Down. Trái lại, nhóm trẻ không thích các hoạt động này là nhóm trẻ tự kỷ. Nhóm trẻ tự kỷ thường ngày luôn tỏ thái độ ghét làm những thứ

bị người khác thúc giục, ép buộc, vì thế chúng rất ghét các buổi tiệc hoặc lễ hội, ghét chơi theo nhóm. Mỗi lần có hội thao, chúng thường khóc rồi cáu gắt cả ngày, chúng luôn có biểu hiện không thân thiện và thích tách rời những đứa trẻ khác. Chúng đặc biệt không bao giờ bắt chước người khác, trái ngược hoàn toàn với trẻ bị Down. Xếp vào giữa hai nhóm tách rời hai bên trẻ tự kỷ và trẻ mắc hội chứng Down là nhóm trẻ bị viêm não, trẻ bị khuyết tật bẩm sinh và các nhóm trẻ khác.

Nói cụ thể hơn, sự khác nhau căn bản giữa nhóm trẻ mắc hội chứng Down và nhóm trẻ tự kỷ: nhóm trẻ mắc hội chứng Down giống những đứa trẻ bình thường, chúng chỉ bị khuyết tật trí tuệ. Tất nhiên, nhóm trẻ này bao gồm những trẻ bị mắc những bệnh liên quan về tim, thính giác, thị giác,... nhưng xét về mặt tình cảm, cảm xúc của chúng hầu như không khác gì với những đứa trẻ bình thường. Trong nhóm trẻ mắc hội chứng Down, có trẻ bị khuyết tật trí tuệ ở mức độ nặng và có trẻ bị khuyết tật trí tuệ ở mức độ nhẹ. Tương ứng với từng mức độ khuyết tật trí tuệ của trẻ, học viện có cách đào tạo riêng và thường thu được kết quả khả quan.

Chẳng hạn, nếu trẻ mắc hội chứng Down có chỉ số IQ là 50, và có độ tuổi là 5 tuổi; trẻ đó sẽ được xem tương đương với trẻ

2,5 tuổi. So với trẻ bình thường 2,5 tuổi, trẻ này không có biểu hiện gì khác, do đó những trẻ bị Down tầm 5 tuổi, nếu được đào tạo dạy dỗ như với trẻ bình thường 2,5 tuổi hầu như không có vấn đề gì xảy ra. Như vậy, khi cho trẻ vào trường mẫu giáo, không hẳn cứ phải cho trẻ vào lớp 2 tuổi, mà có thể cho trẻ vào lớp 2 tuổi hoặc lớp 3 tuổi hoặc lớp 4 tuổi, lớp 5 tuổi cũng không sao.

Chỉ có điều, trường hợp có trẻ mắc hội chứng Down 5 tuổi trong lớp 5 tuổi, các cô giáo cần đặc biệt quan tâm và coi như chúng là một đứa trẻ bình thường 2,5 tuổi. Do đó, hầu như không cần phải có phương pháp giáo dục đặc biệt cho trẻ mắc hội chứng Down. Về cơ bản, trẻ mắc hội chứng Down có cơ chế phát triển thần kinh giống trẻ bình thường, nhưng bị chậm hơn. Vì vậy tùy vào các mức phát triển của trẻ mà cần có cách giáo dục tương ứng với trẻ bình thường.

Mặt khác, đối với trẻ tự kỷ, chúng ta không thể có suy nghĩ rằng chúng tương ứng với mức độ phát triển của trẻ bao nhiêu tuổi, vì thế chúng cần sự quan tâm đặc biệt. Giả sử trẻ tự kỷ 5 tuổi có chỉ số phát triển IQ là 60, nếu bạn coi tương đương như trẻ 3 tuổi là bạn đã sai lầm. Hoặc nếu trẻ có chỉ số phát triển IQ là 50 mà bạn coi tương đương trẻ bình thường 2,5 tuổi và bạn có hướng

dạy trẻ như dạy trẻ bình thường 2,5 tuổi thì bạn sẽ không thu được kết quả gì khả quan.

Cho dù trẻ tự kỷ có bao nhiêu tuổi đi chăng nữa, nhìn một cách tổng thể, chúng không hề có các hành động biểu hiện hay cơ chế phát triển thần kinh giống với trẻ bình thường. Cũng có người cho rằng cơ chế phát triển thần kinh của trẻ khuyết tật trí tuệ loại nào cũng giống với trẻ bình thường, nhưng hoàn toàn không có chuyện đó. Trẻ tự kỷ và trẻ bình thường có cơ chế phát triển hoàn toàn khác nhau.

Hiếm khi có trẻ tự kỷ thân thiện ở một mức độ nào đó, thích bắt chước, hoặc biết quan tâm đến người khác, hay thích tham gia các hoạt động lễ hội... Với những trẻ như vậy, chúng ta cần dạy trẻ tương ứng với đặc tính và mức độ phát triển của trẻ. Trường mẫu giáo là nơi dạy trẻ từ 0 – 5 hoặc 6 tuổi, vì thế về cơ bản các cô giáo trong trường đều quen với trẻ ở các độ tuổi này. Tuy vậy, cho dù nói rằng sẽ dạy trẻ tự kỷ tương ứng với các mức độ phát triển, nhưng chúng vẫn cần sự quan tâm đặc biệt.

Nỗ lực dạy trẻ khuyết tật trí tuệ

Suốt hơn 20 năm, cứ một tháng một lần tôi lại tham gia các buổi hội thảo chuyên môn với những người làm việc tại các trường mẫu giáo của thành phố Komae. Đầu tiên hội thảo chuyên môn được tổ chức để giải quyết vấn đề: Cần phải làm gì để có thể dạy trẻ khuyết tật trí tuệ tại các trường mẫu giáo nói chung? Komae là một thành phố nhỏ, có bảy trường mẫu giáo công lập. Ban đầu chỉ có một trường nhận dạy trẻ khuyết tật. Sau đó vài năm, thành phố có hai trường và cách đây một vài năm, tất cả các trường đều nhận dạy trẻ khuyết tật trí tuệ.

Một điều may mắn, tất cả cán bộ trường mẫu giáo đều biết cách dạy trẻ khuyết tật trí tuệ các loại chứ không riêng trẻ tự kỷ. Trên tinh thần biết rõ đặc tính, dữ liệu phát triển của trẻ, các cô thực hiện hoạt động dạy trẻ rất tốt.

Gần đây, ngay cả thành phố Yokohama, hệ thống dạy trẻ khuyết tật trí tuệ cũng đã được hoàn thiện. Hệ thống đó có trung tâm phục hồi tổng hợp ở Shinyokohama và có trung tâm giáo dục, trị liệu ở khắp các khu vực. Trẻ được kiểm tra sức khỏe và được chăm sóc dựa theo kết quả đó. Cụ thể, nếu trẻ khuyết tật trí tuệ ở mức độ nặng sẽ được đi lớp ở trung tâm giáo dục và trị liệu lâu

hơn, những trẻ bị khuyết tật trí tuệ ở mức độ nhẹ hơn sẽ đi lớp ở trường mẫu giáo. Trong hệ thống đó, thời kỳ phù hợp để kiểm tra trẻ có bị khuyết tật phát triển thần kinh hay không là vào đợt kiểm tra sức khỏe 2,5 tuổi. Nhiều trường hợp cho thấy các khuyết tật về phát triển thần kinh được phát hiện vào đợt kiểm tra sức khỏe trẻ ở tầm 1,5 tuổi.

Trường hợp bệnh tự kỷ cũng vậy. Cũng có khi các chuyên gia phát hiện “nguy cơ trẻ bị tự kỷ” trong lần khám sức khỏe 1,5 tuổi. Bản thân tôi thường xuyên kiểm tra sức khỏe của trẻ còn đang bú mẹ tại các trung tâm bảo hiểm và đã từng gặp trẻ bị tự kỷ. Có những trường hợp trẻ không muốn thể hiện tình cảm thân thiện, hòa đồng hay đồng cảm với mẹ, hoặc trẻ bị chậm nói, hoặc trẻ chạy nhảy lung tung mà bố mẹ không đuổi theo kịp dẫn đến trường hợp bị lạc. Những trẻ tự kỷ và trẻ sống khép mình kiểu tự kỷ thường không có biểu hiện gì khi được gọi hoặc không nhìn thẳng vào mắt đối phương. Hơn nữa cứ 500 trẻ lại có 1 hoặc 2 trẻ bị bệnh.

Với những trẻ chưa có kết luận rõ ràng có bị tự kỷ hay không, thì những trẻ đó vẫn cần phải thực hiện những chương trình giáo

dục và trị liệu. Có ít nhất 30% trường hợp trẻ được theo dõi và thực hiện các chương trình giáo dục và trị liệu đặc biệt sau lần khám sức khỏe 1,5 tuổi và có kết quả trẻ phát triển ngôn ngữ tốt hơn ở giai đoạn 2,5 tuổi đến 3 tuổi, nghĩa là các hành vi tự kỷ, sống khép kín được cải thiện. Và cứ ba trẻ lại có một trẻ có thời kỳ phát triển thần kinh tốt hơn hẳn.

Vậy trường hợp những đứa trẻ như trên có nên coi chúng như những đứa trẻ bình thường hay không? Tôi cho rằng không nên, bởi có nhiều đứa trẻ bị mắc bệnh theo những tiêu chuẩn phân loại khám bệnh khác như rối loạn tăng động giảm chú ý (ADHD), hoặc khuyết tật học tập (LD). Đôi khi trẻ trải qua tất cả các quá trình bệnh như trên. Vì vậy, chúng ta phải hiểu rằng những đứa trẻ bị coi là mắc bệnh tự kỷ và trẻ bị rối loạn tăng động giảm chú ý, trẻ khuyết tật học tập đều có tính chất liên tục.

Tính liên tục của trẻ bị khuyết tật trí tuệ

Ngay cả trong trường hợp của trẻ bị khuyết tật trí tuệ cũng không phải chỉ có hai loại: trẻ có trí não phát triển tốt và trẻ bị khuyết tật trí tuệ. Xét về tính chất liên tục của phát triển trí tuệ, tôi mong bạn đọc hiểu nó được thể hiện qua các nhóm trẻ: trẻ bị khuyết tật trí tuệ mức độ nặng nhất, trẻ bị khuyết tật trí tuệ mức độ nặng, trẻ bị

khuyết tật trí tuệ mức độ trung bình, trẻ bị khuyết tật trí tuệ mức nhẹ, trẻ có biểu hiện khuyết tật trí tuệ nhưng chưa bị công nhận hoàn toàn, trẻ có trí tuệ bình thường, trẻ thông minh và trẻ cực kỳ thông minh.

Ngoài ra, người ta còn có những định nghĩa như chỉ số phát triển đo được dưới ngưỡng bao nhiêu là khuyết tật trí tuệ, hay dưới bao nhiêu là chậm phát triển tâm thần. Ví dụ, trí não có chỉ số trung bình là 100, phạm vi chênh lệch so với chuẩn (chỉ số chênh lệch chuẩn 1 của trí não là 15), nghĩa là chỉ số trí tuệ được coi là bình thường ở mức từ 85 đến 115.

Đồng thời, người ta coi trẻ có chỉ số IQ từ 70 ~ 85 là trẻ có biểu hiện khuyết tật trí tuệ chứ chưa bị coi là có khuyết tật trí tuệ, trẻ có chỉ số dưới 70 được gọi là trẻ bị khuyết tật trí tuệ mức độ nhẹ, trẻ có chỉ số dưới 55 được gọi là trẻ bị khuyết tật trí tuệ mức độ trung bình, dưới 30 là trẻ bị khuyết tật trí tuệ mức độ nặng. Trường hợp chỉ số trên 100, người ta coi trẻ có chỉ số từ 115 ~ 130 là khó chia nhóm, vượt quá chỉ số đó được xem là không bình thường. Với ý nghĩa là không bình thường, có thể nói trẻ có chỉ số dưới 70 và trên 130 đều được xem là không bình thường. Tính chất liên tục của phát triển trí tuệ là như vậy.

Lấy ví dụ từ các trường hợp về thị lực. Người ta không quy định rõ ràng thị lực ở mức bao nhiêu sẽ phải đeo kính. Có người mắt chỉ kém một chút cũng đã đeo kính, trong khi người mắt khá là kém nhưng lại cố gắng nhìn mà không đeo kính. Theo tôi, đây là vấn đề khá nan giải khi xét ở mức nào sẽ là cận thị.

Chức năng thần kinh cũng vậy. Nó giống như kẻ một đường thẳng phân chia chỉ số kiểm tra, nếu dưới một vài con số là bình thường, chỉ số trên một vài con số là bất thường. Không phải cứ phân loại thành hai nhóm tách bạch, khuyết tật trí tuệ và bình thường, mà giữa hai nhóm đó còn một nhóm đứng giữa không thuộc hẳn về bên nào.

Trong những năm gần đây, số trẻ khuyết tật trí tuệ không xác định được mức độ ngày càng tăng. Có những trẻ luôn có biểu hiện cho thấy tính tăng động rất mạnh, không lúc nào ngồi yên một chỗ, hình như có một chỗ nào đó bị lệch đi hoặc khả năng ngôn ngữ phát triển chậm hoặc bị lãnh cảm... Cũng có trẻ biết là bị khuyết tật trí tuệ nhưng không thể đo trí lực bằng các trắc nghiệm tâm lý, nhưng cũng không thể coi như bình thường và không đến mức gọi là trẻ tự kỷ. Tất nhiên, những đứa trẻ này đều có những cá tính mạnh – yếu riêng. Tôi trình bày vấn đề này để các bạn hiểu

rằng có rất nhiều nhóm trẻ bao gồm trẻ bị tự kỷ, trẻ bị rối loạn tăng động giảm chú ý, trẻ bị khuyết tật học tập, hoặc trẻ thuộc nhóm trung gian. Vì vậy, các bạn có thể nghĩ thế này: họ hàng thân thiết của bệnh tự kỷ là bệnh rối loạn tăng động giảm chú ý và bệnh khuyết tật học tập; hoặc trường hợp bị bệnh rối loạn tăng động giảm chú ý và bệnh khuyết tật học tập ở mức độ nặng chính là bệnh tự kỷ. Không thể dùng một câu đơn giản để đưa ra kết luận về mối quan hệ giữa bệnh tự kỷ và bệnh rối loạn tăng động giảm chú ý hay khuyết tật học tập. Tuy nhiên, tôi có thể khẳng định những bệnh đó có mối liên hệ gần gũi thông qua tính liên tục giữa chúng.

Tôi đã từng được mời tham gia buổi hội thảo lớn về bệnh tự kỷ được tổ chức ở Amsterdam, Hà Lan vào năm 1994. Tôi nhớ tôi đã từng gặp rất nhiều chuyên gia tại hội thảo và tôi đã nói rằng: giữa bệnh tự kỷ, rối loạn tăng động giảm chú ý và khuyết tật học tập không có ranh giới nào rõ ràng mà chỉ có tính chất liên tục. Ở đó, khá nhiều chuyên gia cùng chung quan điểm với tôi và cũng có người bắt đầu nghĩ theo chiều hướng đó. Tôi không có ý định xếp bệnh tự kỷ, bệnh rối loạn tăng động giảm chú ý, bệnh khuyết tật học tập thành một hàng đơn giản, mà tôi sẽ sắp xếp theo tính chất liên tục của chúng: có trẻ phù hợp với hai, thậm chí cả ba bệnh,

hoặc có trẻ ở trung gian và có trẻ không thể phân định thuộc bệnh nào mặc dù tiêu chuẩn khám bệnh của mỗi loại là khác nhau.

Nói đến khuyết tật trí tuệ, giữa trẻ có trí tuệ bình thường và trẻ bị khuyết tật trí tuệ vẫn có tính chất liên tục; giữa trẻ bị tự kỷ và trẻ bị bệnh rối loạn tăng động giảm chú ý, trẻ khuyết tật học tập cũng có tính liên tục. Đồng thời giữa các nhóm bệnh đó còn rất nhiều nhóm, kiểu bệnh khác nữa. Khi xét tới khuyết tật phát triển trí não, có một vấn đề khá khó khi nhận định các bệnh ở mức độ như thế nào. Vì vậy, những vấn đề bình thường, hay bất thường của chúng ta cũng luôn là những vấn đề được nhắc đến trong tính chất liên tục.

BỆNH RỐI LOẠN TĂNG ĐỘNG GIẢM CHÚ Ý VÀ KHUYẾT TẬT HỌC TẬP

Tôi thường xuyên nghe thấy các từ như “bệnh rối loạn tăng động giảm chú ý” và “bệnh khuyết tật học tập”... Tuy nhiên, tôi không biết nên hiểu những trẻ bị các bệnh này như thế nào. Trong đầu tôi vẫn luôn tồn tại câu hỏi rằng mình nên tiếp xúc và dạy dỗ những đứa trẻ này ở môi trường giáo dục như thế nào cho phù hợp.

Để ý lũ trẻ trong trường, tôi thấy có những trẻ gây ra rất nhiều những hành động có vấn đề và gây rắc rối. Tôi không biết tại sao lũ trẻ lại có những hành động như vậy? Làm ơn chỉ cho tôi biết mối liên quan và sự khác nhau giữa trẻ tự kỷ và trẻ bị rối loạn tăng động giảm chú ý, trẻ khuyết tật học tập.

Cô nuôi dạy trẻ

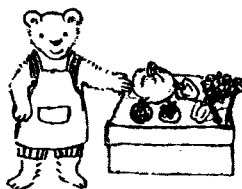
Tôi thấy trẻ bị coi là khuyết tật học tập và trẻ bị xem là mắc bệnh rối loạn tăng động giảm chú ý đều có biểu hiện hành vi giống nhau. Vậy giữa hai đối tượng này có điểm gì khác nhau không?

Giáo viên tiểu học

Số lượng trẻ mắc bệnh rối loạn tăng động giảm chú ý và trẻ khuyết tật học tập ngày càng tăng

Khi trẻ không bị khuyết tật trí tuệ, nhưng bị trì trệ khi học mọi thứ, trong từ ngữ chuyên môn ngành giáo dục, người ta gọi đó là khuyết tật học tập (LD). Dấu hiệu nhận biết đầu tiên trẻ bị khuyết tật học tập được thầy Ueno thuộc trường Đại học Tokyo Gakugei chỉ ra: “Đó là những trẻ không chịu ngồi yên, không chơi với mọi người, chậm hiểu những chỉ dẫn trong môi trường tập thể, hoạt động tập thể kém, rất hay gây rắc rối, không hiểu rõ suy nghĩ và cảm xúc của đối phương, dễ mất tập trung, vụng về, lười vận động, không chú ý nghe thầy cô giảng bài”.

Những trẻ như vậy không thể theo kịp được bài học trên lớp và gặp khó khăn trong học tập như: “Đọc kém, viết kém, tóm tắt lại suy nghĩ của mình rồi phát biểu cũng kém, chậm nhớ bảng

cửu chương, tính toán kém. Trẻ có những biểu hiện trên thường có học lực kém và chưa hình thành thái độ tích cực học tập”. Trên đây là một số dấu hiệu nổi bật dễ nhận biết của trẻ khuyết tật học tập. Do đó những vấn đề và khái niệm bệnh khuyết tật học tập chỉ được bộc lộ sau khi trẻ bắt đầu đi học.

Thêm vào đó, trẻ bị khuyết tật trí tuệ cũng có quá trình học tập không thuận lợi, nhưng không được gọi đó là bệnh khuyết tật học tập mà là chậm phát triển về học tập. Bất kể trẻ có vấn đề khuyết tật học tập hay không, trường hợp khả năng tập trung chú ý kém và hành động bột phát không biết hối lỗi, không biết sai, người ta sử dụng thuật ngữ phân loại khám bệnh trong y học gọi đó là bệnh giảm chú ý, hay giảm tập trung (ADD). Nếu trẻ có thêm tính tăng động không chịu ngồi yên, người ta gọi đó là bệnh rối loạn tăng động giảm chú ý (ADHD).

Mặt khác, một nhóm chuyên gia đã lập ra các nhóm phân loại khám bệnh khác. Họ cho rằng những trẻ có biểu hiện như sau là trẻ bị rối loạn tăng động giảm chú ý: “Thường xuyên không chú ý đến công việc và học tập; khó duy trì một vấn đề hoặc trò chơi nào đó;

không nghe rõ những gì được người khác bắt chuyện; không tuân theo các chỉ dẫn, không thể sắp xếp vấn đề theo trình tự; ghét làm những việc cần có sự nỗ lực về tinh thần, hay quên đồ, dễ bị một số yếu tố kích thích làm mất kiểm soát; thường xuyên quên những việc phải làm hằng ngày; không để chân tay yên, luôn bồn chồn bứt rứt; thường đứng lên khỏi chỗ ngồi; thường chạy vòng quanh; thường muốn nhảy lên chỗ cao; không ngồi chơi yên được; luôn chạy nhảy cử động; nói nhiều; trả lời trước khi đối phương hỏi xong; không chờ đến lượt mình theo thứ tự; làm phiền người khác”.

Như vậy, xét các biểu hiện hành vi của trẻ bị rối loạn tăng động giảm chú ý, ta thấy gần một nửa trong số đó là bệnh về khuyết tật học tập. Phần lớn những trẻ có khuyết tật học tập là có vấn đề về tính tăng động giảm chú ý.

Trước tiên tôi muốn đề cập đến các đặc điểm nổi bật nhất của bệnh rối loạn tăng động giảm chú ý. Có ba đặc điểm nổi bật. Đặc điểm thứ nhất, đó là trẻ không chú ý, tức là không có khả năng tập trung. Do đó, chúng không thể xử lý tốt mọi việc, không duy trì tập trung được lâu và tâm trí lúc ở chỗ này lúc chỗ khác. Chúng không để ý đến những điều quan trọng, hoặc cho dù miễn cưỡng để tâm vào cũng sẽ bị mất tập trung ngay nếu có những thông tin hoặc kích thích khác.

Mặc dù trẻ có vấn đề không chú tâm, sự chú ý không kéo dài được, nhưng đôi khi trẻ bị rơi vào trạng thái chỉ để tâm cố định vào một thứ nào đó và không thể tách ra khỏi nó. Một khi trẻ đã hướng sự chú ý cố định vào một thứ, trẻ rất khó được chuyển sang đối tượng khác. Đó không phải là khả năng tập trung chú ý, mà đó là sự để tâm quá mức. Đây chính là đặc điểm lớn nhất.

Đặc điểm thứ hai, đó là tính tăng động. Trẻ không ngồi yên một chỗ mà nhảy nhót, đi lại chỗ này chỗ kia. Những biểu hiện như này gọi là hành vi có tính tăng động. Trước tiên đó là việc trẻ thường xuyên vận động. Thỉnh thoảng trẻ muốn trèo lên chỗ cao và đi vòng quanh theo một vòng tròn. Có trẻ chịu ngồi yên một chỗ nhưng một bộ phận nào đó trên cơ thể phải ngoáy ngoáy chỗ này chỗ kia. Có trẻ quay đầu phía này phía kia, vặn người, cử động chân tay lung tung. Bình thường chỉ cần ngoáy ngoáy, cử động chân tay mình là được, nhưng ở trẻ rối loạn tăng động giảm chú ý có khi nghịch hoặc làm cử động cả chân tay của bạn bên cạnh. Trường hợp này gọi là tăng động phi di chuyển.

Đặc điểm thứ ba là hành động mang tính bột phát. Chỉ cần nghĩ là phải như thế này, lập tức trẻ làm ngay như vậy. Ví dụ như yêu cầu, nguyện vọng gì đó của trẻ chẳng hạn. Chúng không thể trì hoãn hoặc chịu đựng được.

Sự kết hợp của ba đặc điểm trên tạo thành bệnh rối loạn tăng động giảm chú ý. Tuy nhiên, mức độ nặng nhẹ của bệnh lại tùy vào từng trường hợp cụ thể. Nếu như mọi người nhìn một đứa trẻ và cảm thấy nó bất bình thường thì phần nhiều các trường hợp trẻ đó bị mắc chứng bệnh rối loạn tăng động giảm chú ý.

Đặc tính không thể bình tĩnh ngồi yên, khur khur theo ý mình

Trong số những đặc điểm của trẻ bị rối loạn tăng động giảm chú ý, trẻ không có khả năng tập trung, không chú ý, không bình tĩnh và luôn để ý một cái gì đó. Trẻ luôn để tâm vào một cái gì đó và khó bình tĩnh bởi chúng không thể chú ý tới những thứ trong phạm vi rộng và cũng không thể đồng thời nghĩ tới cùng một lúc nhiều thứ.

Sau khi rất nhiều thông tin và kích thích đi vào não bộ, con người sẽ quyết định lựa chọn cái nào là quan trọng nhất trong nhiều đối tượng nhận thức. Dù có bị nhầm lẫn một chút, não bộ cũng có thể tự điều chỉnh cho phù hợp. Người ta gọi đây là chức năng tổng hợp đồng thời hoặc khả năng thống nhất của não bộ. Đó là tất cả các năng lực như tìm ý nghĩa những thông tin nghe nhìn, ghi nhớ, gọi tên, cử động chân tay và một số năng lực khác. Ở đó xuất hiện sự chênh lệch cá nhân: có trẻ khả năng thống nhất

các chức năng mạnh, có trẻ yếu năng lực đó hoặc có trẻ chỉ mạnh ở một phần nào đó. Thông thường chúng ta cùng lúc sẽ tiếp nhận rất nhiều thông tin, nhưng luôn biết cảm nhận cái nào là quan trọng nhất, điều nào không quan trọng sẽ bị loại bỏ. Tuy vậy, cũng có một vài trẻ yếu bẩm sinh về chức năng đó. Những đứa trẻ như thế không thể nhận đồng thời nhiều thông tin và việc nhận thông tin chỉ giới hạn trong phạm vi hẹp. Đó là trẻ tự kỷ. Những trẻ tiếp nhận và xử lý thông tin trong phạm vi rất hẹp là trẻ rối loạn tăng động giảm chú ý. Có thể nói trẻ tự kỷ và trẻ bị rối loạn tăng động giảm chú ý chỉ có thể nhìn thấy một điểm nào đó hoặc nhìn thấy trong phạm vi hẹp.

Những trẻ này không có khả năng tổng hợp, không biết cách hành động phù hợp theo quy tắc thông thường của xã hội. Ví dụ, có những trẻ đứng ngồi không yên, lanh chanh chỗ nọ chỗ kia trong khi đang lễ ra em phải hiểu thật rõ bài giảng của cô giáo khi các bạn đều tập trung trong phòng học, ngồi xem kịch hoặc nghe cô giáo kể chuyện.

Vậy tại sao chúng lại đứng ngồi không yên? Bởi vì chúng khó có thể tổng hợp được nhiều thông tin với nhau và không thể đoán đúng trọng tâm của bất kỳ cái gì. Trong khi các bạn đang nghe cô giáo kể chuyện, chúng nghe thấy tiếng chó sủa ở phía xa.

Vào những lúc như vậy, đứa trẻ không chịu ngồi yên sẽ nghĩ “A, con chó đang sữa kìa”, và tâm trí chúng sẽ chuyển ngay sang đối tượng là con chó và không thể nghe thấy cô giáo đang nói gì.

Nếu là đứa trẻ bình thường, mặc dù biết “ngoài kia chó đang sữa”, nhưng nó vẫn không để tai và mắt mình ra khỏi câu chuyện của cô giáo, bởi nó có thể cùng lúc xử lý nhiều thông tin.

Những đứa trẻ “chỉ tập trung vào một đối tượng” nếu có đi học, chỉ cần nảy ra ý tưởng “hôm nay về nhà, nó sẽ xem ngay chương trình ti vi yêu thích”, thì tự nhiên không còn biết cô giáo đang nói gì nữa. Những đứa trẻ bình thường dù có nghĩ rằng “Sao mãi mà giờ học chưa kết thúc nhỉ? Đói bụng thế! Muốn ăn quá!”, thì chúng vẫn chịu khó tiếp tục nghe cô giáo giảng bài được. Đó là bởi chúng có thể tập trung vào nhiều vấn đề.

Những đứa trẻ vụng về, không hoàn hảo về chức năng tổng hợp đồng thời hoặc những đứa trẻ chỉ tập trung vào một đối tượng thường liên tục thay đổi đối tượng được chú ý. Mặt khác cũng có trường hợp trẻ chỉ để ý vào một đối tượng duy nhất, mà không thể chuyển tâm trí sang đối tượng khác.

Với những đứa trẻ có chức năng tổng hợp đồng thời tốt và những đứa trẻ có khả năng tập trung cao độ, chúng biết nên tập trung vào đối tượng nào, đối tượng nào là quan trọng lúc này. Đối tượng nào không quan trọng, chúng có thể nghe hoặc nhìn thấy nhưng dễ dàng bỏ qua. Vì vậy chúng có thể xử lý nhiều thông tin cùng lúc và khéo léo, nhanh nhẹn. Đây là những biểu hiện thể chất bẩm sinh có sức ảnh hưởng lớn. Có thể có nhiều bạn nghĩ rằng những đứa trẻ vụng về khi mặc quần áo, dùng thìa... cũng giống như đứa trẻ không chịu ngồi yên có thể chất và tổ chức như trên. Tôi mong bạn đọc hiểu rằng tùy vào từng đứa trẻ mà cũng có đứa trẻ có thể chất như thế.

Hành động bột phát không biết hối lỗi, không biết sai

Con người ai cũng vậy, trước khi nghĩ rằng “muốn làm điều gì đó”, thường có một tâm lý phản biện ngược lại “nhưng có lẽ mình không nên làm thế”. Nhưng trường hợp “muốn làm một điều gì đó” mà không xuất hiện tâm lý phản biện ngược lại, người ta gọi đó là khả năng kiểm soát hành động kém. Tôi xin đưa ra một ví dụ cụ thể thế này: “Có một chiếc túi xách tay ở phía kia”, nghĩ rằng “muốn mua” nhưng nhìn trong ví không thấy có đủ tiền. Khi đó,

chúng sẽ nảy ra ý định “ăn trộm tiền thôi”. Đây gọi là hành vi bản năng không kiểm soát.

Lý trí của chúng ta thường tồn tại hai tâm lý trái ngược nhau, và não bộ sẽ điều chỉnh xử lý. Giả sử ai đó khi tức giận thường có hành động bột phát “định đánh người khác”. Khi đó tự bản thân người đó sẽ nói với mình rằng “không được đánh” và họ không đánh. Người biết lựa chọn tâm lý, hành động theo hướng tốt đẹp là người biết kiểm soát hành động bột phát tốt.

Việc kiểm soát hành động bột phát tốt hay không tốt giống như các vận động, cử động khéo léo hay vụng về và dẫn đến việc kiểm soát tâm lý, tình cảm tốt hay không. Với nghĩa đó, chúng ta thấy rằng con người hiện đại kiểm soát hành động bột phát kém. Nguyên nhân một phần là do bẩm sinh, nhưng cũng có thể do ngay từ khi còn nhỏ, trẻ không được rèn luyện cách giải quyết vấn đề tốt trong lúc chơi với bạn bè.

Ví dụ trong lúc trẻ đang chơi với bạn, trẻ làm theo ý mình và bạn chơi cùng rất tức giận hoặc khóc khiến trẻ không được chơi với người bạn đó nữa. Từ sự việc đó, trẻ sẽ hiểu ra rằng “Nếu mình cứ làm theo ý mình, mình sẽ đánh mất người bạn chơi cùng”, và lần sau trẻ sẽ nhớ không làm như thế nữa. Nếu trẻ liên tục lặp đi

lặp lại những sự việc tương tự như vậy, trẻ sẽ biết cách kiểm soát tâm lý của mình tốt hơn.

Tuy nhiên, trong cuộc sống hiện đại ngày nay, trẻ ít khi được ra ngoài chơi cùng bạn bè, anh chị em họ hàng... nên trẻ không có cơ hội được trải nghiệm rèn luyện cách kiểm soát tâm lý.

Nhờ quá trình rèn luyện lặp đi lặp lại mà chúng ta biết cách kiểm soát tốt tâm lý của mình. Tuy nhiên, điều quan trọng nhất là bản thân mình phải có một hình ảnh tích cực, tức là tự mình luôn coi trọng mình, tự mình đánh giá được bản thân và tự biết cách kiểm soát. Trường hợp trẻ không có hình ảnh tích cực về bản thân, chúng thường dễ gây ra các hành động bột phát.

Người kiểm soát hành động bột phát kém, cho dù là trẻ nhỏ hay người lớn cũng đều là những người không có hình ảnh tích cực về bản thân. Nói cách khác, người không biết tự hào về bản thân mình, không thể khẳng định mình thì người đó rất dễ đánh mất sự tự kiểm soát.

Để trẻ có thể coi trọng mình, tự khẳng định mình, chúng cần có nhiều người coi trọng, yêu thương chúng. Tôi cho rằng điều rất

quan trọng đối với một đứa trẻ, đó là trong cuộc sống, tự chúng cảm nhận thấy rằng “có nhiều người quan tâm, yêu thương mình”. Nếu không được ai yêu thương, quan tâm trong cuộc đời này, con người sẽ không bao giờ tự tin vào bản thân, cũng không bao giờ dám khẳng định mình. Đối với trẻ con, điều đó hoàn toàn đúng và cần thiết.

Vậy chúng ta cần phải suy nghĩ xem nên đưa ra phương pháp dạy dỗ trẻ kiểm soát hành động bột phát như thế nào cho tốt. Tức là hãy làm thế nào để trẻ cảm nhận được rằng “có người thích tôi, có người yêu thương tôi”.

Trẻ con nếu không cảm nhận được tình yêu thương từ cha mẹ, thầy cô, từ những người hằng ngày gần gũi với trẻ... thì chúng sẽ không có khả năng sinh tồn. Nghĩa là trẻ sẽ không có năng lực coi trọng và yêu thương bản thân. Kết quả điển hình của tâm lý không yêu thương mình, chính là tự sát. Đôi khi điều đó khiến trẻ làm tổn thương người khác.

Con người chúng ta chỉ cần biết rằng mình được trân trọng, thì tự nhiên chúng ta sẽ được tiếp thêm hi vọng sống, chúng ta có thể kiểm soát hành động bột phát tốt hơn rất nhiều. Khi con người có thể kiểm soát tốt hành động bột phát của mình, tự nhiên chúng

ta cũng tự an tâm với bản thân và trở nên biết trân trọng và tự hào về sự tồn tại của mình.

Tiếc thay trẻ bị bệnh rối loạn tăng động giảm chú ý và khuyết tật học tập thường không được người khác chấp nhận hay yêu thương. Nhưng trẻ khuyết tật trí tuệ lại dễ nhận được sự chấp nhận và yêu thương của người khác.

Có lẽ bởi vì những đứa trẻ bị bệnh rối loạn tăng động giảm chú ý và khuyết tật học tập không bị khuyết tật trí tuệ nên rất khó được cha mẹ và người xung quanh chấp nhận tình trạng của chúng hoặc hành động chúng gây ra. Đồng thời cha mẹ và những người xung quanh luôn muốn coi những đứa trẻ này là đứa trẻ bình thường, và thường cố sức làm điều gì đó với chúng. Cứ như vậy, đứa trẻ ngày càng có nhiều hành động bột phát, càng không thể nào kiểm soát được bản thân mình. Điều đó khiến trẻ sống theo cách sống thờ ơ với giá trị bản thân.

Các vận động cơ thể vụng về

Các động tác toàn thân và vận động tay chân vụng về cũng là một biểu hiện của trẻ bị rối loạn tăng động giảm chú ý. Chúng không bị tê liệt chân tay như trẻ bị bại não, chỉ là cơ thể không cử động

theo đúng ý muốn mà thôi. Khi không cử động được theo đúng ý mình, trẻ không thể vận động chân tay một cách khéo léo được. Về cơ bản chúng ta sẽ thấy hơi khó để phân loại những đứa trẻ như này thành nhóm. Thực chất đây là vấn đề chức năng thần kinh không bình thường. Vì thế chúng ta cần phải giáo dục, dạy dỗ trẻ theo hướng giúp cho chức năng thần kinh của trẻ hoạt động tốt hơn.

Chức năng thần kinh tổng hợp kém có thể dễ dàng nhận thấy qua hệ thống vận động. Trẻ càng lớn, động tác sử dụng ngón tay của trẻ càng vụng về, vận động toàn thân càng lỏng lẻo. Ví dụ, trẻ không cài được khuy áo, không cầm được thìa, không biết buộc dây giày, cởi quần áo.

Đối với những trẻ có chức năng tổng hợp kém, chúng có thể làm được gì? Thường chúng chỉ có thể dễ dàng ngồi đu quay hoặc nhún nhảy trên giàn nhún. Với những trò chơi như thế này, trong số những đứa trẻ bị rối loạn tăng động giảm chú ý hay trẻ tự kỷ cũng có những trẻ chơi rất giỏi. Nhưng với những trò chơi cần sự kết hợp khéo léo cả tay và chân, hoặc các động tác cần cả vận động và các giác quan, chúng chơi rất kém như trò nhảy dây, ném bóng,...

Vốn dĩ con người chúng ta được tri giác gửi thông tin để tạo hình ảnh cơ thể của mình, vì vậy cho dù không nhìn, chúng ta vẫn có thể hình dung chính xác mối quan hệ vị trí của các bộ phận trên cơ thể.

Với trẻ bị rối loạn tăng động giảm chú ý, chức năng đó không hoàn thiện. Có thể nói, rất hiếm trường hợp trẻ có thần kinh hoạt động tốt trong nhóm trẻ bị rối loạn tăng động giảm chú ý. Nhóm trẻ này thường xuyên bị va vấp vào một vật nào đó, hay va đầu vào cột nhà, gây thương tích. Trẻ rối loạn tăng động giảm chú ý rất vụng về với cơ thể của mình, nên đôi khi chúng muốn vứt cả cơ thể mình đi trong những giờ thể dục hoặc chơi thể thao. Cũng có khi chúng bực mình muốn đá phăng mọi thứ và lột hết các móng tay.

Chúng ta – người không bị mắc bệnh đó – sẽ khó có thể hiểu được những việc như: tri giác và cảm giác không nhạy bén hay hình ảnh cơ thể không rõ ràng, hoặc các chức năng tổng hợp đồng thời liên quan đến vận động cảm giác kém, không thể thực hiện hoặc suy nghĩ cùng lúc nhiều sự việc, hành động. Nếu ai đã từng học lái xe ô tô đều nhớ: Ở cơ sở dạy lái ô tô, giáo viên thường nhắc nhiều đến các trường hợp “phanh chậm”, “tại sao lại hay chết máy?”

Khi lái xe ô tô, chúng ta phải cùng lúc thực hiện nhiều động tác, sử dụng chức năng cảm giác và hệ vận động. Những người mới học khó có thể lái xe tốt được. Thế nên các giáo viên dạy lái xe thường hay câu gắt: “Tại sao có việc này mà cũng không thể làm được?”. Nhưng giáo viên có câu gắt đến đâu, học viên cũng chưa chắc đã tốt lên được. Khi bị quát mắng, học viên lại càng bối rối, càng làm không tốt.

Việc dạy dỗ nhóm trẻ này không khác gì với việc dạy lái xe ô tô cho người mới bắt đầu. Chỉ cần các bạn thử cảm giác của giáo viên dạy những học sinh kém về thần kinh vận động đến học lấy bằng lái xe thì bạn sẽ hiểu. Nghĩa là các bạn hãy hình dung mình đang dạy những người nếu không lên xe nhiều gấp mấy lần người khác thì không thể đi xe được. Nhóm trẻ này luôn ở trong tình trạng như vậy.

Trẻ bị bệnh rối loạn tăng động giảm chú ý

Chương trình truyền hình kênh NHK có tên “Tiêu điểm ngày nay” từng nói về bệnh rối loạn tăng động giảm chú ý và có tác

động lớn tới khán giả. Càng ngày sức ảnh hưởng của chương trình càng rộng, do đó lần này, người ta đã xây dựng một chương trình kéo dài một tiếng lấy tên “NHK đặc biệt”. Theo tôi, chương trình được chú ý như thế, có lẽ bởi số lượng trẻ bị rối loạn tăng động giảm chú ý ngày càng tăng, và nhiều người đang lúng túng chưa biết làm thế nào khi con em mình bị bệnh.

Đứa trẻ xuất hiện trong chương trình chính là đứa trẻ mà tôi đang theo dõi tại trung tâm khám bệnh của mình. Trước khi chương trình “NHK đặc biệt” được thực hiện, nhóm tổ chức sản xuất nhận được nhiều gợi ý và đứa trẻ xuất hiện trong chương trình, ngay khi gặp lần đầu, tôi đã biết bé bị bệnh rối loạn tăng động giảm chú ý.

Tôi đã từng nghĩ làm gì có nhiều đứa trẻ mà hội tụ đầy đủ cả những đặc điểm và biểu hiện bệnh như thế. Trong nhóm trẻ này, có trẻ bị nặng đến mức không thể tự mình dừng hành vi khác với hành vi theo ý muốn của mình. Nhưng từ trước đến nay, người lớn xung quanh chúng lại là người đối xử không tốt với chúng khi liên tục nói “Hãy im ngay đi!” mặc dù biết chúng không thể làm được điều đó. Người lớn cho rằng: “Nếu yêu cầu chúng làm thế này thế kia chắc là khó, nhưng nếu yêu cầu chúng yên lặng, chắc chúng có thể làm được”.

Nhưng chính việc ngồi yên một chỗ mới là việc khó. Có thể chúng ta sẽ đi bộ được một tiếng liên tục, nhưng đứng yên hàng tiếng thì rất khó. Hoạt động luôn dễ dàng hơn ngồi yên. Nhóm trẻ này lại là nhóm trẻ ưa hoạt động và hoạt động quá nhiều. Trong khi đó, người lớn lại thường xuyên mắng chúng: “Có mỗi việc ngồi yên mà cũng không làm được hay sao?”. Đương nhiên là chúng không thể làm được. Cứ như vậy, tình trạng bệnh của trẻ càng trở nên tồi tệ.

Sau khi tôi giải thích cho phụ huynh về tình trạng của trẻ và khuyên họ không nên mắng trẻ nữa thì tình hình sẽ khả quan hơn. Nhưng ngay lập tức họ đã trả lời rằng: “Làm sao tôi có thể chịu được khi không mắng nó?” Tôi nói thêm: “Anh chị có thể nói cho cháu biết cháu nên làm gì, chứ đừng mắng cháu. Anh chị cần nỗ lực trong việc đó”.

Ông bố trả lời: “Có khi tôi không thể làm được điều đó”. Tôi hỏi lại: “Việc anh không thể chịu được nếu không mắng đứa trẻ, cũng giống như việc đứa trẻ không thể chịu được nếu không có những hành vi như thế. Vậy ai sẽ là người chịu nhin trước? Nếu đứa trẻ chịu nhin được trước, chắc anh cũng sẽ chịu nhin được chứ?”.

Ba tuần sau, tôi gặp lại ông bố đó. Anh ta tâm sự một cách tự tin: “Hai tuần tôi mới chỉ giận đứa nhỏ ba lần thôi.” Thật là một ông bố thật thà và tốt tính. “Số lần con bị tôi giận giảm đi, tôi cũng nhìn nó theo một cách khác. Tôi nghĩ nếu mình cứ mắng nó, sợ nó sẽ không khỏi, nên tôi đã cố gắng.”

Vấn đề ở đây là việc bị mọi người tức giận khiến trẻ có suy nghĩ mình bị phủ định. Những đứa trẻ luôn bị cha mẹ và người xung quanh mắng, chúng sẽ không được định hướng là phải có niềm kiêu hãnh về bản thân mình, và chúng cũng không có cơ hội gặp những người đánh giá tích cực về chúng. Những đứa trẻ không có niềm kiêu hãnh hoặc sự tự tin thì các hành động bột phát sẽ ngày càng nhiều, gây ra nhiều vấn đề phiền hà hơn nữa.

Không chỉ những đứa trẻ bị rối loạn tăng động giảm chú ý, mà khi chúng ta tiếp xúc với những đứa trẻ bình thường, chúng ta thường có thói quen cảnh cáo nhẹ nhàng cho chúng biết và thường nhắc đi nhắc lại nhiều lần điều đó, bắt chúng phải nghe. Ví dụ, nếu cảnh cáo nhẹ nhàng: “Không được làm như thế” và chỉ cần nói một lần như thế là đủ rồi. Nhưng chắc chắn các bạn cũng

vậy, có nhiều lúc vẫn hay hỏi một cách giận dữ: “Tại sao con lại làm chuyện này hả?”.

Với những đứa trẻ bình thường, không cần nghe lý do, chúng cũng biết được yêu cầu “dừng lại”. Nhưng những trẻ rối loạn tăng động giảm chú ý không biết tại sao mình hành động như vậy. Vì thế, để có thể truyền đạt điều mình muốn nói cho trẻ không đơn giản chút nào.

Và tất cả những gì liên quan đến đứa trẻ đều được phát trên truyền hình. Cha mẹ và các thầy cô đã thể hiện thái độ và tình cảm tích cực với trẻ, và có lẽ đó là lý do khiến tâm hồn đứa trẻ thay đổi rất nhiều.

TRẺ MẮC BỆNH TỰ KỶ

Bác sĩ tâm thần học Leo Kanner là người đầu tiên báo cáo về bệnh tự kỷ - trẻ khuyết tật trí tuệ dẫn đến chậm phát triển kỹ năng giao tiếp và những kỹ năng khác. Ở đây, tôi sẽ giới thiệu sơ qua về bệnh tự kỷ và cách tiếp xúc với trẻ tự kỷ như thế nào?

“Con trai tôi sắp được 3 tuổi nhưng cháu không thể nói được câu gì. Bé thường lẩm bẩm một mình. Hơn nữa, bé cũng không chịu giao tiếp với mọi người xung quanh, không chơi với bạn bè cùng lứa. Tôi đã đi đến một số trung tâm tư vấn nhi đồng và được các chuyên gia về trẻ khuyết tật trí tuệ cho biết: Họ nghi ngờ con trai tôi bị tự kỷ. Bé cũng có một số biểu hiện của tự kỷ, cứ nghĩ tới điều này, tôi lại thấy thật bất an. Tôi có nên đưa con tôi đến bệnh viện không?

Mẹ của trẻ 1 tuổi và 3 tuổi

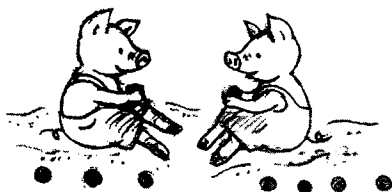

Trẻ mắc bệnh tự kỷ

Có nhiều cách nói về trẻ tự kỷ. Trong cuốn sách do một cặp vợ chồng có con tự kỷ ở bang California, Mỹ đã gọi trẻ tự kỷ là “người nước ngoài khó chịu” hay “đưa con đến từ hành tinh khác”. Qua đó, chúng ta thấy trẻ tự kỷ khác hẳn với những đứa trẻ bình thường, đến mức ngay cha mẹ cũng nghĩ rằng bé hẳn phải là người đến từ hành tinh khác.

Một trong những đặc điểm của trẻ tự kỷ là chúng chỉ tập trung vào một đối tượng. Khi chúng tập trung vào một đối tượng, những thứ khác chúng không thể nào nhìn thấy được nữa. Do đó, một người cha của đứa trẻ tự kỷ ở Mỹ đã thốt lên rằng “trên con đường của đứa trẻ này, tôi chỉ thấy có đúng một con đường sáng nhỏ hẹp chiếu vào”. Chỉ cần đứa trẻ bước lệch khỏi con đường ấy, thế giới của nó sẽ chỉ còn là bầu trời đen kịt.

Nhà thần kinh học Lorna Wing, đồng thời là tác giả cuốn sách *Phổ tự kỷ* (Autism Spectrum) đã viết: “Trẻ tự kỷ không thể đặt vị trí của mình trong thời gian và không gian nào đó.” Câu nói tưởng chừng khó hiểu, nhưng thực sự nó rất đúng và cô đọng khi nói về trẻ tự kỷ. Lorna Wing là một trong số ít những nhà nghiên cứu

nổi tiếng về bệnh tự kỷ trên thế giới, đồng thời bà cũng là mẹ của một bé gái bị mắc bệnh tự kỷ mức độ nặng. Trong phần lời kết của cuốn sách, bà viết: “Bọn trẻ không thể tiến gần đến thế giới của chúng ta, mà chúng ta phải chủ động tiến gần đến chúng. Và không nhất thiết phải bằng cách cưỡng ép, chúng ta vẫn có thể dẫn bọn trẻ đến thế giới này.”

Nếu có một trẻ tự kỷ trong lớp mẫu giáo, mọi người sẽ nhận ra đứa trẻ đó có nhiều biểu hiện khác hẳn với những đứa trẻ khác. Vì vậy, nếu các bậc phụ huynh và các thầy cô trong trường dạy các em giống như các bạn khác trong lớp, chắc chắn họ sẽ gặp rất nhiều khó khăn. Những đứa trẻ này không phải không chịu ngồi yên một chỗ hoặc có các biểu hiện hành vi bất thường. Mà thực tế chúng luôn trong trạng thái không thể thích nghi được. Có cuốn sách viết rằng “đó là bệnh khó nhìn ra được”. Nghĩa là họ không thể nhìn thấy và không thể hiểu điều gì đang diễn ra bên trong đứa trẻ. Chính điều đó khiến những bậc phụ huynh phải dùng rất nhiều cách diễn đạt khác nhau khi giải thích cho những hành động của con mình.

Người đầu tiên báo cáo về bệnh tự kỷ là nhà nghiên cứu chuyên ngành y học thần kinh, ông Leo Kanner. Ông là người đã để lại nhiều thành tựu cho ngành y học thần kinh nhi khoa. Theo báo cáo nghiên cứu của ông càng ngày số lượng trẻ có xu hướng bị tự kỷ và khuyết tật trí tuệ càng tăng.

Cụ thể, những đứa trẻ như thế nào ngày càng tăng lên? Đó là những đứa trẻ không khuyết tật trí tuệ hoặc bình thường hoặc có bị chậm phát triển nhưng ở mức độ nhẹ. Tuy nhiên, những đứa trẻ đó có biểu hiện tự kỷ rõ ràng và số lượng ngày càng tăng trong thời hiện đại này, được gọi là “tự kỷ chức năng cao”.

Trẻ bị rối loạn tăng động giảm chú ý và trẻ khuyết tật học tập có mối liên hệ sâu sắc, không thể tách rời với trẻ bị tự kỷ, cũng ngày càng gia tăng. Ở nhiều mặt, đặc điểm của trẻ tự kỷ cũng có những chỗ tương tự với trẻ bị rối loạn tăng động giảm chú ý và trẻ khuyết tật học tập, thậm chí có thể chúng trùng khớp và có tính liên tục.

Thí nghiệm Shally và Anne

Một thí nghiệm nổi tiếng được gọi là “Thí nghiệm Shally và Anne” đã được thực hiện để mọi người có thể hiểu rõ về những đứa trẻ

như vậy. Tôi xin được tóm tắt qua thí nghiệm này cho bạn đọc dễ hiểu.

Đối tượng là hai bé gái bình thường, đang chơi trò chơi bắn bi với nhau. Các nhà nghiên cứu quan sát hai bé chơi thông qua một tấm gương một chiều.

Chiếc gương được đặt trong phòng điều trị và trong phòng chơi trò chơi. Ta có thể quan sát hai bé chơi với nhau từ một phía của gương mà hai bé không hề biết. Phía bên này gương là trẻ tự kỷ và trẻ có khả năng nói những từ đơn giản cùng quan sát Shally và Anne chơi trò chơi. Không chỉ có trẻ tự kỷ, mà cả những trẻ có đầu óc bình thường, trẻ bị bệnh Down cũng tham gia và quan sát hai bé.

Trò chơi chỉ là trò bắn bi đơn giản. Trong lúc đang chơi, Shally đột nhiên nói rằng: “Tôi có chút việc bận rồi”, sau đó cô bé rời khỏi căn phòng. Trước khi rời phòng, Shally còn nói: “Đây là bi mà tôi đã giành được”, rồi sau đó cô bé cất các viên bi của mình vào một chiếc hộp ở trong phòng.

Chỉ còn lại một mình trong phòng, Anne lại chơi tiếp. Nhưng sau đó chán quá, cô bé nói một mình “Thôi chán quá rồi”, và không chơi nữa. Anne cất viên bi của mình vào cái hộp ở cạnh đó. Tiếp theo, cô bé nghĩ điều gì đó, rồi Anne lấy hết bi của Shally cho vào hộp của mình.

Từ phía đối diện, những đứa trẻ đã nhìn thấy Shally trước khi rời phòng đã cho các viên bi vào cái hộp. Tiếp theo chúng lại nhìn thấy Anne, người rời phòng cuối cùng, đã lấy bi trong hộp của Shally đổ vào hộp của mình.

Sau đó, các nhà nghiên cứu đặt câu hỏi với những trẻ đã quan sát sự việc qua màn hình gương ấy: trẻ tự kỷ, trẻ bệnh Down, trẻ bình thường... “Shally sắp xong việc của mình, bạn ấy sẽ trở về phòng. Em nghĩ Shally sẽ đi đến đâu đầu tiên để lấy những viên bi của mình?”. Việc tưởng tượng ra câu trả lời cho câu hỏi trên có lẽ hơi khó chăng? Vậy các bé sẽ trả lời câu hỏi này như thế nào?

Những đứa trẻ bình thường đều trả lời: “Bạn Shally sẽ đi xem bên trong cái hộp mà mình đã cất vào đó trước.” Nhưng nhóm trẻ tự kỷ, hầu hết đều cho rằng: “Shally sẽ đi xem phía bên trong cái hộp của Anne”.

Chắc chắn Shally không thể biết được Anne đã đổ các viên bi của mình vào hộp của bạn ấy. Nhưng chúng nghĩ rằng Shally biết

điều đó. Điều đó cho thấy, nhóm trẻ tự kỷ gặp khó khăn trong việc phải tưởng tượng và nghĩ đồng thời đến hai sự việc hoặc hai đối tượng.

Trong những trường hợp như thế này, trẻ tự kỷ không thể đồng thời cùng nghĩ tới việc những viên bi thủy tinh của Shally đã bị di chuyển tới hộp của Anne và việc Shally không biết điều đó. Chúng chỉ có thể đi vào duy nhất một trọng tâm mà thôi.

Trẻ tự kỷ khó thực hiện chức năng tưởng tượng. Chúng không sở hữu thế giới hình ảnh. Mặc dù thực tế, trong hộp không còn viên bi thủy tinh nào nữa, nhưng vì Shally không có trong phòng, nên chắc chắn Shally vẫn nghĩ bi thủy tinh còn ở trong hộp, vậy mà chúng không thể tưởng tượng ra được suy nghĩ như thế của Shally.

Trẻ tự kỷ chỉ có thể tập trung vào một đối tượng, một sự việc nào đó mà không thể cùng lúc suy nghĩ từ hai đối tượng hay hai sự việc trở lên. Trẻ rối loạn tăng động giảm chú ý và trẻ khuyết tật học tập cũng có khuynh hướng này ở một mức độ nào đó. Trẻ bị bệnh Down và nhóm trẻ bình thường có thể nghĩ cùng lúc hai đối tượng hay hai sự việc nên chúng định ninh rằng Shally nghĩ các viên bi thủy tinh vẫn ở trong hộp của cô bé.

Trẻ tự kỷ gặp khó khăn trong việc tưởng tượng bất cứ điều gì. Cho dù có trường thành hơn chút nữa, chúng cũng không thể

hiểu được đối phương đang nghĩ gì. Sau này lớn lên, trí tuệ phát triển tốt, tốt nghiệp đại học, nhưng người bị tự kỷ vẫn không thể hiểu được tâm trạng của đối phương, không có khả năng đồng cảm. Do đó, họ rất khó khăn khi sống cùng vợ hoặc chồng, hoặc sống cùng ai đó khác.

Việc không thể cùng lúc xử lý hai công việc và không thể cùng lúc nghĩ tới hai việc gây ra rất nhiều phiền toái cho người bị tự kỷ. Bản thân họ không có khả năng nghĩ đồng thời tới tâm trạng của bản thân và tâm trạng đối phương. Có lẽ điều đó khiến họ khó thiết lập cuộc hội thoại. Mặc dù trẻ tự kỷ nói được, nhưng thường chúng giao tiếp rất kém.

Không thể làm được nhiều thứ cùng một lúc

Người ta thường nói trẻ tự kỷ không chịu ngồi yên, hay trẻ có tính tăng động, nghĩa là lúc nào cũng ngo ngoáy, cử động. Hoặc cũng có cách nói khác rằng trẻ rất dễ thay đổi đối tượng mình chú ý. Mỗi quan tâm của trẻ cứ lần lượt thay đổi từ đối tượng này sang đối tượng khác, khiến mọi người thấy chúng luôn ở trong trạng thái không chịu yên. Đây là hai đặc điểm (biểu hiện) rất dễ được gộp vào và thường có nhiều trẻ mang cả hai đặc điểm này.

Thoảng qua, chúng ta có thể nghĩ rằng tính tăng động và tính dễ thay đổi đối tượng giống nhau, nhưng thực tế trong số những đứa trẻ có tính tăng động, cũng có trẻ không hề quan tâm tới mọi thứ xung quanh, mà chỉ đơn thuần ngo ngoáy lung tung. Trường hợp này không gọi là tính dễ thay đổi đối tượng. Như vậy tính tăng động và tính dễ thay đổi đối tượng không giống nhau.

Một mặt những đứa trẻ này thay đổi liên tục đối tượng quan tâm của mình, mặt khác thỉnh thoảng sự quan tâm của chúng bị gắn chặt vào duy nhất một đối tượng. Những ai quan tâm tới trẻ tự kỷ sẽ phát hiện ra điều này: Đôi khi chúng chỉ tập trung vào một đối tượng và nhất định không chuyển hướng sang đối tượng khác. Ví dụ những trường hợp cho thấy mối quan tâm của chúng bị cố định như: chơi và cứ để vòi nước chảy, hoặc thích nhìn nước xả toilet chảy,... Nhìn bề ngoài, dễ nhầm tưởng tính cố định và tính dễ thay đổi đối tượng là hai vấn đề khác nhau, nhưng thực chất chúng là một: Sự chú ý rơi vào một đối tượng và sự chú ý liên tục thay đổi, nhưng kiểu gì đi nữa biểu hiện đó cho thấy sự quan tâm chỉ rơi vào một đối tượng mà thôi.

Vậy một đứa trẻ bình thường sẽ có biểu hiện như thế nào? Đứa trẻ bình thường có thể cùng lúc hướng sự quan tâm đến nhiều đối

tượng, và chúng có thể bình tĩnh ngồi yên được. Hoặc chúng có thể cùng lúc học được nhiều thứ.

Đối lập với trẻ bình thường, trẻ tự kỷ không thể cùng lúc nghĩ đến nhiều đối tượng và sự việc. Chúng có thể sao chép y hệt những gì được viết, nhưng chúng không có năng lực hay nói đúng hơn là không thể vừa nghe giảng trong giờ học vừa chép bài được dù là những trẻ tự kỷ có chỉ số IQ cao.

Không sở hữu thế giới hình dung tưởng tượng

Trẻ tự kỷ không có thế giới tưởng tượng của riêng mình. Chúng ngại chơi các trò: bắt và chơi với chuồn chuồn, giả vờ làm máy bay... Trẻ khá khó khăn trong việc vừa hát bài hát của bạn voi rồi đứng trước gương, cho tay phía trước mặt và chơi các trò giống như con voi. Chúng không thể giả vờ đóng giả bất cứ một nhân vật nào, huống chi là đóng giả con voi có cái vòi dài. Khái niệm đóng giả nhân vật nào đó hoàn toàn không có trong từ điển của trẻ tự kỷ. Đây chính là điểm khác với trẻ mắc bệnh Down.

Ngoài ra, trong số những đứa trẻ này, khi thời gian trôi đi, có trẻ không hiểu ý nghĩa của một địa điểm sẽ thay đổi. Khi chúng

đi học, phòng học là nơi học tập và là nơi để chơi vào thời gian nghỉ giải lao. Một nơi có thể vừa là nơi để học, vừa là nơi để chơi. Nhưng cũng có trẻ không hiểu được điều đó.

Nhóm trẻ này không hiểu tại sao phải ngồi phía trước bàn mà vừa ban nãy chúng vẫn chạy nhảy loanh quanh đó. Chúng cũng không hiểu lý do tại sao phải phân lớp. Tuy nhiên, tùy giai đoạn bệnh mà có trẻ lờ mờ hiểu, có trẻ hiểu rõ... Thậm chí có trẻ còn không hiểu ý nghĩa ranh giới giữa phòng học và hành lang.

Trẻ bình thường phân biệt rõ ràng phòng học của mình và phòng học của lớp khác nhưng trẻ tự kỷ thì không. Chẳng hạn, trẻ bị bệnh tự kỷ ở mức độ hơi nặng, đặc biệt khi còn nhỏ, rất hay vào nhầm nhà hàng xóm, tự nhiên mở tủ lạnh ra như ở nhà mình. Chúng không phân biệt được đâu là nhà hàng xóm và đâu là nhà mình. Thậm chí ngay cả việc bị lạc đường, chúng cũng không biết.

Với những đứa trẻ này không nên ép buộc chúng làm điều gì. Chúng ta nên xem xét mức độ nhận thức và hiểu vấn đề của trẻ. Nếu chúng ta cố tình cưỡng chế, trẻ sẽ khóc và tức giận.

Nhóm trẻ này khi đi học thường bị mắc bệnh khuyết tật học tập nhưng không có nghĩa khuyết tật trí tuệ nên không thể học được gì. Cũng có khi chúng có thể ghi chép rồi nhớ rất tốt, nhanh

nhớ bảng cửu chương, rất nhớ các mốc năm trong lịch sử hoặc nhớ tên thủ đô và địa danh các quốc gia.

Tuy vậy, trẻ tự kỷ không hiểu được khái niệm về vấn đề ứng dụng và mối quan hệ. A và B giống nhau. B và C giống nhau. Như vậy rõ ràng A và C giống nhau, nhưng trẻ tự kỷ không hiểu điều đó. Hay khi có giả thiết “nếu”, trẻ tự kỷ khó có thể hiểu được điều gì sẽ xảy ra.

Bình thường, bạn sẽ nghĩ, tôi muốn như thế này, nhưng nếu như thế thì mọi người sẽ cười, hay tức giận, hay đau khổ. Trẻ tự kỷ không thể tưởng tượng ra biểu hiện của người đối diện nên thường hành động bột phát theo ý của mình. Vì vậy, mọi người vẫn nói trẻ tự kỷ có tính tăng động và thường xuyên biểu hiện hành động bột phát. Thế giới hình dung tưởng tượng của trẻ tự kỷ rất mờ nhạt. Chẳng hạn khi ném bóng rơi xuống đường, trẻ định nhặt bóng lên, nhưng khi tưởng tượng ra có xe ô tô đang đến, trẻ sẽ không đi nhặt bóng nữa. Nhưng trẻ tự kỷ không lường trước những điều sẽ xảy ra như vậy, nên ngay lập tức chúng sẽ chạy thẳng ra giữa đường nhặt bóng. Do đó, chúng rất dễ bị tai nạn.

Trẻ không thể tập trung đồng thời vào nhiều đối tượng, sự việc, chúng không sở hữu thế giới tưởng tượng, đây là đặc điểm

lớn của người tự kỷ, và cũng là một trong số những đặc điểm của trẻ bị rối loạn tăng động giảm chú ý và trẻ khuyết tật học tập. Vấn đề là dạy nhóm trẻ này cái gì và dạy như thế nào? Nếu không dựa vào phương pháp giảng dạy trực quan thì sẽ không thể dạy được nhóm trẻ này. Ngoài những việc có thể nhận biết bằng mắt, trẻ rất khó tiếp thu. Nếu chỉ nói bằng miệng và giảng bài, trẻ tự kỷ luôn cảm thấy bất an, không tin tưởng.

Thêm một thí nghiệm nữa

Một thí nghiệm nữa đã được tiến hành. Đó là thí nghiệm được người ta đưa ra khoảng ba ô hội thoại trong phim. Trẻ được yêu cầu phải nhớ con số xuất hiện trên ô đó và họ sẽ chiếu nó lên màn hình. Ví dụ, số 3 xuất hiện ở ô ngoài cùng bên phải. Người ta yêu cầu “hãy nhớ con số này”, rồi họ tắt nó đi. Lần tiếp theo, ở ô ngoài cùng bên trái xuất hiện số 5, rồi tắt đi. Tiếp theo là số 7 xuất hiện ở ô giữa màn hình, rồi tắt. Như vậy, “ở mỗi ô có một số xuất hiện. Những số nào đã xuất hiện trong từng ô đó?”.

Chúng ta có thể đọc theo thứ tự “3, 5, 7”. Trẻ tự kỷ thì sao? Nhóm trẻ tự kỷ không đọc số theo đúng thứ tự xuất hiện, mà rất hay trả lời theo thứ tự: “5, 7, 3”. Vậy cách trả lời của chúng ta và

trẻ tự kỷ khác nhau ở chỗ nào? Chúng ta sống trong mối quan hệ thời gian, nhưng trẻ tự kỷ sống trong thế giới thị giác hay trong mối quan hệ không gian.

Có sự khác nhau rõ ràng giữa trẻ bình thường - sống trong thế giới tưởng tượng và trẻ tự kỷ - chỉ sống trong thế giới cụ thể và những gì nhìn thấy trước mắt. Vì thế cách trả lời về con số mới có sự khác nhau như trên.

Một thí nghiệm nữa được thực hiện. Thí nghiệm được gọi là “con số thần kỳ” (magical number). Thí nghiệm này là những bài tập chuyên gia nói để trẻ nghe và trả lời. Trong số trẻ tự kỷ, chỉ có những trẻ có chỉ số IQ cao mới có thể trả lời được.

“Em hãy nói theo đúng những con số tôi nói bây giờ”. “4, 9”. Khi được yêu cầu “hãy nói lại”, chúng ta có thể trả lời: “4, 9”. Tiếp theo “3, 6, 8”. Chúng ta vẫn có thể nhắc lại được đúng với 3 chữ số. Giống như vậy, khi tăng số, hầu hết mọi người có thể nhắc lại khoảng 7 chữ số. Nhưng nếu dãy số lên tới 8 số cũng có người không thể trả lời ngay được, và rất ít người có thể nhắc lại đúng dãy số gồm 9 số. Bạn hãy thử làm bài kiểm tra như vậy xem?

Nếu thứ tự các con số theo đúng như vậy thì trẻ tự kỷ có thể nhắc lại được. Nhưng lần này, nếu yêu cầu chúng nhắc lại theo thứ

tự ngược lại của dãy số, bài kiểm tra như vậy lại có ý nghĩa khác. Khi người ta nói “4, 9”, phải nhắc lại là “9, 4”.

Nhưng trẻ tự kỷ chỉ có thể nói đúng thứ tự dãy số có tới 5 hoặc 7 chữ số. Tại sao lại như vậy? Nếu dãy số tăng lên gồm 5 chữ số, nếu trả lời theo thứ tự xuôi, chúng ta có thể trả lời dễ dàng, thậm chí với dãy số gồm 7 chữ số. Nhưng sẽ quá khó nếu phải yêu cầu nhắc lại theo thứ tự ngược. Bản thân chúng ta nếu phải nhắc lại dãy 5 chữ số theo thứ tự ngược cũng không phải dễ dàng.

Nhưng người tự kỷ nếu có thể nói đúng thứ tự xuôi, thậm chí theo cả thứ tự ngược dãy 5, 7 chữ số. Tại sao lại như vậy? Người tự kỷ sống trong trí nhớ không gian và thị giác, do đó, các số sắp xếp trong đầu họ cũng vậy. Người bình thường ghi nhớ theo quá trình thời gian, vì vậy việc nhớ theo thứ tự ngược thời gian khiến chúng ta gặp khó khăn hơn.

Chính vì vậy, trẻ tự kỷ nhớ chữ viết giỏi hơn là nhớ lời nói. Chữ viết là thứ trẻ trực tiếp nhìn thấy bằng mắt. Tuy vậy, lời nói là thứ tuân theo thứ tự thời gian không thể nhìn thấy bằng mắt. Hơn nữa, lời nói sẽ mất đi khi thời gian trôi qua. Trẻ tự kỷ rất khó tiếp thu lời nói, nhưng những trò chơi nhìn bằng mắt chúng có thể chơi rất tốt. Ví dụ như trò chơi ghép hình. Nếu

hiếu nguyên tắc chơi, chúng có thể chơi tốt hơn cả những đứa trẻ bình thường.

Ngoài ra, trẻ tự kỷ nhớ đường đi rất rõ. Đây là điều người trong gia đình thường nhận thấy. Chẳng hạn nhà người họ hàng một năm chỉ đến thăm một lần hoặc hai, ba năm mới đến thăm một lần, nhưng trẻ tự kỷ có thể nhớ được.

Như vậy, trẻ tự kỷ có đặc điểm có trí nhớ không gian tốt nhưng quá trình thời gian lại không thuận lợi. Bởi thế giới hình dung tưởng tượng của chúng rất yếu. Chúng không thể đem ý nghĩa vào những thứ không thể nhìn thấy bằng mắt.

Ví dụ trường hợp thanh thiếu niên bị tự kỷ của Mỹ

Người tự kỷ có khả năng hiểu và nhớ những điều nhìn thấy bằng mắt rất tốt, nhưng những điều được nói bằng miệng sẽ biến mất ngay và không đọng lại trong đầu họ.

Khi đến bang Bắc Carolina, Mỹ, tôi thấy có khá nhiều thanh niên bị tự kỷ làm việc tại các thư viện. Thư viện là nơi yên tĩnh, mọi người không được nói chuyện, là nơi phù hợp và dễ làm việc đối với những người tự kỷ ngại giao tiếp. Đó là nơi quy định rõ ràng vị trí sắp xếp của từng loại sách và các thẻ cho mượn sách.

Thêm vào đó, thẻ mượn sách và sách được sắp xếp gọn gàng, do đó người tự kỷ sẽ làm tốt và chính xác hơn người bình thường. Vì thế, ở Bắc Carolina, những người tự kỷ có trình độ cao thường làm việc liên quan đến sắp xếp giấy tờ, hồ sơ tại các cơ quan, hoặc thư viện. Đây quả là điều tuyệt vời.

Một lần, tôi đến thư viện có cậu thanh niên tự kỷ làm việc ở đó. Tôi thấy có một tờ giấy ghi nhớ được đánh máy đặt trên bàn làm việc. Cậu ta viết nội dung gì đó liên quan đến nội quy quan trọng trong khi làm việc. Cùng với tờ ghi nhớ để trên bàn, cậu còn nhét các tấm thẻ được ghi giống hệt như vậy trong túi quần.

Cậu ấy đã ghi các mục chú ý đơn giản như: “Không được nói to”, “Không được vỗ vào người khác”, “Không cắn người khác”, “Không khạc nhổ bừa bãi”.

Tôi thắc mắc không hiểu tại sao cậu phải viết như vậy, và đã thử hỏi cấp trên của cậu. Người cấp trên cho biết: “Dù có nói bao nhiêu lần đi chăng nữa, cậu ấy cũng không làm được, thậm chí có nói hàng trăm lần, cậu ấy cũng không thể tuân theo các nội quy đã

quy định, nhưng chỉ cần viết một lần là cậu ấy làm được. Thật kỳ lạ phải không? Người tự kỷ mà lại”.

Đối với cậu thanh niên tự kỷ đó, khi âm thanh kết thúc, nghĩa là ý nghĩa của lời nói cũng biến mất. Nhưng với chúng ta, ý nghĩa của lời nói vẫn còn mãi đó. Tất nhiên tùy vào từng mức độ bệnh mà ý nghĩa lời nói còn hay không còn đối với người tự kỷ. Nhưng phải nói rằng phần lớn người tự kỷ là vậy. Đây cũng là một trong những đặc điểm của người tự kỷ mà tôi mong bạn đọc thấu hiểu và thông cảm với họ.

NUÔI DẠY TRẺ BỊ RỐI LOẠN TĂNG ĐỘNG GIẢM CHÚ Ý, TRẺ BỊ MẮC KHUYẾT TẬT HỌC TẬP, TRẺ TỰ KỶ

Tôi đã trình bày những đặc điểm của trẻ bị rối loạn tăng động giảm chú ý, trẻ khuyết tật học tập và trẻ tự kỷ. Vậy nuôi dạy trẻ thế nào cho phù hợp?

Một bé trai 4 tuổi có hơi hướng tự kỷ và tăng động. Gần đây, bé cũng chịu khó để ý và có thể giao tiếp đơn giản với người khác. Mẹ bé đang sống ở Sparta. Mẹ muốn bé được chơi cùng với những đứa trẻ bình thường khác. Đợt nghỉ hè vừa rồi bé được mẹ ôm ấp nhiều, giờ tâm lý của bé không được ổn. Bé hay nói rằng bé đã tự làm đau mình.

Cô nuôi tại nhà trẻ

Tính liên tục của bệnh khuyết tật trí tuệ

Tôi đã nói qua với bạn đọc về trẻ bị khuyết tật hoặc chậm phát triển. Trước khi xét tới những trường hợp trẻ như vậy, tôi xin nói lại rằng những bệnh đó có tính liên tục với nhau.

Giả sử có trẻ bị khuyết tật trí tuệ, giữa trẻ khuyết tật trí tuệ và trẻ không bị chậm phát triển không tồn tại một ranh giới rõ ràng, mà nó có tính chất liên tục.

Xét về chậm phát triển, tôi cho rằng có tính liên tục ở rất nhiều trạng thái tùy theo từng mức độ: từ trẻ khuyết tật trí tuệ mức độ nặng nhất đến trẻ bình thường và trẻ có trí tuệ xuất chúng.

Tương tự như vậy, trong nhóm trẻ tự kỷ, có trẻ tự kỷ mức độ nặng và trẻ mức độ nhẹ. Trường hợp trẻ tự kỷ, các dấu hiệu bệnh có nhiều yếu tố liên tục và trùng lặp với trẻ bị rối loạn tăng động giảm chú ý và trẻ khuyết tật học tập. Trẻ bị rối loạn tăng động giảm chú ý, trẻ gặp khó khăn và trẻ bình thường có lẽ cũng có tính liên tục. Tính liên tục tồn tại trong hầu hết các vấn đề trẻ em thể hiện nếu xét về phương diện phát triển các loại năng lực chứ không chỉ chậm phát triển thần kinh, khuyết tật trí tuệ.

Khi biết được trẻ ở mức độ nào của bệnh, chúng ta sẽ dễ dàng đưa ra các phương hướng nuôi dạy trẻ hợp lý.

Dạy theo từng giai đoạn

Những nhóm trẻ trên có một đặc điểm là khó tập trung vào nhiều hơn hai đối tượng, sự việc, mà chỉ có thể tập trung vào một đối tượng, sự việc. Trạng thái mà trẻ thể hiện được mọi người gọi theo nhiều cách như: không ngồi yên, không có khả năng chú ý...

Khi bắt đầu đi học, chúng thường bị gọi là trẻ bị tự kỷ hoặc khuyết tật học tập. Nhưng không hẳn những đứa trẻ đó bị khuyết tật trí tuệ. Trong đó, có những trẻ dần dần hiểu lời nói của người khác tùy theo bệnh có được cải thiện hay không. Nếu hiểu được lời nói của người khác, trẻ cũng có thể hiểu được bài giảng của thầy cô giáo trong giờ học và hiểu được khi người khác nói chuyện với mình.

Không phải tất cả trẻ đều như vậy. Và cũng có nhiều trẻ cải thiện được tình hình. Có nhiều trẻ vẫn đi học bình thường, có những trẻ còn học đến đại học. Những người như vậy, theo tôi được biết họ rất chịu khó chép bài trên lớp.

Tôi đã từng nói về việc ghi chép. Việc chép bài không thể làm được nếu không nghe giọng của người nói. Nếu bạn nghe thấy, bạn cần phải hiểu nội dung được đề cập đến. Nếu hiểu được, bạn sẽ phải tóm tắt ngắn gọn rồi ghi chép lại vào vở.

Chúng ta thường có thói quen phán đoán sự việc trong thời gian ngắn và thực hiện điều gì đó. Nhưng người tự kỷ, người bị rối loạn tăng động giảm chú ý, người khuyết tật học tập không thể làm được điều đó. Nghe và viết luôn luôn bị lệch lạc. Cùng lúc chúng không thể tập trung vào hai việc đó.

Vậy với những trẻ có chức năng tổng hợp đồng thời kém, chúng ta nên xử trí thế nào? Những nhóm trẻ này rất vụng về khi phải làm cùng lúc nhiều việc, vì vậy chúng ta nên đưa lần lượt từng thông tin để trẻ xử lý. Tại các nhà trẻ và trường mẫu giáo, các cô giáo không nên chỉ yêu cầu trẻ “hãy mặc quần áo đi !”, mà nên hướng dẫn tỉ mỉ hơn một chút: “Mặc và cởi theo trình tự như thế này”, để trẻ có thể tập trung tốt nhất và xử lý vấn đề.

Ở Mỹ có một trường học danh tiếng về giáo dục và nuôi dạy những nhóm trẻ này. Họ đã tổ chức lớp học như thế nào? Trước tiên, họ cho trẻ nghe bài giảng của cô giáo, sau đó để chúng luyện tập cách ghi lại vào vở. Lúc đầu, cô giáo giảng chậm từng nội dung một và chờ cho đến khi chúng chép vào vở xong mới giảng đến phần tiếp theo.

Khi trẻ đang viết, chúng không còn nghe thấy bài giảng của cô giáo nữa. Vì thế, cô giáo không giảng tiếp cho đến khi chúng chép

bài xong. Nếu cô giáo cứ tiếp tục giảng bài trong lúc trẻ đang viết, tự nhiên trẻ cũng muốn nghe và hiểu bài giảng của cô, nên chúng không thể tiếp tục chép bài được. Dạy và hướng dẫn lần lượt từng việc một, trẻ sẽ làm được. Đó là phương pháp dạy rất hiệu quả đối với nhóm trẻ này.

Mặt khác, những nhóm trẻ này dễ bị phân tán tư tưởng, như vậy cần phải hướng dẫn kỹ cho trẻ biết cái nào nên tập trung chú ý. Đôi khi cần dạy theo kiểu “một cô - một trò” mới có hiệu quả. Tất nhiên ở các trường nuôi dạy trẻ, trường mẫu giáo rất khó thiết lập thể chế lý tưởng trên. Tuy vậy, cô giáo nên thỉnh thoảng để ý đến trẻ, bắt chuyện với trẻ như: “Bé A ơi, hãy nhìn này! Quay ra phía này mà xem”.

Thông thường khi được gọi “bé A ơi !”, đứa trẻ sẽ trả lời ngay “ạ” và nó sẽ quay ra hướng nhìn cùng với cô giáo. Do những đứa trẻ này không duy trì được sự chú ý của mình ở một đối tượng nào đó trong thời gian dài, vì thế chỉ được một lúc, tâm trí của nó lại chuyển hướng sang đối tượng khác.

Các cô giáo trông trẻ thường phải trông một lớp gồm khoảng 20 bé, nhưng quả thật chỉ cần các cô giáo thỉnh thoảng bắt chuyện với những trẻ này sẽ đem đến hiệu quả rõ ràng. Đối với những trẻ thuộc các nhóm này, điều quan trọng là trẻ được cô giáo bắt chuyện hoặc đáp lại với giọng nhẹ nhàng, hiền dịu, hoặc thỉnh thoảng cầm tay để hướng dẫn chúng làm gì đó. Điều quan trọng là cô có tấm lòng yêu thương trẻ, quan tâm thường xuyên đến trẻ. Nếu trẻ có hành vi nào đó gây khó dễ, các cô cần bình tĩnh xử lý, cố gắng thể hiện thiện chí với trẻ.

Không sở hữu thế giới hình dung và khả năng tưởng tượng

Bản chất của những trẻ bị rối loạn tăng động giảm chú ý, trẻ khuyết tật học tập, chính là thế giới hình ảnh của chúng rất yếu và mờ nhạt. Điều này khiến trẻ khó có thể hiểu được những thứ không nhìn thấy bằng mắt. Những đứa trẻ này thường không chơi được các trò chơi như: “trốn tìm”, “cá sấu lên bờ”.

Nhóm trẻ này không hiểu trò chơi “cá sấu lên bờ” là bởi vốn dĩ chúng không hiểu được những cái không nhìn thấy bằng mắt – ai là cá sấu, ai không phải là cá sấu. Chúng không hiểu tại sao mọi người trốn đi để không bị biến thành cá sấu. Chúng không hiểu

cảm giác khi bị biến thành cá sấu là như thế nào. Nhóm trẻ này cho dù bị biến thành cá sấu đi nữa, vẫn thấy bình thường.

Khi trẻ tự kỷ đánh bạn, nếu chúng ta bực tức mà đánh lại, thì trẻ biết đau là thế nào, nhưng không thể tưởng tượng ra nỗi đau của người đối diện. Tôi vẫn nói thế giới hình ảnh của chúng yếu và mờ nhạt là do vậy. Thông thường, những nhóm trẻ này có rất nhiều mức độ bệnh nặng nhẹ, nhưng chúng đều không thể hiểu nỗi đau của người khác là gì. Hiểu nỗi đau của người khác, nghĩa là thế giới hình ảnh rất giàu có và phong phú.

Những nhóm trẻ này rất hay gây ồn ào, bực tức khi bị ai đó lấy mất đồ chơi hoặc bánh kẹo của mình. Vậy nhưng chúng cảm thấy bình thường khi lấy đồ chơi hoặc bánh kẹo của bạn khác. Khi bắt gặp tình huống này, chúng ta thường cho rằng đó là những đứa trẻ vô văn hóa, không được bố mẹ dạy dỗ, những đứa trẻ ích kỷ. Ngược lại, chúng không phải là những đứa trẻ ích kỷ.

Biết được người khác sẽ đau lòng mà vẫn cố tình lấy đồ của người khác, đó mới là ích kỷ. Những đứa trẻ này chỉ có thể hiểu

cảm giác đau lòng của bản thân, chứ không tưởng tượng được người khác sẽ đau lòng giống mình nếu bị lấy đồ. Chỉ cần muốn cái gì, chúng sẽ lấy thứ đó cho bằng được. Chúng không thể tưởng tượng trước rằng người đối diện sẽ buồn thế nào rồi mới thực hiện hành động. Đó chính là hành động bột phát.

Khi dạy những trẻ thuộc các nhóm này, tốt nhất là hướng dẫn trẻ tỉ mỉ, cho trẻ nhìn để trẻ hiểu được. Bởi thực ra không thể dạy được những đứa trẻ này nếu không cho chúng nhìn và tự kiểm tra. Cho dù người lớn có nạt nộ, có nói bao nhiêu lần đi chăng nữa, điều đó càng khiến chúng hoang mang và bất an hơn. Các cô giáo cùng các bậc phụ huynh cần hiểu rằng các bạn đang nuôi dạy những đứa trẻ không sở hữu thế giới hình dung hay tưởng tượng trong đầu.

Trẻ tiếp nhận thông tin bằng mắt

Trẻ tự kỷ, trẻ bị rối loạn tăng động giảm chú ý, trẻ khuyết tật học tập có khả năng hiểu những hiện tượng được xác nhận và kiểm nghiệm bằng mắt, rồi ghi nhớ hiện tượng, dù không hiểu nhưng khả năng ghi nhớ rất tốt.

Ví dụ, thử vẽ cho trẻ bức tranh về đèn giao thông, sau đó đưa ba bút chì màu cho trẻ và yêu cầu: “Hãy tô màu cho đèn giao thông

này nhé”, kết quả bạn sẽ phát hiện ngay sự chênh lệch giữa trẻ bình thường và những trẻ thuộc các nhóm bệnh này.

Trẻ bình thường sẽ tô màu từ màu vàng ở giữa, rồi quyết định tô bên phải hay bên trái đèn vàng, nhưng thường chúng hay bị nhầm vị trí đèn xanh và đèn đỏ. Trái lại, trẻ tự kỷ hay trẻ rối loạn tăng động giảm chú ý... hầu như không bao giờ tô màu đèn vàng ở giữa trước. Chúng tô kỹ lưỡng từ đèn màu xanh, màu vàng rồi màu đỏ và chúng không bao giờ tô nhầm màu đèn. Chắc chắn trong đầu của những đứa trẻ này, hình ảnh đèn giao thông được sao chép một cách chân thực nên chúng có thể tô chính xác vị trí của màu đèn.

Bởi vậy, khi dạy trẻ tự kỷ bất cứ cái gì, chúng ta nên cố gắng tạo cơ hội cho trẻ nhìn thấy bằng mắt, sau đó hướng dẫn từ từ từng bước một, trẻ sẽ làm được tốt hơn. Chẳng hạn, khi nhờ trẻ đi mua đồ, nếu là trẻ bình thường chúng có thể mua được cùng một lúc ba thứ nhưng điều này là không thể với trẻ tự kỷ.

Kể cả khi bạn viết ra giấy và dặn chúng “nhớ mua những thứ này”, thì có khi chúng không biết nên mua thứ nào trước. Lúc đó, các bạn nên nhờ chúng mua từng thứ một, theo thứ tự đồ nào mua trước, đồ nào mua sau. Dần dần trẻ sẽ quen với việc mua sắm

mà không cần thứ tự trước sau. Nếu dạy như vậy, trẻ sẽ dễ dàng thực hiện được hơn.

Ngoài ra, các bạn sẽ gặp khó khăn khi cố tình giải thích lý do hoặc mối quan hệ nguyên nhân - kết quả cho nhóm trẻ này. Vì vậy, nếu có thể, các bạn hãy dạy chúng chỉ tập trung vào một đối tượng như: “Bây giờ con nhìn vào chỗ này nhé. Con làm thế này là được”.

Mặt khác, trong phương pháp dạy trẻ như vậy, tốt nhất là ra lệnh và cho trẻ xác nhận lại mọi thứ bằng mắt. Với những trẻ làm tốt việc gì đó, có thể đưa bạn A làm mẫu cho các bạn xem và yêu cầu trẻ: “Làm giống như bạn A”. Việc đưa ai đó ra làm mẫu trước là một cách để trẻ tự xác nhận bằng mắt, giúp trẻ cảm thấy dễ hiểu hơn. Phương pháp dạy phù hợp nhất đó là các cô giáo thể hiện những yêu cầu, mệnh lệnh của mình bằng cử chỉ tay chân, hoặc vẽ thành những bức tranh hoặc sử dụng các tài liệu học tập mà trẻ nhìn thấy bằng mắt.

Ở nhà, các bậc phụ huynh có thể giải thích cho trẻ bằng lời nói, nhưng tốt nhất các bà mẹ nên dạy trẻ theo hình thức trực

quan. Nghĩa là, mẹ thể hiện hành động, cầm lấy tay trẻ, hướng dẫn cụ thể.

Có thể nói rằng, những trẻ mang đặc điểm như vậy ở mức độ nặng chủ yếu là trẻ tự kỷ, ở mức độ nhẹ vừa phải là trẻ rối loạn tăng động giảm chú ý và trẻ khuyết tật học tập. Bạn cần hiểu được bản chất vấn đề của trẻ để đưa ra phương pháp nuôi dạy trẻ tốt nhất.

Khi muốn cấm đoán trẻ làm gì đó, nên hướng dẫn trẻ làm một việc khác

Với những trẻ tự kỷ, trẻ rối loạn tăng động giảm chú ý, trẻ khuyết tật học tập, nếu không cho trẻ lặp đi lặp lại một vài hành vi nào đó tạo thành thói quen thì trẻ khó có thể tiếp thu được. Theo nghĩa đó, các bạn cũng thấy trẻ đi học ở trường tiến bộ hơn so với trẻ được nuôi tại nhà, bởi ở trường trẻ được tạo lập thói quen nhất định trong cuộc sống hằng ngày.

Trẻ đến lớp, trước tiên có hoạt động chào buổi sáng. Sau đó, trước khi vào lớp học, trẻ cho giày vào tủ để giày, thay quần áo và ngồi vào chỗ của mình. Tiếp theo, trẻ đi vệ sinh, tập thể dục, rồi ăn bữa phụ, ăn bữa trưa. Ngoài ra, trẻ còn thực hiện nhiều công việc

khác nữa. Để trẻ có thể thực hiện tốt các công việc hằng ngày, cô giáo phải chỉ dẫn từ từ để trẻ có thể tiếp thu được.

Dạy trẻ cần kiên trì, cho trẻ lặp đi lặp lại điều mình đã dạy và dạy theo thứ tự từng việc một sẽ giúp trẻ bớt căng thẳng và lo lắng, nhờ đó tiếp thu tốt hơn những điều cô giáo hoặc cha mẹ dạy.

Vậy có lẽ thời gian tự do trong lớp lại trở thành thời gian khiến trẻ không biết phải làm gì. Trong thời gian nghỉ tự do, nếu trẻ được cô giáo yêu cầu làm cái này cái kia, trẻ sẽ thấy an tâm hơn nhiều. Càng cho trẻ thời gian tự do, thói quen hằng ngày của trẻ càng tệ. Ở đâu không coi trọng thói quen và công việc hằng ngày của trẻ, ở đó sẽ gặp khó khăn trong việc nuôi dạy những nhóm trẻ này.

Việc cấm nhóm trẻ này làm gì đó sẽ khiến trẻ cảm thấy bối rối. Khi trẻ bị kích thích, hoặc buồn, giận, hoặc ở trạng thái sợ hãi liệu chúng ta có thể cấm đoán trẻ làm gì đó được không? Tất nhiên điều này có thể thực hiện được. Cũng có trẻ phản ứng dữ dội khi chúng ta cố tình cưỡng ép chúng một điều gì đó: “cấm con không được làm thế này!”

Tại sao vậy? Bởi trẻ không biết mình nên làm gì, trẻ không thể tưởng tượng được, do đó chúng sẽ cảm thấy bất an và đương

nhiên sẽ có phản ứng tiêu cực. Những người đã quen với nhóm trẻ này sẽ biết cách xử lý: “không được làm thế, con được phép làm như vậy cơ!”. Sau khi cấm trẻ làm việc gì đó, người hiểu trẻ sẽ cho chúng biết chúng có thể làm gì. Cho trẻ ngừng làm việc này và yêu cầu chúng làm việc khác, như vậy sẽ có hiệu quả hơn.

Trẻ bình thường nếu bị quát: “cấm con không được làm thế”, sẽ lảng đi chỗ khác và tìm cái mới để chơi. Chúng nghịch ngợm và thấy đó là bình thường. Ngoài hành động vừa bị quát, chúng còn nhiều thứ khác để chơi. Nhưng với trẻ bị bệnh, chúng không thể ngay lập tức tưởng tượng ra thứ gì để chơi nếu bị cấm không được chơi trò gì đó.

Hầu hết nhóm trẻ này bị kích thích, bị bất an hay sợ hãi đều do người lớn bắt chúng phải nghĩ những gì không nhìn thấy bằng mắt. Đôi khi chúng còn bị người lớn đặt vào những hoàn cảnh bắt phải nghĩ và xử lý cùng lúc nhiều vấn đề.

Khi trẻ thuộc những nhóm này cảm thấy bất an, hãy dạy cho trẻ làm từng thứ một thật cẩn thận, tỉ mỉ. Nếu có thể, hãy dạy trẻ bằng hình thức trực quan. Đặc điểm của trẻ thuộc nhóm này, là tình hình sẽ trở nên xấu đi nếu người lớn cứ ra sức giải thích cho chúng bằng lời nói.

Đối với trẻ tự kỷ không nên nói nhiều. Bé nào thực hiện tốt, nên đưa ra làm gương cho những bé khác để trẻ có thể nhìn thấy và làm theo.

Mọi người vẫn nói rằng trẻ tự kỷ sống trong thế giới không gian, nhưng lại tồn tại trong thế giới thị giác. Vì trẻ tự kỷ không tồn tại trong thế giới thính giác, nên chúng rất kém trong việc nghe hiểu vấn đề. Những điều được nói bằng miệng sẽ nhanh chóng biến mất khỏi bộ não và trái tim của chúng.

Những hứa hẹn, những điều quan trọng nếu được ghi vào tờ giấy hoặc viết lên bảng cho trẻ, chúng sẽ thực hiện được. Về cơ bản, trẻ tự kỷ có thể làm được nhiều thứ qua ngôn ngữ viết. Có nhiều trẻ chưa nhớ ngôn ngữ nói nhưng lại nhớ hết ngôn ngữ viết.

Trẻ tự kỷ khác hoàn toàn với trẻ bình thường ở đặc điểm trên. Cơ cấu phát triển cũng không giống với trẻ bình thường. Về điều này, tôi hi vọng các cô giáo, các phụ huynh nên hiểu và biết cách xử lý cho phù hợp.

Hãy dạy những đứa trẻ này theo cách không quát mắng

Mọi người thường không nghĩ rằng trẻ bị rối loạn tăng động giảm chú ý và trẻ khuyết tật học tập là nhóm trẻ có vấn đề không bình

thường. Đặc biệt, những người trong gia đình càng không nghĩ vậy. Trường hợp trẻ tự kỷ hơi khác một chút. Cha mẹ của trẻ tự kỷ biết con mình có vấn đề nên để ý đến các vấn đề của trẻ khi nuôi dạy chúng.

Trường hợp trẻ bị rối loạn tăng động giảm chú ý và trẻ khuyết tật học tập, bố mẹ chúng không nghĩ rằng hoặc đôi khi không muốn nghĩ rằng chúng bị bệnh và vẫn muốn nuôi dạy con mình giống như những đứa trẻ bình thường khác. Cha mẹ bắt chúng làm gì cũng phải nhanh. Nhưng chúng không thể làm nhanh được. Trẻ tăng động và trẻ khuyết tật học tập rất vụng về, đặc biệt trong việc mặc và cởi quần áo, vẽ tranh hay tập thể dục.

Ở đây, nhóm trẻ này không chỉ vụng về ở tay, chân mà cả cơ thể và cả cách kiểm soát tâm trạng của mình. Vì thế, chúng thường gây ra các hành động bột phát, khó chịu đựng được điều gì và cảm xúc luôn được thể hiện một cách mãnh liệt. Chỉ cần vào cửa hàng bánh kẹo hoặc đồ chơi, chúng sẽ đòi mua cái này cái kia ngay mà không thể kiềm chế được. Giả sử nếu bạn lỡ nói: “Ngày mai chúng ta sẽ đi vườn bách thú nhé”. Nhưng đến buổi sáng hôm sau, vì trời

mưa mà ta nói: “hôm nay phải hủy thôi”, chắc chắn trẻ sẽ khóc và làm to chuyện. Ở cạnh trẻ một ngày, bạn sẽ thấy xảy ra rất nhiều vấn đề rắc rối.

Chúng thường xuyên gây khó chịu và phiền toái cho người khác. Có vẻ như chúng cố tình làm những điều người khác không thích. Nhưng thực tế không phải cố tình mà chúng không thể kiểm soát tốt tâm trạng của mình, nên tự nhiên dẫn đến kết quả hành động như vậy. Thêm vào đó, không hẳn nhóm trẻ này bị khuyết tật trí tuệ, nhưng chúng hơi chậm phát triển về ngôn ngữ.

Thoạt nhìn có vẻ trẻ nói tốt, nhưng khi cha mẹ thấy chúng không làm được nhiều thứ, họ lại mắng hoặc nói những điều khó nghe, và cho rằng đó là những đứa trẻ ích kỷ. Cha mẹ luôn cảm thấy bực mình với những đứa trẻ này.

Trẻ rối loạn tăng động giảm chú ý, trẻ khuyết tật học tập thường bị mắng nhiều hơn so với anh chị em trong nhà. Chắc chắn là như vậy rồi. Bởi ngay cả trong lúc ăn cơm, chúng cũng không chịu ngồi yên. Trẻ có thể gây náo loạn cả nhà, hoặc khóc toáng lên vì bất cứ chuyện gì. Không chỉ cha mẹ, mà cả cô giáo và những người xung quanh luôn cảm thấy khó chịu với nhóm trẻ này. Lúc nào chúng cũng đòi hỏi cái này, cái kia khiến mọi người không thể chịu đựng nổi.

Khi bắt đầu đến trường, trẻ rối loạn tăng động giảm chú ý và trẻ khuyết tật học tập luôn bị thầy cô giáo nhận xét là “vô lễ”, “không được giáo dục tốt” hoặc “ích kỷ”. Luôn bị mọi người xung quanh cho là như vậy, nên thâm tâm chúng cực kỳ đau khổ. Trẻ cảm thấy không được yêu thương, luôn bị mọi người mắng mỏ, cấm đoán không được làm cái này hay cái khác và ngày này qua ngày khác, lớn lên trong tình cảnh đó khiến chúng cảm thấy bất mãn.

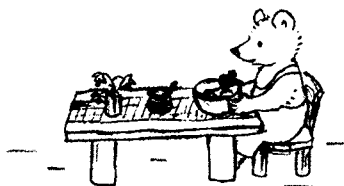
Trẻ rối loạn tăng động giảm chú ý và trẻ khuyết tật học tập muốn làm giống mọi người. Đây là điểm khác biệt với trẻ tự kỷ. Nhóm trẻ này luôn có cảm giác muốn làm giống người khác, nhưng kết quả không được như mong muốn nên chúng thường rơi vào trạng thái bức tức, bất mãn.

Kể cả khi vẽ tranh, nhóm trẻ bị tăng động giảm chú ý và những đứa trẻ khuyết tật học tập thường cảm thấy buồn bã bởi chúng không thể vẽ tranh đẹp như người khác. Ngược lại, trẻ tự kỷ không bao giờ so sánh bức tranh của mình với những người bạn khác, nên chúng không cảm thấy buồn nếu chúng vẽ xấu hơn.

Trẻ rối loạn tăng động giảm chú ý và trẻ khuyết tật học tập cũng luôn cảm thấy mình thua kém không giỏi bằng bạn bè khi chơi trò chơi, hoặc khi hát, hoặc tập thể dục. Đồng thời, do chúng

thường xuyên bị mắng, nên tâm lý không ổn định, thường dẫn đến hiện tượng bị rối loạn tình cảm.

Những đứa trẻ này thường xuyên bị đánh, bị quát mắng. Chúng không được những người xung quanh hiểu và thông cảm. Chúng đúng là những đứa trẻ tội nghiệp. Đặc biệt những đứa trẻ bị rối loạn tăng động giảm chú ý ở mức độ nhẹ là những đối tượng đáng thương nhất. Người lớn đặc biệt là cha mẹ cần hiểu vấn đề của trẻ để giúp đỡ trẻ trong cuộc sống.

NÊN GIẢI THÍCH VỀ TÌNH TRẠNG BỆNH CỦA TRẺ NHƯ THẾ NÀO CHO CÁC BÁC PHU HUYNH?

Gia đình và nhà trường cần phải kết hợp chặt chẽ trong việc nuôi dạy trẻ bị mắc các bệnh như tự kỷ, rối loạn tăng động giảm chú ý hay khuyết tật học tập. Vậy các cô giáo trông trẻ nên giải thích về tình trạng bệnh của trẻ như thế nào cho cha mẹ chúng hiểu?

Trong môi trường nuôi dạy trẻ, có những trẻ bị mắc bệnh ở mức độ nặng, vượt quá khả năng của những người trông trẻ chúng tôi. Nhiều lần tôi băn khoăn không biết nên nói thế nào với cha mẹ chúng rằng: “nên đưa cháu đến gặp các chuyên gia”. Hãy chỉ cho tôi biết, tôi nên làm thế nào để bố mẹ trẻ biết tình trạng thực tế của con mình?

Cô nuôi dạy trẻ

Tôi đang trông trẻ tại một nhà trẻ công lập. Tôi muốn hỏi bác sĩ về trường hợp của một bé gái tôi mới nhận trông, cháu mới 1 tuổi rưỡi. Đến tháng 4 năm nay, cháu vẫn chưa biết đi, vẫn chỉ nằm, ngồi một chỗ. Tôi rất lo lắng về tình trạng của

cháu bé và muốn nói với cha mẹ đưa cháu đi khám, nhưng tôi không biết nên bắt đầu như thế nào.

Cô nuôi tại nhà trẻ

Mọi người không chấp nhận những điều gây khó chịu đối với bản thân

Xét từ góc độ người thứ ba, ai nhìn cũng biết đó là trẻ có vấn đề. Với trường hợp này, các cô trông trẻ không thể nói gì với cha mẹ chúng được. Bởi cha mẹ chúng biết chúng có vấn đề như vậy rồi. Nếu cô giáo không có cách nào giúp trẻ cải thiện, các cô không thể nói gì với phụ huynh mà chỉ giữ kín suy nghĩ của mình.

Trong những lần điều trị của mình, tôi nhớ mãi trường hợp của hai đứa trẻ. Tôi đã vài lần nói cho bố mẹ chúng biết về tình trạng bệnh của chúng, nhưng bố mẹ chúng không hiểu, thậm chí còn từ chối nghe tôi nói chuyện. Vì thế, tôi dám chắc các cô giáo trông trẻ sẽ bị các bậc phụ huynh phản ứng dữ dội nếu nói về tình trạng bệnh của con họ. Bạn chỉ cần nói: “Thằng bé nhà anh chị có chút vấn đề, tôi hơi lo lắng”, thì sau đó chắc chắn sẽ bị bố mẹ bé phản bác lại quyết liệt.

Hầu hết các trường hợp bệnh của trẻ bố mẹ chúng đều nhận biết được. Có điều nhiều bậc phụ huynh muốn coi con mình không có vấn đề gì, muốn nghĩ rằng nó là đứa trẻ bình thường. Đã là con người, đã là cha mẹ ai cũng có suy nghĩ như vậy.

Bởi vậy, các cô trông trẻ luôn gặp khó khăn trong việc bày tỏ với các bậc phụ huynh về tình trạng bệnh của trẻ. Trong trường hợp ấy, nếu cha mẹ của trẻ có người hàng xóm thân thiết, hoặc có người bà con tốt bụng nói cho họ biết, họ sẽ dễ chấp nhận hơn dù là điều tồi tệ nhất.

Ngược lại, đối với người nào không có nhiều bạn thân hoặc người tốt xung quanh, họ thường mất niềm tin vào người đối diện và mất niềm tin vào mối quan hệ con người. Đương nhiên, họ cũng không muốn nghe những điều không có lợi cho họ và gia đình. Những người càng sống cuộc sống cô độc, càng không muốn chấp nhận một điều gì đó kể cả họ có biết đó là sự thật đi chăng nữa. Các bậc cha mẹ, đặc biệt là các bà mẹ luôn phản ứng dữ dội khi nghe nói con mình bị chậm phát triển hoặc bị mắc bệnh nào đó.

Bệnh của trẻ có thể không phải do lỗi của người mẹ, nhưng người mẹ thường có xu hướng nghĩ rằng mọi người ám chỉ mình. Thậm chí, có những bà mẹ vẫn luôn thăm lo lắng cho tình trạng

của con mình, nhưng nếu cô giáo cho biết “con của chị có lẽ có vấn đề về thần kinh...”, họ cũng không muốn thừa nhận điều đó. Với những bà mẹ như vậy, nếu xung quanh không có ai tư vấn, động viên, dần dần họ sẽ trở nên cô độc một mình.

Về quá trình tâm lý từ đau khổ đến khi trở lại trạng thái bình thường

Nhà triết học Alfons Deeken cho biết con người cần phải mất ít nhất một năm mới có thể trở lại trạng thái bình thường sau những đau khổ, biến cố của cuộc đời. Bởi vậy, đương nhiên các bậc cha mẹ không dễ chấp nhận con mình có vấn đề.

Theo nghiên cứu của Deeken, quá trình tâm lý con người, từ lúc gặp đau khổ cho đến khi trở lại trạng thái bình thường, sẽ phải trải qua một vài giai đoạn. Tôi muốn giới thiệu sơ qua với bạn đọc về quá trình đó. Sau đó, bạn sẽ hiểu diễn biến tâm lý của các bậc phụ huynh từ khi biết tình trạng bệnh cho đến khi chấp nhận bệnh tình của con mình.

- Sau khi biết được sự thật đứa con yêu quý của mình có vấn đề sức khỏe, cha mẹ của trẻ sẽ rơi vào trạng thái cảm giác bị tê liệt tức thời do thần kinh bị kích động.

- Cha mẹ không chấp nhận tình trạng bệnh của con họ. Họ tin rằng con của mình không có vấn đề gì bất thường. Họ chỉ chú tâm đến những sự việc, hành động bình thường của trẻ để tin rằng trẻ khỏe mạnh. Cha mẹ không nhìn thẳng vào bệnh của con. Họ đinh ninh rằng bác sĩ đã khám nhầm cho con họ. Thời kỳ này còn được gọi là “doctor shopping” – thay hết bác sĩ này đến bác sĩ khác nhờ khám bệnh cho con mình .

- Thời gian trôi dần, đến giai đoạn không thể tiếp tục né tránh tình trạng bệnh của con mình, cha mẹ rơi vào trạng thái lo lắng, hoảng sợ, hỗn loạn không biết xử lý sao, không biết con mình có bị mắc bệnh hay không.

- Sau khi trạng thái lo sợ bớt dần đi, họ bình tĩnh lại và bắt đầu nhìn nhận chính xác những biểu hiện lạ của con. Cùng với đó, cha mẹ bị tổn thương nghiêm trọng, luôn có cảm giác ông trời không công bằng với gia đình mình.

- Đây là thời kỳ khó khăn với cha mẹ của trẻ. Họ tự nhiên có cảm giác ghen tỵ với những gia đình không có con bị mắc bệnh.

Họ không biết phải xử lý ra sao và làm thế nào để ngăn cảm giác thù địch hoặc ghen tức nữa.

- Cha mẹ trẻ đã giữ được bình tĩnh, chấp nhận nhìn thẳng vào bệnh tình của con sau khi trải qua những giai đoạn tâm lý như trên. Đến giai đoạn này cha mẹ hối hận vì những hành động trong quá khứ khi uống rượu, hút thuốc, uống thuốc bừa bãi – một trong những nguyên nhân khiến con bị mắc bệnh.

- Đến lúc này cha mẹ có cảm giác cô độc khi phải gồng mình lên để không còn cảm thấy đau khổ vì đứa con bệnh tật của mình nữa. Đây là giai đoạn nhiều trường hợp cha mẹ tự sát hoặc giết con mình. Giai đoạn tâm lý này cần nhất sự động viên và hỗ trợ của những người xung quanh.

- Đánh mất mục tiêu nuôi dạy con, có cảm giác trống rỗng với mọi thứ. Cha mẹ rơi vào trạng thái không biết mình nên làm gì tiếp theo và không muốn làm gì. Sự quan tâm tích cực của mọi người xung quanh rất cần thiết đối với họ.

- Sau giai đoạn muốn ruồng bỏ, tiếp đến giai đoạn chấp nhận đứa con của mình, cha mẹ phục hồi hoàn toàn tâm lý. Cha mẹ đủ dũng khí để đối mặt với hiện thực một cách tích cực nhất.

- Cuộc sống tràn đầy hi vọng mới, nhiều tiếng cười đã quay trở lại.

- Trải qua đầy đủ các giai đoạn đau khổ và tuyệt vọng, các bậc cha mẹ như sống lại, tái sinh với quan điểm sống mới và với nhân cách hoàn toàn chín chắn hơn trước.

Những bậc phụ huynh có con bị mắc các bệnh như bệnh tự kỷ, bệnh rối loạn tăng động giảm chú ý, bệnh khuyết tật học tập đều trải qua diễn biến tâm lý như trên. Hi vọng bạn đọc, những người sống xung quanh gia đình có con bị mắc bệnh đó hiểu, thông cảm và cùng hỗ trợ họ trong quá trình nuôi dạy trẻ.

Nên giải thích cho bố mẹ của trẻ như thế nào?

Tôi đã từng có 30 năm khám chữa bệnh cho trẻ sơ sinh ở trung tâm sức khỏe cộng đồng tại Aoba và Kanagawa thuộc thành phố Yokohama. Theo kinh nghiệm của tôi, khi trẻ có vấn đề đáng lo ngại, bố mẹ của chúng thật khó chấp nhận điều đó. Ngày nay, các bậc phụ huynh càng khó chấp nhận điều đó hơn. Ba mươi năm trước cũng vậy, khi cô giáo thông báo cho cha mẹ trẻ biết: “Con của anh chị bị khuyết tật trí tuệ”, họ thường bị sốc và rất đau khổ.

Có rất nhiều bậc phụ huynh đã khóc khi biết tin đó, nhưng so với ngày nay, họ có khả năng nhanh chóng chấp nhận bệnh tình của con mình hơn.

Các bậc phụ huynh ngày nay không muốn chấp nhận sự thật về con mình như vậy. Họ đưa ra muôn ngàn lý do để biện minh con họ vẫn bình thường: “Con nhà tôi có thể làm được việc này” “Con nhà tôi biết làm việc nọ...”, họ có xu hướng không muốn thừa nhận bệnh tình của con. Họ có cảm giác mình là người bị hại “Tại sao trên đời này chỉ có con họ bị nói như vậy?” Cho dù đó là sự thật đi chăng nữa, họ cũng không muốn chấp nhận điều đó.

Vậy chúng ta nên nói như thế nào về bệnh tình của con họ? Nếu không thiết lập mối quan hệ để cha mẹ trẻ tin tưởng thì bạn khó có thể nói cho họ biết con của họ có vấn đề gì.

Các bậc phụ huynh có cùng chung cảnh ngộ sẽ dễ dàng chia sẻ thông cảm và thấu hiểu với nhau hơn.

Điều quan trọng trước hết là người đối diện phải hiểu cho mình. Nhờ sự tư vấn hỗ trợ nhau giữa hai đứa trẻ, hoặc giữa hai gia đình và giữa các bậc phụ huynh, mối quan hệ tin tưởng giữa con người với con người được thiết lập. Khi đó, cha mẹ của trẻ sẽ dễ chấp nhận tình trạng bệnh của con mình hơn. Vì vậy, các hiệp

hội và tổ chức phụ huynh của những trẻ bị mắc bệnh rối loạn tăng động giảm chú ý, trẻ khuyết tật học tập, trẻ tự kỷ có chức năng vô cùng quan trọng.

Mặt khác, các cơ quan chức năng cũng cần thông báo về tình trạng bệnh tình của con họ. Ví dụ có thể cử người của trung tâm y tế khu vực, hoặc cán bộ tư vấn... đến tận nhà nói chuyện với cha mẹ của trẻ: “Tôi nghĩ rằng con của anh chị có chút vấn đề. Chúng tôi cũng hết sức lo lắng về trường hợp của cháu”.

Quả thật, người thứ ba dễ nói chuyện hơn so với cô giáo trông trẻ. Các cơ quan chức năng cử người đến tận nhà nói chuyện, góp ý, đề nghị cha mẹ trẻ cho chúng đi khám và nghe ngóng xem thái độ của cha mẹ trẻ như thế nào.

Tất nhiên vẫn có trường hợp cha mẹ trẻ cố chấp không chịu đưa trẻ đi. Trường hợp cha mẹ đưa trẻ đi khám, nghĩa là cha mẹ chúng đã thừa nhận con mình có vấn đề. Trường hợp cha mẹ chưa đưa trẻ đi, những cán bộ tư vấn cần đến trực tiếp nhà của trẻ để thăm khám.

Dần dần cha mẹ trẻ sẽ nhận thức và hiểu ra, tự họ sẽ đưa con đi khám. Cán bộ tư vấn không phải là bác sĩ, không thể khám bệnh cho con họ được, nên ngay từ đầu tiếp xúc, các bậc phụ huynh không có tâm lý sợ hãi, lo lắng. Vì thế, họ dễ dàng bị thuyết phục bởi người thứ ba này. Cán bộ tư vấn này sẽ kiểm tra xem các bậc phụ huynh đã chuẩn bị tinh thần chấp nhận bệnh tình của con mình như thế nào. Đồng thời họ có nhiệm vụ dẫn các bậc phụ huynh đến trung tâm sức khỏe cộng đồng để nghe thuyết giảng các vấn đề về trẻ em. Đây chính là công việc mà các trung tâm tư vấn sức khỏe cộng đồng đang được thực hiện tại thành phố Yokohama.

Có thể khi đó, những chuyên gia tư vấn đã hiểu được bệnh tình của trẻ rồi, nhưng nếu cha mẹ trẻ vẫn còn lo lắng, chưa tin tưởng, thì chuyên gia chưa nên đưa ra kết luận. Nếu chúng ta vội vàng đưa ra kết luận sớm, cha mẹ trẻ sẽ không đến để nhờ tư vấn nữa. Dù vậy điều quan trọng không phải ở kỹ năng truyền đạt, mà là ở sự thông cảm và biết cách đứng trên lập trường của người đối diện.

Tiếp theo, cố gắng giải thích tình trạng bệnh của trẻ khi có mặt cả bố mẹ trẻ. Một mình người mẹ đến nghe rồi ra về sẽ có tâm trạng khác hẳn khi cả bố và mẹ cùng đến nghe. Nếu cả hai người

cùng nghe, nỗi buồn sẽ được san sẻ cho cả hai. Hơn nữa, nếu cán bộ tư vấn nói thêm: “Tôi có trách nhiệm làm những việc như thế này trong khu vực của chúng ta. Tôi sẵn sàng hợp tác hỗ trợ hết sức có thể”, đương nhiên nỗi buồn sẽ được chia bớt đi thêm một phần nữa. Chỉ có ở những nơi có người hiểu cho tâm trạng của các bậc phụ huynh mới có thể nói cho họ biết tình trạng bệnh của con mình. Họ dám chấp nhận, dám đối mặt với sự thật chỉ trong hoàn cảnh có người họ tin tưởng ở đó.

CHO ĐẾN LÚC CHA MẸ CHẤP NHẬN HIỆN TRẠNG BỆNH CỦA CON

Con tôi có chỉ số IQ là 75, mắc hai bệnh cùng lúc: khuyết tật trí tuệ và rối loạn xử lý cảm giác. Tôi nghĩ rằng những điều bác sĩ Sasaki nói là niềm hạnh phúc của người làm cha làm mẹ: “Bây giờ con bạn chưa làm được, nhưng hãy chờ đến lúc con bạn có thể làm được”, “Hãy biến những ước muốn của con bạn trở thành hiện thực, bạn sẽ thấy hạnh phúc”. Nhưng có những nỗi đau thầm lặng không thể mong chờ điều gì từ những đứa trẻ tật nguyền, cũng không thể giúp gì chúng. Tôi đang tự dần vật mình không biết làm thế nào với nỗi đau đó.

Mẹ của bé 11 tuổi và bé 8 tuổi

Khó chấp nhận bệnh tình của con mình

Đây quả là vấn đề nan giải. Thứ Năm hằng tuần, tôi tới tư vấn và khám bệnh tại trung tâm phục hồi chức năng tổng hợp thuộc thành phố Yokohama. Nhiệm vụ chính của tôi là giải thích tình trạng

bệnh của trẻ cho bố mẹ chúng biết rằng chúng bị chậm phát triển hoặc có một số biểu hiện đáng lo ngại... Đây là công việc rất khó đối với tôi.

Chiều nay, tôi đã có một ca khám bệnh tại trung tâm sức khỏe cộng đồng Kanagawa. Nhưng hôm nay chỉ có người mẹ đưa trẻ đến. Tôi đã bảo lưu lại kết luận về tình trạng bệnh của trẻ và hẹn cả bố mẹ của trẻ tháng sau hãy đến nghe kết luận về bệnh tình của con.

Có lẽ những người như chúng ta – những người chưa từng có những đứa con mắc bệnh như thế này – sẽ không thể hiểu được tâm trạng của những người cha người mẹ có con bị mắc bệnh? Trong công việc, tôi luôn cố gắng học hỏi, trau dồi thêm để có thể thấu hiểu và chia sẻ được nhiều hơn với các bậc phụ huynh.

Trong khi ngồi trên máy bay, tôi đã đọc hết cuốn sách có tên “Gia đình tái sinh” của Ooe Kenzaburoo. Đó là một cuốn sách rất hay, có kèm cả những bức ảnh của chính vợ tác giả. Những cuốn sách do Ooe Kenzaburoo viết thường là khó đọc nhưng cuốn sách này lại khá dễ hiểu.

Cuốn sách kể chuyện về Hikari. Khi Hikari, đứa con đầu lòng được sinh ra, tác giả Ooe mới 25, 26 tuổi và trở thành một ông bố trẻ. Hikari sinh ra đã bị mắc bệnh về não rất nặng: thoát vị não.

Ooe được bác sĩ thông báo rằng nếu không phẫu thuật não sớm cho Hikari, 100% cậu bé sẽ tử vong. Thậm chí, cho dù cuộc phẫu thuật thành công đi chăng nữa, thì di chứng vẫn có thể để lại suốt đời. Bác sĩ điều trị chính cho Hikari là bác sĩ Moriyasu thuộc đại học Nhật Bản, là vị bác sĩ khoa não nổi tiếng.

Trong cuốn sách, tác giả cũng viết khá nhiều về những kỷ niệm với bác sĩ Moriyasu. Bác sĩ Moriyasu đã qua đời, nhưng ngay sau đó, vợ bác sĩ đã phát hiện ra cuốn nhật ký và trong đó bác sĩ có nhắc đến tác giả. Vợ bác sĩ đã cho tác giả xem phần nhật ký viết về mình. Có rất nhiều điều được vị bác sĩ đề cập đến.

Ông Ooe đã trích dẫn lại những phần quan trọng trong cuốn nhật ký đó. Bác sĩ Moriyasu viết trong phần đầu nhật ký: “ngày... tháng... tác giả trẻ đã chấp nhận phẫu thuật cho con trai mình”. Ooe đã xem và trích dẫn lại phần được ghi trong nhật ký về thời kỳ ông đã phải phân vân rất nhiều trước cuộc phẫu thuật cho con trai.

Tại sao Ooe lại phải phân vân về việc có phải phẫu thuật cho con trai hay không? Ai cũng nghĩ rằng trường hợp bệnh như vậy phải phẫu thuật ngay nếu không sẽ tử vong. Vậy một căn bệnh nguy hiểm và cần phải được tiến hành phẫu thuật ngay mà tại sao Ooe lại có giai đoạn phải phân vân có nên phẫu thuật hay không?

Có lẽ đã có lúc Ooe nghĩ rằng giá như để con mình chết đi thì tốt hơn chẳng? Nếu không phẫu thuật, 100% con sẽ tử vong. Nếu phẫu thuật sẽ để lại di bệnh. Đó là lý do vì sao Ooe đã phải phân vân khi quyết định.

Ooe đã phải trải qua quá trình lựa chọn vô cùng khó khăn. Khi đó, ông cũng vẫn là một ông bố trẻ - chưa đủ trải nghiệm cuộc sống.

Nếu chấp nhận bệnh tình của con mình, không hẳn bệnh sẽ ổn định mãi. Nhưng nếu không chấp nhận, chắc gì bệnh của con mình sẽ biến mất. Ooe Kenzaburoo không viết hẳn ra nhưng trong cuốn sách ông đã ghi một ý tương tự cho thấy đã có lúc ông nghĩ rằng để con chết đi nó sẽ hạnh phúc hơn.

Hãy biết chờ đợi cho đến khi cha mẹ của trẻ chấp nhận

Tôi cũng từng có thời kỳ làm việc tại khoa Nhi, bệnh viện Đại học Y nữ sinh Tokyo. Ở đó có nhiều trẻ mắc bệnh không chữa được. Các bác sĩ chuyên gia sẽ thông báo cho cha mẹ trẻ biết tình hình của trẻ: “Con của anh chị bị ung thư”, “Bệnh tình của cháu ngày

một xấu đi, không có cách nào để chữa trị cho cháu"... Sau khi được thông báo bệnh tình, người nhà của trẻ vẫn lo lắng bất an nên các bác sĩ khoa thần kinh sẽ theo sát người nhà của trẻ.

Chẳng hạn với trường hợp bị ung thư phổi, bệnh sẽ dễ chuyển sang ung thư gan. Bệnh tình ngày càng xấu hơn. Dù phẫu thuật thì cuộc sống cũng chỉ có thể kéo dài được nửa năm hoặc một năm. Bác sĩ sẽ phải cho gia đình biết những thông tin này. Trường hợp này khác với khi được bác sĩ cho biết "Con của anh chị khuyết tật trí tuệ", "Con của anh chị bị bại não"... , cha mẹ thường chấp nhận mà không có phản ứng gì.

Chúng tôi đã gặp và hỏi rất nhiều cha mẹ. Nhiều cha mẹ cho rằng kể cả bác sĩ giỏi cũng có khi khám nhầm cho con mình. Các bạn hiểu vì sao họ nghĩ vậy đúng không? Cha mẹ luôn gửi tâm nguyện của mình vào những giấc mơ, rằng con mình sẽ là đứa con đầu tiên có kỳ tích đặc biệt nào đó, sẽ là một trường hợp ngoại lệ...

Cũng có người cho rằng nếu họ thừa nhận con mình bị khuyết tật gì đó, nghĩa là chấp nhận cái chết về mặt tinh thần của con. Điều đó có nghĩa là cha mẹ không thể mong đợi được gì từ con nữa. Họ sẽ không còn hi vọng gì về tương lai của trẻ. Tất cả chỉ còn là nghĩa vụ đối với con cái. Có lẽ với những đứa trẻ bị bệnh như vậy hoặc với những đứa trẻ mắc bệnh nan y là đúng chẳng?

Tôi nghĩ rằng các bậc cha mẹ cần nỗ lực hoàn thiện vai trò của mình thật tốt. Đứa trẻ bị khuyết tật trí tuệ khiến bố mẹ không thể mong đợi được gì, nhưng họ vẫn phải thấy được ý nghĩa trong vai trò làm cha mẹ, đó là làm cho con mình cảm thấy hạnh phúc.

Con người ai cũng vậy. Nhiều cha mẹ lo sợ khi phải đối mặt với tình trạng bệnh của con mình. Cha mẹ vốn là người chỉ cần thấy trẻ có chút vấn đề nhỏ nào đó là đã lo lắng và đưa đến khám bác sĩ ngay. Trường hợp cha mẹ do dự thường là khi họ cho rằng có đưa trẻ đến gặp bác sĩ cũng không giải quyết được vấn đề gì. Khi biết đó là bệnh nặng không cứu chữa được, thì ai cũng có tâm lý không muốn biết sớm điều đó.

Vậy chúng ta phải làm gì? Tôi có thể hiểu được cảm giác sung sướng của bác sĩ Moriyasu khi nhà văn trẻ Ooe đồng ý để bác sĩ phẫu thuật cho con trai mình. Cho đến khi Ooe đồng ý, bác sĩ Moriyasu đã im lặng chờ đợi mà không nói những câu như “Nếu con anh không được phẫu thuật, nó sẽ chết. Anh hãy quyết định càng sớm càng tốt cho cháu”.

Tôi là người yêu những tác phẩm của Ooe Kenzaburoo. Không chỉ viết về lối sống trong gia đình, mà tôi còn học được rất nhiều điều từ vị bác sĩ chuyên khám lâm sàng ấy. Giây phút quyết định

“không còn cách nào nữa. Phải thử thôi” là giây phút “tái sinh” gia đình của Ooe. Tấm gương đó đã khích lệ và truyền hi vọng cho biết bao gia đình.

Tôi cũng là một bác sĩ chuyên lâm sàng. Tôi luôn cố gắng tiếp thêm sức mạnh, khích lệ rất nhiều những gia đình có trẻ bị mắc các bệnh không tên. Chia sẻ niềm vui với họ là động lực giúp tôi tiếp tục công việc này.

Lời kết

Cuốn sách *Trẻ em trong gia đình - Những kiến thức cơ bản giúp bạn nuôi dạy con đúng cách* của tôi được cho xuất bản năm 1998 đã được nhiều quý độc giả đón đọc. Điều này khiến tôi vô cùng bất ngờ, bởi cuốn sách chỉ đơn thuần là tập hợp tóm tắt các bài giảng của tôi với giáo viên tại các trường học ở thành phố Yokohama.

Điều bất ngờ hơn nữa là tôi đã nhận được rất nhiều thư, bưu thiếp kèm theo nhiều cảm nghĩ và góp ý chân thành của độc giả. Đồng thời, bạn đọc cũng chia sẻ với tôi những lo lắng, trăn trở của mình trong quá trình nuôi dạy con.

Trong đó, có một số câu hỏi tôi phải trả lời ngay. Với một số câu hỏi khó, tôi đã cố gắng trả lời theo ý riêng của mình. Dù vậy, cũng có lúc tôi nghĩ rằng nếu mình có thể gặp trực tiếp và trả lời

câu hỏi của độc giả, có lẽ điều đó sẽ tốt hơn chẳng? Tuy nhiên vì công việc bận rộn và vấn đề về sức khỏe nên tôi không thể thực hiện được điều đó.

Trong suốt thời gian qua, tôi luôn nhận được sự hợp tác và hỗ trợ nhiệt tình từ anh Satoo Tsutomu làm việc tại Ban biên tập, Nhà xuất bản Fukuinkan. Tôi đã nhận được rất nhiều thư và câu hỏi tư vấn từ phía độc giả. Chính ý kiến đóng góp của độc giả đã giúp tôi hoàn thiện nhiều phần trong cuốn sách này.

Trên hết, động cơ khiến tôi viết phần tiếp theo của cuốn sách *Trẻ em trong gia đình - Những kiến thức cơ bản giúp bạn nuôi dạy con đúng cách* chính là những quý độc giả của phần một cuốn sách. Đó là những độc giả luôn nhiệt tâm, nhiệt tình góp ý, gửi cho tôi nhiều ý tưởng và câu hỏi. Tôi xin chân thành cảm ơn tất cả các bạn đọc.

Tôi cảm nhận được sâu sắc tình cảm và sự tin tưởng của bạn đọc dành cho mình. Tôi vô cùng xúc động, điều đó đã tiếp thêm cho tôi sức mạnh để thực hiện tốt công việc của mình. Tôi cũng vô cùng hối hận không biết liệu qua cuốn sách của mình, các bậc cha mẹ có thể có thêm động lực và hiểu biết trong việc nuôi dạy trẻ hay không?

Một lần nữa tôi xin gửi lời cảm ơn chân thành nhất đến tất cả quý bạn đọc. Bìa và minh họa của cuốn sách đều được Yamawaki Yuriko hỗ trợ. Xin cảm ơn chị Yuriko, nhờ có những bức vẽ của chị, mà nội dung cuốn sách trở nên sâu sắc hơn nhiều.

Futago, Thành phố Kurashiki,
tháng 10/2000
Sasaki Masami

Giới thiệu tác giả Sasaki Masami

Sasaki Masami sinh năm 1935 tại Thành phố Maebashi (Nhật Bản). Hiện ông đang sống tại Thành phố Machida, Tokyo.

Ông bắt đầu học Y khoa tại trường Đại học Niigata vào năm 1962 và tốt nghiệp năm 1966.

Sau đó ông tiếp tục học về Y khoa thần kinh tại Trường Đại học Tokyo và làm việc tại Bệnh viện Fraternity Memorial.

Năm 1969, ông học tại Đại học British Columbia và được tập huấn về chữa trị lâm sàng Y khoa thần kinh nhi đồng. Sau khi trở về Nhật Bản, ông làm việc trên 20 năm tại Hệ thống học viện công lập Chichibu và sau đó là Trung tâm tư vấn điều trị và nuôi dạy trẻ nhỏ (Tỉnh Kanagawa). Trong suốt thời gian này, ông cũng làm giảng viên tại Khoa thần kinh trường Đại học Tokyo, Khoa tiểu

học trường Đại học Y nữ sinh Tokyo, Khoa Nhi trường Đại học nữ sinh Ochanomizu. Ngoài ra, ông còn tham gia học tập chương trình điều trị và dạy trẻ tự kỷ (TEACCH) tại khoa Thần kinh học trường Đại học North Caroline và tham gia vào các nghiên cứu chung trong suốt 17 năm.

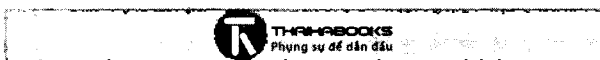
Hiện ông là Giáo sư tại Trường đại học Phúc lợi Y tế Kawasaki (Tỉnh Okayama), tham gia vào Tổ chức vật lý trị liệu thành phố Yokohama, và là giáo sư dạy lâm sàng tại Đại học North Caroline.

Ông là tác giả của nhiều cuốn sách, trong đó nổi bật là “Lâm sàng Y khoa thần kinh nhi đồng” (NXB Budosha), “Sổ tay hướng dẫn điều trị và dạy trẻ tự kỷ” (NXB Gakken), “Tản bộ cùng Ericson” (NXB Hiệp hội nuôi dạy trẻ), “Trẻ em trong gia đình” (Fukuonkan Shoten), “Trẻ có thể nói yêu mẹ và yêu mình” (Kikakushitsu).

Thái Hà Books trân trọng cảm ơn mọi ý kiến đóng góp của độc giả.

Mọi thông tin xin gửi về:

- Góp ý về biên tập: publication@thaihabooks.com
- Góp ý về bản quyền: copyright@thaihabooks.com
- Tư vấn dịch vụ xuất bản: dichvuxuatban@thaihabooks.com

Công ty Cổ phần Sách Thái Hà

Trụ sở chính: 119 C5 Tô Hiệu -

Nghĩa Tân - Cầu Giấy - Hà Nội

Tel: (04) 3793 0480; Fax: (04) 6287 3238

VP-TPHCM: 533/9 Huỳnh Văn Bánh - P. 14 - Q. Phú Nhuận

Tel: (08) 6276 1719; Fax: (08) 3991 3276

Website: www.thaihabooks.com

Nhà sách Thái Hà

119 C5 Tô Hiệu - Nghĩa Tân - Cầu Giấy - Hà Nội

Tel: (04) 6281 3638

Website: www.nhasachthaiha.vn

THAIHABOOKS
100%
CÓ BẢN QUYỀN

ISBN 978-604-59-5944-2

9 786045 959442

8 936037 797731

Giá: 92.000đ